Alexander GIESE
precum zapada în deşert

Wie der Schnee în der Wiiste (e) Paul Zsolnay Verlag

* Termenii legaţi de lumea Orientului sunt explicaţi în Anexă.

Acţiunea romanului este grupată în jurul evenimentelor istorice ale anului 1092 era noastră (485 după Hegira) din Persia Marilor Selgiucizi şi reia vechea legendă a prieteniei dintre cei trei studenţi Omar, Hassan şi Abdul Kasserăm. Potrivit spuselor istoricilor, Omar Făcătorul de corturi a trăit aproximativ între 1048 şi 1131, Hassan ben Sabbah a înfiinţat Secta Hassissinilor * pe la 1090, iar Kasserăm a devenit vizir pe la 1061 cu titlul şi sub numele de Nizam al Mulk. Născut în 1019 la Tus, el a căzut victimă Hassissinilor în 1092.

Un cal se poticneşte prin nisip. Un călăreţ şade în şa, cu un băiat în spatele său. Băiatul e legat. Nu mai strigă, plânge doar mocnit. Bărbatul călăreşte numai noaptea. Un altul, care se încumetă să călătorească ziua, foloseşte doar drumuri singuratice, ce străbat păşuni sărăcăcioase. Ocoleşte corturile, evită apropierea satelor. De frânghie târăşte după sine băieţandrii care, amuţiţi şi cu lacrimile secate, murdari, clocotind de furie, cu genunchii loviţi şi mâinile jupuite, se clatină în urma calului şi a călăreţului, întreaga ţară e străbătută pe cărări ascunse, drumuri rar umblate, căi lăturalnice, de astfel de călăreţi. În anul 484 după Hegira, ei se îndreaptă, venind din toate provinciile Imperiului Marilor Selgiucizi, spre cetatea Alamut, „Cuibul Vulturilor*I din Elburz, marele masiv muntos din nord. Printre ei se găsesc copii de doisprezece ani, care plâng după mamele lor şi îşi cheamă fraţii şi surorile, iar noaptea tremură de frică. Tineri, aproape bărbaţi în toată firea, cărora călăreţii au trebuit să le pună lanţuri; toţi băieţi

puternici, bine făcuţi. În multe cazuri fuseseră ridicaţi de pe păşuni, de lângă turme, alteori luaţi din mijlocul taberei de corturi, pe neaşteptate şi fulgerător, încât. Nici nu se putuseră măcar gândi să se apere. Şi deşi, de cele mai multe ori, călăreţii prindeau şi târau cu ei băieţi mari, deseori tocmai pe cei care dădeau multă bătaie de cap părinţilor sau rudelor, groaza plutea deasupra păşunilor podişului, a defileelor şi a văilor verzi ale Iranului. Din sat în sat, din tabără în tabără, până departe în marile oraşe se răspândi vestea despre cumplitele incursiuni ale călăreţilor străini. Şi aşa precum îngerul Domnului a tăiat pe întâii născuţi ai egiptenilor, iar călăreţii înarmaţi ai lui Irod i-au măcelărit, la naşterea Fiului Omului, pe băieţii noi-născuţi, tot aşa răpeau aceşti călăreţi din munţii Elburz copiii Persiei din nenumărate neamuri şi ţinuturi. Nu pentru a-i omorî. Ci pentru a-i deprinde cu omorul, pentru a-i face ucigaşi.

Printre sutele de băieţi a fost răpit, din cârciuma lui

Sergal aflată în vechiul turn de pază de lângă oraşul Merw, şi Iussuf, unul dintre cei patru fi ai cârciumarului. Îl luaseră pe când voia să prindă peşte din râu. Acum calul se poticneşte prin nisip. Un călăreţ şade în şa. Iussuf stă în spate. Iussuf e legat. Nu strigă, plânge de furie şi ciudă. Bărbatul călăreşte doar noaptea.

La vinăria dintre ruine

În clipa în care Omar ajunse la picioarele vechiului turn de pază, soarele apunea. Omar apucă lungul sul de hârtie pe care îl purtase sub braţ tot drumul din oraşul Merw şi până aici; îl desfăşură, îl întinse pe drumeagul de pietriş care ducea la poarta de intrare şi îngenunche pentru rugăciune.

Repetatele aplecări, aruncatul pieptului înainte, depărtarea braţelor şi acea mişcare ce îi permitea ca, şezând pe călcâie, să se odihnească, tot acest exerciţiu nu îi venea câtuşi de puţin greu, îl executa cu supleţe.

Nu îşi neglijase niciodată corpul. Se ridică sprinten şi în timp ce rula la loc hârtia privi puţin critic scrisul de pe ea: deşi hârtia fusese mototolită, acesta putea fi încă citit cu

uşurinţă. Din fericire era hârtie proastă, siriană, cea pe care o folosise în loc de covor de rugăciune, ar fi fost păcat de o hârtie chinezească, scumpă. Da, slavă lui Allah, cifrele şi literele ecuaţiilor sale misterioase, pe care le scrisese în seara trecută, erau încă vizibile. Era primul care rezolvase problema. Oare vor înţelege prietenii lui ce izbutise să facă?

Stătea din nou în picioare şi, îndreptându-şi corpul, îşi simţi muşchii braţelor şi picioarelor destinşi şi în acelaşi timp puternici, antrenaţi. Îşi mai stăpânea încă trupul ca şi spiritul. Privi în jur. Departe, în spate, se afla oraşul. Respiră adânc; dacă ar fi mers mai repede, ar fi putut sosi, trebui să recunoască, încă înainte de apusul soarelui la turnul de pază. Ar fi găsit atunci la vinăria dintre ruine, care era săpată în vechile ziduri, un covor de rugăciune adevărat. Dar şi hârtia îi fusese de ajuns. Totul e ca locul pe care îngenunchezi să fie curat.

Omar era, aproape în toate acţiunile sale, un om minuţios. Şi în lucrurile mici, de fiecare zi, ţinea la ordine, la datină şi obicei. Nu pentru că ar fi crezut că toate învăţăturile pe care Profetul le transformase în datorie pentru credincioşii săi trebuiau urmate din motive religioase. Omar nu era foarte religios. Nu era pios în sensul obişnuit al cuvântului. Dar puţinele porunci pe care musulmanul trebuie să le urmeze, îi împart acestuia ziua, aduc ordinea şi un anume ritm în fluxul vieţii – care s-ar revărsa altminteri prea liberă – şi în scurgerea timpului, sfinţind locul. Iar lui Omar îi plăcea să-şi ordoneze timpul şi viaţa. Învăţăturilor li se supunea nu ca un sclav, ci cu o anumită distanţă interioară şi o anumită libertate, după cum singur spunea.

Îndepărtă cu o uşoară mişcare a palmei cele câteva pietricele ce se prinseseră de halatul său azuriu. Pe gardul viu de merişor turcesc de pe marginea drumului apăruseră deja muguri verzi. Iar piersicul bătrân, al cărui trunchi noduros se înălţa lângă poartă şi care aproape acoperea cu crengile sale intrarea, purta nenumărate flori trandafirii.

Omar dădu la o parte draperia şi trecu pragul antreu- lui;

îndrăgise această vinărie mai mult decât pe toate celelalte din împrejurimile Merwului.

După ce ochii i se obişnuiră preţ de câteva secunde cu lumina făcliilor, i se oferi privirii tabloul obişnuit: în mijlocul odăii înalte, afumate, se afla uriaşul butoi de vin din lut. De peretele burtos al butoiului se sprijinea un băiat îmbrăcat în alb; bucle negre ca smoala îi cădeau bogat pe frunte. Ca întotdeauna, i se păru că-F vede pe Iussuf, care dispăruse de aproape un an; şi după toate semnele, pentru totdeauna. Băiatul în alb era fratele lui Iussuf, Aii. Acesta îi zâmbi lui Omar. Aşezaţi pe podea, doi băieţi jucau şah. Când Omar intră, cei doi se întoarseră spre el şi, rămânând întinşi, îl salutară ca Aii, ducându-şi mâna dreaptă la inimă. Omar se aplecă peste tabla de şah pentru a aprecia stadiul partidei, când bătrânul cârciumar îi atinse umărul. Omul purta un caftan simplu, cenuşiu şi o căciuliţă rotundă din blană de oaie. Ochii săi cenuşii râdeau:

„Ca întotdeauna primul! Servitorul lui Sadig tocmai a venit încoace de la caravanserai. Stăpânul său vrea să aştepte sosirea curierului poştal. Mahmud va veni şi el în curând. Intre timp fă-te comod, Omar, şi dă-mi mie sulul, care trebuie să fie iarăşi plin de vrăjitorii matematiceşti.”

Bătrânul cârciumar îl ajută pe Omar să ia loc, îi potrivi pentru şezut o bucată groasă de pâslă, aşeză o pernă între spatele oaspetelui şi perete şi întinse un şervet frumos în faţa lui Omar, pe covor.

„Ai atâta grijă de mine, de parcă aş fi un moş”, zise Omar.

„Nu întotdeauna bătrâneţea trebuie să fie cea căreia să i se arate cinstire. Eşti dator să venerezi tot ce e viu. Cu atât mai mult pe un om ca tine, care a realizat atâtea.”

Omar se apără râzând: „Nimeni nu e sigur că scapă de bătaie!”

Cârciumarul îl privi uimit: „Cine ar putea îndrăzni să te bată pe tine? Glumeşti, Omar! Dar, să lăsăm asta, acum eşti oaspetele meu!”

Cârciumarul scoase dintr-o firidă o lampă aprinsă, frumos

modelată, din cupru. Protejă cu grijă flacăra să nu se stingă. Aşează lampa pe un talger din metal bătut, împodobit cu ornamente bogate: preoţi cu bărbi lungi, sprijiniţi în toiege, alcătuiau un cerc pe farfurie. Fitilul lămpii plutea ca de obicei într-o fiertură de ulei negricioasă.

„Dă o lumină frumoasă lampa asta – spuse Sergal şi adăugă: Uleiul se trage din măruntaiele pământului. Din păcate nu miroase bine. Asta e partea neplăcută a lămpilor de felul acesta. Dar să înnobilăm lumina!”

Bătrânul scoase două sticluţe din buzunarele caftanului şi împrăştie o parte din conţinutul lor în aer. Apoi îi turnă lui Omar în palme şi pe halat puţin lichid. Îi picură niţel şi după urechi, împingându-i uşor la o parte turbanul. Mirosi mai întâi puternic a mosc. Apoi un parfum fin de trandafiri se răspândi în aer. Şi deoarece cârciumarul, potrivit vechii datini, nu se poate niciodată socoti îndeajuns de mulţumit de parfumurile pe care le oferă oaspeţilor,

Sergal îi porunci celui mai mare dintre băieţi să ardă tămâie.

Omar îşi îndreptă privirea către băiat. Ali îi amintea puternic de Iussuf. Semăna cu cel dispărut de parcă ar fi fost gemeni. Această asemănare era pentru Omar în acelaşi timp o alinare dar şi prilej de durere. Ştia cât demult suferea Sergal. Omar îi numea în secret pe băieţi „micuţii magi”, deoarece la Merw se zvonea că fiii lui Sergal ar fi fost rodul unei căsnicii vinovate. Al unei căsnicii socotită sfântă de „închinătorii focului” – cum în mod greşit erau numiţi adepţii lui Zoroastru –, în vreme ce credincioşii n-o puteau privi decât cu groază şi dispreţ.

Mobadul Sergal i-ar fi conceput pe băieţi, zicea lumea, cu sora sa. Aceasta murise însă demult, iar mobadul Sergal refuzase să dea explicaţii. Pe de altă parte, cadiul Mahmud, oaspete des văzut pe la vinărie, nu voise să-l arunce pe cârciumar în nenorocire şi ştersese deja, cu mai mulţi ani în urmă, vechea suspiciune ce plană asupra mobadului, garantând el, în calitate de judecător al Merwului, pentru adeptul vechii religii statale şi venerator al lui Zoroastru. Un

act de mare mărinimie din partea unui musulman! Mahmud depusese mărturie că băieţii se trăgeau dintr-o căsătorie precedentă şi fuseseră doar crescuţi de soră. Dar cum gura lumii nu voia să amuţească, cadiul Mahmud declarase: mobadul Sergal se află sub controlul său personal, sub protecţia sa judecătorească. Omar zâmbi acum, în timp ce-l aştepta pe prietenul său cadiul, despre care se spunea la Merw că îşi ierta cu prea mare îngăduinţă vizitele de control la vinărie.

Aii aprinsese boabele de tămâie. Omar privi cum se ridicau rotocoalele de fum şi-i spuse prieteneşte lui Sergal:

„Seruci, aproape că-mi vine să cred că vrei să mă atragi spre obiceiuri păgâne. Vin aici pentru aţi bea vinul, pe care Profetul ni l-a interzis doar în abundenţă. Vin pe la tine pentru a mă desfăta cu miresme alese, nu însă pentru a participa la ciudatul tău cult al luminii şi nici la obiceiurile tale de mag!”

Bătrânul cârciumar îl privi pe Omar cu ochii săi cenuşii, aşteptând. Vorbea serios sau glumea? Cuvintele sale sunaseră atât de hotărât, atât de energic. Văzu însă colţul gurii lui Omar tresărind.

„Ah, Omar – spuse Sergal. Îţi arde de glumă cu un bătrân mobad. Mă numeşti Seruci, când pe mine mă cheamă Sergal. Seruci acesta e numele lui Zoroastru, care ne-a dezvăluit pe cel mai înalt Dumnezeu, pe cel mai crunt diavol. Mă bucur că îmi pot vinde aici vinul. Nimeni n-o ştie mai bine decât tine!”

Omar făcu semn cu mâna. „Hai, încetează! Să bem!” Se sprijini de peretele acoperit de covoare, după ce împinse la o parte perna. Aşa cum şedea acolo, puternic, destins, cu picioarele trase sub el, arăta ca un războinic, şi nu ca un om de ştiinţă, a cărui ţinută nesportivă este de cele mai multe ori interpretată ca semn de spiritualizare. Omar era sportiv, iubea jocul de polo, nu era miop ca majoritatea învăţaţilor ce studiau pe dinafară Coranul; vedea chiar foarte bine. Cum ar fi putut altfel face observaţiile astronomice, cărora le datora faima sa în întreaga lume?

Ochii săi întunecaţi priveau limpede din faţa cu trăsături mari, de o frumuseţe bărbătească, cu favoriţi scurţi, negri, gura plină, tăiată totuşi energic şi nasul vulturesc, puternic, între pomeţii ososi. Astronomul curţii, Omar ibn Khayyam, ar fi putut fi, la fel de bine, după aspect, un guvernator al selgiucizilor (evident unul persano-arab), bei al unei trupe de călăreţi, un nobil.

Ca alcătuire, trupul îl semăna leit cu cel al vechilor eroi iranieni: al unui Rustan, care înfrânsese în bătălii mii de duşmani şi triumfase în lupta corp la corp, unul dintre voinicii vechi ai Iranului, care au învins atât de des, încât nu au fost uitaţi niciodată.

Omar iubea Merwul. Iubea întinderea nemăsurată a ţinutului acestuia turanic, care se desfăşoară fără margini până dincolo, în adâncul Asiei, către nord, în stepele nesfârşite.

Iubea câmpia roditoare, care pătrunde până departe către sud, pentru ca apoi, în trepte, prag după prag, să urce până la podiş, în inima Persiei. De când se ştia păstrase acest ţinut în suflet, iubindu-l, ca pe cea mai frumoasă ţară din lume. Şi mai târziu, când, în serviciul militar al selgiucizilor, ajunsese până în Vestul depărtat, până în Armenia, până la Bagdad, Turanul rămăsese în continuare ţinutul tainic ales, patria pe care o iubea profund: centrul lumii, aşezat în interiorul marelui triunghi format de acele oraşe unice în felul lor: Merw, Meşwed şi Nişapur. Iar Nişapur era oraşul său natal. Omar râse de sine însuşi. Iată-l cum vorbea, cum gândea: Centrul lumii, ca un oarecare cetăţean naiv şi neinstruit din Samarkand. Iar el, astronomul, ştia doar mai bine. Unde există de fapt un centru al lumii? Undeva pe globul pământesc? Undeva îr univers? Sau aici în vinaria lui Sergal? Acesta îi turna vin roşu în pocalul de argint dintr-o cană cu gât lung, al cărei corp jos era rotund ca un pepene din Şiraz.

„Poftim cupa ta cu vin, Omar!” spuse Sergal aproape ceremonios. „Doreşti şi dulciuri? Dacă n-ar trece drept nerozie, aş zice că timpurile sunt amare şi trebuie să le

îndulcim. Vezi, sunt un prostănac, am zis-o. Am trecut azi printr-o încercare dureroasă: patruzeci de mithkali! Omar! Patruzeci! Suma asta am plătit-o azi! Ea rezulta din adunarea impozitului dublat la aşa-numiţii bani de război, pe care selgiucizii ăştia în realitate îi irosesc! Nu, eu nu crâcnesc, plătesc. Plătesc şi patruzeci de mithkali! îi plătesc pentru că nu sunt musulman. De aceea plătesc atât, mai mult decât toţi ceilalţi, mai mult decât tine, Omar. Patruzeci! Şi anul trecut nu aveam de dat decât douăzeci!" Omar îl întrerupse: „Da, ştiu, tu plăteşti, în vreme ce eu nu plătesc impozite. Sunt musulman. Dar să-ţi spun de ce nu plătesc impozite? Pentru că nu câştig nimic, nici prin comerţ, nici prin vreo meserie! Nu trăiesc de pe urma pământului, a turmelor, arenzilor, dobânzilor, moştenirii. Nu particip la nicio întreprindere de transport sau comerţ. Nici cu bani, nici prin muncă! Şi nimeni nu face chetă pentru mine! Primesc daruri, dragă Sergal. Da, daruri! Şi doar atunci când prietenul meu, vizirul Nizam al Mulk, se gândeşte la asta! Slavă lui Allah, că se gândeşte!" „Asta nu-i dar – spuse cârciumarul –, oricine ştie că ţi se plăteşte o soldă onorifică. Doar trebuie să ţi se plătească!"

Omar căzu pe gânduri. Ce-i venise să vorbească de bani? Ori de câte ori se aducea vorba de cifrele de impozit, bătrânul cârciumar se înfuria. Dar el, Omar, nu voia să se lase provocat de Sergal. Nu astăzi. Venise aici ca să bea vin, ca să se întâlnească cu prietenii săi. Omar ar fi putut să-i reproşeze cârciumarului că afacerile sale cu vinul mergeau bine şi că nu trăia doar de pe urma vinăriei, în care se găseau seară de seară cinci până la şase oaspeţi; ar fi putut să sugereze că Sergal făcea negoţ întins cu vinuri, care cuprindea tot Chorassanul.

Dar nu o făcu. Dacă Sergal se plângea, acesta era dreptul lui. Cine plăteşte impozite, se plânge.

Aşa că Omar zise doar: „Cine câştigă, trebuie să şi plătească. Şah Malik, sultanul nostru, are nevoie de bani". Şi când spuse acestea, parcă îşi auzi vorbind părinţii şi strămoşii. Şi ei trebuie să fi spus la fel: sultanul are nevoie

de bani.

„Şi eu am nevoie de ai mei” – bombăni cârciumarul. Apoi aşează în faţa lui Omar o lipie din făină pură de grâu care trebuia să slujească de farfurie şi îl privi, ridicând din sprâncene: „Ce vrei să mănânci? Brânză? Lapte acru? Unt topit? Fructe? Am smochine, curmale, bineînţeles, dar mai mult uscate –, nuci?”

Omar voia să-şi aştepte prietenii. Lui Sadig, şeful poştei, îi plăcea să aducă cu el de-ale gurii. Poate că o va face şi astăzi. Şi atunci trebuia să mănânce ce îi oferea Sadig. Mahmud bineînţeles că nu purta altceva cu el decât grija pentru nevestele sale, pe care, ca un dreptcredincios ce se afla, dorea să le trateze conform legii Profetului: pe niciuna mai bine, pe niciuna mai prost. Numai că – şi asta îl frământa pe Mahmud – oare cum se putea obţine aşa ceva?

Omar îi privi din nou pe „micii magi”. Ei, care erau saki, paharnici, îl lăsau totuşi să lucreze pe stăpânul şi tatăl lor, pe bătrânul cârciumar. Se odihneau, sporovăiau încet; cei doi mai tineri jucau mai departe şah. Tatăl însă aduse lipiile ce aveau să servească drept farfurii (şi pentru oaspeţii ce urmau să vină), turnă din butoi în ulcelele mai mici (urcându-se pe scăriţă până la marginea butoiului şi scoţând licoarea din adâncime), alergă încolo şi încoace, uşor, dar foarte zelos.

Jucătorii de şah stăteau întinşi pe podea şi-şi calculau îndelung mutările. Omar îi privi cu atenţie. Erau frumoşi ca nişte îngeri; palizi, aşa cum fusese Iussuf. Aveau trăsături blânde, regulate, şi părul de un negru albăstrui. Unul dintre ei întoarse capul. Lui Omar i se păru că îl priveşte Iussuf: un profil dar, un chip de fată.

Lampa lumina încăperea, raza ei pierzând din intensitate doar către tavan. Pe pereţi erau puse în valoare covoarele turanice, colorate fastuos, şi care luceau în albastru, galben auriu şi roşu de India. După firele galben-aurii Omar îşi dădu seama cât de vechi erau aceste podoabe de perete; trebuie că aveau mai bine de o sută de ani. Într-un colţ al vinăriei sclipeau vase de cupru.

Sergal se aşează lângă Omar pe o grămadă de pâslă. Oftă. „Singur trebuie să fac totul”. Iar fiilor le strigă: „Şi mai terminaţi o dată cu jocul!” Şi lui Omar: „Mai vrei vin, Omar?”

„Nu, acum nu.”

„Chiar nu vrei să mănânci?”

„Aştept până sosesc şi ceilalţi.”

Bătrânul spuse încet: „Cine ştie dacă vin. Dacă se încumetă să vină. Doar trebuie să fie prudenţi. Cu siguranţă că li se pune la socoteală, dacă vin în cârciuma mea. Nu pentru că beau vin. Ci doar pentru că o fac aici! La un pars, pe care-l ocărăsc ca închinător al focului! Adică în societatea unui necredincios! În afara oraşului. La marginea pustiului. Aş spune – între nisipuri şi verdeaţă. Crede-mă, Omar, eu ştiu că tu eşti împotrivă. Te opui vorbelor musulmanilor. Dar şi ţie ţi se va pune în cârcă. Şi tu ai să le apari ca unul care îl neagă pe Dumnezeu, ca ateist... ca spirit liber!”

Omar râse fără grijă. „Eu? Eu ateist? Omar ateist? Cel care e mai pios decât mulţi alţii?”

Vinul îşi făcuse deja efectul. Nu mult, dar totuşi. Omar se simţea deasupra tuturor acestor trăncăneli: „Prostii, nimic altceva decât prostii! În definitiv ce fac? Beau vin şi mă simt bine!”

Sergal nu voia însă să se dea bătut: „Mahmud este cadiu! Creezi că pe el bârfele îl lasă indiferent? Trebuie să fie cu ochii în patru! Şi apoi Sadig! Şeful poştelor e în solda selgiucizilor. Iar turcii ăştia din inima Asiei sunt mai ortodocşi decât califul din Bagdad! Ca toţi convertiţii ’ Pentru ei eu nu sunt nimic altceva decât un păgân sau un amărât de indian!”

„Linişteşte-te, Sergal! Tuni şi fulgeri contra selgiucizilor! Cu asta le dai dreptate celor care ne învinuiesc pe nedrept de conspiraţie! Nu bem la tine decât vin!’

„Ştiu! Nu vrei să mă înţelegi, Omar! Şi tu ar trebui să fi prudent. Eşti un om care se bucură de multe privilegii! Nu plăteşti impozite! Eşti cunoscut ca membru al curţii! Te

bucuri de protecţia sultanului! El ţi-a conferit un stindard de şoim, deşi nu eşti ofiţer! Ţi-a construit şi dotat observatoare. Unde mai pui că orişicine ştie – şi asta e cel mai important – că vizirul Nizam al Mulk ţi-e prieten I”

„Da, şi ce-i cu asta?” spuse Omar. „Din pricina asta să nu mai vin la tine?”

„N-am vrut să spun decât că trebuie să fiţi prudenţi” „Nimeni nu este invulnerabil, dacă un altul vrea să-i facă rău, Sergal!”

„Ai dreptate, Omar. Şi, în definitiv, cine îţi poate deveni primejdios? Ţie nimeni nu-ţi ia nimic în nume He rău! Eşti matematician al curţii, astronom al curţii, poet al curţii...!”

„Ei!” Omar se ridică. „Poet al curţii nu sunt. Şi nici n-am să fiu vreodată. Drept rege al poeţilor Marele Selgiucid l-a ales pe emirul Mousi. El se pricepe să aleagă tonul dorit, prevenitor, ştie pe dinafară lista strămoşilor celor patru neamuri ale selgiucizilor şi l-a comparat pe strămoşul Selgiuc cu Alexandru cel Mare!”

Sergal bombăni: „Îţi spun eu, prietenii tăi se tem totuşi niţel. Numai că nu recunosc. N-or să vină decât când o să fie întuneric de-a binelea.”

Omar spuse doar scurt: „Vezi tu fantome!”

Bătrânul cârciumar replică însă îndârjit: „Nu văd fantome. Te înşeli, nu vrei să vezi adevărul. Ascultă-mă pe mine, noi, persanii, le suntem întotdeauna suspecţi selgiucizilor. Noi am fost dintotdeauna poporul care i-a stăpânit pe ceilalţi, de mii de ani. Şi acum ei sunt stăpânii în ţară. Şi ce sunt ei? De unde vin? De când există? câţi oameni mari au dat până acum? E o dată Togrul Bei, tatăl, apoi Alp Arslan, tatăl şahului nostru Malik... Şi dacă mergem mai departe, şi dăm nume, aceste nume sunt numele unor simple căpetenii de triburi din Asia Centrală, aşa cum şi Selgiuc însuşi a fost un văcar din stepă! Nu, îţi spun eu, aceşti selgiucizi nutresc faţă de noi o profundă neîncredere. Nu se bizuie nici pe tine, care intri şi ieşi când vrei pe înalta Poartă a cortului lor de pâslă.”

—) , Demult nu mai au corturi de pâslă. Şi-au ridicat

micile lor palate în fiecare oraş al Persiei, Sergal!”

Omar, pe care teama şi neîncrederea acestui bătrân îl enervau, îşi aminti că mobadul aparţinea unei minorităţi, grupului dispreţuit al preoţilor parşi, cândva atotputernici. Se vedea peste tot înconjurat de duşmani. Îi lipsea acea cunoaştere solidă, acea siguranţă care îl însufleţea pe el, pe Omar, încrederea în comunitatea credincioşilor islamici, în această legătură, fnai puternică decât toate, care îi făcea pe toţi fraţi: turci, arabi, negri, sirieni, persani…

I se adresă lui Sergal: „Tu încă priveşti lumea, pe oamenii tuturor împărăţiilor, regatelor, sultanatelor, aşa cum te-a învăţat religia ta, care este, iartă-mă, veche şi învechită: creezi că lumea asta e condusă de două puteri, ce se luptă între de, că există o împărăţie a binelui, care trebuie mărită şi apărată, contra puterilor întunericului, împotriva unor căpetenii ale iadului. Acestea sunt închipuiri depăşite, învechite, dragă Sergal. Eu îţi spun doar în glumă Seruci; Seruci-Zoroastru, chiar să fi trăit acum cincisprezece, acum douăzeci de secole, dragă Sergal – a fost un văcar, şi i-a fost frică că lupul sau leul i-ar putea ataca turma – ceea ce şi făceau aceste bestii şi o fac şi astăzi. Şi pentru că există mult rău, multă nenorocire, aici în Persia, şi pe tot pământul locuit de oameni, li s-a întipărit lui şi celor care i s-au alăturat, această idee în minte: credinţa că ar exista o împărăţie a răului contra căreia trebuie să lupţi. Evreii, creştinii şi noi, musulmanii, am preluat de la voi aceste fantasme groaznice ale iadului, diavolilor şi judecăţii de apoi.”

Sergal îl privi necăjit pe Omar. „Văd că-ţi place să iei peste picior lucrurile sfinte!”

„Sergal, te asigur că sub stindardul Islamului, sub steagul roşu al califului şi sub stindarul roşu cu balaur al selgiucizilor se va naşte o singură lume mare, de fraţi, care nu va fi împărţită în buni şi răi!”

Bătrânul cârciumar dădu supărat din cap. „Eşti un om deştept, Omar, unul care în multe privinţe a descoperit adevărul. Dar nu poţi totuşi afirma serios că trăim într-o

împărăţie a frăţiei, sau vom tjăi vreodată într-o astfel de comunitate de fraţi. Visezi, dacă susţii asta. Contrazici buna judecată! Doar ai ochi să vezi ce se petrece în lume, urechi să asculţi ce vorbesc oamenii. Selgiucizii ne stăpânesc prin pură forţă, ne asupresc. Fiecare ofiţer posedă o bucată de pământ, pe care trebuie s-o lucreze pentru el ţăranii persani. Ofiţerul primeşte trei pătrimi din câştig, de multe ori încă ceva pe deasupra, ba chiar şi întregul câştig; iroseşte ceea ce lucrează pentru el cei săraci şi când nu se mai poate smulge niciun mithkal din pământ, face în aşa fel ca Sultanul sau vizirul tău, Nizam, să-i repartizeze pământ nou, încă rodnic, într-o altă parte a Persiei. Pământul părăsit se părăgineşte, instalaţiile de irigare nu sunt menţinute, drumurile se strică. Dar selgiucizii călăresc mereu contra a noi duşmani, împotriva armenilor şi împotriva grecilor din Bizanţ, contra egiptenilor, a ghaswanizilor şi împotriva bujizilor, chiar împotriva califului lor din Bagdad! Război la toate hotarele – şi în ţară, foamete, răscoală şi teroare. Ăştia sunt selgiucizii tăi, dragă Omar.”

Înfierbântându-se, bătrânul exagerase, aşa cum exagerezi când vorbeşti despre un adversar politic sau despre cineva de altă credinţă, de care te temi. Omar simţi nevoia să-l liniştească.

„Totuşi – spuse Omar – şahul Malik este un om mare. Iar noi trăim aici, în nord-estul Iranului, în adevărată pace, de mulţi ani. Teroarea – da, suntem neajutoraţi în faţa terorii fiilor de tigru. Dar aici Malik nu poate face nimic.”

În ciuda grijii de a nu-l întărită mai departe pe bătrân, Omar făcuse o greşeală. În toiul convorbirii amintise ceea ce nu trebuia să amintească: pe fiii de tigru. Şi cu asta trezise din nou durerea lui Sergal. Căci era aproape sigur că Iussuf, frumosul Iussuf, pe care Omar îl iubea aproape tot atât pe cât îl iubise Sergal, fusese răpit de fiii de tigru. La Merw nu se putuseră găsi dovezi. Nimeni nu văzuse cum fusese răpit Iussuf. Numai că el nu era singurul care dispăruse în acele zile. În aşezări mai mari sau mai mici se

semnalaseră incidente asemănătoare. Iar unii spuneau că i-ar fi văzut pe făptaşi – în ultima clipă, când dispăreau sub razele lunii.

Omar se opri, tăcu. Şi Sergal tăcea. Fiecare ştia bine la ce se gândea celălalt. Nimeni nu aflase exact cine se ascundea în spatele acestor hoţi de copii. Şi nimeni nu vorbea despre asta. Aşa că şi Omar nu spuse decât:

„N-ar fi mai bine să vorbim despre altceva, Sergal? Dacă nu poţi schimba ceva, n-are niciun sens să vorbeşti despre acel lucru."

Trebuia să-l facă pe Sergal să nu se gândească la soarta lui Iussuf. „Hai să ne zicem: Câţi împăraţi, regi, hani, căpetenii de trib, satrapi, bandiţi şi hoţi de cai, sultani şi viziri – nenumăraţi ca oile de pe podişurile noastre – nu s-au purtat ca leii? Toţi s-au tăvălit în sânge omenesc, au venit cu mulţime de călăreţi înzăuaţi şi au plecat în neant. Măgarii sălbatici pasc acum pe mormintele lor, ţărâna s-a ales de ei, ei înşişi mormânt pentru mormintele celor puternici ce vor veni. Din stepă au venit, din corturile lor de pâslă s-au mutat în marile oraşe; şi-au ridicat palate şi au dispărut sub nisipul ce-i acoperă acum şi pe faraonii Egiptului, de ale căror care de război tremura cândva lumea! Ce e puterea, Sergal, ce ne pasă nouă de cei puternici?"

Sergal îl privi bănuitor. „Spui asta pentru că ţi-ai păstrat averea, ai o prietenă frumoasă şi te bucuri de favoarea mărimilor acestei lumi... Se vor schimba însă lucrurile – şi pentru mulţi din ţara asta au şi venit alte vremuri. Sunt oameni ce se furişează noaptea din sat în sat, din oază în oază – fără pământ, fără ţară, dezmoşteniţi, ruinaţi de selgiucizi, jefuiţi, respinşi... Mii de oameni, Omar, mii în toată ţara!"

Omar ştia toate acestea. Ce putea însă să facă? Să te gândeşti la fiecare îmbucătură că mii de oameni nu au ce mânca? Poate că avusese dreptate cârciumarul spunând că prietenii lui se temeau, că trebuiau să fie prudenţi, pentru a nu deveni suspecţi, pentru a nu fi bănuiţi că se abat de la

calea cea dreaptă, pe care o arată tradiţia în politică şi religie. El, Omar, era poate prea lipsit de griji, prea nechibzuit. Se obişnuise să judece cu ironie şi deseori cu dispreţ relaţiile umane, aşa cum se nasc de prin convieţuirea aglomerată din sate şi oraşe. Pentru sine găsise o armă solidă împotriva prostiei omeneşti, ceva ce îl îndepărta de slăbiciune şi superstiţie – matematica pe pământ, şi în cer astronomia.

În de găsea măsuri ce nu-i păreau ridicole. Erau acţionate de o putere ce nu se născuse din întâmplare şi care nu avea să dispară o dată cu întâmplarea.

I se părea important să nu frecventeze pe oricine din marele oraş Merw. De la observatorul de pe terasa cea mai de sus a oraşului mergea la moschee şi la medresă, şcoala de lângă moschee, care atinsese acum rangul de universitate; se îndrepta apoi spre palat, când Sultanul sau vizirul se aflau la Merw; tot timpul îl despărţea însă, dacă stătea să se gândească, câte un zid, de cele mai multe ori un zid înalt, de mulţimea ce se ocupa cu afacerile, de masa negustorilor, a cămilarilor, a sacagiilor, fierarilor, cizmarilor, ţesătorilor; da, chiar de făcătorii de cort. Un se ţinea departe, deşi era el însuşi fiul unui făcător de corturi din Nişapur şi practicase această meserie în anii săi tineri.

Poate avea Sergal dreptate, şi el, Omar, nu ştia în adevăr ce se petrecea în jurul său. Poate îi privea pe selgiucizi cu ochi prea prietenoşi, pentru că el, nu putea nega, trăgea foloase de pe urma domniei lor. Nu avea însă prieteni peste tot?

Era o dată beiul, care avea comanda trupei de călăreţi: un om stăpânit de două pasiuni: caii şi tragerea cu arcul. Cu el nu se putea vorbi despre nimic altceva. Era important pentru Omar, pentru că putea oricând împrumuta de la el patru-cinci cai pentru echipa lui de polo, iar la jocul de polo e nevoie, după cum se ştie, de o mulţime de cai de rezervă. Sau: cadiul din Merw! Judecătorul suprem, Mahmud, era prietenul lui (unde întârzia oare atâta?). Acesta îşi lua sarcina foarte în serios. Spre deosebire de cei mai mulţi

jurişti pe care îi cunoştea Omar nu vorbea niciodată despre „cazurile11 sale, despre daraverile sale, despre verdictele pe care le pronunţase sau trebuia să le pronunţe. Mahmud era tăcut. Exista însă o temă de care spre durerea lui Omar – nu se sătura niciodată vorbind – de legătura cu soţiile sale: cu Dilaram, Bibi, Kallepâzi, Nână Gazor. Aceste patru doamne erau cele mai dificile cazuri ale cadiului cel atoatecunoscător în ştiinţa juridică.

Lui Omar îi veni din nou în minte în acest moment că relaţia sa cu Roxane cerea o legalizare. Nu mai putea amâna mult încheierea unei căsătorii; dar cum nu fixase încă o perioadă exactă de văduvie – şi asta făcea parte dintr-o căsătorie valabilă – se mai putea încă considera, în ciuda avertismentelor cadiului Mahmud şi a reproşurilor neexprimate ale Roxanei, necăsătorit, bărbat liber…

Nu era oare bine aşa cum era? Desigur, marele imperiu al selgiucizilor era măcinat de război, măcel, teroare. În Merw domnea totuşi liniştea. Încă. Slavă lui Allah! Merwul fusese scutit de război. În Merw se cunoştea doar din amintiri imaginea de groază a călăreţilor înzăuaţi atacând, cea a armatei nesfârşite năvălind cu cai, cămile. Peste podiş şi stepă, peste pajişti verzi şi pustiuri de sare armatele selgiucizilor trecuseră puhoi către nord-vest, către Armenia, Asia Mică, până către Bizanţ, atacaseră în Siria oraşe înfloritoare şi le cuceriseră, pătrunseseră până în Palestina şi la graniţa Egiptului; luaseră Ierusalimul, al treilea oraş sfânt, oraşul din care se ridicase la cer Mohamed. Nu, aici în Merw oamenii fuseseră cruţaţi de război. Dar nu şi de teroare. De lovituri, atacuri, foamete şi, bineînţeles, de intemperii şi molime. Dar ce era oare într-adevăr important? Omar se lăsă din nou frământat de această întrebare, care nu-l lăsase în pace toată viaţa: Ce era într-adevăr important? Unde şi când începea un lucru să devină important? Avea vreo importanţă dacă bărbatul care guverna în palatul din Merw era persan sau selgiucid? Dacă îl chema Kaikoşru şi pornea cu mare pompă şi cu sute de hăitaşi la vânătoare de lei? Sau dacă din acest palat din

Merw ieşea călare un turc, un Alp Arslan, un Şah Malik pentru a-şi vâna emblema, şoimul, cu alţi şoimi, pe care i-a dresat şi pe care îi punea pe pictori să-i deseneze, de parcă ar fi fost vorba de propriii săi copii?

Ce era important? Ce se schimba în lume, dacă preoţii se rugau în templu pars şi oficiau la flăcări pâlpâitoare? Sau dacă în nişa moscheii se spuneau texte de rugăciune sau Coranul? Lui Omar îi era dar că anumite lucruri trebuiau într-adevăr luate în serios pentru a putea trăi şi supravieţui – munca, femeile, domnitorii şi preoţii; dar

— Cu toată bunăvoinţa – oricât încerca să se autoconvingă şi deşi ştia exact că era necesar să iei lumea înconjurătoare în serios pe măsură ce îmbătrânea reuşea tot mai puţin, de fapt, aproape că nu mai reuşea să păstreze aparenţele şi să se prefacă că-şi ia semenii la fel de în serios cum se luau ei înşişi.

Cam toată lumea declara că trebuie să ai credinţa cea dreaptă. Omar se ghida oare după ea, se comporta ca un musulman adevărat? Avea voie să se numească aşa? Cât de departe mergea, dincolo de simpla respectare a preceptelor, convingerea sa? Fiecare pretindea că posedă adevărata credinţă. Până şi mobadul Sergal, oare se opunea în felul acesta majorităţii din ţara lui.

Credinţa cea adevărată era o chestiune vitală. Ca şi convingerea. Numai de ai şti, medita Omar, care este, sau a fost, sau ar fi, sau ar putea fi cea adevărată… Omar se gândea la cărţile sale, la numeroasele manuscrise pe care le citise şi pe care le-ar mai citi. În de era scris tot ce oamenii numesc „cunoaştere”, erau scrise multe despre ce a fost şi este. Şi câte ceva despre ce va fi… Despre aceasta erau însă doar puţine însemnări. El, Omar, putea prezice însă încotro va porni o stea, unde va răsări în seara asta sau mâine dimineaţă ori peste un an. Asta era într-adevăr uimitor, astrele erau previzibile, oamenii nu. Nici Mahmud, căci trebuia demult să fie aici, nici Sadig, care promisese şi el că vine.

Omar uitase de Sergal. Acesta şedea însă liniştit lângă el.

Şi Omar spuse ca pentru sine: „N-ar trebui să te îngrijorezi din cauza lui Sadig şi nici din cauza lui Mahmud. Noi trei venim la vinăria dintre ruine ca să-ţi bem vinul. Suntem bărbaţi cărora oricând le poţi cere protecţie; chiar creezi că trebuie să-ţi faci griji din cauza lor? Înainte vreme mergeam toţi trei la vinăria creştinului Chrysostomos din celălalt capăt al oraşului; apoi ne-am băut un timp vinul la evreul Hillel, pe malul râului. De ce venim acum la tine? Pentru că vinul tău este cel mai bun. Şi nu pentru că am căuta societatea spiritelor libere…”

„Omar, nu vreau să spun nimic despre concurenţă, dar vinul meu este cu siguranţă mai bun ca al lor. Mă şi întreb dacă băutura lor îşi merită numele de vin! Numai că evreii şi creştinii nu le sunt suspecţi selgiucizilor. Mai întâi că au şi ei Cartea, Biblia, şi apoi nu au fost niciodată stăpânii acestei ţări.”

„încetează, Sergal, încetează! Ştiu prea bine ce găsesc aici la tine…”

Şi Omar ştia într-adevăr. Găsea aici beţia dulce, cu felurite chipuri. Nu numai vraja parfumată pe care o răspândeşte rodul viţei, strugurele. Ci mai mult: visul, însufleţirea înălţătoare. Aici se putea aştepta să-l cuprindă starea cea mai apropiată de marele extaz. Vinul, vinul roşu, scânteia în pocal, se contura întunecat pe marginea argintie. Iar Sergal împrăştiase pe covor, fără ca Omar să fi observat deîndată, lalele, albe, roşii şi galbene. Încă mai mirosea uşor a mosc, dar parfumul dulce al trandafirilor presăraţi în jurul cupei lui Omar era mai puternic. Băiatul cel mai mic îi puse pe genunchi un trandafir mare, albargintiu. Petalele de trandafiri roşii erau risipite la picioarele sale. Cei trei băieţi stăteau în picioare, în cerc, în jurul lui Omar şi al lui Sergal. Îşi legănau gingaş şoldurile. Iar cel mai tânăr dintre ei era într-adevăr o frumuseţe. Omar îl privi. Băiatul era suplu ca un cedru, mlădios şi unduios ca un merişor turcesc, avea un corp puternic, dar mijlocul subţire. La lumina lămpii pielea îi lucea argintie ca petalele trandafirului; trăsăturile feţei îi erau dulci, eterice.

Sprâncenele frumos arcuite, negre-albăstrui ca şi părul, păreau să exprime o uşoară îngrijorare, nesiguranţă. Lăsau impresia unor arcuri, iar genele întunecate de sub de luceau ca nişte săgeţi. Omar îi găsi băiatului un singur cusur: ochii i se păreau prea aspri pentru a fi într-adevăr desăvârşiţi; ar fi trebuit să semene mai mult cu narcisele; să strălucească mai puternic, să fie mai duioşi, mai aburiţi de băutură, mai transfiguraţi. Dar poate că seara era prea la început, poate cerea el ceva ce băiatul nu putea da, poate că şi el băuse prea puţin.

Privind buzele băiatului, lui Omar îi veni în minte versul poetului: „Dulci buze, sec al pocalului vin…” Luă o înghiţitură de vin care era într-adevăr sec. Imaginea frumosului tânăr îi fura mereu privirile. Ştia că într-o singură clipă sufletul îşi poate dezvălui întreaga bogăţie, poate căpăta dintr-odată înţelegerea originii sale paradisiace. Şi cât de valoroasă devine atunci, prin îndurarea vreunui arhanghel, întinderea unei clipe; preţioasă, pentru că întreaga dulceaţă a fericirii luminează tonurile întunecate ale mâhnirii. Căci mâhnirea ne însoţeşte mereu; ne învaţă cât de ştirbă este cunoaşterea noastră, cât de trecători suntem noi înşine, cât de şubred este totul.

Pentru Omar, care îşi încheiase cel de-al patruzeci şi patrulea an al vieţii, era limpede că adevăratul extaz – faţă de care beţia vinului este doar o copie slabă sau poate o timidă presimţire – este rar. Foarte rar şi de aceea scump. Înţelesese că momentele de extaz reprezintă metamorfoze scurte, nedefinitive, după care tânjeşti şi pe care nu le atingi niciodată pe deplin; că se numără printre comorile cele mai tainice pe care le poate aduna un om. Îi luase în râs pe consumatorii de opiu şi pe cei care mestecă sau fumează cânepă – ce nevoie este, era el de părere, de astfel de mijloace ajutătoare, când lumea este plină de minunăţii, când în ea există frumosul, şi noi îl putem chiar şi crea? Când suntem totuşi capabili să trezim în noi şi în jurul nostru lucruri nemaiauzite, nemaivăzute, fără a recurge la otravă sau droguri, ci doar folosindu-ne fantezia,

închipuirea şi muncind, da, muncind?

Este bineînţeles greu să-i faci şi pe alţii să participe la aceste momente de extaz – de extaz al gândirii, imaginaţiei, forţei creatoare. În acele clipe de înălţare, când îţi depăşeşti propria condiţie, când devii un altul, atingi un alt eu. Trebuie oare neapărat să-i faci şi pe ceilalţi să trăiască această clipă cu tine? De pildă pe aceşti paharnici, pe aceşti mici magi care fascinează prin frumuseţea lor, fără să ştie? Pe aceşti băieţi cu pielea argintie, cu bucle negre, care nu ştiu cât sunt de frumoşi, de perfecţi... Care încă mai par frumoşi şi desăvârşiţi; dar cine ştie pentru cită vreme? Cei frumoşi, care se ofilesc. Da, care dispar şi ei...

Şi, de parcă ar fi vrut să se ferească de o clipă de extaz, Omar întinse mâna după sulul pe care cârciumarul îl aşezase lângă el. Începu să-l desfăşoare pe covor, dar se opri: „S-a zis cu matematica astăzi, Sergal, se face târziu şi ei nu mai vin...”

„Atunci trebuie să-mi explici mie arta şi vrăjitoriile tale”, spuse Sergal. „Poate mă ajută să-mi plătesc şi eu impozitele.”

Omar replică: „Pentru impozitele tale sunt de ajuns calcule mult mai simple. Trebuie să înveţi mai ales scăderea, dacă într-adevăr vrei să plăteşti impozite!”

Sergal mormăi ceva în barbă care voia să însemne „Cine naiba vrea asta, Omar, cine vrea?”

Omar împături din nou manuscrisul şi îl strânse în mâna stângă. Cu mâna dreaptă răsucea încet buclele negrealbăstrii ale celui mai tânăr saki; părea că vrea să se înlănţuiască cu de.

„Ştiu – spuse el – eşti frumos precum luna de paisprezece zile. Pielea ta nu e acoperită de puf. Dar aşteaptă, în scurtă vreme semne cârlionţate precum scrisul arab îţi vor acoperi obrajii. Acum eşti încă nescris; mă întreb cum să te numesc – Alif? Unul? Unicul? Singurul?”

Mobadul scuturâ supărat din cap: „Nu-l zăpăci de tot pe Demawed, Omar. Ştii că numele acesta nu i se potriveşte nici unui om. Aşa spun poruncile tuturor celor şaptezeci şi

două de secte şi religii! Cu un singur cuvânt ai păcătuit împotriva tuturor. Doar unuia singur i: ; e cuvine numele Unu. Desigur nu lui Demawed al meu l”

Omar zâmbi. Se învioră de tot: „De ce mă iei mereu în serios, Sergal? Doar avem şi noi voie să ne jucăm jocurile. Nu se mai poate glumi?”

Bătrânul râse silit. „Nu cu ceea ce toată lumea ia în serios!”

Un fluture de noapte, care găsise drumul spre cameră printr-o crăpătură a perdelei de la uşă, dansa în jurul flăcării de la lampă.

Omar îl privi destins, Sergal cu teamă. În cele din urmă fluturele, ale cărui aripi se pârliseră, căzu în flacără. Sergal scoase insecta cu un beţigaş de lemn. Cu fluturele pe jumătate carbonizat în mână, spuse: „Mereu acelaşi lucru; mai întâi întinează flacăra, apoi mor din cauza ei.” Omar îl contrazise: „Precum marele nostru mistic Al-Gazali, ’ ar trebui acum să spun: «Acest fluture de noapte a ars în beţia frumuseţii, în tumultul extazului, preamărind lumina.. Omar se întrerupse. Simţea că se apropie de starea numită beţie. Cum de ajunsese să-l citeze pe Al-Gazali? Pe un om pe care îl aprecia ca persoană, pentru că era profund cinstit şi cumsecade, pe care însă îl respingea ca poet pentru că se rătăcea fără speranţă în stufărişul limbii pretinzând că întreprinde călătorii în spaţii sufleteşti invizibile?

Sergal vorbea despre lampă; că trebuie să fie şi să rămână curată. Demawed, sakiul, stătea sprijinit lângă Omar, ceilalţi băieţi se adunaseră în faţa butoiului. Era linişte de tot în odaie, şi lui Omar i se păru că încăperea înaltă s-a făcut mai îngustă, mai mică, mai joasă. Mai era loc doar pentru el, mobad şi sakiul Demawed, şi pentru pocalul de vin roşu şi frumosul trandafir alb, pe care îl ţinea între degetele mâinii stângi – unde rămăsese oare sulul cu ecuaţiile? Cum de ajunsese să debiteze astfel de platitudini, de lucruri spuse deja de mii de ori? Trebuie că era din cauza vinului. Şi atunci trandafirul alb, pe care îl ţinea în faţă, se schimbă dintr-odată într-un turban mare, alb;

dedesubt văzu faţa mulţumită a lui Sadig, trăsăturile pline ale şefului poştei îi zâmbiră radioase: „Pe cine intâlnesc aici? Oare ce societate secretă descopăr? Stau aici la masă demoni periculoşi şi zâne gingaşe?”

Veniseră deci. Căci în spatele lui Sadig, Omar îl zări şi pe Mahmud. Se auzi pe sine vorbind tare:

„Strigătul muezinului a pătruns demult la urechea mea. Ce vă codiţi atâta şi aşteptaţi în faţa porţii? Intraţi în sanctuar, băutori!”

Iar Sadig cel rotunjor şi mai stângaci, completă: „Laudă aracului de viţă, cântaţi în cor!”

Omar se sculă şi înaintă, clătinându-se, către prieteni.

Îl îmbrăţişă pe Sadig, apoi pe Mahmud cel înalt, suplu şi mai serios. Cei doi abia îşi mai trăgeau sufletul, iar în jurul lor stăruia miros de cai. Călătoriseră iute. Sadig explică de ce întârziaseră.

Poştaşul care sosise la caravanserai abia după apusul soarelui, venise cu o scrisoare pentru Omar, pe care o aduseseră acum cu ei.

Sadig spuse ceremonios: „Poartă sigiliul vizirului Nizam al Mulk. Trebuie să-ţi înmânez fără zăbavă scrisoarea «ordonatorului lumii». Nimeni să nu spună că poşta noastră veche de o mie de ani lucrează sub selgiucizi mai puţin bine decât în vreo altă perioadă.”

Sadig cel rotofei tot mai gâfâia:

„Am intrat în sanctuar, unde este vinul…”

Mahmud şi Sadig luară loc lângă Omar, care se aşezase din nou. Sergal turnă vin, băieţii aduseră prăjiturile cu miere şi smochine şi puseră bucăţile de brânză pe lipii. Acum mâncă şi Omar. Scrisoarea vizirului o ţinea în mâna stângă; nu se grăbea s-o citească. Abia după ce băură cu toţii şi erau sătui, Omar rupse sigiliul roşu şi citi, aplecat spre lampă.

„Nu sunt veşti bune” – spuse Mahmud. „îţi citesc pe faţă, Omar!”

Sadig se sperie. „îmi pare rău, Omar. Dar nu aveam de unde să ştiu. Dacă aş fi ştiut, aş fi aşteptat până mâine să-ţi

dau scrisoarea. E chiar aşa de rău?”

Omar dădu afirmativ din cap. Ascunse scrisoarea în haină. „Nu vreau să vă stric seara care pentru voi abia a început. Trebuie să plec la Nizam la înalta Poartă.”

„Asta înseamnă – spuse Mahmud şovăind – că trebuie să pleci la Isfahan. Şahul Malik şi-a petrecut întreaga iarnă la Isfahan; n-a fost nicio zi în oraşul său Merw. Iar Nizam al Mulk trebuie să fie şi el la şah, nu?”

„Aşa e” – spuse Omar. Părea dezorientat; oare vinul sau conţinutul scrisorii îl făcuseră nesigur? Sergal se retrase. Avea tact; când domnii doreau să discute ceva ce el nu trebuia să audă, înţelegea.

Omar bău cupa până la fund. Da, la Isfahan trebuia să meargă, şi din păcate imediat a doua zi. Le adusese amândorura cele mai noi calcule matematice ale sale, pentru că ştia că îi interesează, dar acum nu mai era timp pentru asta. „într-adevăr, n-aş fi crezut că ar fi cu putinţă! Dar scrisoarea asta mi-a stricat tot cheful!”

Mahmud întrebă: „Te priveşte personal?”

„Sunt două solii întruna singură. Una este oficială: se doreşte prezenţa mea la o dezbatere la tribunal. În particular vizirul îmi cere să plec cât mai repede şi în secret, fără zarvă, la Isfahan! Zău dacă ştiu cum s-o fac şi pe asta! în Merw se va observa plecarea mea, nu pot. S-o tăinuiesc!”

Şeful poştei dădu zelos din cap. „Poţi pleca noaptea. Dar nu neobservat.”

Mahmud se interesă ce fel de proces era cel la care era chemat Omar.

Omar răspunse: „E vorba de Hassan”.

Sergal scoase un strigăt de surpriză.

„L-au prins în sfârşit? Răufăcătorul se află în mâinile voastre?”

Veni din nou mai aproape. Îi întrerupse: „Iartă-mă, Omar, dacă vorbesc deschis. Pe Hassan aş vrea să-l văd mort. Este un om brutal, un ucigaş înrăit. Mi l-a răpit ne Iussuf. Trebuie să se termine o dată cu el. Orice om cu judecată

mi-ar da dreptate”.

Omar îl privi. Era din nou treaz. Rosti cuvintele mai rar decât de obicei. „Uiţi, Sergal, că este prietenul meu.”

Mahmud ridică ochii: „Trebuia să spui – a fost prietenul tău!”

Omar tăcu. Sadig mormăia. „Ce să mai spui? Cum să te hotărăşti – nu e uşor l”

Omar îşi privi liniştit prietenii: „E uşor să vorbeşti despre Hassan pe tonul lui Sergal. Şi, într-adevăr, mulţi o fac, oameni cu şi fără judecată. În orice caz, eu am legat o prietenie cu el.”

Sadig vru s-o întoarcă: „E mult de atunci. După tot. Ce a făcut Hassan de atunci încoace creezi într-adevăr, Omar, că-i mai poţi fi prieten?”

Omar tăcu.

Sadig nu se lăsă. Spuse: „O prietenie de tinereţe nu obligă la nimic…”

Mahmud îl întrerupse: „Oricum nu te las să pleci singur la Isfahan.”

Şi Sadig era de aceeaşi părere. „Ar fi imposibil. Te însoţim amândoi.”

Iar Mahmud adăugă: „Ai nevoie de noi, nu poţi merge singur.”

Omar râse: „Să pornim deci în trei? Şi credeţi că putem ieşi din Merw în mare taină şi fără să stârnim zarvă?”

Sadig era de părere că cineva care călătoreşte singur sare întotdeauna în ochi. Ascuns poţi rămâne cel mai bine într-o caravană. Iar Mahmud adăugă: „Sadig are dreptate.”

Omar explică: „Asta zic şi eu caravană – un eadiu vestit din Merw, un şef de poştă, care e cunoscut în orice serai, şi cu mine colac peste pupăză. Nu pot să-mi imaginez că aşa ceva poate rămâne secret!”

„Ba da”, se încăpăţână Mahmud. „Tocmai aşa merge. Eu călătoresc cât se poate de oficial la Isfahan în calitatea mea de cadiu al Merwului. Şi Sadig al nostru, cunoscut în întreaga ţară în calitatea sa de şef al poştei din Merw, mă însoţeşte, pentru comoditate, ca dragoman.”

Omar zâmbi: „Iar eu călătoresc ca rândaş la cai.”

Mahmud propuse ca Omar să se travestească în călugăr sufit. „De acum încolo nu te mai speli, nu-ţi mai tunzi barba şi te îmbraci cu o tunică roşie din lână, îţi fac eu rost de una.”

Doar Sergal se opuse acestei idei: „Omar într-o tunică de sufit!” Ajunge dacă Omar se îmbracă cu un burnus de arab. Oricine îl va lua drept şeic…”

Omar îl întrerupse: „… care face negoţ cu cai şi femei!”

Mahmud arătă că nu e important travestiul. Omar, care se obişnuise deja cu vestea, spuse oarecum resemnat: „Eu trebuie să plec la Isfahan, nu înţeleg ce vreţi voi doi să faceţi acolo, Mahmud şi cu tine?” Se uită zâmbind la Sadig. „Nu sunteţi negustori şi nici comercianţi! Sunteţi nişte funcţionari care aveţi treabă aici, la Merw. Propunerea voastră de a mă însoţi uşurează lucrurile. Iar ideea ca voi doi să plecaţi oficial, iar eu să mă alătur undeva, pe drum, îmi place. E şi puţin romantism adolescentin aici, dar pare necesar. Ce veţi zice dacă sunteţi întrebaţi de ce părăsiţi Merwul?”

Sadig spuse că are motive destule să-şi viziteze colegii de-a lungul drumului spre Chorassan. Asta ţine de îndatoririle serviciului său.

„Pe care până acum nu le-ai prea luat în serios”, îl tachină Mahmud. Sadig nu era omul să se supere de o glumă: „îmi iau serviciul aproape la fel de în serios ca tu pe nevestele tale, dragă Mahmud!”

Mahmud era mai sensibil ca Sadig. Despre femei nu se cădea să vorbeşti. După părerea lui se cuvenea să te abţii să faci orice aluzie la soţii sau prietene, chiar şi între prieteni. Mahmud uită că el însuşi pomenea mereu de nevestele sale.

Dacă Mahmud stătea bine să gândească la motivele care îl împinseseră de la început să călătorească cu Omar trebuia să-i dea dreptate lui Sadig. Dorea să facă nişte cercetări în legătură cu două din cele patru neveste ale sale. Nu avea intenţia să între în amănunte. El, Mahmud,

ştia că ceva trebuia clarificat: voia să aibă o certitudine

— Ca bărbat şi ca judecător – şi spera să găsească această certitudine la Isfahan. De aceea spuse: „întrucât este vorba de un proces, la care Omar trebuie să ia parte, este de la sine înţeles că are nevoie de ajutorul meu la faţa locului, deoarece nu are experienţă în astfel de treburi.” Şi, adresându-se lui Sadig, întări: „De aceea şi numai de aceea merg şi eu.”

Sadig o întoarse cu şiretenie: „Şi ce le spui acasă nevestelor tale? Cine te reprezintă în moschee vinerea?

Cine la tribunal? Ce le povesteşti părţilor care tocmai se pregătesc să se certe sub preşedinţia ta? O să lipsim o bună bucată de vreme!”

Mahmud dădu din mână. Nu voia să vorbească în glumă despre aceste lucruri. „Asta se aranjează uşor. Sa’ud mă poate înlocui. Demult aşteaptă asta. Iar – şi asta o spuse foarte apăsat – despre femei nu trebuie să vorbim aici şi acum. Nu ar fi potrivit.”

Sadig înghiţi răbdător mustrarea. Omar se adresă amândorura: „Bine. Dacă credeţi că putem aranja totul, plecăm mâine. Din păcate scrisoarea Nizamului a stricat atmosfera serii. Ne-a dăruit în schimb o călătorie în trei.”

Lumea „de dinafară”, de care voiseră să se izoleze, pătrunsese din nou în vinăria dintre ruine. Când Omar îşi ridică privirile şi le roti prin încăpere, covoarele îi părură mai şterse, vasele de aramă mai puţin lucitoare, iar flacăra lămpii palidă. Magii, cei trei saki, arătau ca nişte băieţi de cârciumă obişnuiţi, nu păstrau nicio asemănare cu personajele acelor dulci taverne cântate de poeţi. Unde rămăsese atmosfera de vis care îl înconjurase înainte de venirea lui Sadig şi Mahmud? Doar trandafirul pe care Omar îl ţinea în palme mai avea parfumul la fel de puternic ca înainte. Îl apropie de obraz.

„Am s-o iau pe Roxane cu mine. Cine ştie cât timp vom lipsi.”

O boare răcoroasă pătrunse prin crăpăturile perdelei. Sergal o deschise de tot. Cei trei bărbaţi şedeau şi inspirau

aerul răcoros. Şedeau foarte aproape unul de altul şi nu vorbeau. Îi preocupa călătoria. Şi oricât de dar le era totul, oricât de înţelept îşi închipuia fiecare că este, în realitate, erau totuşi agitaţi. Căci orice bărbat care intră în legătură cu evenimente politice, resimte aceasta ca pe o provocare personală.

Hassan ben Sabbah zguduise în ultimii ani nu numai Persia, ci întreaga lume islamică. Faptul că Omar fusese chemat poate pentru a-şi spune părerea în faţa înaltei stăpâniri asupra felului în care ar trebui o dată sfârşit cu acest om, era pe bună dreptate resimţit de bărbaţii din vinăria dintre ruine ca un eveniment important. Oricât demult ardeau de dorinţa de a dezbate situaţia, tăceau. Omar ar fi trebuit să fie cel care să vorbească. Dar şi el rămânea mut. Beau cu toţii, savurau vinul sec. Omar se sculă brusc în picioare. Şi întors către Sergal, cârciumarul, spuse: „Poate că m-am înşelat până acum asupra propriei mele persoane. Poate că nu sunt învăţatul liniştit care îmi place să cred că sunt. Amândoi îmi sunt prieteni dragi, şi vizirul Nizam şi teroristul Ben Sabbah. Se prea poate ca asta să ţi se pară ţie, Sergal, şi vouă, Mahmud şi Sadig, de neînţeles. Recunosc că nici eu nu înţeleg. Şi este cât se poate de posibil că voi ajunge într-o situaţie fără ieşire.”

Se sculaseră acum toţi. Simţeau că Omar nu aşteaptă răspuns de la ei. Era timpul să plece. Ieşiră în faţa porţii. Lumina lunii cădea peste piersic. În faţă se întindea albia lată şi uscată a râului cu prundiş lucitor, alb-cenuşiu. Priviră dincolo, înspre Merw. Acoperişurile plate se ridicau cu severitate geometrică deasupra orizontului. Din cerul cumplit de negru mii de stele sclipeau în jos spre ei; Omar privi îndelung firmamentul.

Sergal se întoarse în turn. Aduse lămpiţa şi o ridică ţinând-o cu ambele mâini: „Este o mică şi neînsemnată lumină cea care arde aici. Dar ea arde mai departe pentru tine, Omar!”

Omar îl sărută pe amândoi obrajii. „Îţi mulţumesc, Sergal, pentru cuvintele tale bune! Perfecţiunea lunii şi secretul

cerului nu ne sunt accesibile. O luminiţă este de aceea foarte preţioasă.”

Sergal îşi drese glasul: „Orice s-ar întâmpla, sper să vă revăd!” Şi încet de tot adăugă: „Şi pe Iussuf!” Omar răspunse: „Şi eu sper. Dar cine ştie, unde ne vom afla cu toţii în curând, voi, prietenii mei, şi eu. Luna va privi totuşi în micuţa ta grădină, ne va căuta, cu ochi de iscoadă, pe noi, băutorii…”

Sadig şi Mahmud îşi aduseră caii care fuseseră priponiţi în spatele tui’nului. Omar îi aştepta lângă cârciumar. Apoi, ţinându-şi animalele de căpăstru, prietenii porniră cu Omar pe poteca îngustă ce ducea înapoi spre oraş.

Sergal rămase în poarta vinăriei cu lampa în mână. Cei trei mai întoarseră de câteva ori capul; dar pietrişul mare din albia râului îi sili în curând să fie mai atenţi ia drum.

3 – Precum zăpada în deşert

Pe drumul mătăsii

Când în dimineaţa următoare Omar se trezi pe terasa casei sale, nu mai ştia cum ajunsese acolo. Îşi aducea vag aminte că îşi propusese ceva deosebit. Era oare vorba de o dispută în moschee? Urma să se întâlnească cu un coleg de la universitate? Nu cumva spusese Roxane că vrea să-şi viziteze sora? Hotărât lucru, n-o să-şi poată aduce aminte până nu i se limpezeşte capul. Trebuia să se spele. Era buimac. Nu fusese oare vorba de o călătorie, de o călătorie departe? Şi atunci îi răsăriră în minte din nou Abdul Kasserăm, care acum era vizir şi se numea Nizam al Mulk, Marele Selgiucid, şahul Malik, şi Hassan ben Sabbah! Hassan ben Sabbah, pe care probabil că îl prinseseră.

O situaţie supărătoare, cât se poate de supărătoare! îi încurca viaţa, planurile. Trebuia să-şi părăsească casa. Lucrul, pe Roxane, nu! pe Roxane putea s-o ia cu el, chiar dacă ar fi fost greu – pentru ea şi pentru el.

Când femeile pornesc la drum au nevoie de multe! De tot ceea ce acasă nu le trece niciodată prin minte; lucruri care zac în vreun scrin, în vreun dulap, în măsuţa de toaletă, – toate astea trebuiau acum împachetate. Asta era, trebuia

să împacheteze. În clipa asta Omar fu sigur că îi povestise încă aseară lui Roxane că trebuie să plece la Isfahan. Şi cu atât mai uluit fu când Roxane, ieşind din încăperile femeilor, îi strigă de jos din grădină:

„Nu te scula, dormi mai departe, fiu al lui Ibrahim! Merg la baie! Nu mă aştepta cu mâncarea."

Omar observă că stătea pe balustrada terasei, şi privea fix în jos spre grădina femeilor. Roxane nu ştia oare că sosise o scrisoare de la vizir? Că i se poruncise să apară la curtea şahului Malik?

Roxane stătea acolo jos învelită într-un veşmânt larg, iar Miriam, sclava creştină din Armenia, înghesuia haine, prosoape şi un burete mare într-o legătură pe care apoi o aruncă pe spatele ei îngust. Roxane mergea la baie! Asta putea dura toată ziua, până seara târziu.

Coborî în goană treptele, intră în curtea care despărţea casa din faţă de cea din spate, traversă divanul şi apăru în faţa femeii. Îi spuse că azi trebuiau să plece la Isfahan, amândoi; îi spuse cât de importanţă trebuie să fi fost această călătorie în ochii vizirului Nizam al Mulk, de vreme ce trimisese un curier special. Un călăreţ pe cămilă. Deci este cât se poate de urgent. Nu se poate să meargă tocmai acum la baie. Omar trebui să asculte ce avea Roxane de replicat: avea întâlnire cu prietenele ei la baia de aburi. Să renunţe la asta? Se bucura deja de mai multe zile cu gândul la baie. Şi ea, Roxane, să-şi răstoarne planurile de la o clipă la alta din cauza unei toane a vizirului? Dacă trebuie să meargă la Isfahan, n-are decât să meargă! Aici se întrerupse. „Isfahan, dar e foarte departe, la opt sau zece zile depărtare de Merw? în*inima Persiei! Ai să lipseşti săptămâni de acasă?" „Da" spuse Omar. „De aceea ţi-am şi spus. Trebuie să mă însoţeşti. Trebuie să călătoreşti cu mine. S-ar putea să rămânem mult timp la Isfahan. Înţelegi, Roxane? E mai bine să nu discutăm. Trebuie să împachetăm, repede."

Bineînţeles că a fost nevoie de şi mai multe cuvinte ca s-o convingă pe Roxane. Vorbea cu ea cu o voce blândă şi pe

un ton liniştit. Înainte de toate pentru că se simţea cu musca pe căciulă. În sfârşit, ea se înduplecă. Va călători cu el; şi călărea foarte bine.

Omar se îndreptă spre uşa dinspre stradă, o deschise, privi afară. Spera să-l vadă pe Sadig sau pe Mahmud, care trebuiau amândoi să urce strada abruptă spre terasa cea mai de sus. Doar îşi dăduseră întâlnire. Sau asta fusese ieri? Trebuia să se trezească foarte repede. Se întoarse la fântână, se spălă pe faţă şi pe mâini şi se şterse cu o blană de oaie. Lâna blănii i se păru aspră, unsuroasă.

Auzi paşi în curte. Nu era nici femeia lui, nici Sadig. Le cunoştea mersul. Se întoarse. Un bărbat cu barba sură, îmbrăcat într-o sutană roşie de lână *se* îndreptă spre el. În jurul mijlocului era încins cu un şnur la fel de murdar ca şi turbanul ce cândva fusese alb. Era un călugăr sufit. Ţinea în mână o tipsie pe care i-o întinse lui Omar.

„Mi-e foame, spuse el. Dă-mi să mănânc.Îl „Nici eu n-am mâncat încă. Trebuie să aştepţi.”

Omul îl privi cu dispreţ. „Te grăbeşti. Arăţi ca unul care pleacă în călătorie. Departe. Într-o ţară străină.’1 Omar ridică uimit din sprâncene. „De unde vezi asta*?”* Călugărul spuse ironic: „Tocmai asta văd!”

Omar bombăni: „Atunci vezi ceva deosebit!” Şi apoi adăugă înveselit: „Fiecare e pe drum. Fiecare zi este o călătorie în noapte11.

„Grozav!” replică celălalt. „Eşti un om înţelept. Păcat doar că înţelepciunea ta e atât de răsuflată.Îl

Omar începu să se enerveze. „Ia mai du-te la dracu!” spuse el. „Vrei ceva de la mine şi mă jigneşti!”

„Ar trebui poate să fiu recunoscător pentru ceva ce nu am primit*?”* După o pauză în care îl fixă pe Omar cu duşmănie, adăugă: „Ai. De trei sau patru ori mai mult decât poţi mânca tu însuţi. Casa ta e plină de bogăţii, şi te mai şi mândreşti cu asta, în loc să-ţi fie ruşine!”

„Ce eşti? întrebă, Omar, mazdakit*?”*

„Sunt flămând. Dă-mi să mănânc. Nu vreau decât să mănânc. Nu înţelegi? Eşti bogat, dă-mi deci să mănânc!”

„Pentru că eşti călugăr creezi că poţi vorbi aşa cu mine? Săracilor li se dă de pomană. Aşa e scris. Dar nu scrie nicăieri că trebuie să-ţi suport obrăznicia!”

„Eşti sensibil, ca toţi bogătaşii!”

„Nu sunt bogat.Îl

Călugărul sufit nu răspunse, ridică dreapta şi arătă spre încăperile rezervate bărbaţilor din casa lui Omar, spre livan, care pe partea dinspre curte era prevăzut cu o fereastră uriaşă pictată multicolor.

„Mai degrabă cerşeşti, decât să lucrezi. Eşti un pierd evară, dragul meu!”

„Nu lucrez pentru cei bogaţi11, spuse călugărul rece.

„Atunci ai să flămânzeşti!” Omar intră totuşi în cămara de pe coridor, aduse pâine, ceapă şi o bucată de brânză. Le dădu călugărului: „Ia astea şi înjură-mă!”

Acesta le apucă repede cu mâini murdare. „Eşti într-adevăr un prost – spuse el. Îl miluieşti pe cel care te scuipă.Îl Scuipă în faţa picioarelor lui Omor. Apoi îl dădu la o parte, se îndreptă spre fântână şi bău din căuşul mâinii.

Omar îl urmă şi-l privi curios: „Nu m-am înşelat. Eşti un mazdakit!”

Omul se îndreptă de spate, se şterse cu stingă peste gura bărboasă, ridică din nou mâncarea pe care o pusese pe marginea fântânii şi spuse: „Habar n-am ce vrea să zică asta. Nu mă duce pe mine mintea aşa mult. N-am mers la nicio şcoală înaltă.Îl Muşcă din pâine şi mestecă pe îndelete: „Ştiu doar că avem cu toţii dreptul să trăim. Şi că asemenea oameni ca tine le fură oamenilor ca mine acest drept. Pentru că vor să aibă totul doar pentru ei: ceea ce

— Pe barba Profetului – le aparţine pe drept tuturor împreună.Îl înghiţi. „Şi dacă vrei să ştii, nu mi-ai făcut niciun dar. N-ai făcut decât să-mi dai înapoi o mică parte din ce mi-ai furat. Mai degrabă să ard în iad, decât să-ţi mulţumesc pentru asta!”

„Ciudată predică. Nu prea sună cuvios. Nu cred că eşti sufit. În ciuda sutanei tale.Îl

„Nu te priveşte. De fapt cum te cheamă*?*”

Omar nu ştia dacă să se indigneze de obrăznicia omului sau să se amuze. Omul venea eu siguranţă din răsărit. Sutana îi era ruptă, decolorată. Picioarele îi erau rănite, sandalele zdrenţuite. Colindase desigur mult. Îl întrebă: „Te porţi la fel de neruşinat cu toţi cei cărora le ceri de pomană?”

Călugărul îl privi indiferent: „Cu tine trebuie să vorbească omul fără mănuşi. Ţi se citeşte pe faţă bunătatea. Eşti îmbibat eu omenie. Ăştia ca tine sunt cei mai răi! Proştilor li se vorbeşte prosteşte!”

Omar se gândi: nu mai putea să-şi piardă vremea cu omul. Nu mai avea timp. Îşi propusese să plece din Merw. Din casele învecinate auzi voci de copii şi de femei. Se deschideau şi se închideau uşi. Vânzătorul de fructe striga afară, pe stradă. Chemările monotone ale cerşetorilor pătrundeau în curte: „Ia huk, ia huk...” Apoi auzi vocea ascuţită a unei spălătorese ciorovăindu-se în casa de peste drum.

„Ţipete, murdărie, o mie de lucruri inutile, asta aveţi în casele voastre frumoase, bogătaşi proşti! Ai fi însă un bun sufit, dacă te-aş putea dezbăra de bunătatea ta greţoasă.” Călugărul aruncase darul lui Omar la pământ. Îi dădu lui Omar o lovitură puternică în umărul stâng. Înainte ca el să se poată feri, călugărul îi mai dădu două lovituri puternice în spate. „Aşa şi încă o dată.” Cu fiecare cuvânt, îi mai trăgea una îndesată: „Ca să ştii că eşti hoţ şi că m-ai furat.”

Roxane veni în fugă din li van în curte, strigând: „Apără-te, Omar!” încercă să-l smulgă pe sufit de pe Omar. Acesta, uluit, lăsase loviturile să plouă asupra lui. Era doar mai puternic decât acest om prost hrănit. Apoi, în sfârşit, îşi pierdu şi el răbdarea. Îi trase sufitului repede un pumn şi-l aruncă pe spate, aşa cum fac luptătorii, cu o răsucire iscusită de mână.

Roxanei, care de abia îşi putea veni în fire, îi spuse: „Ar trebui să-l dau pe mâna cadiului. Dar nu pare în toate minţile. Poate e chiar nebun.” Şi adresându-se călugărului: „Tu însuţi eşti nebunul de care vorbeai!”

Din stradă sosiră în fugă copii, atraşi de gălăgie. Stăteau în uşă şi se holbau în curte.

„Mergeţi, spuse Omar. Plecaţi, nu e nimic!”

Călugărul se ridică. Faţa îi sângera. Îi spuse lui Omar: „Poţi pleca acolo unde vrei, şi chiar dacă ai să te afli sus precum sultanul, să ştii că totuşi te îndrepţi spre moarte!”

„Ştiu” spuse Omar. „Ştiu! Nu-mi spui nimic nou. Nu e nicio profeţie. Nici tu nu eşti nemuritor!”

Roxane nu mai suportă: „Nu-ţi mai face de lucru cu omul ăsta. Aruncă-l afară! Iarmak, Iarmak!” Dar Iarmak nu veni.

„L-am trimis la grajduri la marginea oraşului”, spuse Omar.

„Atunci alungă-l singur pe omul ăsta. Nu sta cu mâinile în sân! Ce vrei să se mai întâmple! Poate vrei să te mai şi omoare!”

„E un mazdakit”, spuse Omar. „Crede că toţi oamenii sunt egali. Nu datorează nimănui nimic, pentru că nu posedă nimic, în1 afară de tipsia lui de cerşetor şi de sutana roşie!”

Sufitul îşi trecu mâna peste faţă şi se mânji cu sânge. Omar luă buretele din legătura de baie a Roxanei. Miriam scoase un ţipăt, Omar înmuie buretele în fântână şi-i spălă sufitului sângele din rană. „Cine posedă ceva îi e duşman. Multe mii de astfel de «călugări» colindă ţara noastră, străbătând-o de la răsărit la apus. Acesta e un exemplar deosebit de mojic.”

Sufitul stătu liniştit atâta timp cât Omar îl spălă. Apoi o porni şchiopătând spre uşă, împinse copiii la o parte, se întoarse şi-i strigă lui Omar: „Să crăpi, fiu de curvă, porc împuţit, băutor de vin!”

„Pleacă acum”, spuse Omar. „Pleacă o dată!” Băgă apoi dintr-odată mâna în buzunarul halatului care se afla pe marginea fântânii, scoase ceva, îl urmă pe sufit până în stradă şi-i dădu o drahmă de argint: „Ia asta, pentru că te-am bătut la sânge.”

Sufitul muşcă banul şi-l băgă în sutană. „încă unul”, ceru. Omar clătină din cap. „Acum du-te. E destul.”

Sufitul nu se mişcă. Începea iar jocul de dinainte? Se îndreptă spre Omar. Întinse mâna poruncitor.

„Ce se petrece aici?” Sadig venea gâfâind. Îşi pusese veşminte bogate. Purta un caftan brun şi un turban cu panglică verde de hagiu. În ciuda corpolenţei nu părea deloc comic, ci mai degrabă impresionant. Se Vârî între Omar şi călugăr. „Ce se întâmplă, te supără gunoiul ăsta?”

Şi fără să aştepte răspunsul lui Omar, îl apucă zdravăn de piept, se întoarse şi strigă: „Mahmud!”

Cadiul, care rămăsese în urma lui Sadig, se apropie. Călugărul îl privi sumbru pe Mahmud.

„Daţi-i zor cu toţii şi năpustiţi-vă asupra unui biet călugăr cerşetor. Câştigaţi-vă în felul ăsta simbria!”.

Omar explică: „Un om fără ţară, un mazdakit. Poartă o sutană de sufit. Dumnezeu ştie de pe cine a smuls-o. Lasă-l să fugă, Mahmud. E unul care n-are nimic, dar care vrea să aibă totul. Lasă-l să plece. Nu-l putem ajuta!”

„Ce înseamnă «ajuta»? Ar trebui închis!”

Sadig înţelese dintr-o privire situaţia. „Te-a atacat, te-a călcat. În propria ta casă!”

Roxane, care nu reuşea să-i salute pe oaspeţi, spumega de furie: „Da, Sadig. În propria-i casă! Mahmud, închide-l! în propria lui casă Omar se lasă bătut, aşa un bărbat puternic şi plin de forţă ca el. E o ruşine, o ruşine!” Sufitul o luă în jos pe stradă. „Ne-a reţinut destul.” Omar îl apucă pe Mahmud de braţ şi-l conduse în casă. Sadig veni şi el. Omar îi spuse Roxanei: „E însă o ruşine să baţi un străin, care era totuşi oaspetele meu, în casa mea!”

Roxane nu tăcu. „Pe tine te va omorî o dată unul la propria-ţi masă!”

Omar râse. „Nu, asta nu se va întâmpla. De omorât nu mă las omorât.” Iar lui Mahmud îi spuse: „Unde mai pui că argumentele acestui sufit nici nu erau proaste. Din turnul lui de observaţie aşa trebuie că arată lumea noastră!” „Vedeţi?” spuse Roxane – „acesta este stăpânul meu, cel de colo… Acum vedeţi şi voi ce mai bărbat am!” Se potoli cu greu.

Omar îi conduse pe cei doi oaspeţi în livan: „Aţi venit devreme şi la momentul oportun!”

O lumină difuză îi înconjura. Sticla roşie, albastră şi portocalie încastrată în perete filtra lumina zilei. Ceilalţi trei pereţi ai livanului alungit erau împodobiţi, ca în orice casă mai nobilă din Merw, cu tencuială de ghips, cu arabescuri pictate în albastru, cu păsărele aurite, împletituri de frunze şi flori. În firidele aflate cam la patru picioare deasupra pământului se aflau doar câteva ceşti şi tipsii din porţelan. Nişele din livanul lui Omar erau pline de cărţi, manuscrise şi suluri de hârtie. Pe măsuţele scunde se aflau instrumente de scris, peniţe şi călimări. La rugămintea lui Omar oaspeţii se aşezaseră pe bucăţile de pâslă de pe covorul herat. Roxane aduse ceai verde şi câteva cuburi de fistic pe o tavă. Apoi se retrase. Nu pentru că nu era acoperită de văl (fiind copil al unei vechi familii persane ura această datină musulmană), ci pentru că voia să înceapă împachetatul. Omar luă în gură cubul de fistic şi îi lăsă pe prieteni să vorbească. Află că Sadig făcuse deja toate pregătirile necesare călătoriei. La prima oră de după prânz dragomanul său Jesgered urma să vină cu cămilele pregătite şi gata încărcate cu tot ce aveau nevoie: pături, corturi, alimente, apă. „Sper că nu vrei să-ţi cari cărţile cu tine.”

Omar negă.

„Cu alte cuvinte totul e dar?” întrebă Sadig.

„Ştiu acum cum vom părăsi oraşul. Noi doi, Mahmud şi cu mine, plecăm prin poarta Hussein, cu Jesgered şi animalele de povară. Fără voi. Nu trebuie să ştie nimeni că mei’geţi la Isfahan.

„Şi Roxane? Şi eu?” Omar râse. „Ce-a fost în mintea ta?”

„Te întâlneşti cu noi mai târziu, pe drumul spre Chorassan. Propun la «Copacul uscat»”.

Mahmud se băgă în vorbă. „Cel mai bine ar fi dacă ai pregăti nişte cai undeva în afara oraşului pentru tine şi Roxane.”

Omar se gândi: „Atunci vom pleca amândoi, Roxane şi cu

mine, prin poarta de răsărit, pe jos, spre locul de înmormântare de la râu. Iarmak o ia înainte cu caii. Are să pară că vrem să vizităm mormintele părinţilor Roxanei.”

Sadig găsi minunată formula. „Apoi o să călăriţi în cerc în jurul oraşului şi o să vă întâlniţi la noul pod pe drumul spre Chorassan. Veţi fi deja suficient de departe de oraş şi complet ieşiţi din raza vizuală.”

Omar spuse: „Poate că sufitul a avut dreptate. Cine ştie unde şi cum se va sfârşi caravana noastră. Ne vom întoarce oare aici?”

Sadig nu se lăsă impresionat. „Ce ni se poate întâmpla dacă suntem precauţi?”

Omar se învârtea de colo colo în livan. „Toate astea trebuie să le las aici: Tabelele pe care le-am refăcut şi corectat în parte; măsurătorile înălţimilor stelelor, aşa cum le folosea Ptolomeu. Iar tabelele mele sunt mai bune decât cele ale grecilor. E uşor de înţeles – omul le-a făcut cu multe sute de ani în urmă, şi pe deasupra în apusul îndepărtat. După cum cred, nici n-a măsurat singur înălţimea stelelor! A lăsat asta în seama unui prieten. Dacă vrei ca un lucru să fie exact – absolut exact – trebuie să-l faci singur.”

Sadig îşi drese glasul. „Ascultă, te rog. Am făcut planul exact al călătoriei noastre şi fără tine.”

Omar zâmbi în barbă: „Nu te supăra şi tu imediat! Mă aştept mereu la inexactităţi, chiar şi de la tine. Precis că nu ai hartă. Iar eu am una. Pe ea se poate vedea drumul nostru, şi multe alte locuri, oraşe şi ţinuturi!” Sadig nu prea vedea în asta vreun avantaj deosebit. „Ştiu unde sunt staţiile poştei şi caravanseraiurile ce oferă adăpost peste noapte. Asta ajunge. Ce mai poţi tu să faci, Omar, e să iei cu tine medicamente. Cine ştie căror boli am putea cădea pradă. Doar ai studiat medicina.”

Omar scormoni într-o casetă şi scoase mai multe cutii şi cutiuţe. „Asta n-aş fi uitat oricum! Bine, călărim separat. Ne întâlnim la «Copacul uscat». Chiar credeţi că putem călări în taină, adică aşa cum doreşte Abdul Nizam? Teroriştii ne

vor descoperi orice-am face, fie că ne deghizăm, ceea ce eu găsesc că este fără sens, fie că vom călători numai ziua sau numai noaptea.”

Mahmud era de aceeaşi părere. „Nu le putem înşela agerimea. Dar călătorim cu tine, pentru că ştim asta.”

Omar glumi: „Frumoasă pi’otecţie îmi daţi – un şef de poştă şi un cadiu!” Apoi i se adresă direct lui Mahmud: „Cred că Nizam al Mulk ne ia drept djinni, care se pot face nevăzuţi! Nu, Mahmud, trebuie să-l rugăm pe bei, pe prietenul nostru Baiazir, să ne dea o pază, nişte arcaşi călare. Altfel nu merge. Noi trei nu suntem războinici şi mai avem cu noi şi o femeie.”

Mahmud izbucni în râs: „Da, îţi închipui că aş fi plecat fără gardă de selgiucizi? Prin jumătate din Persia? Nu e vorba numai să ne apere de terorişti – nici hoţii de drumul mare şi nici tâlharii nu şi-au părăsit încă meseria. Şi nu trebuie subestimaţi nici ţăranii furioşi, care ar dori de pildă calul meu… Nu. Am vorbit azi la răsăritul soarelui cu beiul: Baiazir ne dă patru ostaşi cu coifuri aurite.”

Iarmak intră în curte. Omar îl chemă în livan. Cele două iepe arăbeşti fuseseră deja adăpate şi hrănite. Omar îi porunci lui Iarmak să ducă animalele înşeuate în apropierea cimitirului. „Vezi să pară de parcă ai plimba niţel caii.” Iarmak clătină din cap. „Cu şeile?”

Apoi plecă.

Sadig rosti sura despre „Caii ce gonesc”, sura Al-Adiyat, care i s-a revelat Profetului la Mekka. „în numele lui Alah, Celui preamilostiv, caii alergând, sforăind tare şi bucuros, care scot din copite scântei şi care dimineaţa se năpustesc luându-se la întrecere şi răscolesc nisipul şi străpung hoardele duşmane. În fapt, omul este nerecunoscător domnului său, şi el însuşi trebuie să fie martorul acestui lucru. Mult prea nemăsurat ţine el iubirea faţă de cele pământeşti…”

Mahmud continuă: „Nu ştie oare omul că atunci când tot ce se află în morminte va fi dezgolit, şi ceea ce se ascunde în sângele său va fi adus la lumină, că atunci, în ziua aceea,

stăpânul lor le va pătrunde cu privirea şi înţelege pe deplin?”

Omar îi privi pe amândoi meditativ. „Plecăm pentru a constata ce e ascuns în sângele omului, în sângele lui Sabbah, în cel al lui Nizam – şi poate descopăr şi eu ce e ascuns în propriul meu sânge. Cine poate şti, Sadig?”

„Ce e scris, e scris”, spuse Sadig cuvios. Apoi luă o bucată de pâine de pe una din măsuţe, o sără, şi o întinse celorlalţi. Mahmud şi Omar rupseră fiecare o bucăţică şi mâncară. „Fie să vă mâncaţi din nou pâinea aici, în casele voastre din Merw.”

„Da, spuse Omar, la caii ce gonesc.”

Merseră din nou în curte. Sadig era gata de plecare. „E o nebunie să porneşti la drum pe căldura asta!” Râse. „Dar după-masă o să fie mai răcoare.”

„Ne vedem la «Copacul Uscat»”, strigă Mahmud. Apoi ieşiră din casă.

La prânz, Roxane era gata de plecare, mai devreme ca Omar. Purta nişte pantaloni largi, legaţi la gleznă ş’i o tunică strâmtă din catifea închisă la culoare, brodată cu trandafiri argintii, ce-i acoperea puţin şoldurile. Urechile şi bărbia îi erau acoperite de o bonetă albă din damasc, care lăsa însă ochii descoperiţi. Omar o rugă să-şi pună pentru început vălul întreg, mai târziu va fi de ajuns şi semivălul. Se temea că s-a îmbrăcat prea scump şi prea puţin practic. Roxane spuse doar: „Oricând mă pot trezi cu nişte bale de cal sau cu o pătură de cămilă trântită pe mine – şi să mă pocesc, dacă asta vrei!”

Omar o îmbrăţişă: „Ne aşteaptă o călătorie cât se poate de nesigură. N-ai vrea mai bine să rămâi acasă? Cu Iarmak să te păzească…”

„Trebuie să meargă la sora lui la ţară.”

Roxane se apăra energic. „Plec cu tine, ce să fac la Merw fără tine? Dacă drumul o să fie într-adevăr primejdios, atunci prefer să fiu cu tine. Nu vreau să stau acasă şi să-mi fac griji că ţi s-ar putea întâmpla ceva. Dacă ajungem – ferească Alah – în primejdie, atunci mai bine împreună!”

Cu Mahmud şi Sadig în frunte, apoi cu cămilele de povară, urmate de cei patru arcaşi cu coifuri de aur, cărora li se alipi Jesgered – aşa arăta mica caravană ce părăsea Merwul prin Poarta lui Hussein. În prăvăliile din jurul porţii, „Micul Bazar" al Merwului, nu se comenta plecarea lui Sadig şi a lui Mahmud. Era treaba domnilor celor mari ce făceau şi unde călătoreau. Negustorii se întrebau doar cu şiretenie ce se vor face cele patru doamne ale lui Mahmud în următoarele zile şi săptămâni fără soţul lor cel cunoscător în ştiinţa juridică şi atât de îngrijorat. Descriind un semicerc larg, cum îşi propuseseră, Omar şi Roxane călăreau, după ce părăsiseră locul de înmormântare, pe un drum lăturalnic către sud-vest. Până la noul pod nu s-au întâlnit decât cu puţini oameni, de care cu siguranţă nu fuseseră recunoscuţi.

La pod făcură un popas mai lung pentru că un negustor de cai turkmen cu pantaloni groşi vătuiţi şi cu mustaţă lungă legată după ceafă voia, înjurând şi transpirând, să mâne o turmă de iepe peste podul de lemn. Animalele obişnuite cu stepa întinsă se temeau de îngustimea podului şi de podeaua necunoscută de lemn. Unul dintre cai, deosebit de năbădăios, o zbughi din spate şi trase după sine pe neliniştitele sale tovarăşe; turma făcu stingă împrejur şi o porni drept spre Roxane şi Omar. Roxane fu cea care, în acest moment critic, îşi întoarse cu iscusinţă calul şi-l sili să sară într-o parte. În acelaşi timp, Omar îşi mână fulgerător calul, cu cravaşa, din zona periculoasă. Aşa scăpară de iureşul animalelor speriate, cărora turkmenul le venea în urmă din galop. Aţâţaţi, dar şi învioraţi şi bine dispuşi, îşi aduseră caii în trap şi o luară pe drumul spre Chorassan, vechea cale a mătăsii, pe urma micii caravane a prietenilor care, după calculul lor, nu putea avea un avans mai mare de o oră sau două.

Către seară, când aerul se mai răcori, dădură pinteni cailor într-un scurt galop. Înainte ca soarele să apună, zăriră la orizont „Copacul Uscat", vestitul copac, înalt, vizibil de departe, care se înălţa în mijlocul câmpiei

turanice. La asfinţit ajunseră la locul de întâlnire. Sub coroana largă a copacului, prietenii, Jesgered şi arcaşii aşezaseră o tabără de corturi. Omar nu se apropiase niciodată atât demult de acest copac. Crengile purtau o bogăţie de frunze, care în partea de sus erau verzi, în partea de jos însă cenuşii. Jesgered îşi etală cunoştinţele: toamna, spuse el, copacul făcea fructe curioase – asemănătoare. Nucilor sau castanelor, care nu aveau însă miez.

În dimineaţa următoare mica cavalcadă călări pentru prima dată mai departe în ordinea pe care avea s-o păstreze şi în zilele următoare: în faţă, cei patru arcaşi cu coifuri de aur pe caii lor scunzi. Cu ei mergeau Jesgered, Mahmud şi Sadig, apoi veneau Omar şi Roxane. Animalele de povară le mâna în faţa sa Jesgered.

Noua zi a acestei luni timpurii a anului era ca o făgăduinţă fericită: verde deschis pe pajişti, un cer înalt, albastru şi strălucitor deasupra câmpiei nesfârşite a Turanului. Peste tot răsăriseră flori de primăvară. Vântul adia doar dinspre apus, iar caii porniseră să alerge în trap mărunt. Călăreţii selgiucizi îi făceau pe călători să se simtă în siguranţă. Roxane scăpase definitiv de nervozitatea pe care o simţea ori de câte ori îşi părăsea casa. Nu mai eră nevoie, tel puţin aşa se părea, să-i fie teamă de terorişti. Omar se întreba dacă nu cumva se exagerase şi dacă ţara nu era totuşi mai sigură decât credeau mulţi.

La primul popas se tolăni în iarba plăcut mirositoare. Scoase o ploscă de piele şi o întinse prietenilor: „într-o astfel de zi, scandă el, râzând cu toată faţa, din nou îmi propun să mă las de băut, să mă căiesc. Pentru că verdele pajiştii din nou a răsărit, în gingaşa primăvară, mă căiesc de căinţa mea!”

Roxane observă că fie pajiştea, trandafirul sau luna, pentru Omar se va găsi mereu prilej de băut. Sadig fu de părere că era prea devreme pentru vin, voia să aştepte seara. Cine a mai pomenit să bei înainte de masă? Omar îşi împinse bărbia înainte. „Eu – spuse el. Eu şi orice

cunoscător! Făţarnicii iau vinul ca doctorie, eu îi spun pe nume. Vin, puternic, dulce, vinul meu!”

Selgiucizii îl priviră întunecaţi. Omar continuă în arabă: „Sărmani sunniţi ortodocşi, care îşi interzic ce-i mai bun. Trebuie să beau pentru ei! Să suport această plăcere pentru ei!”

Apoi harnaşamentul cailor zăngăni din nou, tălăngile cămilelor îşi ciocniră din nou ding-dong-ul. Porniră mai departe pe drumul spre Chorassan înspre sud-vest. Călăriră două zile, înnoptară de două ori în hanuri vechi, întâlniră caravane, cu ai căror conducători schimbară câteva vorbe. Nu aflară însă nimic neliniştitor.

În cea de-a treia după-amiază sosiră devreme în al treilea caravanserai spre Merw. Mai puţin obosiţi decât în zilele precedente, nu merseră să se culce imediat după sosire. Omar, Mahmud şi Sadig stăteau într-un colţ al dormitorului lor, pe care îl putuseră ocupa singuri. După ce o ştiură pe Roxane în casa femeilor, iar pe arcaşi aranjându-şi culcuşul la cai, mâncară în tihnă câteva porţii mari de pilaf: orez cu bucăţele de carne de pasăre, raţă şi găină.

„Uitaţi-vă – spuse Mahmud – uitaţi-vă cât de înţelept este construit un astfel de caravanserai. Ascultaţi-mă pe mine, când din toate clădirile noastre noi şi pompoase nu va mai rămâne piatră peste piatră, aceste construcţii vor sta mai departe de-a lungul drumurilor comerciale. Acest caravanserai, construit cu puţini ani în urmă din porunca sultanului, are o formă clasică. O singură poartă duce spre interior şi este înconjurat de ziduri înalte, fără ferestre. Cortul primilor selgiucizi, cortul nomazilor, nu avea nici el decât o singură poartă.” Lui Mahmud îi plăcea din când în când să ţină astfel de prelegeri didactice.

Sadig mormăi: „Aiurea. Nu serveşte decât apărării. N-are nimic de a face cu tradiţia.”

Dar Mahmud nu se lăsă influenţat. „Turnurile uriaşe nu se află doar în cele patru colţuri, ci şi de-a lungul principalelor ziduri, iar zidurile au fost mai întâi ridicate din pietre necioplite, dar, vedeţi, sunt căptuşite atât pe interior,

cât şi pe exterior cu plăci de piatră şlefuită”.

Omar începu să se enerveze: „De unde scoţi cuvintele astea – ai fost arhitect?”.

Mahmud răspunse demn. „Un cadiu ştie ce vorbeşte. În orice domeniu. Ferestruicile acelea înguste aşezate mult deasupra pământului servesc tot la apărare.”

Omar aproape că răcni: „Trebuie să povesteşti tot ce vede oricine?”

Mahmud însă nu se lăsă. „Iar mica moschee din curte nu seamănă oare cu o piatră preţioasă? Când am intrat pe poartă, am ştiut imediat: acesta trebuie să fie unul din cele mai falnice hanuri; aici se înşiruie sală după sală, se deschid încăperi sprijinite de coloane, coridoare lungi, totul din piatră... De conduc spre camerele de oaspeţi şi dormitoare, iar pe partea cealaltă a curţii spre baie, bucătării, ateliere, depozite! Ce belşug, câtă bogăţie! Şi iată dormitorul nostru! Cât de comod, cât de bogat, cât de frumos împodobit! Şi astfel de dormitoare nu se găsesc doar la catul de sus, ci şi la parter. Grajdurile încep de abia în spatele curţii, în acea hală impozantă, sprijinită de coloane puternice şi acoperită de o cupolă. Acolo trebuie că se află acum selgiucizii noştri pentru a vedea de cai”...

„Destul cu vorbăria.” Omar îşi pierduse în sfârşit răbdarea. „Mahmud, ai terminat de povestit tot ce se poate vedea cu ochiul liber?” Voia deja să se cufunde în tăcere, când Mahmud reîncepu:

„Ştiu, Omar, că Nizam al Mulk şi Ben Sabbah au studiat cu tine la Nişapur. Aţi avut acelaşi profesor, sunteţi de-o vârstă? Ar trebui să nu ne laşi pe noi, care suntem cu tine de atâta vreme, în necunoştinţă de cauză. Ce mă interesează pe mine cel mai mult – o spun deschis – este să ştiu care era relaţia dintre Nizam şi Sabbah. Se înţelegeau bine?”

Omar înţelese că n-avea încotro şi trebuia să le povestească prietenilor săi această veche istorie. „Vreau să vă explic – spuse el – care erau legăturile dintre noi. Am să încerc s-o fac. Trebuie să spun mai întâi că n-am mai

povestit aceste lucruri demult timp şi poate nu-mi amintesc totul exact. Au trecut totuşi aproape douăzeci şi cinci de ani de atunci… Eram trei. Ne-am legat mult unul de altul, cum se întâmplă între studenţi, în anii petrecuţi la medressa din Nişapur. Nizam din Tus – pe atunci îl chema încă Abdul Kasserăm, – şi Hassan ben Sabbah se soecializaseră amândoi în probleme juridice. Când trebuia să interpretăm Coranul, ei aveau o deosebită preferinţă pentru surele în care Profetul dă indicaţii de natură juridică. Îmi amintesc că fiecare o făcea în felul său propriu. Abdul al nostru, pe atunci ca şi acum, avea vorba aleasă şi se evidenţia prin interpretările sale inspirate. Îşi formula ideile cu iscusinţă, întocmai ca un rabin – şi asta în cea mai frumoasă arabă. Nu puteai să nu-l admiri. Abdul Kasserăm se trăgea dintr-o familie bogată. Dintre noi trei el era cel mai bun: învăţa fără efort. Cita exact şi potrivit din cartea ce trebuie mereu citată, din Coran, susţinând că ceea ce însuşi Profetul ne-a spus, trebuie să ne servească drept fir conducător. Faţă de tradiţie şi de multiplele ei aspecte, care reglementează feluritele detalii ale dreptului, se arăta mai degrabă prudent, critic, fără a le exclude însă. Ca noi toţi, fusese învăţat să privească drept surse veritabile ale dreptului învăţăturile Coranului şi preceptele tradiţiei, iar între de să facă o legătură, în aceasta era maestru încă de pe vremea când era student, îi plăcea să disece probleme dificile, să cântărească argumentele, să trşgă concluzii înţelepte. În asta strălucea; ca şi în vorbirea liberă, la moschee şi la curtea judecătorească.

Abdul Kasserăm era deja de pe atunci ceea ce este astăzi ca nizam, un dreptcredincios – şi unul care crede fanatic în dreptul legal ca premisă pentru convieţuirea oamenilor. Şi-a încheiat studiile în modul cel mai strălucit. Nici nu ne aşteptaserăm la altceva. El era primul, deşi trebuia să constatăm la el o limpezime prea abilă, sau cum ni se părea nouă, o prea mare dibăcie, da, o anumită lipsă de omenie. De pildă nu avea niciun fel de înţelegere pentru micile şi de altfel printre studenţi obişnuitele – şi deseori necesarele –

înşelătorii la examene; era singurul dintre noi în stare să refuze să ajute un coleg slab pregătit. *«A* avut timp să înveţe ce nu ştie!» Nu-şi ascundea triumful de a şti totul, de a putea totul. Pentru rataţi nu avea decât dispreţ. Prostia îi părea un delict, a fi nepregătit ceva de neiertat.”

Mahmud dădu aprobator din cap de parcă ar fi fost de aceeaşi părere.

Omar continuă: „Aşa că a fost inevitabil să nu-şi facă duşmani printre indolenţi. Se spunea că e îngâmfat. Nu era în fond. Era mândru; dar mândru de ceea ce realizase – nu pentru bogăţie, familie, descendenţă, cu care un altul în locul lui s-ar fi fălit. Nu au fost şi nu sunt mulţi oameni care ştiu tot Coranul pe dinafară. Şi pe deasupra principiile şcolilor de drept. El le ştia, şi toate interpretările importante din ultimele patru sute de ani. Încă de atunci avea o memorie fenomenală. Adăugaţi cunoştinţelor sale ambiţia şi veţi obţine toate calităţile necesare politicienilor, oamenilor de stat. Şi Abdul Kasserăm a devenit un om de stat – astăzi este Nizam al Mulk, vizirul şahului Marilor Selgiucizi, Malik, aibă-l Alah în pază…”

Omar se opri puţin, apoi continuă: „Pe mine inteligenţa lui mă fascina pur şi simplu, deşi deja pe vremea aceea aveam mari îndoieli că ar fi necesar să cunoşti pe dinafară vreo carte – cărţile învăţaţilor jurişti sau Coranul. De cele mai multe ori găseam mai important ce se întrevedea printre rânduri, decât ceea ce autorii respectivi scriseseră în fapt. Da, el, Abdul Kasserăm, scria într-un stil inteligent, ales, căruia nu i se putea trece cu vederea o anumită frumuseţe a expresiei. În Marea Moschee strălucea în arta oratoriei… Dar am mai spus-o… Da, în privinţa asta Hassan ben Sabbah rămânea mult în urmă. Lui Hassan âi venea greu să-şi formuleze ideile urmărind o anumită ţintă. Noi toţi am avut nevoie demult timp, până ne-am dat seama că greutatea de a se exprima în limba noastră, evidentă la Hassan, înşela, că şi el avea o minte ageră, capabilă să recunoască ce era corect, fie din instinct, din experienţă sau dintr-o înţelegere nemijlocită.

. Spre deosebire de Kasserăm, Hassan era mai scund, avea o faţă lată, aspră, era robust. Bătrânul nostru profesor Moffawek spunea foarte nimerit: «Ochii lui Hassan vorbesc mai mult decât gura sa.» Hassan era mereu agitat, nu se putea desfăşura cum trebuie când vorbea şi nici nu se putea linişti prea uşor. Îl oprea mereu, cum mi-a mărturisit, greutatea de a găsi şi formula esenţialul; această observaţie mi s-a părut atunci nemaipomenit de importanţă, iar astăzi ştiu: esenţialul nu poate fi exprimat, ci cel mult parafrazat, sugerat.

Părinţii lui Hassan erau săraci. Tatăl său era copist la tribunal. Asta ar fi putut să-i'aducă unele venituri suplimentare faţă de micul salariu, întrucât copiştii noştri au devenit multora indispensabili prin arta lor. Numai că tatăl lui Hassan nu era omul care să facă bani. Ajunsese la neînţelegeri cu ulemii, muftiii şi mulahii oraşului său. Poate pentru că tatăl lui Hassan se considera mai deştept decât învăţaţii şi notabilităţile – poate şi pentru că înclina tot mai mult către o sectă de ismaeliţi, secta celor şapte, şi aştepta aproape fanatic sosirea imamului ca pe cea a unui Messia. Dacă Hassan a avut puţini bani de pe urma tatălui său, i-a moştenit în orice caz fanatismul de sectant. Cred că nu era de acord cu ţelurile tatălui său; vorbea deseori în propoziţii scurte, furioase, despre religiozitatea naivă şi înclinaţia spre binefacere a tatălui său. Totuşi, deşi era prea puţin înstărit, Hassan era întotdeauna gata să dea o mână de ajutor. Dacă unul din noi ajungea la ananghie cu banii se putea bizui pe Sabbah. Îţi împrumuta cu plăcere doi sau trei dinari de aur ba ţi-i şi dăruia. De la Abdul Kasserăm, nizamul, nu te prea puteai aştepta să primeşti vreun împrumut.

Cât timp am studiat împreună, ne-am ţinut laolaltă. Ne completam reciproc. În comparaţie cu cei doi eu eram, şi asta o recunosc cu plăcere, mereu niţel în ariergardă. Nu mă simţeam superior decât într-o singură privinţă (şi bineînţeles că nu le-am spus-o niciodată): în socotit şi în toate ştiinţele în care observaţia, calculul, măsuratul şi

cântăritul sunt hotărâtoare.

Mai târziu, când eram pe cale să ne încheiem studiile, şi chiar şi după aceea Hassan ben Sabbah căuta tovărăşia a tot felul de oameni, cu care Nizam al Mulk n-ar fi vorbit niciodată. Hassan era grozav de curios în ceea ce priveşte oamenii – oamenii de orice fel, orice stare socială, orice clasă. Avea un fel al lui de a privi oamenii, fără a spune multe – şi ei începeau imediat să vorbească cu el, să-şi depene grijile, da, să-l roage pe el, pe student, să le dea un sfat. Câteodată mergeam cu el prin Nişapur sau prin ţară – şi mi se părea că Sabbah se umplea într-un fel cu existenţe străine. Din orice afla, fără să întrebe, lucruri care mie sau lui Kasserăm ne-ar fi rămas mereu ascunse. Ce lucrau, ce gândeau, pe cine iubeau sau urau, ce duşmani aveau, de ce nu se descurcau pe lumea asta – toate acestea oamenii i le povesteau lui Hassan... Da, îmi aduc acum aminte cum, o dată, când am ieşit împreună din Nişapur, am ajuns până la carierele de piatră, iar sclavii care scoteau acolo peruzeaua din stâncă l-au înconjurat, au cătat în sus spre el, şi i-au povestit de soarta lor. Bineînţeles că nu a ieşit mare lucru din treaba asta, pentru că şi ei erau la fel de zgârciţi la vorbă ca şi el. Pe drumul spre casă mi-a explicat că vrea să devină jurist, pentru că nu e suficient să cunoşti preceptele şi legile, nu poţi niciodată, credea el, afla destul despre adevărata viaţă a oamenilor. Pentru că oamenii, şi asta era pe atunci teoria lui, duc simultan mai multe vieţi. Se comportă altfel faţă de rude decât faţă de străini, altfel faţă de cei pe care îi urăsc decât faţă de cei dragi. Cei mai mulţi nu ştiu deloc cine sunt, cred într-o imagine pe care şi-au făcut-o singuri cândva despre sine; şi se agaţă de această imagine. Având totuşi înclinaţia – şi lui Hassan îi venea greu să-mi explice asta – de a deveni şi a fi cineva anume în propriii lor ochi şi în ochii celorlalţi, căutarea adevăratului eu apărea a fi spinoasă, plină de greşeli şi dezamăgiri. Lucru valabil atât pentru beiul care îşi conduce arcaşii cât şi pentru sclavi. Dreptul, credea Hassan, ar putea face legăturile dintre oameni suportabile. Bineînţeles că ar

trebui mereu îmbunătăţit. Şi acesta ar fi ţelul său: să creeze un drept mai bun; atunci şi oamenii ar duce-o mai bine pe lumea asta. În fapt îi păsa mult mai puţin, după câte îmi dau eu astăzi seama, de textele de rugăciune decât de părerile sale privind «viaţa adevărată, dreaptă» a oamenilor.”

Sadig oftă: „Aţi fost deci nişte şcolari cuminţi… Nu înţeleg însă cum a putut deveni Hassan de atunci Hassan cel de astăzi…”

Omar continuă, de parcă n-ar fi auzit remarca lui Sadig: „Pe mine, care, după cum v-am spus, mă interesau mult mai mult matematica, astronomia şi medicina decât Coranul, teologia şi dreptul, nu mă neliniştea comportarea prietenilor mei. Mi se părea că fiecare dintre noi îşi croia în felul său un drum în lumea în care trebuia să trăim singuri, pe proprie răspundere, de îndată ce vom fi părăsit Universitatea din Nişapur.”

Sadig mai replică o dată: „Dar în caracterul lui Hassan ben Sabbah trebuie să se fi văzut încă de pe atunci ceva din ceea ce este el astăzi capabil să facă?”

Omar se gândi. După o pauză spuse: „Nu, nu-ţi pot spune ceea ce probabil că ai vrea să auzi. Nu era bătăuş – nici nu chinuia animalele; nu căuta pricină de gâlceavă sau arţag. În orice caz nu se învârtea în cercul luptătorilor pe bani, dacă asta vrei să spui. Şi totuşi cred… da, exista o trăsătură, o singură trăsătură care indica ce avea el să devină astăzi.”

Sadig nu se putu stăpâni: „A devenit un ucigaş! Asta e Sabbah al tău astăzi. Un – un ucigaş, de sute de ori ucigaş!”

Omar nu răspunse. Sadig se aplecă în faţă şi repetă furios: „Chiar dacă nu vrei s-o auzi din gura mea, Omar Khayyam. Oricine ştie ce este Hassan, capul Hassissinilor; ce sunt ei înşişi – criminali. Pentru mine un terorist care duce ţara de râpă e un ucigaş, un criminal!”

Omar se aplecă la rându-i încet spre Sadig şi spuse: „Mahmud voia să ştie cum era Hassan atunci. Şi asta, doar asta încerc eu să povestesc acum. Dacă-l compar pe

Hassan cu Abdul, nizamul de mai târziu, erau asemănători într-o privinţă: îi dispreţuiau pe oamenii care erau altfel, care se comportau altfel decât ei înşişi. Nizam îi dispreţuia pe cei care nu erau tot atât de inteligenţi ca el. Hassan îi dispreţuia pe toţi cei care se mulţumeau cu viaţa lor şi nu voiau s-o schimbe. Pe cât demult îl interesau pe Hassan condiţiile de viaţă ale semenilor săi – condiţii pe care aproape întotdeauna voia să le vadă schimbate – pe atât de puţin îi iubea pe aceşti oameni. Nici nu ştiu dacă a avut vreodată de a face cu o fată. Pe Abdul Kasserăm şi pe mine ne tolera în apropierea lui. Nu cred însă să ne fi iubit; oricum prietenia, camaraderia dintre studenţi nu poate fi descrisă cu un cuvânt ca «iubire». Kassem-Nizam avea succes la fetele de la fântâni şi la femeile din spatele grilajelor de lemn ale haremurilor. Şi uneori trebuia să părăsească în pripă Nişapurul pentru zile întregi, fugind de soţii însetaţi de răzbunare, să se ţină ascuns, altfel i s-ar fi apropiat funia de par. Hassan ben Sabbah învrednicea aceste străduinţe şi succese doar cu un mârâit dispreţuitor. Şi toţi trei eram de acord cu ceva: voiam să ne terminăm studiile cât se putea de repede. Şi vremurile erau de aşa natură. Erau anii – de fapt de ce să vă repet asta – în care Togrul-Bei, Şoimul selgiucizilor, cucerea Bagdadul şi înainta spre Armenia, ajungând apoi mai departe, în Asia Mică, până la Constantinopol, în Egipt şi mai târziu chiar aici, în Turan, pentru a se lupta cu ghaswanizii… Nu, nu mai ştiu pe câte fronturi ducea război simultan sau consecutiv acest bărbat neobosit. Noi, tinerii persani, sau persani arabi, ca în cazul meu, trebuia mai întâi să ne obişnuim cu succesele selgiucizilor, le priveam victoriile cu sentimente confuze. Mereu apăruseră ocupanţi în ţară, şi nici unii nu fuseseră atât de plini de succes ca aceşti selgiucizi turci. Cine s-ar fi gândit că ne vom alătura lor atât de bine?

Oricum Sabbah îşi dori chiar de la început să obţină totul de la selgiucizi – şi poate că acum speranţele înşelate, aşteptările neîmplinite, credinţa pierdută sunt cele care îl mână spre o astfel de furie… Nizam al Mulk – nu, pe

vremea aceea încă Abdul Kasserăm – se arătă la început uimitor de sceptic şi rămase în expectativă; selgiucizii i se păreau, dacă îmi aduc bine aminte expresia lui, «pe jumătate oameni-cai, pe jumătate cai-oameni». Nu voia să aibă de a face cu ei! Nici pe mine nu mă interesau în mod deosebit războinicii călăreţi, îmi plăcea doar că erau pasionaţi, ca şi mine, după jocul de polo. Nu simţeam nicio simpatie pentru expediţiile lor militare, poate pentru că bătăliile sunt imprevizibile. Aşa a fost deci.”

Omar ridică vocea. Golise cea de-a patra cupă şi vorbea acum tare de tot: „Au fost trei tineri care de bine de rău ţineau unul la altul şi care credeau că aparţin unul altuia, pentru că studiaseră împreună. Şi aşa ne-am făcut o dată, în moscheea de vineri din Nişapur, imediat după ultimele examene, o promisiune.” Omar rostise ultimele propoziţii ca un conducător de rugăciune în nişa de rugăciune. Acum istorisea cu voce normală mai departe. Se pare că îi plăcea să povestească această istorie, da, Mahmud avea chiar impresia că lui Omar abia acum începuse să-i facă cu adevărat plăcere să povestească.

„Ne-am făgăduit să ne ajutăm şi în continuare în viaţă. Primul care avea să răzbească va trebui să-i ajute pe ceilalţi doi. Şi iată la ce s-a ajuns din asta: Nizam al Mulk mă cheamă în ajutor împotriva lui Hassan ben Sabbah.”

În curtea caravanseraiului răsunară ţipete. Paşi de bărbaţi. Gălăgia creştea tot mai mult, unii dintre călători părăsiră sala şi ieşiră afară – Omar îşi trase prietenii înapoi: „Lăsaţi asta, ce poate fi? Viaţa e întotdeauna nebună. Face din prietenii noştri duşmani sau invers. Dacă ne propunem ceva, Marele Necunoscut împiedică reuşita. Şi dacă ceva reuşeşte, nici nu ne-am propus aşa ceva. Se întâmplă pur şi simplu. Face să se întâmple aşa. Cumva, undeva, cândva. Peste tot apar lucruri necunoscute, nerecunoscute, ne ies în cale, vizibile, invizibile. Dar le simţim… într-o ecuaţie îi dau de urmă necunoscutei şi încerc să o fac cunoscută. Dar în această viaţă plină de neprevăzut – oare ce ni se va mai întâmpla. Ţie, Mahmud, ţie, Sadig, Roxanei şi mie,

caravanei noastre?”

Zgomotul din curtea moscheii se intensifică. Parcă se adunase mulţime de oameni afară. Agitaţia, ţipetele umpleau văzduhul.

Omar vorbea netulburat mai departe: „Ascultaţi! Când noi trei, Kasserăm, Hassan şi cu mine ne-am despărţit la Nişapur, Kasserăm a spus: «Ştiu bine că eu voi fi acela care

— Iertată fie-mi expresia – vă voi scoate din noroi.» Bineînţeles, am râs de el. Eu l-am dojenit pentru cuvintele sale josnice, dar Hassan a spus: «Are dreptate când vorbeşte de noroi… există prea mult noroi în ţara asta şi el trebuie curăţit, oriunde s-ar afla, în capetele celor puternici sau în văgăunile săracilor.» Eu însă, dacă îmi amintesc bine, am răspuns cam aşa: «Atunci mai degrabă privesc cerul, acolo nu există murdărie, ci doar lumina stelelor…»”.

Ţipetele agitate – se auzeau acum urlete ascuţite – se apropiară. Bărbaţi, ba chiar şi femei, fugiseră în sus pe trepte şi acum ajunseseră în coridorul cu arcade şi izbeau în uşi. Uşa dinspre dormitorul în care şedeau Omar şi tovarăşii săi fu deschisă brusc. „Uite-i, strigă mulţimea, voi sunteţi cei din Merw? Paznicii voştri sunt morţi, ucişi!” Cei trei prieteni împietriră. Omar se gândi: Unde e Roxane? Şi ştiu: în baie; privi în cealaltă direcţie şi-l auzi pe dragomanul străin rostind emoţionat dar plin de importanţă: „Oamenii voştri, toţi soldaţii şi călăuza voastră, sunt morţi. În sala cea mare, veniţi, acolo sunt măcelăriţi…”

Omar simţi cum i se face frig, Prietenii erau palizi ca şi el. Îi era frică.

Răpirea băiatului în ziua în care caravana lui Omar părăsise Merwul, Sergal o porni în zorii zilei spre oraş în căruţa lui încărcată cu butoaie şi trasă de doi măgari. Lângă el, pe o scândură pusă de-a curmezişul, care servea drept capră, şedea fiul său cel mai mic, Demawed. Băieţii mai mari aveau sarcina să repare zidul de piatră al tindei de jur împrejurul turnului. Sergal nu prea credea că vor înainta cu lucrul; îi socotea prea leneşi. Aşa că găsi de cuviinţă să le mai amintească de zid: „Să-mi puneţi pietrele cu grijă, cu grijă şi cum trebuie! N-aş vrea pe urmă să fiu nevoit să fac eu totul de la capăt!”

Demawed – şi asta îi enerva pe fraţi – făcea din nou excepţie. Trebuia s-o ajute pe doica sa Maha-Titi. De fapt ar fi trebuit să meargă la şcoala parşilor, dar MahaTiti avea nevoie de cineva s-o ajute. În grădina lui Sergal, în care doica creştea legume, tăia pomii fructiferi şi făcea ordine în căsuţa din grădină, era de lucru nu glumă. Şi de săptămâni întregi braţul stâng îi era paralizat. De aceea Demawed trebuia să-i dea o mână de ajutor. Sergal pe de altă parte voia să rămână în oraş pentru a încheianoile contracte cu producătorii de vin. Pe vremea asta cultivatorii de viţă-de-vie aveau mai multă treabă decât bani. Trebuia deci să-i oblige acum la livrare, dacă voia să aibă toamna suficient vin. De ani de zile mobadul Sergal cumpăra primăvara recolta toamnei viitoare – adică o plătea avans. Drahmele de argint pe care le îndesa în palmă ţăranilor sfârşeau însă în buzunarul celor care le împrumutaseră, de cele mai multe ori ofiţeri. Sergal plătea acest aconto, după toate aparenţele, călcându-şi pe inimă; în realitate era obsedat să-şi asigure partea lui la timp. De îndată ce înfloreau viile, plătea. În felul acesta, vara târziu, toamna, când mustul curgea din teasc în butoaiele împrumutate de el, nimeni nu mai putea să-i dispute recolta de vin. Ce fermenta în butoaie era mustul său, care se preschimba în vin. Plătise deja demult, cu suprapreţ, şi avea pretenţii la următoarea recoltă. Sergul sublinia deseori riscul pe care şi-l asuma în felul acesta; îi plăcea să vorbească mult şi tare, fălindu-se

cât de neprevăzător şi uşuratic poate fi, să plătească în avans o recoltă, despre care nu se ştie cum va ieşi. La urma urmei se putea trezi cu vin acru, apos, pe care să nu i-l ia nimeni… Dar aşa e el, Sergal, ce să-i faci: blajin şi generos. Mai ales că vedea cum erau storşi sărmanii viticultori de către ofiţeri – mai tare chiar decât strugurii lor! Sergal se socotea cu toată sinceritatea un negustor bun la inimă şi binevoitor, căruia aceşti oameni îi datorau totul.

Demawed şedea vesel în căruţă, măgarii trăgeau înainte. Trecură către Poarta lui Hussein peste noul pod, trecură pe lângă grădina lui Sergal. Demawed sări din căruţă şi fugind prin poarta delicată, din fier forjat, se îndreptă sprinţar de-a lungul straturilor de flori, în sus, spre chioşcul din grădină, în care bănuia că se află Maha-Titi. Sergal nu opri deloc căruţa. Tocmai se gândea dacă plata în avans de anul acesta nu va fi totuşi mult mai mică, întrucât mai avea încă multe butoaie pline în pivniţele sale.

Maha-Titi era vădit stânjenită în mişcări de paralizia mâinii stângi. Îl îmbrăţişă pe Demawed cu dreapta, îl sărută şi voi să-i dea să mănânce. Băiatul refuză, fugi prin grădină, veni din nou la Maha-Titi înapoi şi o sperie, punându-i în poală o şopârlă mare, verde, ca de smaragd; se distră grozav pe seama doicii şi întrebă apoi, cam codindu-se, la ce trebuie s-o ajute. Înainte însă de a putea cădea de acord, un bărbat străin urcă spre ei pe drumul dinspre poarta pe care Demawed o lăsase deschisă. Curioasă, Maha-Titi îi ieşi în întâmpinare pe trepte. Bărbatul o sperie mai tare decât şopârla lui Demawed: era înarmat. Lui Demawed nu-i plăcu apariţia bărbatului, se tupilă după Maha-Titi şi se ghemui pe trepte. Străinul era îmbrăcat în alb şi purta o cingătoare lată, bătută în argint; într-o mână ţinea o chingă din piele împletită, în cealaltă sabia; două pumnale erau înfipte în cingătoare. Îi privea pe amândoi ameninţător. Demawed nu-l socoti selgiucid. Străinul era înalt şi suplu, avea pielea deschisă a persanilor. În faţa femeii se opri: evident, văzu dintr-o privire că braţul ei era paralizat, pentru că puse sabia jos, întinse mâna pe după

ea, îl apucă pe băiat şi-i legă fulgerător ambele braţe la spate, înainte ca Maha-Titi să poată striga, străinul îl făcuse pachet pe Demawed, îl ridicase şi-l predase celor doi bărbaţi mai tineri, care sosiseră între timp în fugă prin grădină. Maha-Titi scoase un strigăt puternic şi pătrunzător, rămânând ca înfiptă în pământ. Străinul cel înalt o izbi în faţă. Femeia căzu icnind uşor.

„Taci, măicuţă!” spuse el. „Fiul tău intră în paradis!”

Se îndreptă spre cei doi tovarăşi ai săi, care îi vârâseră repede un căluş în gură lui Demawed. Apoi îşi ridică sabia şi porni în urma celor două ajutoare, care îl cărau pe băiat. Părăsi grădina prin poarta cea frumoasă şi se aruncă pe cal. Demawed fu aşezat în spatele lui pe şa; cele două ajutoare îl prinseră cu nojiţe de piele de cingătoarea străinului cel înalt. Acesta se răsti la puştiul înecat în lacrimi, care din cauza căluşului nu putea striga: „Stai liniştit. Doar mergi în paradis!” Apoi se urcară şi ceilalţi doi în şa.

Maha-Titi zăcea încă pe pragul casei din grădină fără cunoştinţă. Întorcând cu greu capul, Demawed o mai văzu o dată, dar nu pentru multă vreme, doar o clipă, pentru că cei trei călăreţi o luară la trap. Demawed aproape înnebunise de frică; cu atât mai mult cu cât în mintea lui aceşti uriaşi nu puteau fi oameni, ci doar djinni, spirite rele, despre care auzise vorbindu-se de atâtea ori. Ce era Paradisul, Demawed nu prea ştia, la şcoală nu se pomeniseră prea multe lucruri despre el. Putea oare să facă vreo legătură între oamenii aceştia şi împărăţia cerească a lui Ahura Mazda? Frica era atât de mare, încât îl lovi ca un val, îl inundă cu totul. În nări îi pătrunse duhoarea străinului de care era legat, năduşeala calului, mirosul înţepător al legăturilor de piele. Căluşul îi răsnea gura. Curelele i se frecau de încheietura mâinilor. Îi era îngrozitor de frică. Curând după aceea durerile deveniră şi mai puternice, mai pătrunzătoare. Şi pe deasupra mai trebuia şi să aibă grijă să nu cadă cumva de pe calul care se pornise în galop. Se lipi deci de călăreţul pentru care nu simţea decât ură. Încetul cu încetul teama de a nu se prăbuşi de pe cal

deveni mai puternică şi mai ameninţătoare decât teama ce i-o insuflase atacul.

Ce nu putea şti Demawed era că, în acelaşi timp, în apusul ca şi în răsăritul imperiului, în Kohistan, în ţara kurzilor, în Azerbaidjan, în inima ţării Fars ca şi aici, în Chorassan, în nenumărate locuri, acelaşi lucru li se întâmpla multor băieţi între doisprezece şi şaisprezece ani. Peste tot unde cumpliţii călăreţi singuratici dibuiseră că se pot răpi băieţi fără prea multă vâlvă, dădeau lovitura, şi adolescenţii dispăreau fără urmă. În decursul mai multor săptămâni ale primăverii acestui an vreo treizeci de comandouri, fiecare format din doi până la trei călăreţi, furaseră sistematic băieţi. Nu foloseau întotdeauna forţa. Pe orfani, pe care îi preferau, îi cumpărau de la tutorii lor, dacă aceştia, mânaţi de lăcomie sau de sărăcie, acceptau un astfel de târg. Băieţii de stradă, băieţii vagabonzi, copiii cerşetori erau de cele mai multe ori cruţaţi; căci hoţii de băieţi căutau – ghidându-se după semne exterioare – băieţi sănătoşi şi într-o oarecare măsură deştepţi. Nu reuşeau întotdeauna să-i ia fără zarvă. Ajungeau la gâlceavă, trebuiau să pună mâna pe arme, să-şi apere prada de bărbaţii care îi atacau. În niciun caz însă nu-i lăsau să le scape. Era de neînţeles cum de le reuşea să răpească băieţi chiar din case locuite, din pieţe aglomerate, de pe străzi şi uliţi.

Călăreau apoi opt până la zece zile şi chiar mai mult. Pornind din cele mai îndepărtate colţuri ale ţării către munţii Elburz. Unii săteni se făleau că ştiu unde îi duceau călăreţii pe băieţi. Minţile tulburate şi îngrozite ale celor loviţi plăsmuiau cele mai ciudate şi mai înspăimântătoare imagini: locuitorii de pe podiş sau de la hotarele de apus ori răsărit ale Persiei nutreau o teamă deosebită faţă de ţinutul de la miazănoapte. Tot ce ştiau despre acei munţi misterioşi aflaţi la marginea marelui lac nu făcea decât să-i umple de frică. Frică de demoni, djinni, spirite cumplite. Bunicile din sate sau din corturile crescătorilor de vite povesteau totuşi şi despre peri milostive, despre zâne

minunate. Era de netăgăduit că acolo, la miazănoapte, oamenii se preschimbă oricând în tigri şi tigrii în oameni, că pasărea uriaşă Graif hălăduieşte falnică pe piscurile înalte ale stâncilor, că prin văzduh zboară şerpi şi că ghouli uriaşi bântuie ţinutul. Dacă ştii însă vorbele vrăjite, monştrii îţi pot deveni folositori ca sclavii nubieni; dar oare ce ştiau băieţii dispăruţi, care de cele mai multe ori nu cunoşteau decât câteva sure din Coran? Existau oameni care nu le plângeau de milă băieţilor. Ei erau de părere că nu îi aşteaptă decât o soartă prielnică acolo, în acei munţi şi pe povârnişul dinspre marele lac din centru exista, după părerea lor, tot ceea ce cu greu găseai în crângurile şi pajiştile goale de acasă, în pustiurile de piatră din centrul ţării: bogăţie, belşug, tot ceea ce Coranul promite în sura 101: Al-hautsar. De aceea cei prădaţi mai înălţau şi rugi şi aduceau jertfe, cum le poruncise Profetul: „în numele lui Allah, Preamilostivul, ţi-am dat cu adevărat Al-hautsar.” Acolo găseai din belşug tot ce pofteai, acela era Al-hautsar. Acolo înfloreau, cum erau cu toţii convinşi, oraşe misterioase, bogate, se înălţau castele minunate, fortăreţe înalte se ridicau spre cer. Acolo existau animale fantastice şi operau vrăjitori atotputernici. Acolo găseai pur şi simplu totul: locuri groaznice ale spaimei şi oraşe ale plăcerii nemăsurate. Paradisul pământean, infernul pământean – amândouă se aflau în munţii din miazănoapte, în ţinutul de dincolo de ei.

Ţăranii şi păstorii prădaţi din podiş trăiau într-o sărăcie veşnică. Şi pe cât demult se temeau mamele şi rudele pentru soarta băieţilor lor, pe atât sperau în ascuns că fiii lor o vor duce mai bine decât o duceau ei. Căci deşi copiii dispăruseră fără a lăsa vreo urmă, mai existau speranţe că s-ar afla încă în viaţă, acolo sus, în -nord.

În amurg sau înzorii zilei, unii văzuseră cu propriii lor ochi cetele de călăreţi, pe aceşti soli dintr-un imperiu al demonilor: călăreţii, povesteau ei, purtau turbane, erau musulmani, „oameni sfinţi1’. Maha-Titi îl auzise dar pe străin pomenind de Paradis: de care Paradis însă? Oare nu erau necredincioşi, oameni ce se abăteau de la dreapta

credinţă, de bântuiau aşa pe ascuns? Se vorbea de veşminte luxoase, de căpestre bogat împodobite, de arme scump lucrate. Străinii – umbla zvonul – ar fi fost muţi; doar puţini dintre ei ştiau efectiv să vorbească. Aveau toţi feţele aspre, gesturile le erau mândre, arogante. Nimeni nu era într-adevăr sigur dacă era în fapt vorba de oameni. Cei mai mulţi erau înclinaţi să-i considere demoni.

Pe cărări lăturalnice, drumuri ascunse, căi uitate, călăreţii se îndreptau spre nord purtând cu ei băieţii furaţi sau obţinuţi prin tocmeală. După un sistem ingenios, comandourile se adunau pe firul apelor, la încrucişări de drumuri, în oaze izolate. Acolo erau ridicate corturi, îi aşteptau cai pregătiţi, se gătea, îşi primeau merindele de călătorie. Dacă se adunau în jur de patruzeci de băieţi, aceştia erau transportaţi la un loc sub pază puternică. Fiecare băiat avea voie să călărească un cal despre care i se spunea că în viitor – dacă se va comporta bine – va fi al său.

Rareori se întâmpla ca aceşti călăreţi să aleagă copii slabi din fire sau laşi; faptul că aveau un cal îi împăca repede pe cei mai mulţi dintre băieţi cu soarta lor. Fiecare se socotea deja om mare, era ameţit de aventură, se credea prinţ plecat în ţări străine pentru a cuceri un regat. Stând în aceeaşi tabără cu mulţi alţi băieţandri de aceeaşi vârstă, aflaţi în aceeaşi situaţie, cei mai mulţi uitau ce lăsaseră în urmă; în cele mai multe cazuri nici nu era decât sărăcie şi viaţă aspră. Caravanele ce porneau din punctele de adunare spre munţi nu erau, privite din punctul acesta de vedere, transporturi de sclavi. Băieţii purtau steguleţe, de parcă ar fi mers în urma unui drapel; cântau, îşi dresau propriii cai, curând nici nu mai ştiau că erau prizonieri; călăreau de bună voie în urma celor care îi răpiseră.

În podişul persan munţii Elburz se înălţă treptat, dar neîntrerupt spre înălţimi tot mai mari. Drumurile care duc în munţi urmează văile săpate adânc, ce îi străbat de la nord la sud şi de la nord-vest la sud-est. Drumul devenea tot mai obositor pentru om şi animal; băieţii erau tot mai des

nevoiţi să descalece; lui Demawed călătoria nu i se păru chinuitoare. Bărbaţii din comando, buni cunoscători ai spiritului tânăr, nu făceau decât să stimuleze tot mai tare dorinţa de acţiune a băieţilor, îi lăudau, le cereau mereu dovezi din ce în ce mai mari de rezistenţă. Câteodată le porunceau să descalece şi când nu era necesar; îi aţâţau să se lupte între ei şi să se întreacă la fugă şi le observau astfel dibăcia şi curajul. În ultima zi de călătorie dădeau doar raţii mici de apă şi mâncare, deşi mai aveau suficiente provizii. Îi observau pe băieţi cum se comportă când suferă vreo lipsă. Unul dintre ei făcea însemnări. Era bărbatul care îl răpise pe Demawed. Se numea Fuad-eddin.

În seara acestei ultime zile ajunseră într-o râpă prin care curgea înspumat un torent. Într-un loc stâncile se apropiau formând o poartă prin care trecu călare caravana băieţilor. Paznici înarmaţi până în dinţi, cu pumnale încrucişate pe piept şi dotaţi cu lănci scurte şi arcuri lungi, flexibile, îi lăsară să treacă. În spatele porţii de stânci, valea se lărgea. O căldare acoperită de o pajişte verde li se oferi privirilor. La capătul văii drumul era însă închis de o stâncă; pe ea se înălţa falnică o cetate. Numele ei era Alamut. Băieţii avură acum voie să descalece şi să se odihnească. În amurg cetatea Alamut ţâşnea abruptă şi înaltă spre cer; părea întrupată de-a dreptul din stânci.

Băieţii făcură tabără la marginea pârâului. Erau obosiţi şi flămânzi. Li se permise să bea apă şi fură îndemnaţi să se spele. Din depărtare, peste coastele arcuite ale munţilor aflaţi deja în umbră, jungla se târa încoace: copaci uriaşi, desiş încâlcit, liane care se căţărau din trunchi în trunchi formau o plasă încâlcită. Demawed aştepta cu sufletul la gură să vadă tigri sărind din desiş. Îl neliniştea ţipetele animalelor necunoscute – sau poate erau demoni?

Băieţii care până atunci făcuseră gălăgie ca nişte copii, tăcură. O zăpuşeală de plumb se lăsase peste vale. Lui Demawed i se păru că aude răsuflarea tuturor. Parcă ar fi fost în aşteptarea unui eveniment supranatural. Şi totuşi ceea ce se întâmplă fu singurul lucru la care nu se

aşteptaseră. Pe o potecă, pe care o descoperiră abia atunci, veni spre ei un grup de femei în veşminte largi, fluturate de boarea serii, cu faţa dezvelită, cu pletele acoperite de boneţele brodate. Aduceau castroane şi ulcioare şi coşuri cu fructe. Două dintre de despăturiră pe pajişte o bucată mare de pânză, celelalte puseră jos povara, se îndreptară spre băieţi, îi prinseră de mână, râzând şi şoptind cuvinte drăgăstoase, îi conduseră spre mâncărurile pregătite şi se aşezară pe iarbă, invitându-i pe tineri să li se alăture.

Demawed era convins că ajunsese în ţara zânelor. Şi ca el simţeau şi ceilalţi băieţi care, aşa neciopliţi şi bădărani cum voiseră să pară în timpul drumului, se arătară mai întâi sfioşi faţă de tinerele femei, miraţi de felul lor de a fi cald, viu, de prietenia şi purtarea lor drăgăstoasă, apoi însă se obişnuiră cu noua şi atât de plăcuta lor situaţie. Cei mai mulţi dintre ei băură în seara aceasta pentru prima dată vin. Se încălziră repede, începură să vorbească tare şi înflăcărat, iar cei mai mari făceau pe grozavii în felul tipic al adolescenţilor sperând să atragă atenţia tinerelor femei.

Atmosfera lejeră era mai degrabă stimulată, decât potolită de bărbaţii care îi conduseseră pe băieţi aici. La lăsarea nopţii, pilcul se destrămă încetul cu încetul, iar cei mai curajoşi şi mai înfierbântaţi dintre băieţi le urmară pe femeile ispititoare. Tot mai multe perechi dispăreau în micile chioşcuri din buza văii: rămaseră doar şase băieţi: cei care erau prea obosiţi, cei care băuseră pentru prima dată vin şi nu-l suportaseră. Pentru că se făcuse noapte, se cuibăriră lângă focul taberei. Printre ei era şi Demawed.

Tigrii de care se temuse nu apăruseră încă. Dar Fuadeddin se îndreptă spre el, îi porunci să se scoale şi să-l urmeze. Băiatul cu pielea ca mătasea i se supuse înspăimântat, orbecăind ca un ciine tânăr în întuneric, speriat, ţinându-se de bărbatul cel înalt şi încercând să nu se piardă. Fuad-eddin mergea înainte ca unul care are o sarcină – cu paşi repezi, încordat. Urcară o potecă îngustă printre stânci şi ajunseră la o poartă mică, din fier forjat, zăvorită pe dinăuntru. Până acolo fuseseră nevoiţi să se

ghideze după lumina palidă a lunii; în spatele acestei uşi de fier, ce li se deschise la o bătaie a lui Fuad-eddin, ardeau facle lungi, prinse în inele de fier.

Trecură prin coridoare subterane fără ferestre, pe sub bolţi şi prin camere săpate în munte; urcară trepte abrupte în spirală, şi Demawed tresări speriat la fiecare cotitură a drumului, la fiecare nou palier, căci peste tot erau postaţi oameni de pază. Purtau cămaşă de zale, iar vizierele coifurilor le erau lăsate. Scânteierea săbiilor îl îngrozi pe băiat; frica nelămurită pe care şi-o înfrânsese în ultimele zile căpătă dintr-odată hrană nouă şi deveni groază; groaza că i se putea curma viaţa. Drumul prin feluritele încăperi i se păru nesfârşit, deşi se strecura doar la câţiva metri în spatele lui Fuad-eddin. Marşul în necunoscut se încheie în faţa unei porţi arcuite din lemn masiv de stejar. Demawed auzi voci. Fuad-eddin îşi rosti numele şi amândoi fură introduşi într-o încăpere mai puţin întunecoasă, luminată de lumânări înfipte în coarne de cerb. Cum intrară, le ieşi în întâmpinare un bărbat voinic, îndesat, îmbrăcat în întregime în alb; purta un turban alb, înalt, şi avea favoriţi cenuşii, tunşi scurt. Faţa şi-o ţinea în umbră; Demawed nu-i putea vedea nici măcar ochii. Fuad-eddin îl apăsă pe Demawed pe umăr, silindu-l să îngenuncheze. Apoi salută cu mâna pe inimă şi rosti laconic: „Acesta e cel mai mic dintre fiii lui Sergal din Merw. Fratele lui Iussuf.” Bărbatul cel puternic şi îjmbrăcat în alb se apropie de Demawed, îi ridică bărbia şi îl scormoni cu privirea. Demawed simţi că îl străbate un fulger. Privirea dură, cenuşie a bărbatului îl străpungea, – simţea asta.

5 – Precum zăpada En deşert

„Eşti un pars, ca şi fratele tău Iussuf, şi eşti din Merw.”

Bărbatul cel puternic repetă aceste cuvinte de parcă ar fi vrut, cumpănindu-le, să şi le întipărească în minte. Demawed nu îndrăzni să răspundă. Ce mai putea de altfel spune de vreme ce bărbatul ştia totul?

Nu putea înţelege ce voia de la el. Se simţea ca un animal dus la piaţă. Bărbatul cel puternic îşi întoarse ochii

către Fuad-eddin. Demawed simţi cum privirea aceea pătrunzătoare se îndepărta de el. Se uită repede în jur. Văzu peste tot doar covoare, perne şi tapiserii în culori somptuoase. Bărbatul cu barba cenuşie vorbea cu Fuad-eddin. Vorbeau tot despre el, Demawed. Oare ce putea el însemna pentru ei? Barba 'cenuşie spuse: „Îţi vei revedea fratele, pe Iussuf. Aici în Alamut!"

Pe Demawed vestea îl luă cu totul pe nepregătite. Era încă prea tânăr şi trăia încă mult prea intens impresiile de moment ca să se poată gândi făcând vreo legătură între fapte. Acum totul era dar şi de la sine înţeles – ajunsese, venise în locul spre care plecase şi fratele său Iussuf, cel dispărut. O bucurie mare şi adâncă îl inundă. Îngenunchind, cuprinse mâna celui îmbrăcat în alb şi o sărută, aşa cum sărută un sclav mâna şeicului, beat de fericire. Nu mai simţea aerul rece al încăperii, iar ameninţarea, care cu câteva clipe înainte părea s-o citească în ochii lui Hassan, se preschimbă – cum credea Demawed – în bunătate şi prietenie.

„Stăpâne – strigă Demawed – unde e Iussuf? Pot merge la el? Trăieşte? Trăieşte aici?"

Nu primi niciun răspuns.

Cei doi bărbaţi discutau peste capul lui. Era doar un copil, nu~l mai luau în seamă: era doar un pion în jocul lor. Acesta era sentimentul pe care-l avea Demawed acum, când amândoi continuau să vorbească. Şi nu îndrăzni să repete întrebarea. „Ai să-l pregăteşti tu însuţi, şi fi cât se poate de atent să înveţe tot. Tot, îţi spun. Vreau să devină un luptător deosebit de bine pregătit." Fuad-eddin dădu din cap. „Ţi-am urmat porunca. Nu a fost uşor să pun mâna pe al doilea fiu al lui Sergal. Dar am reuşit. Poate deja să-l întâlnească pe Iussuf?"

Barba gri clătină încet din cap. „Nu. E suficient să ştie că fratele lui e aici. Iar lui Iussuf trebuie să-i spunem că cel mai mic – că Demawed – e crescut ca luptător. Dar deocamdată va fi mai bine să nu se vadă. Să-şi facă griji unul din pricina celuilalt. Să fie unul zălog pentru celălalt. Pentru că Iussuf

va trebui să ducă la bun sfârşit cea mai grea sarcină din ultimii ani.”

Apoi i se adresă micuţului pars: „Scoală-te! Ştii cine sunt eu?”

Demawed nu ştiu să răspundă. Era oare cel pe care oamenii îl numeau „bătrânul din munte”? Putea să-l numească aşa? Era oare şeic? Vreun rege? Sau poate chiar un ghoul, un djinn? Privi prudent spre Fuad-eddin Acesta nu-i dădu niciun semn, nu trădă prin nimic răspunsul pe care trebuia să-l dea. Hassan spuse foarte serios, fără ca vorbele sale să pară ridicole sau ciudate: „Eu, spuse Hassan, sunt aici omul de care ascultă toţi. Fără zăbavă şi fără replică. Şi dacă eu îţi ordon să nu mai respiri, o faci! Şi faci şi tot ce îţi’ porunceşte Fuadeddin. Aici trebuie să asculţi necondiţionat. Înţelegi c6 spun?”

Demawed vru să răspundă, vru să-l asigure cu tărie că înţelege. Dar nu scoase un cuvânt. Tremura, sudoarea îi picura pe frunte. Credea că are în faţă un mag. Acasă fusese cel mai mic şi tatăl său nu vorbise niciodată sever cu el. Ce se întâmpla cu el acum nu îi era cunoscut decât din basmele pe care le auzise în copilărie, dar pe care le crezuse doar pe jumătate.

Hassan spuse apăsat: „Fuad-eddin, ţin foarte mult ca acest băiat să fie educat cât se poate de sever. Nu mai vreau să văd aceste bucle negre de saki, această piele de piersică, această faţă de trandafir. Învaţă-l ce ştii.”

Apoi se întoarse spre Demawed: „Iussuf te iubeşte?” Băiatul fu surprins de întrebare. Ştia doar că-l admirase pe fratele său mai mare, dispărut de aproape un an. Întotdeauna văzuse în Iussuf fratele care poate face totul mai bine decât el, care le ştie pe toate mai bine. Şi Issuf, credea că îşi aduce acum aminte, îl protejase mereu, îi luase mereu partea. De aceea spuse „Cred că Iussuf ţine la mine. Şi eu îl iubesc. Doar e fratele meu”.

„Ajunge, spuse Hassan. Iar ţie, Fuad-eddin, am să-ţi spun eu când se pot vedea cei doi. Numai nu prea repede, modelează-l mai întâi!”

Fuad-eddin se înclină, rânji cu toată faţa, îl apucă din nou pe Demawed de umăr şi-l întoarse spre uşă. „Vino!” Demawed copie cu stângăcie reverenţa lui Fuad-eddin şi se împletici spre ieşire.

Hassan rămase în mijlocul camerei, urmărindu-i cu privirea.

Demawed îşi ridică ochii spre Fuad-eddin încercând să-i citească pe faţă ce se va petrece mai departe. Faptul că el singur dintre toţi băieţii fusese ales să vorbească cu puternica barbă sură era pentru el semnul unei distincţii deosebite, înălţătoare. Voi să aibă siguranţa că fusese într-adevăr preferat, că era într-adevăr tratat în mod deosebit, şi de aceea, în timp ce străbăteau din nou coridoarele nesfârşite de piatră din inima muntelui, trecând pe lângă paznici, crăpături slujind de ferestre, prin săli pline de arme, se întrebă mai întâi pe sine şi apoi prinzând suficient curaj şi pe Fuad-eddin: „El era Hassan ben Sabbah, cel pe care oamenii îl numesc Bătrânul din munte?” Şi când Fuad-eddin încuviinţă, micul Demawed adăugă: „Dar de ce a voit să mă vadă tocmai pe mine dintre toţi băieţii? îl cunoaşte pe tatăl meu Sergal? Cum de ştie că sunt din Merw? Şi când am să-l pot vedea pe Iussuf? *t* cum o duce Iussuf? Ce face? De ce m-a întrebat Hassan dacă îl iubesc pe Iussuf şi dacă el mă iubeşte pe mine? Sunt doar fratele lui Iussuf, de ce să nu mă iubească?”

Demawed, care în prezenţa lui Hassan fusese aproape mut începu, o dată spaima trecută, să pună întrebări peste întrebări, liber şi fără nicio reţinere. Să sporovăiască cum făcea acasă, cu tatăl, cu fraţii. De altfel începuse să se simtă deja puţin ca acasă de când aflase că şi Iussuf era aici. Unde anume nu ştia încă, dar oricum trebuia să fie prin apropiere. Şi asta îi dădea siguranţa, certitudinea, că următoarele zile vor fi pentru el frumoase, prie tenoase. Despărţirea de tată şi fraţi, atât d, e grea la început, îi apăru mai uşoară, – drumul chinuitor de până aici fusese răsplătit. Iussuf se afla aici şi el îl va putea vedea din nou pe cel căruia îi ducea de atâta vreme dorul! Nu imediat,

spusese barba sură, dar oricum curând. Îl va revedea pe Iussuf. Fericirea îl copleşi. Acum putea să se întâmple orice. Nu-i mai era teamă, groază. Se simţea tare.

Pentru că nu-i mai era frică începu să privească atent în jur, liniştit şi curios. Şi avea într-adevăr ce să vadă, lucruri ce puteau umple de uimire şi admiraţie nu numai inima unui tânăr. Păşea acum prin alte camere şi săli decât cele prin care fusese condus la intrarea în cetate. Erau mai mult depozite şi camere de arme.

În ciuda orei târzii vedea peste tot oameni muncind la mese de lucru sub lumina clară a făcliilor; meştereau maşini ciudate, desenau pe hârtii mari, scriau în registre sau citeau. Toţi erau îmbrăcaţi în alb şi purtau tichii fără bordură. Erau în mare parte tineri, nu le crescuse încă barba, dar lui Demawed i se păreau maturi. Nu ridicau ochii când Fuad-eddin şi Demawed treceau pe lângă ei; şedeau singuri sau în grupuri, vorbeau, îşi strigau unul altuia diferite ordine, cărau prăjini şi scânduri. Lui Demawed i se păru că se află într-un atelier uriaş, format din multe camere şi săli în care se lucrează neîntrerupt.

Băiatul nu înţelegea ce făceau oamenii aceia. Păreau toţi uniţi printr-o înţelegere pe care el nu o putea pătrunde. Sfios, îl întrebă pe Fuad-eddin unde se află şi ce se întâmplă acolo, dar Fuad-eddin râse numai şi spuse că va învăţa el cu timpul să înţeleagă toate astea.

„Aici se construieşte împărăţia…” fu tot ce scoase de la el.

Şi, într-adevăr, într-o încăpere mare prin care tocmai trecea Demawed văzu case, palate, oraşe întregi, făcute din lemn şi pânză, doar de mărimea unor jucării. Iar Fuadeddin explică vesel: „Acesta e Bagdadul, şi cel de colo e palatul califului, dincolo e Aleppo, şi aici în colţ e palatul şahului Malik d”! n Isfahan!”

Demawed se minună cât de frumos şi delicat erau construite clădirile, de precizia cu care erau copiate în mic atâtea locuri celebre şi importante ale imperiului.

„Acesta e palatul guvernatorului din Merw unde locuieşte

şah Malik când se află în Chorassan?” întrebă Demawed.

„Da, l-ai recunoscut, răspunse Fuad-eddin. Băiatul se miră de zelul care îi stăpânea pe aceşti tineri bărbaţi – şi încă la vreme de noapte – şi întrebă, în naivitatea sa, de ce se mai „jucau” încă, la o oră atât de târzie, cu acele lucruri. Fuad-eddin râse amar: „Sunt bucuroşi că au voie să facă asta şi nimic altceva”, spuse el fără alte explicaţii. Demawed se gândi că şi el ar fi bucuros să se poată juca aici, dar se stăpâni să zică ceva, întrucât faţa lui Fuadeddin căpătase o expresie străină.

Ajunseră în cele din urmă într-o parte a cetăţii care, judecând după ferestre, nu părea plasată sub pământ. Aerul rece al nopţii străbătea coridorul şi lui Demawed i se păru la un moment dat că aude foşnetul copacilor. Într-o sală vopsită în alb se aflau, aşezate destul de dezordonat blănuri, cergi de cal şi perne prost umplute şi murdare.’O singură făclie lumina încăperea. Fuad-eddin îi porunci lui Demawed să se culce. Acesta era locul unde urmau să doarmă toţi împreună. Până dimineaţa. Astăzi el este primul aici. Fuad-eddin îi întinse un ulcior cu apă şi câteva bucăţi de pâine. „Mâine ne vedem din nou!” O spuse aproape ameninţător.

Demawed potrivi câteva blănuri, îşi desfăcu sandalele, îşi trase halatul peste cap, încercă să se acopere cu o pătură, o împinse însă într-o parte, scârbit de duhoare. Se lungi pe urmă liniştit în colţul sălii albe şi privi făclia ce se topea încet, răspândind un miros puternic. Îşi ascunse faţa în halat şi închise ochii. O clipă cumpăni dacă trebuie să-i fie frică, dacă avea motiv să se înspăimânte. Ascultă cum răbufnea vântul prin copaci. Nu-l auzise niciodată vâjâind aşa în câmpia din Merw. Şi se întrebă dacă era într-adevăr vântul şi nu nişte demoni.

Se hotărî să nu-i fie teamă, pentru că Iussuf era undeva prin preajmă şi nu voia să-l facă de râs. Acum era aproape

Prin pustiul de sare la fel de mare ca Iussuf. Şi se afla şi el la Alamut, în cetatea Bătrânului din munte, pentru a deveni ceea ce Iussuf era deja: un luptător. Neînfricat. Plin

de curaj. Adormi, şi doar pe jumătate conştient, exact înainte de a nu mai putea gândi nimic, îi mai trecu prin minte, neclar, dar totuşi cu înţeles: Fusese evidenţiat, în faţa tuturor celorlalţi băieţi, îl văzuse pe cel puternic, pe cel îmbrăcat în alb, pe Bătrânul din munte; iar Hassan îi şi vorbise, lui, lui Demawed…

Omar îşi dădu numaidecât seama: Nu era vorba de una dintre scenele obişnuite ce se petrec frecvent într-un caravanserai când bărbaţii joacă table, se iscă neînţelegeri şi se iau la sfadă. Mahmud se repezi cu hangiul seraiului în curte, Sadig se grăbi în urma lui; fugeau în direcţia grajdurilor. Omar veni şi el, coborând în goană treptele ce duceau la gangul cu arcade. Mahmud şi cârciumarul ajunseră primii în partea sud-estică a curţii. În camera din colţ o privelişte de groază se ivea în faţa ochilor călătorilor ce se apropiau în fugă. Lupta – dacă într-adevăr avusese loc una – nu putuse fi decât scurtă. Pe legăturile de paie de pe podea zăceau cei patru arcaşi, cu capetele descoperite, cu gâtlej urile tăiate. Jesgered era întins de-a curmezişul în faţa intrării din dreapta, lui i se tăiaseră şi urechile. Cadavrele zăceau într-o baltă de sânge, chircite, sângele se mai prelingea încă pe haine şi pe paie, bolborosind din rănile căscate ale gâtului. Bărbaţii fuseseră măcelăriţi ca taurii cărora li se lasă sângele să se scurgă din beregată. Şi asta într-un caravanserai care trebuia să asigure fiecăruia dreptul sfânt al ospitalităţii!

Nu se vedea nici urmă de făptaş. Omar strigă la cârciumar să închidă poarta. Cârciumarul stătea ca paralizat, neputându-se clinti. Mahmud se repezi afară. Omar se aplecă peste corpurile lui Jesgered şi ale selgiucizilor. În niciunul nu mai părea că licăre vreo fărâmă de viaţă. Totuşi atacul, crima, nu se putuseră întâmpla decât cu puţin timp în urmă. Dacă se închidea unica intrare şi ieşire a caravanseraiului trebuia să fie posibil să-i prindă pe ucigaşi.

Omar îl scutură pe cârciumarul înlemnit până ce acesta înţelese ce i se cerea. Sadig stătea la intrare şi le închidea

trecerea celor care, agitaţi, se înghesuiau înăuntru. Omar şi cârciumarul se chinuiră să-şi croiască drum printre curioşi. Strigară la ei să se dea la o parte. Lui Omar i se păru că niciunul dintre călători nu era dispus să dea o mână de ajutor; în sfârşit sosiră în fugă servitorii şi anunţară că poarta fusese închisă. Unul îşi aduse aminte că în hol erau deschise ferestrele către marea moschee; pe acolo făptaşii putuseră ajunge în rotonda moscheii şi de aici să scape. Bărbaţii o luară repede spre moschee, dar se constată că nimeni nu fusese văzut fugind în direcţia aceea.

Mahmud se întoarse de la poartă şi explică că paznicul, care părea a fi demn de încredere, nu lăsase pe nimeni să iasă pe poartă. Când se iscase agitaţia, închisese – din obişnuinţă şi dintr-o veche experienţă – poarta. De multe ori prinsese în felul acesta hoţi. Mahmud se îndreptă spre Omar şi întrebă unde e Roxane. Fugiră împreună spre baie, în corpul central al caravanseraiului, le scoaseră afară pe servitoare şi le cerură s-o aducă imediat pe Roxane. Sadig se apropie şi el în goană. Uluiţi, dezbătură situaţia. Omar fu de părere că ucigaşii putuseră fugi, dar era de asemenea posibil să se mai afle în caravanserai.

Treizeci până la patruzeci de bărbaţi stăteau vorbind tare şi gesticulând puternic în jurul micii moschei roşii din mijlocul curţii. Cei mai mulţi începură spălatul ritual, deoarece era timpul rugăciunii. Omar se gândi că printre oamenii aceştia se puteau afla ucigaşi; nici nu se putea găsi un prilej mai bun ca spălatul de rugăciune pentru curăţirea rapidă a urmelor de sânge! O jumătate a curţii se afla în umbră, cealaltă era luminata de ultimele raze ale soarelui în amurg. Omar şi prietenii săi se găseau în partea luminată a curţii. Îşi priveau tovarăşii de caravanserai cu neîncredere, tulburaţi. Mahmud declară că nu se mai pot socoti în siguranţă aici. Când Roxane ieşi din baie, Omar o luă de braţ şi-i descrise cumplitul atac. „Nu putem fi siguri de viaţa noastră nici în caravanserai, nici pe drumul spre Chorassan. Trebuie să plecăm de aici. Cine ştie care dintre bărbaţii care se pregătesc pentru rugăciunea de seară

tocmai a ucis!”

Omar nu voia să-i expună nici pe Roxane, nici pe prietenii săi pericolului de a dormi măcar o singură noapte sub acelaşi acoperiş cu ucigaşii. Sadig socotea însă că o plecare precipitată, părăsirea caravanseraiului le’ putea fi fatală. Oare nu-i pândeau afară făptaşii, care, cum se exprimă el sec, „au făcut doar jumătate din treabă11? Era dar că atacul şi măcelul selgiucizilor şi al lui Jesgered era în strânsă legătură cu ei. Din moment ce le fuseseră ucişi paznicii, chiar şi dragomanul, vor fi oare ei înşişi cruţaţi?

Nehotărâţi, enervaţi, aflaţi încă sub şocul groaznicei fapte, întoarseră pe toate feţele argumentele pro şi contra plecării.

Omar avu brusc senzaţia că situaţia nu e reală – se simţi ca în vis. Nu putea pricepe cum nişte bărbaţi, care îi însoţiseră zile întregi, nişte tineri arcaşi puternici, care fuseseră mereu veseli şi le cântaseră pe drum, să fie acum morţi, măcelăriţi. Şi asta în mijlocul unui caravanserai! Nu undeva în pustiu, pe un drum izolat, în urma unui atac pornit dintr-o ascunzătoare. Nu! De cinci ori crimă într-o cameră de serai! Soldaţii trebuie să fi fost surprinşi de mai multe persoane; probabil că la început nu se apărase niciunul. Probabil că ucigaşii nu le fuseseră străini. Sau deloc suspecţi. Vorbiseră cu ucigaşii lor? Se târguiseră cu ei? Cine poate şti?

Omar se gândi să-i adune pe toţi călătorii în holul cel mare. Se îndreptă spre mijlocul curţii şi vorbi cu unii mai în vârstă, pe care îi socotea conducători de caravane. Dar numai unul dintre ei era conducătorul unei caravane care venea de la Susa. Alte două caravane, se aflau, după cum află în continuare, pe drum din Transoxania la Kerman. Conducătorii, orghuzi, erau însă neîncrezători; niciunul nu ştia ce urma acum să se întâmple. Refuzaseră oricum să-şi strângă oamenii şi călătorii în holul cel mare cu mozaic. Abia după discuţii mai îndelungate căzură de acord ca fiecare grup să se adune într-un colţ al curţii pentru a se sfătui separat; Omar şi Mahmud observară că oaspeţii

caravanseraiului – contrar oricărui obicei – luaseră cu ei şi armele; curând sclipiră săbii şi pumnale. Omar, Mahmud şi Sadig văzură îngroziţi cât de repede se schim base priveliştea: nici nu fusese bine curtea plină de credincioşi, că acum semăna cu o tabără de armată. În cele patru colţuri, călătorii stăteau înghesuiţi, în picioare sau şezând. Fiecare grup se delimita dar faţă de celălalt. Omar înţelese că pierduse definitiv momentul prinderii făptaşilor. Chiar dacă aceştia se ascundeau într-unul din grupuri, acestea nu ar face decât să împiedice cercetările, întrucât ar lua imediat poziţia de apărare.

Omar, care n-o lăsa pe Roxane de lângă sine, trecu cu prietenii dincolo, la locul crimei. Roxane rămase însă afară când el pătrunse încă o dată cu Mahmud şi Sadig în încăperea în care zăceau cei ucişi. Luară armele de pe morţi şi-i întinseră unul lângă altul cu picioarele spre poarta de ieşire. Le închiseră ochii şi le adunară într-un colţ echipamentul, cingătorile, păturile, puţinele merinde, sticlele cu apă şi hainele. Coifurile de aur le puseră deasupra; coifurile arătau ciudat de goale şi nefolositoare. Omar abia putea suporta priveliştea celor ucişi. Avea o senzaţie cumplită de gol. Cinci oameni, care avuseseră sarcina să-i ducă pe el şi pe prietenii săi în siguranţă la Isfahan, omorâţi – măcelăriţi în modul cel mai dezgustător, ca vitele! Iar el, căruia probabil îi fusese sortit atacul, stătea acolo, ca şi prietenii săi, teafăr şi nevătămat. Sau poate fuseseră destinate atacul, crima, mai degrabă lui Sadig şi Mahmud? Putea fi această faptă îngrozitoare o întâmplare? Vreo întâmplare pe care el, Omar, n-o putea descifra? Un om poate fi omorât din greşeală pentru că este luat drept un altul. Aşa ceva era posibil, se mai văzuseră cazuri. Dar să omori cinci bărbaţi, patru arcaşi selgiucizi şi un dragoman, aşa ceva nu se putuse întâmpla din nebăgare de seamă şi nici din pură poftă de a ucide! Unde mai pui că nici măcar nu era vorba de jaf. Nu lipsea nimic. Era oare o acţiune a lui Hassan ben Sabbah? Omar ajunse la convingerea că trebuia să părăsească caravanseraiul

imediat. Fără a mai şovăi. Înainte de a se face noapte de tot. Trebuia să călătorească mai departe cât de repede posibil. Acest al treilea caravanserai după Merw îi va rămâne de-a pururi în amintire ca o imagine îngrozitoare.

Omar se întoarse către Mahmud şi Sadig. Dădu indicaţii, vorbi, acţionă, cu toate că nu se simţea încă în apele lui. Lasară cârciumarului o mare sumă de bani, pentru a plăti înmormântarea lui Jesgered şi a soldaţilor. Cârciumarul promise să-l înştiinţeze pe beiul din Kişun, care se afla doar la zece ore de drum depărtare, despre această crimă în masă. Plecarea bineînţeles că nu putea rămâne secretă. Îşi scoaseră caii şi cămilele din grajduri şi încălecară; nu-şi luară de la nimeni rămas-bun. Fură lăsaţi să plece, întrucât erau singurii aflaţi dincolo de orice bănuială – cine ar fi putut presupune că o caravană îşi poate ucide proprii paznici?

La ieşirea din curte Omar avu sentimentul că cei ce rămâneau priveau cu uşurare plecarea lor, care aproape că aducea cu o evadare. Bărbaţii ce rămâneau mai departe în caravanserai – fie că ucigaşii se aflau sau nu printre ei – aparţineau unor popoare şi triburi diferite; erau persani, arabi şi turanieni, ba se găseau printre ei şi sirieni şi mongoli. Fiecare dintre ei ştia că doar sângele – sângele făptaşilor – putea răzbuna aceste crime. Faptul că cei care trebuiau să împlinească această răzbunare părăseau caravanseraiul le convenea deci tuturor. În acel moment pericolul unui măcel era îndepărtat. Bineînţeles trebuia aşteptată sosirea beiului selgiucid din Kişun.

Fără Jesgered şi paznici caravana devenise mică. În frunte călărea Omar, în spatele său Roxane; Mahmud şi Sadig în ariergardă, mânând în faţă animalele de povară, pe care le luaseră la mijloc. Omar se înşelase sperând că va scăpa de groaznicele imagini şi impresii de îndată ce va părăsi locul crimei. Îi vedea aievea pe cei cinci morţi, acoperiţi de sânge, zăcând pe paie. Vedea beregatele tăiate, pielea spintecată a gâtului, platoşele mânjite cu sânge. Bărbaţii îşi dăduseră jos grumăjerul, nu mai găsiseră

însă timp să-şi dezbrace şi armurile, îşi scoseseră doar coifurile. Trebuie că şi-au privit ucigaşii fără nicio bănuială, drept în faţă! Cine puteau să fi fost aceşti ucigaşi? Bărbaţi? în prezenţa unor bărbaţi străini, suspecţi, să-şi lepede armele nişte arcaşi din gardă? Femei? Femeile nu intră în încăperile de jos ale caravanseraiului, de rămân în casa femeilor. Femeile nu ar fi avut nici curajul, nici forţa, să le taie beregata soldaţilor. Câftd Omar îşi imagina această crimă multiplă – nu că ar fi vrut el să şi-o închipuie, dar se simţea pur şi simplu silit s-o facă, să se gândească la ea fără întrerupere, nu putea scăpa de obsesie – ajungea mereu la aceeaşi concluzie: trebuie să fi fost nişte oameni care nu li se păruseră suspecţi nici selgiucizilor lui Jesgered. Da, făptaşii trebuie să fi stat – cum arătau cadavrele – direct în spatele victimelor lor. Câte un ucigaş în spatele fiecăreia din cele cinci victime. Dar cum se putuse ajunge la această aşezare îngrozitoare, la acest aranjament odios.

Omar îşi spărgea în zadar capul. Erau totuşi nişte soldaţi, nişte bărbaţi cu experienţă, încercaţi, care – putuse el observa – erau mereu pe picior de apărare, care, când treceau prin sate adulmecau un duşman în dosul fiecărui zid, când călăreau prin ţară se aşteptau la o capcană în spatele fiecărui tufiş. Soldaţi care ştiau bine cum trebuie să lupţi când eşti atacat; selgiucizi îndesaţi, robuşti, puternici, cu muşchi de fier. Şi toţi patru, ca şi Jesgered, omorâţi probabil în aceeaşi clipă. Trebuie că s-au zbătut, s-au împotrivit, pentru a se chirci apoi în reflexe disperate, în zvârcolirile morţii.

Omar voia să scape de aceste imagini, să şi le şteargă din minte, dar nu izbutea.

Roxane, care simţea cât de tare îl zguduise crima, călărea foarte aproape de el; cu stânga îi atinse umărul şi-i întoarse faţa. Nu se puteau vedea bine, era prea întuneric, dar îşi ghiceau unul altuia expresia feţei. Omar o apucă pe Roxane de mână şi i-o strânse puternic. Un val de linişte îi străbătu. Strângerea de mână îi întări pe amândoi.

Călăritul în noapte le solicita puternic simţurile. Călăreţii

singuratici trebuiau să ia aminte la drum. Călăriseră o vreme pe drumul spre Chorassan, către sud-vest. Omar încerca acum mereu să se depărteze de drum, pe mâna stângă, să pătrundă în câmp. Aşa ajunseră la un moment dat într-un câmp de bumbac, apoi într-un câmp de în sau cânepă. Mereu era pământ cultivat pe partea stângă. În sfârşit lui Omar i se păru că aude pământ pietros sub copitele cailor. Într-adevăr, era pământ uscat, tare, de pajişte. Omar îşi mână calul în câmp şi cavalcada se depărta aproape în unghi drept de drumul imperial. Caii păşeau * cu prudenţă, aproape nesigur. Deodată se opriră. Prietenii săriră jos. Se aflau la marginea unui şanţ părăsit de irigaţii dintr-un sistem de kanate, care se surpase. Era imposibil să meargă mai departe călare. O ajutară pe Roxane să coboare din şa, luară apoi animalele de căpăstru şi încercară să găsească pe jos un drum accesibil. Dacă dăduseră peste un sistem de kanate, atunci trebuia să fie şi vreun sat în imediata sau mai îndepărtata vecinătate. Sperau să găsească colibe locuite. Şi într-adevăr, după o scurtă căutare, descoperiră o colibă de pământ. Era goală şi nelocuită, dar, cum constatară prietenii, uscată şi curată. Restul nopţii îl petrecură acolo, înveliţi în pături. Dimineaţa următoare văzură că se îndepărtaseră de drumul spre Chorassan şi că pământul roditor se termina aici. Smocuri de iarbă răsăreau ici şi colo din pământul gol, şi straturi de sare indicau începutul pustiului de sare.

Omar explică că unica lor şansă să ajungă la Isfahan nestânjeniţi de alte atacuri ar fi să traverseze Marele Pustiu de sare, Kevirul. Ştiau cu toţii ce dovadă de îndrăzneală era să călăreşti prin Kevir. Doar puţini călători se încumetau. Lipsiţi de călăuză şi fără să cunoască exact locul, nu se puteau bizui decât pe ei înşişi, nu puteau spera în ajutorul altor călători. Pe de altă parte, Omar presupunea că grupele de terorişti se vor feri de drumul prin Kevir. Mahmud şi Sadig se interesară dacă nu ar fi mai bine să se întoarcă la Merw şi să aştepte acolo până ce vor avea garanţia că teroarea era curmată pe drumul spre

Chorassan de către trupe regulate. Omar se opuse acestei propuneri.

Se aflau, argumentă el, deja de patru zile pe drum. Călătoria prin Kevir, care reprezenta o scurtare a drumului, era cu siguranţă primejdioasă; dar precis mai puţin periculoasă decât nişte răufăcători care îşi puseseră în gând să le curme viaţa. Trebuiau să accepte această aventură. El, care intenţiona să se bizuie pe harta sa şi pe stelele de pe cer, se obliga să-i treacă cu bine prin pustiu. Roxane refuza şi ea să-şi continue călătoria pe drumul imperial – indiferent de direcţia în care o apucau – şi îl sprijinea pe

Omar. Aşa că Mahmud şi Sadig se declarară în cele din urmă de acord.

Trebuia bine chibzuită traversarea Kevirului cu mijloacele de care dispuneau. Animalele de povară erau sănătoase şi vioaie, ca şi caii. Pentru cămile drumul prin pustiul de sare nu însemna vreo greutate deosebită, burdufurile de apă nu însemnau pentru de cine ştie ce mare povară în plus..

Când dimineaţa se revărsă strălucitoare luminând întinderea nesfârşită a pustiului de sare, fâşia goală de iarbă pe care se afla coliba de pământ le apăru călătorilor ca plaja unui ocean pe care trebuiau s-o părăsească. Ştiau că vor fi nevoiţi să meargă multe zile prin acest ţinut ce părea fără capăt. Porniră să caute în sistemul părăginit de irigaţie un loc în care să se mai găsească apă. Ceva mai departe, tot la marginea pustiului, văzură acum, la lumina zilei, corturile de pâslă ale unui trib de tadgici. Îndrăzniră să se apropie cât să poată fi auziţi; le ieşiră în întâmpinare câini şi nişte copilaşi, apoi un bărbat mai în vârstă. Când fură siguri că au de a face doar cu crescători paşnici de animale, dădură pinteni cailor spre corturi. Aici, între nisip şi verdeaţă, între pământ şi sare, li se oferi posibilitatea să cumpere curmale, ceai, unt, brânză şi – după o târguială mai îndelungată – nişte lipii mici şi uscate. După cum se aşteptaseră, corturile erau întinse în jurul unei guri intacte de apă a sistemului de kanate. Omar explică cum funcţiona

odinioară acest sistem de irigaţie. De-a lungul pustiului se întindea o spinare de deal joasă, sub carecurgea o vână de apă la o adâncime de câţiva coţi. Pe pante se foraseră până la baza văii, la distanţe egale, guri de fântână, din care se putea pompa apa. Acest sistem de kanate cerea o îngrijire regulată, pentru că gurile de apă se surpau uşor, iar pompele – mecanism cu roţi de lemn, puse în funcţiune de cai sau măgari – trebuiau întreţinute pentru a funcţiona. Roxane se arătă intrigată de lipsa de grijă pentru astfel de instalaţii de irigaţie care erau pur şi simplu lăsate în paragină. Mahmud înjură în barbă spiritul organizatoric al selgiucizilor care lăsau să se prăpădească atâtea lucruri bune şi folositoare. Sadig, dimpotrivă, fu de părere că ţăranii erau cei care nu mai voiau să-şi cultive ogorul tocmai aici, atât de aproape de pustiul de sare. Omar găsise o altă explicaţie. Cu siguranţă că omul care îngrijise sistemul de kanate căzuse victimă unui accident. Era o profesiune foarte primejdioasă cea de îngrijitor de astfel de cavităţi şi cursuri de apă subterane; o muncă foarte bine plătită, dar foarte dificilă, care se moştenea în puţine familii. Deseori se întâmpla ca îngrijitorul să fie îngropat de pământul ce se surpa în timp ce controla o galerie de apă subterană, în care nu putea pătrunde decât în patru labe. Prea repede nu se putea găsi un străin care să practice această meserie riscantă. Ori pierea apa, infiltrându-se în pământ, ori omul care îngrijea cursurile de apă. Şi fără apă nu existau aici nici câmpuri roditoare. Doar stepă, deseori doar pustiu. În fapt nu se zărea nicio cultură cât vedeai cu ochii. Când fură pline burdufurile cu apă, povara cămilelor şi proviziile li se părură totuşi prea mici, aşa că mai cumpărară nişte vedre şi le umplură cu apă.

Bătrânul tadgic, care urmărea cu uimire pregătirile lor, mormăi ceva de neînţeles şi-l întrebă apoi pe Sadig dacă aveau intenţia să străbată Kevirul călare. Când Sadig încuviinţă, clătină din capul său bărbos şi le arătă oaspeţilor, departe, la orizont, o dâră neagră, o ridicătură de pământ în pustiu, către care trebuiau să se îndrepte.

Până acolo, spuse bătrânul, mergea el uneori în căutare de sare; găsea acolo bulgări mari, albi, uşor de scos. O dată ajunşi la movila aceea, trebuiau s-o ţină spre sud-vest. Omar se amestecă în discuţie, spunând că ştia deja cum să traverseze Kevirul, mulţumi omului şi-i mai dădu o drahmă de argint pentru apă. Îşi luă rămas-bun, menţionând: „Nu e neapărată nevoie să povesteşti altora despre noi!” Mahmud adăugă şi el: „Trece-ne sub tăcere. Nu trebuie să ştie niciun străin că am fost aici, la tine.”

Suprafaţa scorţoasă a pustiului în care pătrundeau acum nu purta nicio urmă de vegetaţie. Cu toţii traversaseră deja de mai multe ori pustiuri de nisip, în nordul Turanului şi în Siria, dar acest pustiu de sare nu se putea compara cu niciunul din de. Nicio insectă nu se ascundea aici în pământ, niciun şarpe nu luneca într-o gaură mai răcoroasă, niciun iepure nu se cuibărea în vreo albie, fugind de căldură. Pământul se întindea arid, mort, în faţa lor. Bulgări cenuşii şi murdari de sare acopereau ici şi colo suprafaţa, îngrămădiţi unul peste altul, sau în şiruri şerpuitoare. Călăreţii găsiră poteca îngustă şi puţin umblată, abia vizibilă, de care le vorbise bătrânul. O pierdeau însă mereu şi aveau pe urmă nevoie demult timp până să o regăsească. Omar se hotărî într-un sfârşit să nu se mai ţină după ea. Călăreau acum cum le permitea terenul, nerespectând decât direcţia în care trebuia să se găsească ridicătura de pământ. În felul acesta înaintară ceva mai repede.

La început priviseră mereu înapoi să vadă dacă nu sunt cumva urmăriţi. Pe măsură ce înaintau însă în Kevir, peisajul neospitalier le solicita tot mai mult atenţia. Observară că deveneau din ce în ce mai preocupaţi de caravană; cea mai mare grijă era să nu-şi rănească caii pe terenul zgrunţuros. Animalele aveau deja răni la picioare, care probabil că usturau, fiindcă mersul le devenise prudent. Cămilele, mai puţin sensibile decât iepele arăbeşti, înaintau mai departe cu paşii lor mari, legănaţi.

După două ore de călărit ajunseră la valul de pământ.

Pustiul devenea acum neted ca o oglindă, păstrând acelaşi nivel peste tot, iar caii trebuiră să se adapteze noii situaţii. Solul, sare pietrificată, semăna cu un lac îngheţat. Mai târziu, terenul se înmuie din nou; treceau peste o pătură granuloasă de sare. Drumul greu cerea călăreţilor să-şi concentreze întreaga atenţie. Ochii le ardeau, ca şi toate părţile neacoperite ale pielii; pe faţă şi pe mâini li se depuseseră granule infime de sare, ca nişte boabe de griş. La simpla adiere a vântului, lucru ce se întâmpla de fapt arareori, cristalele de sare de pe pământ începeau să curgă.

Prietenii hotărâră la prânz să-şi ridice tabăra în primele ore ale după-amiezii şi să aştepte astfel noaptea. Socoteau că au suficient avans faţă de eventualii urmăritori. Răcoarea nopţii le-ar permite să înainteze mai repede. Ziua era aproape de nesuportat dogoarea sticloasă, apăsătoare a soarelui deasupra pustiului de sare.

Ridicară deci prima lor tabără în pustiu, înălţară corturi, dădură jos poverile de pe spinările animalelor, descinseră şeile cailor. Îşi propuseră să stea de pază pe rând, dar Sadig, care preluase prima gardă, adormi de extenuare. Omar se trezi la lumina stelelor şi-i scutură pe ceilalţi să se scoale. Folosindu-se de harta sa şi cu ajutorul stelelor, stabili ruta. Orion, care în martie se afla la sud-vest, îi slujea ca reper. Alese drept călăuză steaua strălucitoare Beteigeuze, Ibt-el djauga, axa Orionului, urmând să ţină direcţia ei. În acelaşi timp trebuia găsit un drum accesibil animalelor pe pământul aspru, denivelat, plin de balovani şi fărâme de sare. Ziua se odihneau.

A doua noapte vremea se strică; neputându-se orienta după stele, fură nevoiţi să-şi petreacă noaptea în cort. Nori întunecoşi acoperiră încetul cu încetul cerul, luna dispăru în spatele lor, întregul firmament se cufundă până la urmă în beznă. Era mai puţin frig decât în noaptea precedentă. Începu în schimb să ningă. Brusca schimbare de temperatură îi surprinse pentru că nu se aşteptaseră să apuce vreo furtună, ploaie sau zăpadă. Vântul şi

precipitaţiile sunt rare în pustiul de sare. Omar puse zăpada pe seama unui curent de aer' din păturile superioare, venit din nord şi care sş răcise în munţi.

Când a doua zi dimineaţă îşi strânseră lucrurile şi-şi ui'mară nerăbdători călătoria, deşertul era alb – o singură suprafaţă orbitoare de zăpadă cât puteai cuprinde cu vederea – o privelişte cu adevărat fantastică. Dar nici nu se ridică bine soarele peste linia orizontului pe cerul din nou fără nori că pătura nesfârşită de zăpadă scânteie preţ de o clipă pentru a se topi apoi sub ochii lor! Sub cupola imensă a cerului pustiul se întindea din nou, cenuşiu, murdar.

Această trecere fulgerătoare lăsă o impresie puternică asupra călătorilor. După părerea lui Omar, căldura strânsă în sol, combinată cu razele puternice ale soarelui distrusese covorul subţire de zăpadă; în peisajul mort, înţepenit, apariţia aceasta lăsase o impresie atât de vie, încât nu se mai săturau minunându-se. Cum suntem toţi sortiţi schim bării, transformării ce survine într-o clipă! Omar îi şopti Roxanei, rostind vorbele rar, aproape tărăgănat: „Faptă lumească, la care omul cu plăcere se gândeşte, cenuşă se face, se stinge iute, degrabă de aseamănă cu zăpada pe faţa pustiului, care luminează scurt – până se topeşte!"

Zilele se scurgeau una după alta, nopţile urmau nopţilor, lumina scânteietoare a soarelui alterna cu lucirile somptuoase ale firmamentului nocturn. Omar şi însoţitorii săi aveau impresia că trăiesc în afara timpului care, totuşi, curgea mai departe, imperceptibil; din zile se făcură săptămâni şi pustiul tot fără capăt părea. Povara cămilelor deveni mai uşoară – proviziile de apă se apropiau de sfârşit. Om şi animal, toţi erau vlăguiţi, toropiţi, apatici. Omar încercă să-şi îmbărbăteze tovarăşii. Parcă aerul era mai răcoros decât, în celelalte zile. Nu puteau fi în niciun caz foarte departe de munţi. Omar se orientă după poziţia - soarelui şi declară că nu se abătuseră prea mult de la ruta de călătorie. Da, susţinea că se îndreptau direct spre Yazd. Acesta era oraşul în care voiau să ajungă după ce vor trece de lanţul munţilor.

Îşi aşezară tabăra epuizaţi de truda călăritului de peste zi. Niciunul nu va dormi atât de adânc, socoteau ei, încât să nu fie trezit de zgomote. Şi în afară de asta, nu întâlniseră până acum picior de om în pustiu. Presupuneau că, se află departe de orice potecă de animale, undeva unde oamenii nu ajungeau şi renunţară de aceea să mai stea de pază. Se treziră în puterea nopţii: mai întâi Roxane, care îl sculă pe Omar. Auziră caii sforăind şi nişte voci şoptite murmurând nedesluşit; din cortul alăturat răzbătea respiraţia lui Mahmud şi Sadig. Omar ridică pânza îngustă cu franjuri lungi care servea de uşă cortului. Surprins se holbă la un pâlc de călăreţi. Să tot fi fost patru sau cinci; nu li se putea ghici numărul pentru că stăteau strânşi unul lângă altul, iar unghiul din care privea Omar prin deschizătura cortului era îngust. Puse mâna pe pumnal, sări în sus, şi fu aproape gata să se împiedice, se prinse de propteaua cortului, îşi strânse mai tare cureaua şi ieşi: „Mahmud, strigă el, Sadig, avem oaspeţi!” Rosti cuvintele în pehlevi, vechea persană, nevrând să fie imediat înţeles de aceşti călăreţi ai pustiului, care trebuie că aparţineau vreunui trib de păstori. Călăreţii nu descălecară. În întuneric nu se desluşeau prea bine. Un singur lucru putu Omar să vadă dar: că erau înarmaţi. Purtau arcuri, ţineau în mână lănci scurte care se profilau pe cerul nopţii. Unul dintre bărbaţi, probabil şeful, întrebă – vorbind tot pehlevi: „Care Mahmud şi care Sadig doarme aici? Şi unde eşti tu, care ţipi aşa în puterea nopţii?” „Coborâţi de pe cai, aşezaţi-vă, fiţi oaspeţii noştri”! spuse Omar repede. Socotea că cel mai bine era să le ofere străinilor ospitalitate; nu-i atacaseră şi jefuiseră, cum ar fi putut s-o facă. Era de presupus că nu aveau intenţii banditeşti. Sadig pândea din cortul său mititel. Speriat, mormăi: „Cine sunt oamenii ăştia, Omar, şi ce vor?” Dispăru din nou în cort şi-i şopti febril ceva lui Mahmud care, beat de somn, încerca să răspundă. Apoi ieşiră amândoi din cort, fără cingătoare şi cu câte un pumnal în mână. Călăreţii coborâseră din şa şi se apropiaseră. „Mă numesc Ibrahim, spuse Omar, prietenii mei şi cu mine

suntem în drum spre ţinutul Kerman, ne-am rătăcit în pustiu, ne-am abătut de la poteca animalelor. Probabil că asta va uimit. Aşezaţi-vă lângă noi, să aşteptăm împreună să se facă zi. Fiţi bineveniţi în numele lui Allah îndrumătorul.” Unul dintre oameni, erau patru, după cum putu să vadă acum Omar, legă picioarele din faţă ale cailor; apoi se ghemuiră cu toţii pe pământ, îşi puseră lăncile alături şi se aşezară pe călcâie. Omar era liniştit. Îi acceptaseră invitaţia. Nu trebuia să se teamă că se vor purta ca nişte duşmani. Sadig încrqpi un foc, cu iască, cremene, gunoi de cămilă şi bucăţele de lemn. „Sunt ultimele noastre lemne, spuse el, vor arde pentru voi.” Apoi încălzi apă într-un ceaun. „Avem ceai dacă doriţi.” Bărbaţii încuviinţară. Conducătorul aşteptă până se împărţiră cupele. Băură cu toţii. Apoi spuse: „Ce aveţi de gând să faceţi în Kerman? După înfăţişare nu păreţi negustori.” La lumina plăpândă a focului Omar văzu că bărbaţii purtau halate albe, strânse în curele de piele măiestrit împletite. Şi tichiile le erau albe. Aveau feţe tinere şi trupuri vânjoase. Păreau războinici, nici într-un caz membri ai acelor triburi paşnice, care duceau la păscut turme mari de vite în sudul pustiului.

„Venim din Samarkand, minţi Omar. Suntem în hagialâc, vrem însă să vizităm şi nişte rude din Kerman. Acum ne-am rătăcit. Am subestimat Kevirul”.

Conducătorul, vizibil cel mai bătrân dintre bărbaţi, nu lăsă să se vadă dacă îl credea sau nu pe Omar. „Nu sunteţi turkmeni, doar vorbiţi pehlevi! Ce faceţi la Samarkand?”

Lui Omar i se păru că întrebările mergeau prea departe. Nu spusese tot ce spune de obicei străinilor? De ce voia bărbatul să le ştie meseriile? Erau oare călăreţii mai primejdioşi decât crezuse el?

Omar replică că erau doctori, el, Mahmud şi Sadig. Doctori cunoscuţi la Samarkand, nu erau turkmeni, ci persani. Omar nu voia nici într-un caz ca Roxane să fie văzută de călăreţi. Era convins că aceştia le număraseră deja caii – şi trei bărbaţi găsiseră deja. Acum vor întreba

precis cui îi aparţinea cel de-al patrulea cal. Conducătorul călăreţilor n-avea de unde şti că cel de-al patrulea membru al caravanei lui Omar era o femeie, pentru că Roxane nu călărea în şa femeiască. Şi într-adevăr acesta întrebă: „Cine e al patrulea? Şi de ce nu vine şi el, de ce rămâne în cort?”

„E un pacient.” Lui Omar nu-i trecuse nimic mai bun prin minte. „E bolnav. Foarte bolnav. Ne-am chinuit destul să-l ţinem în şa.”

Conducătorul făcu semn unuia dintre bărbaţii mai tineri. Acesta se sculă, se duse spre cort înainte ca Omar să-l poată împiedica, deschise perdeaua cortului şi privi înăuntru. Se întoarse apoi spre foc, se aşeză şi spuse: „E o femeie”.

Toţi tăcură. Omar era hotărât s-o apere pe Roxane cu preţul vieţii sale. Îi vor accepta oare minciuna? Vor dori oare s-o vadă pe Roxane? S-o ia cu ei, s-o răpească?

Străinii şedeau la focul său, de popas, erau oaspeţii săi.

Nu puteau trece peste nişte datini pe care le respectă până şi un tâlhar. Acum, în clipa asta, Roxane, Mahmud, Sadig şi el se aflau în siguranţă. Dar oare nu se gândeau deja călăreţii să-l atace mâine dimineaţă, pe el şi caravana sa?

Şi s-o răpească pe Roxane când îşi vor da seama că e tânără şi frumoasă?

Trebuia să-şi ţină firea. Putea oare să recunoască că încercase să-şi înşele oaspeţii?

„Pacientul este într-adevăr o femeie. Femeia mea.”

Străinul păru nesatisfăcut de acest răspuns. Era nesigur. Era oare adevărat ce spunea Omar – un bărbat care în mod vădit aparţinea celor sus-puşi – sau erau minciuni? Bărbatul fixa mut grămăjoara aprinsă. Flacăra ardea mai mult mocnit. Ultimele bucăţi de lemn se carbonizaseră.

„Ibrahim, spuse conducătorul tărăgănat, eşti tatăl minciunilor, nobile şeic. Nu eşti cel drept care te dai.”

Omar ridică din umeri şi-i lăsă apoi să cadă.

„De tine depinde să mă creezi sau nu.”

Bărbaţii aşteptau evident o poruncă de la conducătorul

lor.

„încălecaţi, spuse el, se luminează. Călărim mai departe.”

Omar respiră uşurat. Sadig îl prinse de mână. Mahmud îşi drese glasul şi spuse tare: „V-am spus de unde venim şi cine suntem. Acum, înainte de plecare – voi de unde veniţi?” I

Conducătorul se îndreptă spre calul său. Călăreţii străini îşi ţineau lăncile îndreptate în jos spre Omar şi prietenii săi. Halatele albe, curelele roşii de piele din jurul mijlocului le dădeau aspectul unei trupe în uniformă. Conducătorul se aruncă sprinten în şa şi strigă de pe cal: „Avem sarcina să-l căutăm pe un oarecare Omar Khayyam; un bărbat trecut de patruzeci de ani, care seamănă cu tine, Ibrahim din Samarkand. Acest şeic a studiat medicina, ca tine, şi astronomia şi matematica; vrea să vină de la Merw la Isfahan. Sunt sigur că e însoţit de o femeie, o femeie tânără şi frumoasă. Dacă mai are şi alţi însoţitori nu ştiu. Poate, spuse el ironic se numesc Mahmud şi Sadig. Precum cadiul din Merw şi şeful poştei!”

Omar nu se trădă în niciun fel. Mahmud şi Sadig se întoarseră speriaţi spre el. Omar spuse netulburat: „Şi ce aveţi de gând să faceţi când îl întâlniţi pe Omar? Vreţi să-i transmiteţi ceva? De ce îl căutaţi?”

Conducătorul rinji cu toată faţa: „Dacă l-am găsi – făcu o pauză – dacă l-am găsi, avem un mesaj pentru el. Unul foarte important, după cum cred eu.”

Omar rosti cu voce sigură: „Poate îl întâlnesc eu. Spune-mi mie mesajul. Apoi declară brusc: Eu sunt Omar Khayyam”.

Conducătorul sări de pe cal, se apropie mult de Omar, îl apucă de halat, îl smuci şi spuse apăsat: „Ce am să-i spun lui Omar Ibn Khayyam îl priveşte doar pe el.” Vorbise atât de încet încât Mahmud şi Sadig, care stăteau lângă Omar, de abia înţeleseră un cuvânt. Li şuieră lui Omar propoziţiile în faţă: „Ai fost prevenit. Gândeşte-te la selgiucizi, paznicii tăi. Nu vă duceţi la Isfahan. Fereşte-te, Omar, să-l sprijini pe

şahul Malik, fereşte-te să-l sprijini pe vizir. Bătrânul din munte vrea să te cruţe. Dar nu te da împotriva lui!”

Apoi adăugă tare: „Nu mai aveţi destulă apă în burdufuri. Altfel v-aş fi poruncit să vă întoarceţi pe drumul pe care aţi venit. O zi de drum în direcţia asta – arătă cu mâna exact spre sud-sud-vest – şi ajungeţi la poalele muntelui care se află în faţa Yazdului. Vă odihniţi acolo o zi şi o luaţi pe drumul imperial înapoi spre Merw.” Omar răspunse: „Spune Bătrânului din munte, prietenului meu Hassan ben Sabbah, că fac ceea ce cred că e corect. Merg la Isfahan! La înalta Poartă! Şi dacă e prietenul meu, întreabă-l: Cine mi-a omorât dragomanul şi paznicii selgiucizi? întreabă-l asta! Aş vrea să ştiu!”

Fără a răspunde, conducătorul se aruncă din nou în şa, îşi întoarse calul dintr-o smucitură şi porni în trap. Tinerii săi însoţitori îl urmară. De la o anumită distanţă strigă, ridicându-se în şa: „Nu e o rugăminte, e un ordin al lui Hassan ben Sabbah. Întoarceţi-vă la Merw!”

Nu fu nevoit să-i povestească Roxanei despre vizita neplăcută a străinilor şi despre convorbirile purtate.

Auzise în cort tot ce se vorbise, era însă mai puţin atinsă decât Sadig sau Mahmud. Îl încurajă râzând pe Omar: „Să fi îndrăznit numai să între în cort. Le scoteam ochii la fiecare.”

Omar luă lucrurile mai în serios. „Se pare, spuse el, că Hassissinii controlează fiecare palmă din ţara asta. Se simt stăpâni în Chorassan, în Fars şi Kohistan. Nici măcar în pustiul de sare nu scăpăm de ei.”

Mai târziu, când şedeau deja în şa, observă: „Va trebui să ne obişnuim cu ei. Sunt mai numeroşi decât credeam; şi sunt peste tot, chiar şi acolo unde nu te-ai aştepta. Răsar din noapte şi dispar din nou în ea. Întâlnirea asta are şi partea ei bună: sunt sigur că Sabbah nu atentează la viaţa mea. Călăreţii ne-ar fi tratat altfel dacă ar vrea să mă omoare. Îl cunosc. Vrea să mă avertizeze. Bine, vrea să mă oprească să plec la Isfahan. Dar noi n-o să ne lăsăm. Şi încă ceva îmi e acum foarte dar: Sabbah nu se află în puterea

şahului Malik, Sabbah nu a fost închis, ci e liber şi în măsură să-şi plaseze oamenii unde vrea. Sau, Omar căzu pe gânduri, sau poate că e capabil să-şi dirijeze grupele de terorişti din închisoare? Am putea să-l credem capabil de aşa ceva.”

Era ultima zi prin pustiul de sare.

Când Omar şi însoţitorii săi ajunseră la marginea pustiului de sare şi trecură din nou printr-un ţinut cultivat şi locuit, nu mai căutară drumuri lăturalnice; acum, că intraseră din nou în contact cu Hassissinii, nu mai încercau să rămână neobservaţi! Presupuneau că această grupă care îi întâlnise în pustiu nu era singura care ştia de călătoria lor. O luară deci pe drumul cel mare peste munţii de la nord de Yazd; trecură prin cătune în care îşi completară proviziile, în special raţiile de apă.

Seara următoare înnoptară într-un mic serai dintr-un sat sărăcăcios. Bărbaţii în vârstă, locuitorii satului, ţăranii care se adunau la ceas târziu în serai, rămaseră uimiţi când auziră că această mică caravană traversase pustiul de sare. Abia dacă se aventurase vreunul din ei cale de mai mult de câteva ore de mers prin acest ţinut neprimitor. Roxane stârni bineînţeles interesul, dar conform datinei se retrase curând în casa femeilor din serai.

Ţăranii din satul acesta trăiau din cultura cânepii. Omar observă însă că printre ei se aflau şi meşteşugari – pentru că mai târziu se alăturară grupului figuri strâmbe, slabe, istovite, oameni mai tineri. Îmbătrâniţi înainte de vreme. Erau ţesătorii de covoare care se întorceau de pe o costişă de prin preajmă unde îngropaseră sub pământ, pietriş şi nisip covoarele ţesute; acest procedeu făcea ţesătura deosebit de moale. Omar află de la ei că satul producea de mulţi ani covoare pentru locuitorii din Yazd. Şi podeaua şi pereţii seraiului erau împodobiţi cu astfel de produse ale manufacturii săteşti. Lui Omar nu-i prea plăceau totuşi nici culorile, nici modelele în sine; mai ales ghiulurile ornamentale tradiţionale, le găsea cam lipsite de fantezie şi primitive.

Drumeţii puteau în sfârşit să se odihnească după eforturile ultimei săptămâni; să se spele, să mănânce, să doarmă. Yazd se găsea doar la jumătate de zi de drum, căci trecuseră deja de culmea muntelui. Sadig îşi făcea planuri pe cine să viziteze la Yazd; cercul său de prieteni îi păru lui Omar cam mare, dar Sadig îl lămuri că el, ca şef de poştă, avusese prilejul să întâlnească la Merw atât de mulţi călători din Yazd, încât săptămâni întregi le-ar putea petrece făcând vizite în iiecare zi. La rândul său Mahmud spera să-l vadă pe Bahram, cadiul din Yazd, a cărui înţelepciune devenise aproape proverbială. Doar Omar şi Roxane nu aveau nici rude, nici cunoştinţe la Yazd. Plănuiră să tragă la unul din cele trei mari caravanseraiuri. Acolo voiau să se sfătuiască cum să procedeze de acum încolo. Pentru Omar nu încăpea îndoială, era hotărât să călătorească mai departe la Isfahan, iar Sadig şi Mahmud voiau să-i respecte hotărârea.

Oraşul Yazd, Yazdul „din brocart aurit” era numit pe vremea aceea în Persia, era deci ţinta lor următoare; şi o atinseră a doua zi, după cinci ore de drum. Ce spera Omar pentru sine la Yazd, era să-i poată transmite lui Nizam al Mulk o veste, în vreun fel, cu poşta obişnuită sau prin curier special, o veste care trebuia să-i spună prietenului: Suntem pe drum; eu, Omar, vin şi nu mă las oprit, de nimeni.

Nevestele lui Nasiinud şi coutorbirea ulcio «urekr

Omar nu mai fusese la Yazd. Dar se descurcă repede.

Yazdul avea cinci porţi săpate într-un zid înalt, ce înconjura întregul oraş, lăsând însă râul să între şi să iasă pe sub două bolţi mari şi frumoase. Bazarul arăta ca în oricare alt oraş; singura deosebire consta în faptul că acolo se vindeau stofe de brocat de aur, produse autohtone, numite cu mândrie „yadzit” de către localnici; pe Roxane o interesa în mod deosebit strălucirea şi moliciunea acestor brocate.

După prima hoinăreală prin oraş Omar adusese mai mulţi coţi din această stofă preţioasă în caravanseraiul de la poarta de vest. Roxane se bucură ca un copil, îşi aşeză

stofa pe corp şi-l asigură că niciuna dintre prietenele sale din Merw n-a primit în ultimii ani o stofă atât de minunată. Roxane ar fi fost totuşi mai mulţumită dacă Omar ar fi cumpărat şi cei câţiva coţi în plus care lipseau pentru a face o rochie de sărbătoare, aşa nu putea să facă decât o tunică semiscurtă la care trebuia din nou să găsească nişte pantaloni potriviţi. Gândindu-se la restul călătoriei şi la posibilităţile limitate de a căra cu ei bagaj, Omar fusese foarte rezervat la cumpărături. Acum vedea că făcuse o greşeală. În camera pe jumătate întunecată, care se număra printre cele mai frumoase ale seraiului, se întinse, uşor obosit, pe patul lat şi privi fix obloanele de lemn prin ale căror stinghii oblice pătrundea lumina zilei în dungi lungi, înguste.

„Ce avem noi de gând să facem, tu şi cu mine, Roxane, spuse el, sau, pentru a fi mai exact, ceea ce am eu de gând să fac, anume să-l caut pe vizir la Isfahan, e, fireşte

— Dacă stau bine să mă gândesc – o nebunie. E împotriva naturii mele. Nu ştiu cum am putut să mă las atât de uşor convins să-i urmez îndemnul. Când am venit acum douăzeci de ani la curtea sultanului de atunci, Alp Arslan, şi prietenul meu, care pe vremea aceea se mai numea încă Abdul Kasserăm, mi-a cerut să-i adresez o rugăminte Domnului Răsăritului şi Apusului, nu mi-am dorit, gândind raţional, după cum cred, şi în concordanţă cu firea mea, nimic altceva decât ca în umbra tronului să mi se permită să fac ceea ce îmi plăcea: matematică, observarea stelelor, studierea medicinii. Nu-mi doream nicio funcţie, nicio poziţie deosebită la curtea selgiucizilor. «În umbra tronului» însemna, draga mea Roxane, nebăgat în seamă de marea curte, de sutele de hani, bei, purtători de ordine şi de cozi de cal care se vânzoleau acolo; lângă divanul sultanului eu voiam să trăiesc liniştit în umbră. Şi mi-a reuşit. Socoteam, desenam, studiam. Rămâneam în umbră. De ce, pe Şeitan, mă las acum sedus să ies din această umbră? La Merw, şahul Malik mi-a construit un observator, un al doilea mi l-am ridicat singur în oraşul meu natal Nişapur, şi prietenii

mei îl numesc «Casa stelelor». Ce mă mână la Isfahan? Nu i-aş fi putut oare scrie vizirului: «Dragul meu prieten, nu pot veni, sunt ocupat. Tocmai am ajuns cu numărătoarea la partea de apus a cerului de miazănoapte şi am cartografiat şapte sute de stele. Trebuie să merg mai departe?» Ce m-a împiedicat oare să scriu o astfel de scrisoare? Oare ce m-a îndemnat într-adevăr să mă las târât într-o treabă care nu poate decât să mă pună într-o lumină proastă, în faţa mea însumi şi a prietenilor mei. N-am prea ţinut seama de alţi oameni – asta mi-o reproşezi şi tu deseori. Pentru că, Roxane, ce poţi învăţa de la oameni? Nu trebuie decât să privesc în mine, să ascult în mine şi atunci văd şi aud: pe toţi oamenii acestei lumi! Spun ei ceva ce eu nu pot spune?”

„Dacă e aşa, de ce azi la Bazar, nu ai ascultat în tine, ce aveam eu de spus? Ţi-aş fi spus, mai ia patru coţi de yadzit!”

„Bine, bine. Atunci am ascultat într-adevăr mult prea puţin în mine. Dar vorbind acum serios, Roxane, cu cât mă gândesc mai mult la călătoria noastră, cu atât îmi pare mai fără sens. Primesc o scrisoare, pornesc la drum, cu tine şi prietenii mei, care nici ei nu au nimic mai urgent de făcut decât să-mi fie mie de folos, dar niciunul dintre noi nu ştie ce e adevărat în povestea asta! Aş vrea să fiu în vinăria din ruine a mobadului Sergal şi să mă întreţin cu micul Demawed. Recunoaşte că m-am lăsat târât într-o aventură care nu face decât să-mi aducă nelinişte, dacă nu şi mai rău.”

În timp ce Omar vorbea, Roxane avusese răgaz destul să privească frumosul yadzit, să-l lase să-i lunece printre degete, să-şi pună stofa aurită la piept, s-o lase să cadă în toată lungimea şi să şi-o muleze pe corp. Se învârtea în cerc, descoperi însă că din păcate yadzitul nu se lungise nici măcar cu o bucăţică. Să-şi cumpere oare ea lungimea care îi mai era necesară? în timp ce cumpănea toate astea îl asculta însă şi pe Omar, pentru că nu era o persoană care să se gândească doar la sine. Învaţase să asculte când

vorbea Omar. Îi intui şi de data aceasta dispoziţia. După cuvintele pe care le rostise ar fi putut crede că e enervat, că e nehotărât cum să procedeze mai departe şi indispus. Dar Roxane îl cunoştea pe Omar al ei mai bine. Ce voia el era cu siguranţă un singur lucru: ea, Roxane, trebuia să spună ceva, trebuia în sfârşit să ia şi ea poziţie faţă de această escapadă, care îi adusese la Yazd. Era conştientă că până acum nu făcuse decât să tacă, să dea afirmativ din cap, să spună da, zâmbind prietenos, împlinind tot ce poruncise Omar. Ştia că Omar nu urg nimic mai mult decât împărţirea neomenească în sclavi şi sultani, în stăpâni şi slugi. Dar: nu exista oare între bărbat şi femeie acelaşi raport nemilos de dependenţă ca între cei liberi şi supuşi? Şi Omar care întrevedea această realitate şi o înfiera în cuvinte, Omar al ei era totuşi bărbat şi astfel aparţinea castei conducătoare. Ea, Roxane, era o femeie liberă, dar în ciuda independenţei lăuntrice, de cele mai multe ori, în realitate, nu era decât o sclavă. Şi pe deasupra nici nu era căsătorită! Şi acum stăpânul ei Omar îi cerea din nou să fie mai mult decât o simplă femeie de harem (fără a avea legătura căsătoriei, se gândi ea ironic); acum trebuia din nou, după străvechiul obicei al femeilor persane care nu-şi ascunseseră niciodată părerea, să arate cum privea ea istoria asta. Se părea că Omar ajunsese la capăt; se vedea pus în faţa unei sarcini care îi făcea silă – cel puţin în clipa de faţă. Şi ea trebuia să-l aducă din nou pe drumul său.

„Bine, spuse ea, bine, Omar, fiu al lui Ibrahim. Ascult. Pentru variaţie voi asculta şi eu vocea mea lăuntrică. Poate că ea nu se va înşela şi îmi va spune ce vrei cu adevărat. Toate cele câte le-ai povestit nu sunt deloc ceea ce creezi tu!”

„Sunt curios să aflu ce cred.”

„Da tocmai asta vei afla, imediat, aşteaptă doar puţin, dragul meu. Am să-ţi aduc aminte cine eşti, în caz că vei fi uitat. Tu, Omar Ibn Khayyam, te consideri pe tine, care ai doar puţin peste patruzeci de ani, un bărbat înţelept. Nu, nu mă contrazice! Pentru că ai citit toate cărţile astea ale

grecilor, şi ale lui Dumnezeu mai ştie cui, pentru că poţi jongla atât de uşor cu cifrele – lucruri complicate, pe care nu le înţelege nimeni! — că ai devenit un înţelept, un om mare.. Ei, bine. Ţi-a crescut între timp şi o burticică…”

„Silueta mea e încă bună, cred că mă pot măsura cu orice tânăr, chiar şi la polo!”

„Eu nu spun că eşti bătrân, nu eu. Nu, aşa te vezi tu. Creezi asta pentru că fiecare om – inclusiv tu – pune semnul egal între a fi bătrân şi a fi înţelept. Nu pot să te asigur decât de un singur lucru: nu eşti bătrân!”

„Şi nici înţelept?” întrebă Omar satisfăcut.

„Nu, nici înţelept nu eşti. Dar ai vrea să fi – şi asta trebuie să-ţi explic eu pentru că tu nu-ţi dai singur seama, deşi nu ar trebui decât să asculţi în tine.”

„Mai slăbeşte-o acum cu ascultatul ăsta în sine!”

„Nu eu am început cu asta, dragul meu. E uşor de explicat de ce ai vrea să fi înţelept. Nu eşti mulţumit de tine. Nu, absolut deloc. În fond ai dori să nu fi doar Omar Khayyam, nu numai astronomul, medicul, matematicianul – vrei, după cum văd, să fi mai mult! Sau ceva absolut diferit.”

„Ah!” spuse Omar ironic.

„Da, ah! mai mult, mult mai mult! Vrei să fi Nizam al Mulk şi în acelaşi timp Hassan ben Sabbah!”

„Spune atunci că vreau să fiu sultanul Malik!”

„Şi asta e posibil, dragul meu! Te ocupi de stele pentru că nu comanzi oameni!”

„Dar nu are absolut niciun sens ce spui tu acum, Roxane!”

„Nu, nu e lipsit de sens. E adevărul pe care nu vrei să-l vezi. Dacă ai avea o armată de funcţionari sau de soldaţi ai lăsa stelele în pace. Şi de ce creezi că te ocupi de cifre? Nimeni nu te cunoaşte mai bine ca mine, Omar. Pentru că în secret speri să descoperi cu ajutorul acestor cifre ceva, ceva ce nimeni altcineva nu ştie; un secret, o formulă, cu care să poţi mişca lumea. Pentru că vrei să descoperi o cheie, un sigiliu, ceva ce nimeni altcineva nu posedă.”

Omar îşi încreţi fruntea. Apoi strâmbă şi din gură: „Simplifici foarte mult lucrurile!”

Roxane râse: „N-am învăţat să ţin discursuri înţelepte. Dar te cunosc. În fond n-ai vrea să fi doar vizirul

— Care, aşa cum ai spus tu mereu, aplică reformele mult. Prea greu, cu prea multă îngăduinţă şi prea puţină forţă – nu vrei atât cât are el, să guvernezi ţara, vrei s-o şi terorizezi, ca ben Sabbah!”

Omar sări în sus de pe sofa. „Asta-i nebunie curată! Creezi că mă cunoşti bine? Chiar creezi asta despre mine? Asta-i pură lipsă de judecată!”

Roxane se ghemui în mijlocul camerei pe podea, îşi cuprinse genunchii cu braţele, se făcu mică de tot şi vorbi mai departe: „Nu-i nevoie să te agiţi aşa de colo-colo. Nu reuşeşti să mă înşeli. Nil fi revoltat. Bineînţeles că nu cred că vrei să urzeşti atentate. Să împărţi comenzi trupelor de ucigaşi, să cari ostateci, să omori orbeşte. Dar Hassan te impresionează! Hassan face ceva contra asupririi selgiucizilor. Tu nu ai făcut niciodată nimic contra stăpânilor! Te-ai aşezat de bunăvoie şi – după propriile tale cuvinte – cu plăcere în umbra lor: Ai privit însă cu oarecare invidie şi curiozitate cum Nizam făcea reforme şi Hassan teroriza!”

Lui Omar nu-i mai rămase decât să se minuneze, să se minuneze de Roxane, care în fond îl iubea, pe care o iubea şi care acum brutală şi totuşi afectuoasă îi dădea o astfel de sentinţă!

„Acum precis îţi spui că nu te iubesc, că sunt nedreaptă faţă de tine. Dacă nu te-aş iubi n-aş şti nimic din toate astea. Şi nu ţi-aş spune. Aş fi prudentă, ca să nu te enervez, calculată, ca să-ţi spun în faţă numai ceea ce îţi place să auzi. Să fim serioşi: nu cred că trebuie să-ţi spun cât te iubesc şi că te iubesc aşa cum eşti. În ascuns eşti încă ceea ce ţi-a menit destinul să fi: un om care în sinea lui tânjeşte după putere.”

Omar se hotărî să-i scoată din cap aiureala asta. Chiar acum! Să nu aştepte până ce gândurile astea i se vor fi

întipărit în minte. Trebuia s-o contrazică, trebuia să-i arate dar cât de greşit îl vedea, cât era el de diferit în realitate. Dar înainte de-ai veni în minte cum să înceapă, Roxane vorbi mai departe.

„Ştii cum de am ajuns eu să ştiu că nu eşti numai poet, numai om de ştiinţă? Oh, nu te apăra! Ştiu cât demult succes ai în aceste două direcţii – dar succesul singur nu spune nimic despre ceea ce porţi în inima ta. Iubeşti vinul şi trandafirii şi băieţii tineri, nu, linişteşte-te, i-ai privit întotdeauna cu plăcere, fie la Sergal sau în altă parte – îţi place să reciţi poezioare, îţi place să fi ironic, satiric. Nu mi-ai făcut niciodată o mare poezie de dragoste, dragul meu Omar, n-ai compus niciodată, ca Emir Mousi, gazeluri... pentru mine!”

„Asta ce mai e? Ce-ţi veni? Nu sunt palavragiu, şi dacă compun catrene, atunci...”

„Da, ai compus catrene, frumoase, potrivite, ironice – în care îţi baţi joc de cuvioşi, de învăţaţi, de toţi. Da, Omar, secretul tău îmi este cât se poate de dar: iubeşti prea puţin oamenii, îi stimezi prea puţin. Şi vrei să fi înţelept? Când mă gândesc la un înţelept văd un om care dă atenţie tuturor, celor vii, celor morţi, celui apropiat lui ca şi străinului. Lucrurilor care sunt deasupra lui şi celor care sunt dedesubt...”

„Şi celui care îi este egal”, spuse Omar serios. Apoi începu din nou: „îmi pui prea multe la socoteală, scoţi mult prea mult din mine. N-am fost capabil decât de ceea ce am făcut într-adevăr. Când şahul Malik m-a rugat să aranjez noul calendar (această dorinţă i-o transmiseserăm prin Nizam), atunci am ştiut că puteam ceea ce voiam să fac. Că eram potrivit pentru asta. Nu se mai pierde nicio oră în anul nostru, nicio jumătate, niciun sfert de oră.”

„N-am să înţeleg asta niciodată! răspunse Roxane. Nu trebuie să încerci din nou să-mi explici realizarea asta a ta care pe deasupra mai e şi veche de douăzeci de ani.”

„Şi care va dura sute de ani, Roxane, sute, poate mii!” „Bine!” Roxane păru impresionată. „Sigur. Nimeni nu ţi-o

contestă. Eu nu ştiu decât că sărbătorile noastre cad acum în anotimpul în care trebuie. Şi asta îmi ajunge. Dar nu mă poţi convinge că şi ţie ţi-a fost de ajuns. De ce te ascunzi în spatele cifrelor tale? Nopţi în şir? Şi de ce vizitezi din nou bolnavi şi studiezi bolile?

„îi vindec, nu ajunge atât?”

„Sigur! spuse Roxane, îi vindeci. Dar ştiu că eşti mândru de asta, mândru pentru că le-ai arătat că ai putere asupra lor, aşa cum îţi exerciţi puterea asupra cifrelor. Pentru că pur şi simplu nu poţi trăi fără acest sentiment de a fi puternic... Un sentiment pe care îţi place să-l încerci şi faţă de mine, Omar.”

„Şi asta te deranjează?”

„Nu, cu mine poţi să-ţi permiţi acest joc al celui mai puternic, mai tare. Aşa şi eşti. Şi aşa şi trebuie să fie.”

După ce spusese asta nu mai ştia dacă într-adevăr era convinsă sau dacă nu „repetase” cumva din obişnuinţă ideile în spiritul cărora fusese de fapt educată. Lui Roxane îi venea deseori foarte greu să-şi dea seama dacă îşi exprima propria părere sau pe cea pe care i-o ofereau bărbaţii. A fi femeie însemna, şi asta o ştia în orice caz cu precizie, să închei mult prea des compromisuri cu tine însuţi. Roxane tăcu... De ce se înverşunase aşa? spusese oare ceva greşit? Omar era mai mult decât un învăţat, un medic, un poet de versuri ironice. Era – în ochii ei – un om menit pentru mult mai mult. Era oare vina lui că nu venise pe lume ca fiu al unui om de vază, că tatăl său fusese doar făcător de corturi în Nişapur? Omar trebuia s-o înţeleagă. Trebuia să-i explice dacă observaţiile ei erau doar pe jumătate adevărate, dacă interpreta ceva greşit din ceea ce crezuse că a observat.

„Te înşeli, Roxane, spuse el aşezându-se din nou, dacă creezi că un bărbat este capabil de orice. Eu nu sunt. Poţi să faci una sau alta. Calea pe care ţi-o alegi în tinereţe este de cele mai multe ori cea corectă. Înclinaţia cea mai puternică poate fi educată, este demnă de a fi educată. Eu iubeam matematica, astronomia. Am realizat ceva în aceste discipline. Se spune că sunt un doctor bun. Am

apreciat întotdeauna medicina şi am încercat să dobândese cunoştinţe şi ştiinţă în această artă. Dar de ce am reuşit? Pentru că aceste interese erau predominante în mine încă dinainte. Aş fi un vizir prost; un prost politician. Nu sunt potrivit nici ca ministru, nici ca rebel. Şi dacă creezi că sunt prieten cu amândoi, cu Abdul şi Hassan pentru că vreau să fiu ca ei, atunci te înşeli. Sunt prieten cu ei – da, cu amândoi – tocmai pentru că sunt atât de diferiţi de mine. Pentru că sunt ceea ce eu nu sunt."

Roxane nu era convinsă. „Te cunoşti mai puţin, Omar, decât te cunosc eu."

„Sunt lucruri pe care ţi le închipui Roxane. Vrei să fiu aşa cum creezi tu că sunt."

Aproape jignită, Roxane replică: „Nu sunt atât de tânără încât să iubesc o imagine pe care fantezia mea a plăsmuit-o. Ştiu cine eşti, şi te iubesc aşa cum eşti!"

„Poate nu sunt suficient de înţelept", spuse Omar.

„Asta se va vedea, cât eşti de înţelept."

„înţelept este să nu te amesteci în treburile altora. Eu o fac însă. Înţelept este să fi mulţumit cu ceea ce ai. Tu vrei mai mult yadzit, dragă Roxane, deci nu eşti nici tu înţeleaptă."

Roxane râse şi îl privi cu tandreţe. „Eşti un mare prost!"

„înţelept – este să iubeşti frumosul fără să vrei să-l posezi..."

„Chiar atât de înţelept nu te vreau!" continuă Roxane să zâmbească.

„înţelept este să trăieşti detaşat, să nu fi ambiţios..."

„Da, bineînţeles" îl întrerupse Roxane. „Să iubeşti trandafirii, cupa cu vin, să miroşi moscul şi ambra şi dacă e posibil să mai mesteci şi haşiş şi să uiţi de lumea din jur. Ştiu asta de la tatăl meu. Asta e o boală, Omar. Aşa trec timpul şi lumea, şi voi visaţi într-o grădină, priviţi luna, cea perfectă, rotundă, ' care, la fel de rotundă, se oglindeşte în apă."

Omar spuse serios: „Ea este semnul înţelepciunii. Ea. Cea perfectă."

„Ha! strigă Roxane. Ce mult îmi place asta! Şi pe urmă vă duceţi acasă, în prundişul râului secat, cu stelele sclipitoare ale cerului negru de noapte deasupra voastră, mergeţi încet, gânditori, nu vorbiţi nimic: trei înţelepţi, tu, Mahmud şi Sadig! în ce lume trăiţi voi? Sortiţi mamei strugurelui, viţei-de-vie? înmărmuriţi în faţa minunii de frumuseţe a unei petale de trandafir, a pielei de mătase a micului Demawed! Şi totuşi noaptea vă umple visele!”

„Nu ai de ce să fi geloasă pe Demawed, Roxane. E frumos, dar nu râvnesc la el. Există o frumuseţe pe care nu ai voie decât s-o priveşti. Dacă te apropii prea mult. De ea, o distrugi.”

„De mine te poţi apropia fără să mă distrugi, Omar.”

Roxane întinse spre Omar braţele desfăcute. Omar o cuprinse. O sărută şi îi şopti la ureche: „De câţi coţi de yadzit mai ai nevoie pentru o rochie lungă?”

Stăteau deci aşa la Yazd şi vorbeau despre ale lor. Iar Roxane, care iubea aceste dialoguri cu Omar, se lipi de el şi se miră de ce le reuşise să-şi descarce sufletul tocmai aici în oraşul acesta străin, în casă străină, ’ pentru care plăteau chirie, în care erau doar oaspeţi, care nu era nimic altceva decât un mic serai.

Era minusculă încăperea pe jumătate întunecată în care stăteau întinşi, corp lângă corp, pe sofaua moale; capul ei se odihnea pe pieptul lui Omar. În faţa lor atârna o lampă colorată pestriţ; mult prea jos pentru a fi pe gustul lui Roxane. Fiind însă zi, nu ardea nicio lumânare. Pe mescioară era aruncată stofa de brocat, împreună cu tot felul de fleacuri şi sulimanuri, tuşuri, parfum. Resturi de mâncare murdăreau o tava aşezată pe podea, alături se găsea o carafă mare cu apă. Lângă sofa zăceau pantofii lui Omar şi partea de sus a veşmântului său!

Nu, hotărât lucru, Roxane se minună de dezordinea pe care o produseseră amândoi în mica încăpere. Dar ce-i pri-

7 – Precum zăpada în deşert vea, pe ea şi pe Omar, această dezordine? Dacă, se gândea Roxane, relaţia dintre ei era în ordine, dacă fiecare ştia cum stăteau lucrurile cu

celălalt, astăzi şi, ceea ce i se părea mai important, şi mâine şi poimâine, şi pentru totdeauna – ei bine, atunci putea şi o cameră să arate o dată dezordonată. Se sculă, totuşi, mai mult mecanic decât voit, împături yadzitul, aranjă obiectele de toaletă, şi încercă să creeze impresia de ordine din câteva mişcări îndemânatice. Omar râse: „Te rog nu uita simetria!”

„Lasă-mă. Îmi place. Nu suport harababura.”

Lui Roxane nu-i plăcea deloc să fie tachinată din cauza preferinţei pentru simetrie. „Mai bine du-te. Du-te, fă-ţi vizitele. Vezi pe unde hălăduiesc Sadig şi Mahmud. Ai nevoie de mişcare!”

„Doar nu pot să te las singură— aici printre străini!”

„Printre străini? în Yazd! Nu suntem într-un caravanserai la drumul mare, suntem într-un oraş! în inima unui oraş! Pot să rămân liniştită singură. Nu trebuie să-ţi faci griji. Şi în afară de asta există ceva de făcut, de reparat, de cumpărat…”

Omar era mulţumit. Nu ridică decât slabe obiecţii. „De cumpărat? Cumpărăturile sunt treabă de bărbat! Ce nevoie ai tu de asta?”

— „Lasă-le în grija mea. Du-te. Du-te la cadiul acela – cum îl cheamă?

„Bahram. Gazda lui Mahmud al nostru. Îl cheamă Bahram.”

„Nu zăbovi prea mult.”

Şi Omar se sculă şi o porni spre casa lui Bahram.

Memorabilul eveniment din pustiul de sare constitui acolo primul subiect de conversaţie. Bahram, cadiul din Yazd, mic, plăpând şi mai în vârstă decât vizitatorii săi, totuşi plin de viaţă, nu putea şedea liniştit, se agita în jurul oaspeţilor săi.

f

„Noi toţi suntem lipsiţi de putere de îndată ce se foloseşte forţa. Mai ales când loveşte din ascunzătoare. Chiar şi cea mai bine organizată armată – şi ce armată ar fi azi mai bine organizată decât cea selgiucidă? — orbecăie

într-o astfel de împrejurare în întuneric! E la fel de neajutorată ca un nevăzător! Noi cei din Yazd a trebuit acum mai puţin de o lunăsă fim martorii răpirii unuia dintre cei mai bogaţi negustori ai noştri, un anume Aziz. Mai mult de zece zile am tremurat pentru viaţa lui; am sperat că se va cere o răscumpărare – i-au aruncat cadavrul noaptea în faţa casei, ras în cap şi fără urechi, cu o zdreanţă de hârtie prinsă de piept; pe ea se aflau blesteme la adresa selgiucizilor şi a şahului Malik; în scriere persană. Nu, nu se poate întreprinde nimic serios atâta timp cât nu li se înlătură capii. Până atunci nu se face linişte, nici în Yazd şi nici în altă parte.”

Prietenii discutară mai multă vreme ce era de făcut. Intraseră în oraş ca simplii călători aflaţi pe drum din motive personale. Ascunseseră iataganele selgiucizilor în bagaje. Omar vru să afle de la Bahram dacă el şi prietenii săi ar proceda bine dacă l-ar informa pe beiul satrapilor, conducătorul din oraş, de prezenţa lor şi în acelaşi timp de situaţia lor încurcată. Răspunsul lui Bahram îi surprinse pe toţi; prezenţa lor în Yazd, spuse omuleţul cu turban verde, era demult cunoscută autorităţilor oraşului. Prietenii din Merw nu trebuiau să creadă că au trecut neobservaţi sau nerecunoscuţi prin poarta Alis a oraşului. Nu li se făcuseră greutăţi, era adevărat, dar iscoadele vestiseră sosirea lui Mahmud şi a altor trei persoane, printre care celebrul Omar Khayyam, înainte ca Mahmud să-i fi păşit pragul casei. Ştia să preţuiască cinstea de a avea ca oaspete în casa sa un bărbat căruia sultanul îi acordase un stindard. Trebuia însă să presupună că nu numai el, dar şi ceilalţi oameni mai de vază ai oraşului, şi cu siguranţă şi oamenii de încredere ai lui Hassan (pe care nu-i poţi niciodată identifica) aflaseră de şederea lui Omar, a cadiului, a şefului poştei, Sadig, şi a frumoasei tinere doamne. În Yazd se ştia precis ce străini veneau şi plecau. Un sclav negi’U al beiului selgiucid îl înştiinţase imediat după sosirea lui Mahmud că în ziua următoare Omar şi tovarăşii săi de călătorie aveau să se prezinte gărzii principale. E vorba după câte se pare de

asigurarea protecţiei prietenilor şi a frumoasei tinere doamne. Beiul e un om conştiincios, sever, bine intenţionat, te poţi bizui pe el în orice privinţă.

Omar nu. Putu să nu simtă recunoştinţă pentru grija pe care i-o purtaseră Bahram şi severul bei. Dar într-un fel nu-i convenea că el, că ei toţi nu puteau face un pas care să rămână neobservat. Se hotărâse însă să ducă la capăt această călătorie. Trebuia să suporte consecinţele.

După ce oaspeţii îi descriseseră în amănunt evenimentele călătoriei, Bahram se străduí în mod vizibil să găsească sfatul potrivit pe care îl aşteptau toţi de la el. Ajunse să vorbească despre situaţia dificilă din ţară de pe urma căreia aveau toţi de suferit – despre stăpânirea atât de evidentă a selgiucizilor care îşi rezervaseră controlul asupra întregii ţări şi populaţii şi ridicau impozite enorme; care, ce-i drept, construiau cu banii aceştia spitale, amenajau şcoli, plăteau medici şi dădeau tuturor profesorilor din ţară salarii egale. Impozitele percepute erau însă tot mai mari – şi mereu se pretexta că sunt impozite de război. Bahram avea impresia că pe lângă selgiucizi creştea o putere ascunsă, invizibilă, cea a Hassissinilor. Îi era greu să dea un sfat. Aşa cum aprecia el situaţia, prietenii ar trebui să rămână mai întâi la Yazd până ce vor fi siguri că puteau călători fără primejdie până la Isfahan. Bahram se interesă de situaţia din Merw, iar Mahmud, care voia să abată discuţia la o altă temă, văzu acum prilejul de a intra în problemă. Luă deci ceremonios cuvântul, scuzându-se în faţa prietenilor: în calitatea sa de cadiu trebuie spre chinul său, să ia o hotărâre. Dacă ar fi să compari problema respectivă cu evenimentele politice tocmai discutate, ea ar putea apărea cu siguranţă minoră. În realitate, cazul îl apasă mai mult decât moartea celor cinci sau şase selgiucizi; mai mult decât ameninţarea călăreţilor din pustiu. E vorba, spuse Mahmud, de un soţ căsătorit cu patru femei.

Sadig îi făcu cu ochiul lui Omar, redeveni însă imediat serios

Bahram încuviinţă: „Dumnezeu a îngăduit credincioşilor să aibă patru femei.” Şi adăugă, de parcă această constatare i s-ar fi părut prea profană: „După cum consider eu, a avut în vedere cele patru temperamente caracteristice caracterului omenesc. Este bine şi folositor ca soţul să aibă pentru fiecare din temperamentele sale o femeie, care să se potrivească cu diferitele sale dispoziţii şi înclinaţii.”

Mahmud îl asigură că e de aceeaşi părere, şi Omar râse în barbă.

Sadig explică serios: „Se pare că vestitul Abu Talib ar fi spus o dată: Aşa cum Dumnezeu a creat pentru om patru feluri diferite de animale de călărit – calul, cămila, măgarul şi catârul – tot aşa omul are voie să aibă şi patru femei.”

Mahmud se enervă: „Ce îndrugi acolo nu e dovadă nici de înţelepciune, nici de bun gust. Nu-l asculta pe Sadig, Bahram. Ţie, Bahram, vreau să-ţi prezint un caz juridic pe care eu, deşi am răscolit toate anexele Haditului, întreaga tradiţie, nu l-am găsit nicăieri rezolvat. Acest bărbat despre care vorbesc are patru femei, exact atâtea câte îi permite Profetul unui musulman. Şi le iubeşte pe toate patru. Pentru frumuseţea lor, bunătatea lor, nu cred că mai e nevoie să povestesc – pentru că au grijă de el, îi fac viaţa plăcută şi uşoară, pentru că îl iubesc.” Omar nu se putu abţine să nu spună pe un ton ceva mai puţin prietenos: „Trebuie neapărat să-l încarci acum pe Bahram cu aceste poveşti muiereşti?” Mahmud răspunse mai aspru decât erau obişnuiţi cu el: „Raporturile juridice neclare le consider un rău mai mare decât actele de forţă, decât crima, de pildă!” Fiecare ştie asta: crima este un act potrivnic legii în mod oficial. Şi de aceea şi este pedepsită! Ce te faci însă când o situaţie este atât de neclară încât însăşi legea nu-i ştie de capăt? Oare nu primejduieşte ea sistemul nostru juridic mai mult decât crima?” Omar îl potoli pe Mahmud: „Vorbeşte mai departe

— Te ascultăm.”

Iar Bahram întrebă: „Ce vârstă au aceste patru femei? Şi

cât de bătrân e soţul?”

Mahmud trecu cu vederea întrebarea intermediară cu privire la vârsta soţului. Continuă: „Nu are importanţă ce vârstă au primele două soţii. Presupune, Bahram, că sunt mai în vârstă decât a treia şi a patra soţie. Tocmai că acestea două – spuse soţul – sunt tinere, foarte tinere şi frumoase, o adevărată mângâiere pentru bătrâneţe. Îl bucură pe soţ, îi încântă ochiul, inima, li încălzesc patul şi-i dau sentimentul că se află la huriile din Paradis.

„Toate astea le spune soţul11, remarcă Sadig sec.

Bahram zâmbi pe sub mustaţă: „Fericit bărbatul care poate spune aşa ceva despre femeile sale!”

Mahmud continuă: „Acum, acest bărbat, acest soţ fericit, află că...” Se opri. Privi disperat împrejur. Sudoarea îi îmbrobona fruntea. Înghiţi şi-şi drese glasul: „Ştiu că sunt printre prieteni. Ştiu că sunt oaspetele tău, Bahram. Te rog să consideri ceea ce-ţi povestesc acum ca pe un caz’ pe care îl supun discuţiei. Zău că e indiferent cui i s-a întâmplat această poveste despre care vreau să vorbesc acum. Eu, în calitatea mea de cadiu al oraşului Merw, trebuie să rezolv această problemă.”

„Te înţeleg1’, spuse Bahram. „Crede-mă. Continuă-ţi povestirea!” Dădu din cap încurajator: „Spune-mi fără teamă sau îngrijorare ce *e* cu cele două femei.” Mahmud rosti foarte încet: „Bărbatul este înştiinţat că cele două soţii mai tinere sunt surori de lapte...Îl

Bahram sări în sus. Îngrozit spuse: „Surori de lapte? Soţul nu ar fi avut voie să se căsătorească cu nişte surori de lapte l11

Mahmud răspunse: „Nu ştia11. Îşi părăsi definitiv rolul şi spuse cu voce joasă: „într-adevăr n-am ştiut că sunt surori, că sunt atât de aproape înrudite... Sunt amândouă adepte credincioase ale Profetului; se trag din imperiul ghaswanizilor. S-au născut în Pandgjab, la hotarul statului radjput Zairbad; au crescut în Panudj. Le-am cumpărat ca sclave într-o călătorie la Kabul şi apoi le-am eliberat.Îl

„Deci şi asta11, spuse Bahram.

„Da, proprietarul lor era un negustor indian de mirodenii, care a căzut în sclavie de datornic împreună cu întreaga sa familie. Am fost un binefăcător pentru el. De cum le-am văzut pe amândouă – le-am iubit imediat! La început nici nu puteam vorbi cu de; vorbeau un dialect indian de neînţeles pentru mine. Am fost foarte fericit cu de; m-am însurat cu amândouă. Cum era să ştiu că sunt strâns înrudite, dacă nici măcar nu seamănă?

Omul care mi le-a vândut nu mi-a spus că sunt surori de lapte. M-ă lăsat să cred că au fost prietene de mici, că au crescut în aceeaşi casă ca orfane. Şi iată-mă căsătorit cu două surori de lapte! Pe mine, cadiul din Merw!

Omar, care asculta pentru prima dată toate acestea, simţi o milă sinceră pentru Mahmud. Îngrijorarea i se potoli însă – şi spuse, mai degrabă înveselit, neluând în serios scrupulele lui Mahmud: „N-am auzit încă acest zvon despre nevestele tale. Cine ţi-a adus în casă această veste – această tristă solie? De când ştii?”

Buzele lui Mahmud tremurară de emoţie. Fiindcă spusese totul, în faţa prietenilor săi şi a judecătorului din Yazd, nu mai putea da înapoi. „În ziua în care ne-am întâlnit noi pentru ultima oară la vinăria dintre ruine, atunci am aflat.Îl

Ochii mici şi negri ai lui Bahram, care sclipiseră până acum cu vioiciune, îl priviră mai degrabă cu tristeţe: „Trăieşti deci cu două surori – în acelaşi timp – în căsătorie?”

Mahmud se uită la el: „Da, Bahram. Dar nu am ştiut că sunt surori. Le-am cumpărat ca sclave şi le-am eliberat.Îl

„Dar sunt totuşi surori! Nu din aceeaşi mamă. Dar surori de lapte!”

Mahmud continuă: „Negustorul de pietre preţioase Krişna Jarwal mi-a dat să înţeleg – cu răutate şi meschinărie – că sunt surori de lapte. Dar în acelaşi timp mi-a spus că nu sunt surori adevărate – şi asta cică o ştie exact, pentru că e din oraşul lor de baştină! Doar surori de lapte!”

Privirea lui Bahram nu deveni mai binevoitoare: „Surorile de lapte sunt după lege şi obicei – cum bine ştii – şi cine ar

putea ştii mai bine decât tine – surori! Au supt amândouă primul lapte de la pieptul aceleiaşi doici. Asta ajunge. După lege nu există deosebire între surori şi surorile de lapte. Sunt socotite rude. Rude foarte apropiate, cu care este interzis să te căsătoreşti. Faci incest! Tu, Mahmud, calci legea! O calci chiar în această clipă pentru că, după cum presupun, nu te-ai despărţit încă de de! Nu vreau să spun că-mi necinsteşti casa! Nu sunt chiar atât de ortodox, dar te întreb; ai scris scrisoarea de despărţire? Da sau nu? Pentru că asta trebuie să faci! Trebuie! Şi anume neîntârziat!”

Mahmud privi distrus: „Ştiu” spuse el. „Sunt un prost exemplu în comuna mea. Dar – le iubesc pe amândouă i Le iubesc nespus! Nu pot, nu vreau să mă despart de de. Nu ţi-am povestit cazul acesta ca să mă sfătuieşti să mă despart de de. Nu vreau asta, Bahram. Tu, vestitul Bahram, ar trebui să poţi da un sfat! Şi sunt sigur că găseşti soluţia, numai să vrei!”

Bahram spuse pe tonul şovăitor al juristului: „Există poate o cale, dar e dificilă; pentru că dovezile necesare nu pot fi procurate uşor. Mai întâi – ce vârstă au nevestele tale, surorile de lapte?”

Mahmud spuse:...optsprezece! Şi, pe Profet, arată cum arată fetele de optsprezece ani. Sunt foarte frumoase!” „Bine, bine. Poate că mai ai o ieşire, dacă procedezi corect. Trebuie să pleci în oraşul natal al nevestelor tale, la Zairbad – sau era Qanudj? În oraşul acela indian Pandjab! Acolo trebuie să găseşti doica.”

Lui Mahmud nu-i prea plăcură cele auzite; agitat spuse repede: „Dar cu asta îmi pecetluiesc distrugerea! Dacă o găsesc pe doică şi amândouă femeile au supt î-ntr-adevăr de la acelaşi sân – atunci sunt silit să mă despart de de! Nu e un sfat potrivit, Bahram!

„Aşteaptă dar, ascultă! Ştii că trăieşti în incest. Pentru nevestele tale asta înseamnă, dacă zvonul se răspândeşte, pedeapsa cu moartea. Situaţia ta şi a lor este foarte serioasă cadiule! Dacă te întâlneşti cu doica – ai să vezi că

îşi aduce aminte cum a alăptat surorile de lapte când erau mici.”

Mahmud îl fixă pe Bahram cu privirea. „Că le-a alăptat pe amândouă? Asta ar însemna moartea mea! Ar trebui să le părăsesc pe amândouă!”

„Negustorul tău de pietre preţioase nu ţi-o fi adus vestea doar ţie! De aceea nu poţi face nimic, trebuie s-o cauţi pe doică. Important e să facă declaraţia că le-a alăptat pe amândouă!”

Mahmud privi fix înainte. „Atunci le-am pierdut pe amândouă definitiv”, repetă el şi izbucni în lacrimi.

Bahram spuse: „Trebuie să declare că a alăptat-o pe una din fete regulat şi pe o durată lungă. Pe cealaltă însă doar o dată, întâmplător. Cam aşa: copilul a refuzat sânul, după prima încercare. Doar e posibil ca un copil atât de mic să aibă un stomac slab? Şi să trebuiască să fie hrănit cu lapte de vacă subţiat?”

Mahmud se bucură: „Dacă doica declară asta, atunci nu sunt… nu sunt surori de lapte adevărate!”

Bahram spuse serios: „Negustorul de pietre preţioase nu a fost bine informat. Şi apoi – cine să ştie mai bine de câte ori a supt un copil decât doica… din India!”

Omar nu se mai putu abţine să nu râdă tare: „Cadiii între ei! Cum mai întorc legile! Şmecherilor, vulpoilor! Scot din discuţie până şi rudenia de lapte. Spune drept, Bahram, ai decide la fel, dacă n-ar fi vorba de Mahmud, cadiul din Merw, ci de un negustor de peşte sau un cizmar?”

Bahram spuse liniştit: „Omar Khayyam, e drept că negustorii de peşte sau cizmarii au voie să se căsătorească cu patru neveste sau cu două. Dar îşi pot permite oare patru femei? De cele mai multe ori nici măcar două! Nu prea ajung deci în situaţia stânjenitoare de-a căuta o doică în India!”

Mahmud, care înţelese că Bahram îi arătase calea corectă, începu să se însufleţească. Se înveseli, se porni să vorbească mult şi înflăcărat, cita pasaje din Coran, din Hadit, încerca chiar să justifice hotărârea lui Bahram.

Omar se plictisea. Voia să termine vizita şi se ridică. Aşteptă până ce în vorbăria lui Mahmud se produse o scurtă pauză şi spuse: „Ei, Bahram, acum că ai rezolvat atât de frumos acest caz al unui cetăţean şi credincios din Merw, probabil că Mahmud va pleca* mâine în India. Eu însă merg acasă, la serai..

„Bineînţeles că voi pleca la Qanudj numai când ne întoarcem de la Isfahan. Poate pot s-o aduc pe doică la Merw şi atunci nu mai trebuie să trec munţii Hinducuş..." „Şi mai bine. Până una alta eu merg la Roxane, care nu poate adormi fără mine. Sunt însă liniştit: data viitoare când mă voi însura cu două fete frumoase şi se dovedeşte că sunt surori de lapte, o să ştiu ce trebuie să-i povestesc doicii."

Râzând, Omar salută şi plecă.

Lui Bahram nu-i prea plăcea când în casa lui se râdea prea mult. Era un om cuvios care trăia strict după lege: Ştia că veselia, cuvintele negândite, deseori o simplă glumă deschideau uşa diavolului.

Sadig şi Mahmud rămăseseră la Bahram. Părăsind camera, Omar mai auzi încă întrebarea lui Bahram; „Şi cu soţiile mai în vârstă, prima şi a doua cum stai? Există probleme?"

Omar avusese nevoie de un pretext pentru a-şi părăsi prietenii în toiul discuţiei. Roxane nu îl aştepta încă. Ce-l privea însă pe el disputa învăţaţilor jurişti? Nu trăia el însuşi cu Roxane într-un concubinaj care nu putea apărea cadiilor decât ca nepotrivit? Stând în faţa casei lui Bahram nu se putea hotărî încotro s-o apuce şi în acelaşi timp îi era dar de ce plecase atât de pe neaşteptate. Convorbirea ar fi ajuna inevitabil şi la el şi Roxane. Şi tocmai asta voise să evite. Omar se supără puţin când se surprinse singur asupra faptului: încă o dată se sustrăsese. Trebuia oare într-adevăr să fugă de astfel de întrebări? Nu ştiau cei care îl cunoşteau cât de liber interpreta el legile? Cât de puţin era înclinat să se supună regulilor ortodoxe în măsura în care nu corespundeau raţiunii? Cât de puţin îi păsa de convenţii? în

ultimii ani nu îndrăznise nimeni să discute tema Roxane în prezenţa lui. Se pare că se respecta poziţia sa. Dar Omar ştia că existau suficient de mulţi oameni care în spatele lui îşi uscau gurile vorbind despre această legătură nelegitimă.

Stătea în faţa porţii lui Bahram respirând adânc, trăgând din plin în plămâni aerul proaspăt. Yazd era un oraş mare şi nu văzuse încă prea mult din el. Şi cum stătea aşa, pe strada' plină de oameni şi de zgomote, îl copleşi un fel de oboseală, de lehamite. Ce căuta aici? Oamenii nu-i stârneau – nu-i mai stârneau curiozitate! Nu-i cunoştea oare prea bine pe toţi, pe cei mari şi pe cei mici, pe cei uscăţivi, pe cei graşi, pe cei cu burta ţuguiată şi pe cei strâmbi? Pe cei care leneveau sau se agitau în faţa magazinelor lor, care fugeau grăbiţi în sus şi. În jos pe străzi, urmărind vreun ţel grozav de important; care jertfeau ore sau zile întregi pentru cumpărarea a câţiva coţi de stofă sau a Dumnezeu ştie cărei mărfi. Cum se speteau toţi pentru nevoile vieţii dând cu ciocanul, topind fier, ţesând, vopsind, plămădind pâine şi hăcuind carne... Şi-şi imagină acest oraş Yazd ca un stomac monstruos, ale cărui încăperi le formau zecile de case, un' stomac nesătul, mereu flămând, mereu gata să înceapă de la capăt veşnica îndeletnicire a digestiei. Dar nici nu apucase să se deprindă cu această închipuire, că o părăsi. Nu era o imagine frumoasă, şi apoi era şi o comparaţie proastă; iar el, Omar, nu trebuia, cum singur îşi mărturisea, să se amuze pe seama unor lucruri naturale şi lesne de înţeles, pe seama acestei ţesături monstruoase de interese, de foame, de curiozitate şi speranţă, de ambiţie şi eşec care acoperă fiinţa unui mare oraş. Cărămidă peste cărămidă, piatră peste piatră – aşezate de nenumărate generaţii strat peste strat; construiseră case, moschee, depozite de mărfuri, hale, măcelării şi brutării. Totul pentru veşnicia vieţii unui om, pentru îndoielnica veşnicie a propriei specii, pentru fi şi fiice, pentru următorii douăzeci-treizeci de ani. Un astfel de oraş era un viespar uriaş, un muşuroi de furnici, iar Yazdul îi apăru pentru o clipă înspăimântător. Cei care îi treceau prin faţă, alergau, îşi

lăudau cu glas tare mărfurile, ori pălăvrăgeau în grupuri, îl speriau, pentru că nu îi cunoştea, nu le ştia numele, aşa cum ştia numele locuitorilor din Merw. Dar şi aici toate lucrurile se legau între de, fiecare depindea de un altul, în mod invizibil, dar foarte precis.

Privea de la distanţă această piesă cu atâtea personaje. Era un străin în acest oraş, nu trebuia, nu putea, da, nu avea voie să joace un rol, un alt rol decât cel al spectatorului. Şi tocmai rolul ăsta nu-i plăcea. Mai putea oare afla ceva ce nu ştia? Să meargă în prima cârciumă, să se aşeze într-un colţ, să soarbă şerbet şi să-i observe pe meseni? Să vadă ce avea oraşul mai de preţ – noile minarete, sicriul aurit al bătrânului Calif? Cel mai bine ar fi totuşi să -se întoarcă acasă la Roxane, chiar dacă sosea mai devreme decât era aşteptat. Luă această hotărâre, dar nu o porni pe strada care ducea la seraiul în care locuiau amândoi. Fără voia lui, hoinări la întâmplare prin mai multe uliţe înguste ale meseriaşilor, trecu pe lângă prăvăliile deschise ale negustorilor de pânză, ale vânzătorilor de covoare, se opri în faţa porticurilor în care ciocăneau cazangiii, privi în odăi joase, stătute, înţesate de oameni, şi văzu războaie mari, de tipul dulapurilor, la care roboteau tineri şi bătrâni palizi; se opri în faţa prăvăliilor ciubotarilor şi a bolţilor croitorilor, şi când se adresa cineva, răspundea doar scurt, distant.

Ştia că Yazdul era un oraş cât se poate de obişnuit, harnic, cu oameni foarte întreprinzători, faima i-o aduseseră stofele de brocat; cutreiera însă străzile de parcă s-ar fi plimbat printr-un oraş de spirite, plin de taine, printre fiinţe necunoscute şi clădiri ciudate. Uimit îşi aţinti privirea asupra curţii largi a unei case spaţioase. În faţa ochilor îi răsări o imagine parcă din copilărie. Pe jos erau întinse fâşii mari de stofă; cu ajutorul şnurului de măsurat şi al unui echer, un băiat îl ajuta pe un bărbat mai în vârstă să măsoare bucăţi de stofă de mărimi diferite. Feţe de cort gata pregătite erau stivuite alături. Omar îl privi pe bătrân în faţă: o clipă sperase să recunoască trăsăturile tatălui său

– dar fu dezamăgit. Oare băiatul semăna cu el însuşi? Cu cel care cu mulţi ani în urmă făcuse acelaşi lucru – croise şi cususe foi de cort în casa tatălui său, Ibrahim Khayyam, făcătorul de corturi? Nu, acesta era un alt oraş şi un alt făcător de corturi.

De ce i se părea totul atât de ireal? Nu avea niciun motiv. Se găsea în drum spre Isfahan. Nu fusese deja în mai bine de o duzină de oraşe, în patruzeci sau cincizeci, de când începuse să cutreiere lumea? Ce i se părea atât de ciudat la acest oraş? Nu putea să spună, nu-şi putea explica. Era o anumită atmosferă care îl acapara, îşi putea însă permite astfel de stări? Da, de ce nu. Se hotărî să-l uite pe matematicianul sever din el.

Drumul îl purtă mai departe pe lângă ziduri lungi, fără ferestre. Omar se găsea în inima oraşului vechi, acolo unde casele sunt aproape lipite unele de altele, de se întunecă ziua în amiaza mare. Apoi ajunse într-o piaţetă. În mijloc se afla bazinul oval de piatră al unei fântâni. Privirile îi căzură mai întâi asupra unei ţevi care ducea de la bazin la o covată de lemn. Covata era plină cu apă, iar lângă ea, pe un scăunel de lemn, şedea un omuleţ aplecat în faţă. Khayyam îi vedea spinarea, ceafa, nu însă şi faţa; îl vedea apăsând cu piciorul pe o scândură de lemn, şi punând astfel în mişcare, cu rotiri regulate, un disc. Privirea lui Omar căzu mai întâi pe degetul mare, lat, al olarului. Atingea lutul ud, îl modela într-o formă ce creştea văzând cu ochii. Acest deget mare, înfipt dur în argila care i se supunea.

O clipă Omar tresări, i se păru că aude o voce i’idicându-se din scrâşnetul uniform al roţii; avea senzaţia că cineva şopteşte ceva. Auzea dar cuvinte, dar nu le înţelegea. Cine vorbea acolo? Nu era olarul. Nici el, Omar. Şi nici altcineva. Nu putea fi decât lutul, argila. Era oare lut, era argilă, nu pământ? Şi cum se forma pământul? Ce glas îi vorbea din pământ? Al morţilor care se făcuseră din nou ţărână? Ei îi vorbeau acum? Cine dintre ei? Care dintre nenumăraţii morţi care se duseseră, precum arcaşii săi cu coifuri de aur şi dragomanul; cine, dintre toţi morţii, dăruise acestui lut

rămăşiţele corpului său?

Omar privi degetul mare al olarului. Degetul acesta lat forma argila udă cu mişcări dibace. Rămânea strâns lipit de bulgărele de lut care se transforma sub ochii lui Omar. Omar stătea în spatele olarului, care nu ridica privirea, aşa încât acestuia nu-i rămase decât să-şi depene mai departe gândurile, de altfel obişnuite la vederea argilei, lutului sau pământului: iată materia din care suntem făcuţi şi în care ne vom preface din nou. Apa, cenuşa capătă apoi o formă nouă – fie şi cea a unui ulcior. „Frate" – spusese argila „te rog. Fi blând". Acum ştia.

De mii şi mii de ani pământul este mormânt pentru mii şi mii, pentru milioane de oameni. Nu e oare bulgărele de pământ amestecat cu cenuşa celor morţi? Vechea legendă a primului om, pe care o auzim încă din copilărie, basmul care nu piere niciodată, vorbeşte despre acea bucată saturată de lut din care un meşter necunoscut nouă. L-a modelat pe om.

Stând în continuare tăcut în spatele olarului, Omar Khayyam se întrebă cum de ne apar totuşi posibile astfel de închipuiri vechi, pe care experienţa le contrazice – căci sângele şi carnea nu sunt pământ? Era aici o taină pe care n-o putea pătrunde, această trecere de la lucrul lipsit de viaţă la fiinţa însufleţită pe care o înţelegea la fel de puţin ca drumul de la viaţă la moarte! Şi, gândi el, de ce ne impresionează oare atât de puternic imaginea Dumnezeului creator? Fiindcă olarul modelează un ulcior, trebuie neapărat să ne fi plămădit cineva şi pe noi? Omar recunoscu că despre primele şi ultimele lucruri nu poţi decât să murmuri păreri vagi, altfel cazi în pericolul de a rosti fraze şi formule goale. Dumnezeul-creator de care vorbesc toţi profeţii – Moise, Iisus, Mohamed şi Zoroastru – acest Dumnezeu creator apărea doar ca o plăsmuire sărăcăcioasă corespunzând incomplet realităţii incomprehensibile a Universului. Această idee nu-şi avea oare obârşia în îndeletnicirea omului ce făureşte obiecte, lucruri ale necesităţii şi alte artei? Suntem o parte din

ţesătura firii, oricât am schimba natura. Într-un ulcior poate fi sau nu amestecată cenuşa unui mort. Nu ştim dacă e aşa. Cunoaştem prea puţine lucruri. Acest necunoscut care ne-a făurit, care coexistă cu noi, în noi, îl uimise deseori pe el, Omar Khayyam. Câte cupe de vin a trebuit să bea pentru a se putea bucura de existenţa sa? Câte ulcioare să golească, pentru a ajunge într-o dispoziţie *fericită*?

Lui Omar îi era sete, simţea setea. Şi îi era ruşine că îl ardea din nou chemarea de a bea vin. Îi era ruşine că era băutor. În astfel de momente nu ştia de ce se găsea pe lume, de unde venea, încotro mergea. Vreau să beau, să uit. Era ora când voia să uite totul, scrisoarea nizamului, primejdia care-l păştea din partea teroriştilor, tribunalul din care urma să facă parte. În fond ce erau toate? Nimic. Agitaţia trufaşă a unor oameni mărunţi în rândul cărora, irevocabil, se număra şi el, chiar dacă măsura cerul în lung şi-n lat. Trebuia să bea, măcar. O înghiţitură. Bărbatul uscat, cocârjat peste roată, terminase ulciorul. Se opri din lucru, îşi ridică chipul şi întoarse capul. De pe faţa cenuşie şi ridată doi ochi arzători priviră în sus spre Omar. Ce vrea să cumpere? Ulcioare? Blide? Cupe? Vrea să ia cu el unul din ulcioare? Le poate trimite şi acasă! Are un băieţandru, pe Ahmed, fiul vecinului, care e gata să preia astfel de comisioane pentru câteva parale. Domnul e străin de Yazd? Omar spuse că locuieşte cu soţia şi prietenii în caravanseraiul de la poarta de răsărit, Poarta lui Aii, şi adăugă încet: „Unde se poate bea aici ceva*?*” Uscăţivul îl trase repede pe Omar de mânecă prin uşa prăvăliei sale. Sperând să primească vin, Omar nu opuse rezistenţă. Pătrunse în adâncimea portalului în semiîntuneric. Olarul umplu iute o cupă dintr-un ulcior, apoi o a doua şi bău cu Omar, bolborosind, limbut, binecuvântări. Îşi sfătui oaspetele să privească în jur, se oferi să aducă şi o lampă, ca domnul să poată vedea fiecare amănunt. Fugi apoi într-un gang neluminat ş-i paşii i se stinseră încet în beznă.

Oare era deja ora apusului? Omar nu mai zărea decât contururile oalelor, formele lor îi pluteau neclare în faţa

ochilor. Se sprijini de o capră de lemn încercând să străpungă întunericul. În jurul lui trebuie să se fi îngrămădit un întreg neam de ulcioare, urne, ’ blide, talere şi cupe, o seminţie din argilă, în sumedenie de feluri şi mărimi. Cuptorul săpat în colţul din spate al porticului

— Încastrat în peretele dinspre curtea din dos – dogorea. Pe o scândură din apropiere Omar descoperi o lumânare, pipăi după ea în întuneric şi o aprinse la foc; flacăra ei plăpândă lumină porticul. ’Putea acum într-adevăr vedea ceea ce bănuise: peste tot, pe podea, pe pereţi se găseau în picioare sau culcate vase de argilă, ulcioare în toate culorile şi de toate mărimile, smălţuite, colorate, unele simple, fără ornamente, altele bogat împodobite.

Vinul pe care îl băuse atât de repede i se urcă la cap. Unde era olarul? De ce întârzia omul? Ce aducea? O lampă? Sau vin? Omar îşi turnă din ulcior. Ce spusese argila de pe roata olarului în timp ce omul uscăţiv o modela? „Frate, te rog fi blând!”

Oare era şi aici înconjurat de fraţi? Din pământ te tragi şi ai să devii din nou pământ! Cum stăteau toate acolo, mari şi mici, burtoase şi suple: muftii graşi; dervişi cu pieptul îngust; înalte şi drepte precum coloanele de la Persepolis sau umile ca arcaşii selgiucizi. Cu pereţii groşi, fragile sau lătăreţe… un întreg neam de argilă! Ca al nostru. Mai lipsea doar să vorbească. Nu păreau însă făcute pentru asta. Şi între oameni unii sunt creaţi pentru a vorbi, sau cel puţin îşi închipuie asta, şi alţii nu. Şi ce ar spune în fond ulcioarele? Ceea ce el însuşi ar putea spune – nu mare lucru. Se îndreaptă spre o viaţă activă,

O duc mai bine ca oamenii – li se poartă de grijă, sunt ferite… Dar, la urma urmei, va fi tot o viaţă nefolositoare.

„Oricât de mare şi de frumos ai fi modelat”, i se adresă Omar ulciorului care îi era mai aproape, „viaţa ta va fi fără folos! Ai fost ridicat din lut ordinar, din pământul, ce părea apt să fie plămădit într-o formă… Şi pe urmă? Tot te vei sparge, iar cioburile tale, vor fi zdrobite! înapoi în pământ! Vei fi din nou netezit în ţărâna fără formă!

Lui Omar i se făcu cald. Sudoarea îi broboni fruntea. Se clătină uşor. Băuse oare prea repede? Nu mai suporta nici măcar două cupe de vin? N-am băut mai nimic, îşi spuse Omar. Doar foarte puţin. Nu pot fi beat. Nici nu sunt. Totuşi ceva nu înţeleg: vorbesc eu sau vorbesc ulcioarele? Aud o voce. Doar nu sunt nebun. Ştiu că există oameni care cad în extaz, fiinţe sfinţite, care aud voci chiar dacă nu se află cu nimeni. Şi Profetul, fie-i numele lăudat, auzea voci! Vocea arhanghelului Gavril. Ea i-a dezvăluit Coranul. Iar eu – eu aud vorbind un ulcior! Cel mic, de colo, smălţuit cu albastru, vorbeşte! Şi dacă nu sunt orb, poartă pe pântec prima sură scrisă în frumosul alfabet kufic! Sigur eşti un binecuvântat. Unul căruia îi e sortită viaţa de sfânt. Tu, ulcior smălţuit cu albastru, nu vei lua niciodată, ca mine, vin! Ce şopteşti, de ce nu vorbeşti mai tare; Ce spui? „Ascultă bine?!" Ascult, albastrul meu ulcior, ce ai să-mi spui? Despre meşter? Despre meşterul care te-a creat?" Ce ştii tu despre meşter? — „Niciun băiat nu face aşa ceva, niciunul nu sparge ulcica din care a băut vesel: Să mă distrugă el pe mine, după ce m-a plămădit cu mâinile sale, să mă distrugă la furie şi mânie? Nu pot să cred!"

Omar râse. „Nu poţi să creezi, ulciorul meu albastru? Eşti un ulcior cuvios, credincios, care se încrede în oricine! Ai să vezi, cum te sparge el, nici n-o să-ţi spună când te vei preface în cioburi... Mai e pe aici vreun cuvios care se bizuie pe stăpân?" Vocea lui Omar se izbi de boltă.

După o clipă de linişte vorbi un alt ulcior. Omar observă că era de-a dreptul strâmb, pântecos pe o parte, prea plat pe partea cealaltă. Cu o muchie sărăcăcioasă, încreţită, şi o toartă pusă oblic. „Da, râzi de mine, strâmb cum sunt, şi ce dacă? De ce trebuie să sufăr această povară?

A tremurat oare mâna care m-a creat?"

Omar râse tunător. „Aşa, aşa, ulciorul meu". Văd că aici nu sunt numai ortodocşi, care îl slăvesc pe Dumnezeu chiar şi atunci când i-a făcut strâmbi. Cuminte, cuminte – dar te revolţi! Micul meu strâmb, eşti viteaz, sau cel puţin încerci. Numai că eu te suspectez că nu vrei decât să-mi storci

mila, să mă înduioşezi!”

Privirea îi căzu apoi pe un ulcior roşu cu un orificiu mare în formă de plisc. „Eşti un călugăr sufit”, murmură Omar Khayyam, „un călugăr sufit în lână roşie. Un fachir, un derviş, cu capul înfierbântat şi înzestrat cu darul vorbirii. Un orator ambulant? Ce părere ai?”

Lui Omar i se păru că ulciorul nu se lasă mult rugat. Şi auzi cuvinte icnite cu mâhnire; Trăncăneală tot ce spuneţi. Ce e cu vorbele astea despre oală şi olar? Spuneţi-mi! Cine e, mă rog, olarul, cine oala?”

Omar Khayyam zâmbi şiret şi satisfăcut. Acela era un agnostician. Unul care sfida dovada vizibilă – nu ieşise oare în atelierul olarului, din mâna acestuia? Şi nu voia să creadă? Omar trebuia totuşi să-i dea dreptate – unde era olarul? Unde plecase? Poate că el, Omar, îl visase doar? Poate nu exista deloc? Doar el era aici, şi ulcioarele.

Un ulcior mut până acum, smălţuit în alb, se anunţă blând: „Vrei veşti de la olar? Se spune despre el că ne aruncă pe noi, oale nefericite, în iad, pentrua ne chinui. Şi sunt oale pe care le-a stricat el însuşi! Nu cred. Cred că olarul e bun. Lăsaţi deci sfada…”

În capul lui Omar Khayyam imaginile începură să se amestece. Aplecat în faţă, trase cu urechea înspre portic. Unde se afla? La Yazd? în drum spre Isfahan? Ce făcea aici? Ce aştepta? Să mai vorbească vreunul? Şi în adevăr, auzi glasul unui beţiv, ca el, sau poate că era o voce care venea dinlăuntrul său? Lui Omar i se păru că aude dar un ulcior bombănind într-un colţ: „Totul e frumos şi bine, dacă sunt gata, dacă mă cumpără, totuna-i; mă chinuie doar dacă nu sunt luat în seamă, asta mă usucă… De aceea, chefuiţi, umpleţi-mi argila cu băutura voastră iubită, făceti-mă să mă simt ca botezat…”

Simţea deci acelaşi dor ca el însuşi. După băutura viţei… El era omul lui, nu, ulciorul lui!

În clipa aceea în încăpere intră olarul cel uscăţiv cu lampa în mână; era însoţit de un tânăr; trebuie să fi fost Ahmed.

Omar se reculese: „M-am uitat la ulcioarele tale, te găsesc foarte atrăgătoare! Iau…” Oare chiar avea nevoie pe drum de ulcioare ca daruri pentru gazdele lui Mahmud şi Sadig?

Omar Khayyam căută ulciorul care, după părerea lui, vorbise ultimul. Nu era sigur dacă fusese cel verde sau cel portocaliu. Până la urmă cumpără ulciorul albastru, „Trimite-mi-l mâine în seraiul de la Poarta lui Aii. Umple-l cu trandafiri – pentru Roxane, soţia mea.”

Dacă a mai golit sau nu şi alte cupe în atelierul olarului, Omar nu-şi mai putea aminti.

© stea în constelaţia Taurului în dimineaţa următoare, când Omar şi tovarăşii săi de drum se treziră şi îşi dădură seama că se află la Yazd, îi mulţumiră lui Alah că le e dat să trăiască această zi; prima lotgrijă fu să se gândească cum ar putea primi din nou însoţitori înarmaţi pentru ’Călătorie. Înainte însă de a-şi limpezi gândurile în această privinţă, un sclav negru îmbrăcat în culori strălucitoare îi invită la palatul satrapului.

Le înmână o scrisoare în care se solicita vizita „preaputernicilor şi înţelepţilor bărbaţi” şi se indica în acelaşi, timp şi ora. Roxane găsi situaţia amuzantă, îşi exprimă încrederea că potentatul local va rezolva uşor grijile bărbaţilor şi dormi mai departe.

Invitaţia, chiar dacă era exprimată într-o formă politicoasă, era practic un ordin de a-şi face neîntârziat apariţia la satrap. Negrul aşteptă până ce se îmbrăcară şi porni apoi în faţa lor în veşmântul său larg, uşor, care fâlfâia ca un steag. Omar şi prietenii săi păşiră în micul dar luxosul palat din centrul oraşului, unde fură daţi în grija portarului. Acesta îi încredinţa plin de’ pompă celor doi alergători care îi conduseră pe călători printr-o serie de încăperi mai mici. Alergătorii le făceau loc cu sprinteneală, dând la o parte, cu strigăte scurte şi ascuţite, mulţimea de negustori, curieri, soldaţi şi mullahi care aşteptau. Într-o odaie ceva mai mare fură conduşi printr-un coridor de lachei care, îmbrăcaţi cum erau în roşu şi auriu, ar fi putut

asigura serviciul şi la curtea sultanului.

La capătul acestui şpalier îi aşteptau trei bărbaţi de statură h eroul eană, care le spălară faţa, mâinile şi picioarele – făcându-l pe Omar să întrebe ironic dacă nu cumva îi aşteaptă rugăciunea în moschee – şi le scoaseră hainele de deasupra. Bărbaţii îi căutară cu acest prilej de arme şi, negăsind nimic, îi lăsară, mulţumiţi, să treacă printr-o perdea de mătase roşie. În această clipă festivă încercară să dea o umbră de seriozitate feţelor lor grase, explicând că oaspeţii au acum prilejul de a apărea în faţa satrapului. Ca pentru a-i linişti pe străini spuseră: „Este îndurător azi! Colonelul a dormit bine. Stăpânul Dawud este bine dispus!”

Omar nu se putu abţine să nu râdă, Sadig clătină doar din cap, iar Mahmud ridică dispreţuitor din umeri, în mijlocul camerei pe un tron cu spetează înaltă şedea un bărbat înalt, foarte uscăţiv, cu ten cenuşiu. Purta un caftan simplu, albastru şi pe turban fâşia verde de stofă a hagiului. Ochii puţin tulburi din cauza opiumului îi fixară nesiguri pe noii veniţi. Prietenii salutară, şi Omar observă curând că cel ce poruncea la Yazd era un om temător, nehotărât. Colonelul Dawud li se adresă neclar şi repede, cu voce joasă. Omar înmână scrisoarea vizirului, dovada scopului oficial al călătoriei lor. Fu suficient să asculte cele câteva cuvinte de bun venit. Ştia că Dawud se folosea de înrudirea sa îndepărtată cu sultanul pentru a se purta cât mai independent. Omul era de fapt incapabil să exercite comanda asupra oraşului Yazd, avea însă pretenţia, evidentă în toate amănuntele apariţiei şi felului său de a vorbi, să fie respectat ca mare om de stat. Dawud începu imediat să vorbească despre terorişti. Şi în curând păru să le facă reproşuri oaspeţilor săi că au părăsit caravanseraiul atât de repede după masacru. Bineînţeles că se răspândise vorba la Yazd că Omar şi caravana lui fuseseră ţinta unui atentat. Dawud le reproşa evident că nu reuşiseră să-i prindă pe făptaşi. Era informat despre întâlnirea din pustiul de sare – reţeaua sa de iscoade trebuie că funcţiona

ireproşabil – şi nu voia să înţeleagă cum de cei trei bărbaţi putuseră lăsa un al doilea detaşament de terorişti să plece teafăr mai departe.

Omar se văzu acuzat împreună cu prietenii săi – sau tălmăcea el greşit vorbele colonelului?

Fiecare, spunea Dawud, trebuie să slujească trup şi suflet stăpânilor selgiucizi; cine întâlneşte răzvrătiţi, adepţi ai lui Hassan ben Sabbah, trebuie să-i distrugă, fără a se gândi la viaţă sau avere. Aruncă cuvinte de ocară la adresa rebelilor, în zelul său se ridică chiar de pe tron, făcând însă o impresie prea puţin convingătoare; cu umerii săi plăpânzi şi burta conică, ţuguiată sub centură, arăta mult prea ridicol. În timp ce vorbea, pe faţa cenuşie îi apăru pete roşietice, ochii începură să-i lăcrămeze. Înfierbântându-se, se poticni, se aşeză din nou, clipi epuizat, căutând ajutor în jur şi catalogă clătinatul zelos din cap al demnitarilor săi drept semnul aşteptat de mulţumire.

Omar regretă că se aplecase atât de adânc la salut. Ăsta era un omuleţ, nu un guvernator. Clanul selgiucizilor era însă foarte mare, şi trebuiau aranjate toate rudele. Omar explică de ce el şi prietenii săi nu continuaseră cercetările ca să-i afle pe ucigaşii paznicilor lor. Această încălcare a dreptului oaspetelui într-un han le-a apărut tuturor atât de monstruoasă, atât de incredibilă, încât au rămas ca paralizaţi. Cum să-i găsească pe făptaşi, în furnicarul de călători? Şi în plus, toate indiciile arătau că ucigaşii fugiseră printr-o fereastră a sălii de rugăciune. Iar în pustiul prin care şi-au ales calea pentru a evita orice alt atac, au fost împresuraţi noaptea de un grup mai numeros. Ei, Omar, şi prietenii săi, nu sunt laşi, dar teroriştii lovesc din ascunzătoare sau te iau pe nepregătite. În ambele situaţii, călătorii paşnici sunt neputincioşi. Omar merse atât de departe încât declară limpede că se vede nevoit să respingă orice reproş ce i s-ar face lui sau tovarăşilor săi pentru vreun lucru pe care l-ar fi ocolit. La urma urmelor nu era sarcina lor să vegheze asupra ordinii şi siguranţei sau să pună mâna pe arme contra răzvrătiţilor.

Colonelul Dawud îşi exprimă regretul de a nu fi fost corect înţeles, el voise doar să înfiereze în general poziţia populaţiei persane pe care – din păcate, pe barba Profetului! — nu te puteai bizui întotdeauna; poziţia nestatornicilor persani, kervani, belucistani – nu cea a lui Omar şi a tovarăşilor săi! A devenit aproape o tradiţie în ţara asta să te ploconeşti în faţa selgiucizilor şi să simpatizezi de fapt cu cei fără de pământ, cu mazdakiţii.

Omar văzu că Sadig era cât pe-aci să plesnească de furie. Încercă să-l potolească cu o privire.

„înţeleg, spuse el, că şi pe voi, cei din Yazd, vă afectează toate aceste tulburări din ţară şi proporţiile care le-au luat. Noi putem însă arăta – şi această scrisoare ne stă mărturie – că suntem prieteni ai selgiucizilor. Eu sunt membru al curţii. Funcţiile prietenilor şi însoţitorilor mei în această călătorie vorbesc de asemenea de la sine.”

Trecuse de unsprezece şi se apropia ora prânzului. Colonelul Dawud, care nu voia sau nu putea să dea vreun răspuns, încercă cu politeţea. Bătu de mai multe ori din palme, câţiva servitori sosiră în grabă şi aşezară pe un suport înalt de un picior o tavă rotundă din cupru zincat şi aduseră străchini şi farfurii din acelaşi material. În faţa lui Dawud puseră veselă din argint. Împărţiră demnitarilor mai multe bucăţi dintr-o stofă strălucitoare iar aceştia îşi acoperiră cu de coapsele şi genunchii. Apoi se adunară toţi în jurul mesei rotunde: Dawud îi invită pe străini să ia loc şi aceştia se serviră. Pe farfuriile mici se aflau fierturi şi salate, iar în castroane brânză de oaie şi pâine.

Călătorii din Merw nu se aşteptaseră să fie invitaţi la gustarea de prânz, dar probabil că Dawud voia să facă uitată primirea mai puţin cordială pe care le-o oferise. Omar luă o lingură de baga şi începu să mănânce din fiertura de carne. Nu mai vedea niciun motiv pentru care să se silească să fie prea politicos, pe de altă parte, aveau însă nevoie de soldaţi. I se părea prea primejdios să călătorească mai departe singuri. Sadig şi Mahmud priveau supăraţi; dar indiferent de ce simţeau, erau la cheremul lui

Dawud.

Intre timp se aduse batal tocat, prăjit şi umplut cu buruieni. Apoi porumbei şi alte păsări, fierte şi fripte, umplute cu orez, şi date puternic prin mirodenii. Sadig se servi cu hărnicie şi nu uită nici pilaful peste care presără din belşug făină dulce. La sfârşitul mesei se aduse khusfak. Omar ar fi vrut să ţină o mică cuvântare. Dar tăcu şi se spălă pe mâini. Ar fi vrut să spună cam aşa: „Mărite Dawud, ne-am ospătat la tine ca la curtea sultanului. Şi aşa cum bucatele tale îşi capătă adevărata savoare abia prin mirodenii gustoase – suc de struguri nefermentat, lămâi, ceapă şi usturoi – tot aşa îi aduni tu pe toţi soldaţii garnizoanei, îi îngrămădeşti ca lachei în jurul tău ca să-ţi apere propria carne de primejdie: de terorişti! Şi aşa cum în siropul acestui khusfak se ascund caise, tot aşa te piteşti şi tu sperios în spatele gărzii tale de pază, a demnitarilor şi soldaţilor tăi. Cei fără pământ flămânzesc: de sete mănâncă lubeniţe roşii, şi pentru a-şi astâmpăra foamea rod sâmburii. Şi atunci cum să nu devină terorişti! Iar tu ce faci, colonel selgiucid? Tu ar trebui să-i ajuţi pe cei lipsiţi de pământ să aibă o proprietate şi în felul acesta să lupţi contra terorismului. În schimb tu îţi faci metereze la Yazd şi îi cerţi pe cei ce sunt victimele terorii!” Omar nu ţinu această cuvântare. Mâncă khusfak ca toţi ceilalţi şi se gândi cum ar putea cere cu succes un grup de însoţitori.

Pe Dawud îl frământa aceeaşi problemă: Isfahanul e la două-trei zile depărtare. Eu sunt aici regent. Eu, vărul şahului. Şi aici eu poruncesc. Călătorii aceştia vor cu siguranţă o nouă gardă. Dar, pe Profet, pot să mă lipsesc măcar de unul dintre soldaţii mei? Acum când izbucnesc tulburări peste tot?

Spre surprinderea tuturor, Sadig luă cuvântul. Prea se codise mult Omar.

Mărite Dawud, preaînalt văr al Marelui Selgiucid, şahul Malik, slăvit fie-i numele – de cai şi animale de povară pot face rost, le pot schimba sau pot cumpăra altele, la o adică. De ce avem noi însă nevoie sunt paznici înarmaţi. Soldaţi.

Ar fi foarte mărinimos din partea ta, şi vizirul îţi va mulţumi dacă ai putea să ne dai un grup de călăreţi pentru restul călătoriei.

Dawud îl privi nesigur: „Zadek, rosti apoi (nu era în stare să ţină minte numele), Zadek, câţi să fie?”

Sadig se aplecă în faţă, ridică ambele mâini şi-şi răşchiră degetele: „Zece, colonele Dawud. Dacă îmi pot permite această observaţie: cinci erau prea puţini după cum s-a constatat!”

Dawud dădu înapoi: „Zece? în Chorassan erau prea puţini cinci! Chorassanul e un ţinut nesigur. Dar aici, în inima Persiei, e suficient un soldat cu coif aurit ca să vă ducă în siguranţă la Isfahan. Nu mă pot lipsi de niciunul din soldaţii mei. Dacă vreţi să mergeţi mai departe, la Curte, ceea ce trebuie să faceţi – atunci vă dau un însoţitor înarmat. Unul dintre cei mai buni.” Şi râse pentru prima dată prietenos; vocea îi aduse totuşi mai mult a behăit.

Omar se amestecă: „Unul este într-adevăr prea puţin!”

„Sunteţi totuşi trei bărbaţi în floarea vârstei. Şi purtaţi arme!”

Mahmud se hotărî să vorbească şi el: „Mărite Dawud, sunt cadiu, un om care de multă vreme n-a mai pus mâna pe arme. Sunt de părere că rugămintea lui Sadig este întemeiată: teroriştii au pus ochii pe noi. Se ştie că mergem la Curte. Ne vor pândi din nou. Doar vor să ne împiedice să mergem la Isfahan.”

Satrapul nu-şi ascunse nemulţumirea faţă de această cerere.

„V-am adus aici ca să aflu dacă rapoartele oamenilor mei sunt adevărate. Văd că sunt reale. Aţi fost atacaţi; nu v-aţi apărat. Continui să cred că aţi acţionat greşit. Trei bărbaţi în toată puterea! Şi acum, că vă pun să vorbiţi, şi asta nu fără motiv, cereţi chiar zece soldaţi! Da, oare credeţi că pot lăsa să plece zece soldaţi, acum, când avem nevoie de fiecare om aici, la Yazd?”

Omar rosti rar: „Deci va trebui să le spunem sultanului şi vizirului, dacă v-om ajunge vreodată la înalta Poartă, că ne-

ai refuzat orice ajutor. Ar fi în sensul celor vrute de tine, mărite Dawud?”

„Nu vă refuz nimic. Dau ce pot. Şi ca să vedeţi ce sunt dispus să fac pentru voi, vă trimit doi însoţitori cu coif aurit. Doi. Aşa o să fiţi cinci bărbaţi. Şi cinci bărbaţi pot să se descurce cu adunătura asta de terorişti! Şi acum niciun cuvânt în plus despre asta. Şi niciun cuvânt de mulţumire! Vărului meu, înaltului şah, transmiteţi-i salutările mele. Spuneţi-i cât de primejduit este oraşul Yazd şi câte măsuri luăm pentru a submina răzmeriţa care ne ameninţă1’.

Dădu înapoi călătorilor scrisoarea vizirului, pe care unul dintre soldaţi trebuise s-o ţină în mână în timpul mesei. Omar şi tovarăşii săi erau liberi să plece. Şi plecară cu plăcere. Servitorul care îi conduse afară din palat făcu semn unui călăreţ selgiucid mai în vârstă. Acesta îşi părăsi fără tragere de inimă îndeletnicirea care părea să-i facă plăcere. Bătrânul biciuia tocmai un adolescent al cărui spate era deja plin de dungi roşii. Soldatul ascultă morocănos porunca lui Dawud pe care i-o transmitea servitorul şi plecă fără să scoată o vorbă, în diagonală, spre grajduri, pentru a-şi lua calul. Se întoarse, însoţit de un alt bărbat înarmat. Cei doi călăreţi îi urmară precum câinii pe stăpân. Dar li se citea pe faţă că ordinul îi enerva.

Prietenii nu mai zăboviră mult în oraş. O luară pe Roxane, îşi hrăniră animalele, făcură rost de provizii de alimente şi apă şi porniră chiar în aceeaşi după-amiază mai departe.

La graniţa ţinutului Yazd cavalcada făcu popas la o căsuţă de podar de lângă un râu. Se lăsă înserarea, aşa încât se mai vedea doar la câţiva paşi. Omar, Roxane şi prietenii intrară în casa murdară; pe jumătate dărâmată şi găsiră într-un colţ al odăii un loc în care îndrăzniră să-şi aştearnă pentru noapte. Amândoi selgiucizii preferară să înnopteze în aer liber şi să-şi împartă paza de noapte.

Noaptea era rece; şi li se păru lui Omar şi însoţitorilor săi deosebit de lungă. Totuşi dormiră un timp; în răstimpuri îi trezea o gălăgie îndepărtată. Voci de oameni; la un moment dat i se păru lui Omar că aude şi nechezat de cai şi

zgomot de copite. Având însă încredere în paza selgiucizilor nu-i acordă multă atenţie. Surpriza veni dimineaţă. Când prietenii păşiră afară din căsuţă, se treziră singuri. Din garda lor nu mai rămăsese nici urmă. În nisip era desenată o săgeată, al cărei vârf arăta înapoi către Yazd. Paznicii preferaseră să-i părăsească. Plecaseră acasă! Avuseseră oare ordin – cum bănuia Omar – să-i însoţească numai până la râul de la graniţă? îl credea pe Dawud în stare de orice.

Acolo unde se aflau acum, malul cobora spre râu. Drumul trecea peste patru arcuri de pod masive, pe jumătate în ruină. Acestea se bolteau peste râul aproape secat, care era adânc şi repede doar în anotimpul ploilor. Zorile aruncau o lumină roşietică peste peisajul monoton. Soarele se ridică apoi repede peste orizont, o minge incandescentă în mijlocul unui strat de nori şi aburi. Podul se afla în faţa lor, înspre vest; era gol. Căsuţa podarului de pe malul celălalt era însă înconjurată de o mulţime de oameni. Aceşti oameni fuseseră deci cei care provocaseră larma din timpul nopţii!

Sadig se hotărî să cerceteze cine sunt cei ce se adunaseră dincolo. Merse până la mijlocul punţii şi se întoarse apoi în grabă. „Pe cai! strigă el în fugă, sunt mazdakiţi, vagabonzi…”

Călătorii rămaşi fără apărare se aruncară ca fulgerul pe cai şi iscodiră cu privirea în susul râului, doar, doar vor găsi o posibilitate de a ocoli podul. Sadig fu de părere că trebuie să existe un vad de trecere prin apa şi aşa puţin adâncă. Era convins că mazdakiţii, trântorii şi vagabonzii aceia, i-ar jefui dacă s-ar aventura peste pod.

„Sunt sigur că cei doi soldaţi au fost prinşi de adunătura asta de tâlhari.”

„Soldaţi din regimentul lui Dawud”, spuse Omar sarcastic. „Bine că am scăpat de ei. În caz de nevoie ar fi fost mai degrabă o povară decât un ajutor.”

Aflându-se în câmpul vizual al cetei de oameni şi văzând cum unii treceau podul încoace, porniră în galop şi încercară să se îndepărteze de pod. Ei erau călare,

vagabonzii pe jos. După jumătate de oră de galop ajunseră într-un loc în care râul cotea spre apus; în mijlocul cotului lat se afla un banc mare de nisip. Fără greutăţi putură trece râul pe aici.

Ceva mai departe de malul celălalt descoperiră un drum care, pe măsură ce îl urmau, urca pe o coastă de deal şi o ţinea aşa pe lângă muchia lui. Când ajunseră în punctul cel mai înalt mai văzură o dată podul, aflat acum atât de departe, încât nu se mai puteau zări oameni pe el.

Pe coasta de apus a dealului se întâlniră cu păstori înarmaţi, care îi priviră cu suspiciune şi îi somară să se oprească. Omar le strigă că sunt călători paşnici de care nu au a se teme. Păstorii nu erau însă nici într-un caz fricoşi, ci mai degrabă agresivi. De unde veneau şi de ce o luaseră pe acest drum? Văzuseră mazdakiţi?

„în numele lui Alah, consideraţi-ne prieteni!”

Mahmud îi asigură pe păstori că sunt, aşa cum spusese Omar, oameni paşnici; caută drumul spre Isfahan şi sunt gata să ia şi să plătească un ghid care să-i ducă acolo în siguranţă.

De data asta dăduseră peste oameni cumsecade.

„în numele Preamilostivului” spuse cel mai în vârstă dintre păstori. „Sunteţi la ananghie. Veniţi la corturile noastre!”

Corturile tribului se aflau la o jumătate de oră de drum, în interiorul munţilor. Când Omar şi tovarăşii lui se apropiară văzură că toţi bărbaţii tribului stăteau de pază, înarmaţi cu arcuri şi săbii. Călătorii aflară motivul: erau cu ochii în patru din cauza cetelor de pradă care trecuseră prin păşunile lor şi care aveau intenţia, cum putuseră acun afla, să se mute din ţinutul Isfahanului în regiunea Yazd. Păstorii se dovediră atât de ospitalieri, încât ar fi fost de-a dreptul nepoliticos dacă călătorii ar fi plecat fără să adaste mai îndelung. Aşa încât poposiră restul zilei şi noaptea următoare la gazdele lor.

În orele de odihnă, Omar încercă să-i explice şeicului acestui trib de tadgili că ar încheia o bună afacere dacă le-

ar pune la dispoziţie însoţitori ca ghizi şi paznici. La Isfahan ar plăti preţul; oamenii lui ar aduce dinari de aur acasă. Şeicul avea încredere în Mahmud, pe care îl respecta în calitatea sa de cadiu, şi de asemenea în Sadig, care nu pierduse prilejul să se prezinte ca şef al poştei şi care – pentru orice eventualitate – vorbi nelămurit despre posibile achiziţii de iepe valoroase. Şeicul, căruia nu-i scăpase nimic, sugerase la un moment dat – probabil în glumă – că ar fi gata s-o cumpere pe Roxane dacă nu e măritată. Omar reuşi să-i scoată ideea din cap, iar Roxane, căreia îi fu relatată tărăşenia, pe jumătate se amuză, pe jumătate se simţi jignită.

Când, în ziua următoare, porniră spre Isfahan, puteau, cum îi asigurară păstorii tocmiţi ca paznici, să folosească fără grijă drumul principal. Tot mereu se întâlneau cu patrule selgiucide; uneia, care ajungea mai repede decât ei în capitală, îi dădură o solie către vizir. Ei înşişi nu petrecură mai mult de şase ore în şa, pentru că Roxane refuza să stea mai mult pe cal. Şi acest răstimp era suficient de obositor. În seara aceleiaşi zile ajunseră la unul din micile temple ale focului, decăzute, care se găseau cu duiumul în împrejurimile Isfahanului. În apropierea templului descoperiră o sursă de apă şi ridicară corturile. Păstorii se purtau faţă de toţi serviabil şi prevenitor. Noaptea era plăcută aici, de partea aceasta a muntelui, şi mai puţin răcoroasă decât era de aşteptat în această lună.

Prietenii se aşezară în jurul focului, cântară, băură şi-şi istorisiră poveşti. Păstorii ascultau. În cele din urmă Roxane se oferi să spună o poveste: îi uimi pe bărbaţi (în afară de Omar) găsind noi tâlcuri basmului lui Turandocht cea deşteaptă. Aşa cum povestea ea, prinţesa nu era o fată care ucidea din ură faţă de bărbaţi, ci o femeie deosebit de deşteaptă, ce poseda toată ştiinţa lumii, astfel încât suferea îngrozitor din cauza suficienţei bărbaţilor neciopliţi care o peţeau; de aceea nu-şi dorea nimic altceva decât un bărbat pe măsura ei. Omar o întrerupse pe Roxane glumind: îi dădu să înţeleagă că doar la el şi la prietenii săi de aici putea spera

să aibă succes cu o astfel de interpretare a basmului lui Turandocht. La alte focuri de tabără erau apreciate femeile frumoase şi pătimaşe – oricât ar fi fost de crude – numai atunci când erau învinse şi cucerite de bărbaţi curajoşi, bătăioşi. Deşteptăciunea la femei, chiar deşteptăciunea superioară care depăşeşte şi dă de gol neamul bărbătesc este împotriva convenţiei povestitorilor. Roxane râse şi spuse: „Pentru că sunt bărbaţi. Şi pentru că un bărbat nu spune ce trebuie…”

Se făcuse târziu, era către miezul nopţii; peste ei se arcuia o splendoare de cer înstelat, din a cărui întunecime păreau că gonesc spre ei mii de stele. Noaptea era neobişnuit de clară pentru acel anotimp. Omar începu să vorbească încet: „în luna asta trebuie să fie vizibilă constelaţia dragonului.”

Ridicând dreapta le călăuzi privirile în direcţia respectivă; la sud-est se afla Lebăda şi la vest Hercule, explică Omar. Constelaţia dragonului era deosebit de iubită de chinezi, şi anume din cauza stabilităţii sale izbitoare. Iar de jur împrejurimi capului dragonului, spuse Omar, se află cămile cu mânjii lor, şacali şi o vatră care se compune din trei steluţe: „Aşa, cum noi aici aşezăm trei pietre pe pământ pentru a pune pe de ceaunul – tot aşa aceste trei stele formează acolo sus o vatră, chiar lângă cămilele care fac popas în pustiul ceresc.”

Sadig mormăi că oricine vede oglindită în stelele nesfârşite limitarea lumii. Omar răspunse că ar putea fi şi invers. Nimeni nu ştie cu adevărat. Păstorii ascultau numai cu jumătate de ureche, începuseră să picotească.

Omar povesti despre steaua dragonului Thuban, care cu mii de ani înainte, pe vremea când faraonii domneau în Egipt, era steaua nordului de pe bolta cerească. Apoi căută şi găsi actuala stea a nordului, şi la sud-vest de ea imaginea girafei. Se înfierbântă, explică care sunt stelele care aparţin constelaţiei Cărăuşului şi reuşi până la urmă să producă acel efect pe care îl realizează da obicei cei ce privesc stelele cu un public mai puţin interesat; Mahmud

obosi iar Sadig începu să sforăie încet, aşa încât Roxane îi puse lui Omar mână pe umăr:

„Opreşte-te, Omar păstorii dorm, prietenii tăi dorm, vorbeşti doar pentru mine…”

Omar o strânse drăgăstos la piept: „Nu vorbesc oare întotdeauna – de fapt – doar pentru tine? Şi acum să privim cea mai frumoasă constelaţie a noastră!”

Ochii îi alunecară peste Ursa Mare. Se minună şi descrise cum Hiadele şi Pleiadele formează împreună constelaţia Taurului. Vorbea încet, cu molcomă încântare. Dar dintr-odată sări cu o smucitură în sus, dându-i drumul Roxanei: „E de necrezut, strigă tare, e absolut de necrezut. Da, nu vezi oare Roxane? Uită-te doar! Acolo, ochiul luminos al Taurului, acela e Aldebaran, şi dincolo, vârful cornului drept al Taurului: acolo ar trebui să se afle o stea mare, luminoasă! Ieri mai era încă acolo! Unde-i acum? Ce-i acum acolo? Nimic decât o lucărire mată, albă. Nimic decât o ceaţă! Acestea sunt probabil stele foarte mici, dintre cele mai mici… Unde să fie însă uriaşul?”

Mahmud se trezise din nou. Auzise ultimele cuvinte ale lui Omar. Sadig nu voia să-şi întrerupă moţăitul. Ce-l privea pe el cerul înstelat, Taurul, Aldebaran, şi chiar şi o stea care ieri mai fusese acolo, iar azi dispăruse! Şi stelele mureau, sau voiau să doarmă, ca el. Omar era extraordinar de emoţionat, gesticula când vorbea, mergea în sus şi în jos, se adresa mereu Roxanei, căutând s-o convingă. Ea înţelese că Omar descoperise ceva neobişnuit, foarte deosebit. Această stea despre care vorbea el, şi care ieri luminase încă atât de puternic, era, după câte înţelegea ea din expunerea lui Omar, de fapt, încă foarte tânără pe firmament, atât de tânără încât nici măcar nu purta un nume pe care să-l cunoască toţi. Astronomii chinezi o descoperiseră primii în urmă cu şaizeci de ani.

De câţiva ani în observatoarele arabe se răspândise părerea (pe care Omar o împărtăşea) că trebuie să fi fost vorba atunci de naşterea unei stele; de ceva ce astronomii numesc Nova. Fenomenul era cunoscut şi înregistrat: în

vârful cornului drept al Taurului se afla o nouă stea. Iar acum Omar vedea: Se aflase acolo! Până ieri! Ce se întâmplase sus? A explodat oare steaua, a plesnit, s-a dizolvat în nimic?' Omar numise această stea – pentru sine – Malik – rege – slăvind în acest fel omul care îi dăduse posibilitatea să facă cercetări, să studieze atâţia ani în linişte. Acum Malik nu se mai afla la locul ei, şi oricât cercetă Omar împrejur, nu o găsi. Malik dispăruse, luată parcă de un vârtej, ca o gazelă în goană, ca frunzele din anii trecuţi.

O stea ce fusese văzută pentru prima dată în anul 422 după Hegira se stinsese acum din nou! Oare stelele trăiau doar şaizeci, şaptezeci de ani? Ce noi dimensiuni erau valabile pe firmament? Stelele nu hoinăreau de la începutul începutului? Nu dăinuiau veşnic? Nu-i învăţase Omar pe elevii săi ceea ce în mod uimitor coincidea şi cu legendele lui Zoroastru: că din douăsprezece în douăsprezece mii de ani Polul Sud se transformă în Polul Nord, iar Polul Nord în Polul Sud? Că stelele, şi cele fixe, formează constelaţii uriaşe şi se transformă în interiorul lor. Bolta cerească se învârte, se întoarce cu totul, e răsturnată, ca un pocal golit! Acestea erau jaloanele de nemăsurat. Mult, mult mai mult'clecât mii de ani „trăiau'1 aceste fiinţe misterioase – stele, astre, sori. Aşa se ştiuse, se crezuse despre de. Şi acum una dintre acele fiinţe neexplicabile „murea11 în decursul unei vieţi de om? Cum să înţeleagă asta?

Omar îşi înfundă faţa în pânza turbanului, ascultă în sine. Îşi auzi inima şi se gândi că bate la unison cu pulsaţia marilor sori albi, galbeni şi roşii. Îşi dezveli din nou chipul, se reculese, se aşeză lângă Roxane, o luă în braţe. O sărută, o mângâie pe obraz. Nu era unul din şamanii care îşi poartă fiinţa sau nefiinţa prin stepele Asiei Centrale şi nici vreun mag căruia apariţia unei stele să-i trezească spaima sau extazul. Nu credea că naşterea unui rege poate fi pusă în legătură cu o nouă stea; nu putea să creadă că moartea unei stele însemna moartea unui rege. Moartea şahului Malik! O clipă îl copleşise această idee

superstiţioasă, inundându-l ca un val fierbinte, ca sângele care se urcă la cap. Trebuie să se stăpânească, să gândească, să mediteze. Să nu cedeze unui sentiment de teamă, unei presimţiri sau păreri, El, Omar, făcătorul de corturi, el, matematicianul, astronomul, nu putea cade pradă superstiţiei. Nu se dovedise nimic: nu exista nicio legătură palpabilă între astrele de pe firmament şi viaţa oamenilor pe acest mic Pământ. Nicio legătură pe care s-o poată socoti sau măsura. Multă credinţă, multă superstiţie, multe păreri, multă prejudecată. El însă trebuia să ştie.

Privi către Mahmud. Învăţatul jurist mişca din buze, se ruga. Asta era o soluţie. Dar nu pentru el, Omar. Sadig adormise din nou tun. Pentru el Malik nu era o problemă. Sadig nu simţea nicio emoţie, dormea.

Omar se strădui să se liniştească. Incomprehensibilul, necercetatul avea cel puţin două feţe: putea să-i rămână ascuns omului vreme îndelungată. Atunci nu exista, evident, altă soluţie, gândea Omar, decât să lase lucrurile în voia lor – cele ce vor să rămână tainice.

Se poate însă ca la un moment datnecercetatul să i se revele omului. Prin meditaţie. Prin gândire. Prin înţelegere. Ba şi prin calcul, comparaţie. Cum ar fi putut şti ce erau într-adevăr stelele? Pietre incandescente? Minereu topit *T* Fiinţe din cristal? Globuri eterice? Mănunchiuri de milioane şi milioane de fulgere? Sau fiinţe vii, cum cred unii, fiinţe deosebit de misterioase, cu un caracter propriu şi calităţi, raze, puteri active?

Omar îşi cunoştea bineînţeles horoscopul. Şi-l întocmise singur. Se născuse când Saturn şi Marte se aflau în conjuncţie. Aceasta e relaţia potrivit căreia se nasc învăţaţi în ştiinţele naturii – cel puţin aşa se spunea. Luna care protejează poeţii stătea puţin într-o parte.

Cine începe să se gândească la astfel de lucruri nu le dă de capăt. Omar ştia ce credeau şcolile învăţaţilor despre asta, despre planetele’ care se rotesc şi despre ciudatul lor mers înapoi. Omar cunoştea numele stelelor fixe, ştia unde se aflau. Ştia despre toate stelele încotro se mişcau sau,

mai bine zis, părea a se mişca, întrucât Pământul era cel care se învârtea. În decursul anilor căpătase o stimă din ce în ce mai mare faţă de acest joc de neînţeles. Exactitatea uimitoare a Universului îl zguduia. Atât de mulţi oameni treceau pe Pământ, prin munţi şi pustiuri, călătoreau pe mări şi luau drept călăuze stelele luminoase, care le arătau drumul noaptea, direcţia, înălţimea deasupra orizontului. Acum aproape două decenii le folosise într-un mod asemănător, pur şi simplu pentru a măsura timpul... Pentru a măsura timpul pentru oameni.

Ce erau oare stelele? Omar nu credea că de ar exista doar pentru oameni, asta s-o predice mullahii! Că ar fi acolo doar pentru a indica direcţia şi timpul, Omar nu voia să creadă aşa ceva. Ca de atâtea ori, în nenumăratele nopţi când făcea măsurători, avea şi acum sentimentul că se află în faţa unor lucruri foarte greu de înţeles. În toţi aceşti ani, în care calculase înălţimea la zenit a stelelor (de exemplu în zilele echinocţiului), le observase revenirea, le urmărise traiectoria, în toţi aceşti ani lucrul acesta nu-i apăruse nicioată atât de dar ca în această noapte, la depărtare de o zi de Isfahan. Aici, în faţa templului de foc al lui Zoroastru. Întrebările pe care el, ca învăţat pământean le punea Pământului sau astrelor rămâneau în esenţă fără răspuns. Mărimea corpurilor cereşti o putea vedea, culoarea îe-o putea recunoaşte, mişcările le putea măsura. Da – număra, măsura, clasifica! Ce erau de însă în fapt?

El, Omar nu primea niciun răspuns de la Pământ, de la stele, oceanele rămâneau mute. Pustiurile rămâneau pustiuri. Părăsite de Dumnezeu, mările se vărsau purpurii în talazuri dezlănţuite, trezind teama, ca cerul nesfârşit al nopţii. Toate astrele rotitoare rămâneau mute; dar evident erau semne, reprezentau ceva, ceva îngrozitor de plin de semnificaţii. Noi putem să le recunoaştem mersul, fără însă a-l pricepe. Şi dacă el, Omar, s-ar afla pe lună, cu cât ar şti mai mult?

Îi spunea Roxanei: „Preaplinul orbitoarei lumini solare ne ascunde astrele ziua. Noaptea însă, noaptea, stau la pândă

acolo sus şi luminează ameninţător spre noi!” „Asta te cutremură mereu?”

„Da, mă cutremură. Pentru că e de neînţeles. Ceea ce este pe deplin de neînţeles mă cutremură!

Acum, cât mai trăim, Roxane, suntem despărţiţi de stele. Şi ce ne promit mullahii – că sufletele noastre se vor urca la cer, că vor zbura sus ca fumul viţei arzânde, în sus spre al şaptelea portal al lui Saturn, insuflate în eterul veşnic? Această călătorie a sufletelor, ne va dezvălui ea oare mai mult decât putem vedea acum pe cerul înstelat? Tocmai am văzut că s-a stins o stea. Ce vom vedea când ne vom fi stins noi înşine? Universul este n enigmă unică cu atât de multe noduri nedezlegate câte stele sunt…”

„Oare n-ar trebui, Omar, să ne fie dar că aici pe Pământ se află poate şi mai multe enigme nerezolvate? Fiecare om, fiecare destin uman este şi el de neînţeles – este de asemenea un nod nedezlegat!”

Sadig gemu trezindu-se din somn: „Nu puteţi tăcea o dată?”

Omar şi Roxane tăcură un timp.

Apoi Omar vorbi, foarte încet, cu vocea schimbată: „Voi vorbi mai întâi cu vizirul. Apoi cu beii, ulemanii. Dacă îmi sunt favorabili sau nu. De la ei aflu atmosfera de la Curte. Mă tem că Abdul, nizamul nostru, vrea pur

9 – Precum zăpada în deşert şi simplu să mă folosească pentru scopurile sale. Ştie că nu mă pricep deloc la politică. Şi nu o consider scopul final al vieţii noastre, aşa cum face el, sultanul şi toţi purtătorii cozilor de cal, toţi cei ce au puterea în mână. Cum de recurge vizirul la mine, un stihuitor şi făcător de calendare? La un beţiv?”

„Să zicem mai bine că eşti un băutor vde forţă… nu mai mult.”

„Ajunge, draga mea, ajunge!”

„Tu eşti Omar Făcătorul de corturi*!*”

„Da. Un nimeni.”

„Tu ai vrut-o doar.”

„Da, eu am vrut-o. Uită-te la toţi aceşti oameni plini de

putere! Cum vin şi pleacă. Sosesc călare la caravanserai. Stau o noapte, o zi, îşi văd mai departe de drum, în neant… în mult umblatul caravanserai – vii zi, vii noapte pe poartă, lung e rândul! Şi şah după şah stăpîneşte cu mare pompă! Doar o oră, apoi pleacă.”

„Asta e valabil pentru oricine. Şi pentru tine şi mine. Se întâmplă însă să domnească o viaţă întreagă. Nu doar o singură zi. Nici nu e aşa de rău să fi sultan… Numai că mie îmi place să fiu făcătoarea ta de corturi: aici, în cortul tău.”

„Faţa ta e ca o stea. Licărul ei e licărul unui trandafir. Răsuflarea-ţi e parfum. Corpul tău e o pajişte strălucitoare primăvara. Ne ţinem înlănţuiţi, ne cuprindem unul pe altul ca o stea îngemănată.”

„Faţa ta atât de aproape…!”

„Vinul în pahar – lucind roşiatic!”

„Mână în mână…”

„Trup lângă trup…”

„Aşa privim amândoi departe în pustiu.”

„Spre Isfahan vrei să spui!”

„Nu e totuna?” întrebă Roxane.

Convorbiri nocturne

Ajunseră la Isfahan înainte de căderea nopţii. Omar şi Roxane nu erau obosiţi. Nici pe Sadig nu se vedea efortul călătoriei, era ca întotdeauna senin, bine dispus. Mahmud pretindea că se simte proaspăt. Şi el şi Sadig ştiau că aici urmau să se despartă pentru prima dată de Omar şi Roxane. Poate că voiau să le uşureze celor doi această despărţire. Pentru a doua oară, după Yazd, – erau siliţi să-şi caute gazde diferite. Omar aparţinea Curţii şi trebuia să fie oaspetele nizamului. Sadig spera să tragă la marele şef de poştă Mirza Bei, şi era de fapt aproape sigur că va reuşi; iar Mahmud avea o gazdă la Isfahan, pe Alim Talib Mansur, un coleg din studenţie. Căzură de acord să se vadă din nou ziua următoare, ziua Anului Nou. Când şi unde, va depinde desigur şi de ceea ce îgi propusese Nizam cu Omar.

Nizam al Mulk avea mai multe pavilioane mici într-un parc mare, înconjurat de un zid înalt. De o parte se afla

terenul de polo, de cealaltă curgea râul peste care se arcuiau nenumărate poduri frumoase. Mahmud şi Sadig îşi luară rămas bun la poarta parcului. Nu fuseseră încă prezentaţi nizamului şi nu puteau da buzna.

Omar şi Roxane trecură călare prin poarta parcului, fură primiţi de servitori cu înfăţişare războinică, care îi ajutară să descalece, se îngrijiră de cai, le descărcară bagajul şi făcură glumfe pe socoteala păstorilor simpli care îi ’ însoţeau pe cei doi. Omar îi răsplăti pe fiii tribului de tadgili, îi binecuvântă pentru drumul de întoarcere şi se îndreptă apoi pe jos cu Roxane către un chioşc aflat în spatele parcului. Roxane se aşteptase să locuiască într-un palat de basm, şi regreta că nu-şi vedea visul împlinit.

Omar explică apoi că selgiucizii simţeau un fel de sfială în faţa palatelor mari, spaţioase ale primilor mari regi ai Persiei şi lăsau până şi vechile castele să decadă. Selgiucizii care în stepă se adăpostiseră, singuratici sau în grupuri mici, în corturi, locuiau aici – oricum într-un parc amenajat – în chioşcuri şi pavilioane de piatră amintind prin formă de corturile tradiţionale.

Pavilionul care fusese pregătit pentru Omar şi Roxane părea să mai fi adăpostit oaspeţi întrucât două sclave caucaziene, nişte fete blonde, drăguţe, erau ocupate cu aranjatul pernelor, curăţatul covoarelor şi pusul florilor în mai multe glastre.

„E pentru tine” spuse Omar.

Chioşcul avea o încăpere principală hexagonală sprijinită de şase coloane; în jurul acestui divan se afla un coridor circular, acoperit, ca şi camera, de covoare groase. Două odăi mai mici, pătrate, serveau drept dormitoare: unul pentru Omar, unul pentru Roxane. Interiorul era scump, dar nu luxos.

În timp ce cei doi inspectau locuinţa, un negru mai în vârstă, îmbrăcat complet în roşu, aduse mai multe vase de argint pe o tavă. Era apă de trandafiri, şerbet, mici porţii de orez, carne de batal, pui. Chiar în spatele negrului păşea un selgiucid robust cu o tichie roşie în formă de fes, de care

atârna coada de cal. Un colonel care va să zică! Acesta îi salută, îi rugă să se odihnească, să mănânce şi să se pregătească pentru primirea la vizir. Purtătorul cozii de cal ceru în mod expres ca Roxane să vină şi ea. Cam cu o oră înainte de miezul nopţii – din păcate lucrurile sunt atât de urgente – va veni să-i ia pe amândoi.

Îi mai rugă, făcând şiret cu ochiul, să nu se îndepărteze de chioşc, să nu se plimbe prin parc, pentru că numai aşa puteau fi feriţi de vreo neplăcere.

Omar nu se mai întâlnise cu acest bei cu coadă de cal; nu-l cunoştea, îi şi uită de altfel imediat numele. Se minuna să găsească în gospodăria nizamului un soldat de rang atât de înalt într-o astfel de funcţie.

După ce el şi Roxane îl conduseră pe colonel cu complimente până afară, discutară situaţia în timpul mesei. Un colonel de armată ca „majordom1*! Să nu părăsească chioşcul! înainte de miezul nopţii să meargă deja la nizam? Aceste măsuri şi toată graba trebuiau să aibă un motiv foarte serios. Căci nizamul nu era sperios, nu era ca Dawud.

Roxane se gândea dacă să îmbrace o haină iraniană sau o rochie turcească cu pantaloni bufanţi. Se întreba şi-l chestiona şi pe Omar oare cât demult ar trebui să se acopere cu vălul.

Omar pledă pentru portul pehlevi şi aduăgă: „în faţa prietenului meu Abdul nu e deloc nevoie să te acoperi cu vălul. Acolo eşti nevasta mea.”

O asemenea afirmaţie îi dădu Roxanei prilejul să răspundă: „Nevasta ta? Mullahul nu ştie nimic despre asta! Pentru a nu ofensa moravurile ar trebui să mă prezinţi ca sora ta!”

Omar râse cordial. „Vizirul ştie că nu am nicio soră. Ar face ochii mari dacă aş numi-o soră pe doamna pe care o aduc cu mine!”

„Numai că eu n-am să-ţi fac jocul. Am de gând să-ţi pedepsesc minciunile. Am să declar că trăiesc cu tine într-o legătură nepermisă. Şi ce mult o să-i displacă asta vizirului!”

„Concubino!” râse Omar.

„Păcătosule1* replică Roxane.

Trăncănind astfel încercau să devină stăpâni pe situaţia şi atmosfera ciudat de apăsătoare în care se găseau şi care păreau să anunţe lucruri foarte serioase şi primejdioase.

Călătoria, crimele şi aventurile ameţitoare le apărură brusc mai uşoare, mai simple decât aşteptarea de aici din pavilion, în această locuinţă încântătoare din grădina palatului lui Nizam al Mulk.

„Negrul de la poartă trebuie să aducă un mullah. Ne va cununa acum, imediat!”

„Iar mullahul cel cumsecade e de fapt un terorist travestit, care te înjunghie pe tine şi nu mă iartă nici pe mine. Nu, mai bine rămân nemăritată, dar vie.” Roxane strâmbă din gură: „Creezi că purtătorul de coadă de cal ne-a vorbit doar în glumă? Să stăm liniştiţi, să aşteptăm, să nu ieşim afară?!”

„E prea zelos. Altfel n-ar fi obţinut aşa de repede coadă de cai. Aş vrea, Roxane, să-i anunţ pe cunoscuţii mei de aici: pe bătrânul Gemcid, vechiul majordom din Herat; pe cei doi fraţi Isaac şi Ezechil, şi pe Masud Hamid, cel mai bun doctor de aici. Voi scrie câteva rânduri, iar negrul...”

„Mai bine nu întreprinde nimic până nu-l vedem pe nizam. Poate nu vrea să se ştie de prezenţa noastră aici.” „Zvonul oricum o să se răspândească. Dar dacă creezi că trebuie să aşteptăm, bine! Pe mullah pot totuşi să-l înştiinţez? Dacă nu vrei acum să te măriţi cu mine – poate că altădată n-o mai vreau eu.”

„Eşti un nesuferit. Da, asta eşti. Nici nu mă gândesc să mă mărit în secret.”

„A fost o ofertă! Ai respins-o. Am să ţin minte!”

Râseră din nou.

Cu puţin înainte de miezul nopţii veni colonelul selgiucid şi-i luă. Roxane era fără văl, Omar purta halatul său albastru. Era complet întuneric. Nimeni nu putea vedea faţa Roxanei, nici santinelele care şedeau între tumarini şi chiparoşi, piersici şi caişi în jurul ceaunelor

— O imagine ciudată în această grădină decorativă şi senină.

Colonelul evită să treacă printre grupele de soldaţi; îi ocoli pe cât se putea; de fiecare dată însă când ajungea în apropierea lor le striga un cuvânt, scoţând un sunet gutural, de neînţeles, care părea să fie o parolă. În faţa chioşcului nizamului stăteau doi circazieni cu iataganele scoase.

Omar oftă în sinea lui. Soldaţi, săbii trase! Unde ajunseseră prietenii din Nişapur, cu visul lor despre comunitatea musulmanilor credincioşi? Circazieni sălbatici îl apărau pe nizam, aşa cum odinioară Harun al Raşid eta păzit pe tronul său, în spatele căruia stătea călăul cu securea…

Nizamul îl primi cordial. Îşi îmbrăţişă prietenul, se aplecă în faţa frumoasei tinere femei şi îşi ceru scuze pentru ora târzie. Nu lăsă prin nimic să se înţeleagă că îl aşteptase pe Omar mai devreme. Sau singur, fără Roxane.

Nizamul era un bărbat înalt, zvelt, care arăta mai tânăr decât Omar, deşi era cu patru sau cinci ani mai în vârstă. Nu purta halat, ci o jachetă neagră, semilungă, închisă în faţă cu nasturi şi cu un mic guler ridicat. Faţa avea un aer ascetic, sever… Părul uşor înspicat era împodobit de o tichie tivită cu o bordură de aur frumos brodată.

Se aşezară şi în timp ce luau gustarea oferită, şerbetul, nizamul îi învălui cu o privire în care severitatea şi simpatia se amestecau în mod ciudat. Susţinu cu tărie că se bucură în mod deosebit de venirea Roxanei. Bărbaţii fără femeile lor sunt întotdeauna doar jumătate de oameni, Dar pentru că timpul e înaintat este nevoit să treacă neîntârziat la subiect.

„S-au schimbat unele lucruri de când ţi-am scris scrisoarea şi te-am rugat să vii imediat aici. Atunci speram că tu, Omar, ai să ajungi aici în scurt timp prin Nişapur şi pe drumul mătăsii. Nu, nu-mi spune nimic, ştiu tot. Am primit rapoarte despre atacul din cel de-al treilea caravanserai, ştiu că Sabbah a poruncit să fie omorâţi cinci dintre paznicii

tăi. Acum o lună părea că o demonstraţie de forţă ar fi suficientă pentru a-l intimida pe Sabbah. Acum nu mai ajunge. L-am subestimat pe Hassan, asta ţi-o spun doar ţie. Acum trebuie să mă aştept la izbucnirea unei răscoale deschise.”

Omar ascultă. Nu voia să-l întrerupă pe nizam.

„Trupele noastre de elită se găsesc din cauza asta în stare de alarmă în toată împărăţia. Suntem vigilenţi. Nu am intenţia să las să piară în haos reforme vechi de decenii.”

Nizamul tăcu. Îl privi pătrunzător pe Omar, îi zâmbi apoi Roxanei. Căută să descifreze faţa lui Omar, să-i citească gândurile din priviri.

„Sunt sigur că tu, Omar, gândeşti ca mine. Nu am putut dezgropa împărăţia marilor regi din molozul palatelor. Vechea putere a Persiei a trecut. Dar ceea ce era de făcut din ţara asta, sub selgiucizi, am făcut.

Pot spune: ce a făcut sau n-a făcut şahul Malik în ultimi douăzeci de ani, a făcut sau nu la sfatul meu. Acum, că ne ameninţă răscoala lui Hassan, mi se fae reproşuri amare că am dat ordin de dezarmare. Acolo unde înainte vreme trei escadroane de arcaşi cu coifuri de aur rădeau tot de pe faţa pământului, astăzi se află doar câte o jumătate de escadron. Nu cu mulţi ani în urmă ne sufoca propria noastră armată! Peste jumătate de milion de selgiucizi se aflau sub arme! O adunătură imensă de călăreţi pe cămile, trebuia hrănită de ţara asta an de an, fie că recolta era proastă, fie că era bună. Persia îşi pierdea din puteri ea un călăreţ într-o armură prea grea. Poverile apăsau pe un strat mult prea mic de ţărani, meseriaşi şi negustori. Omar, eu nu am intenţia să-ţi amintesc reformele mele. Trupele de elită sunt şi acum suficient de puternice. Trebuie doar să înţelegi – şi asta foarte dar – despre ce e vorba.

Şahul Malik este asaltat de agii tuturor cozilor de cal, de toţi comandanţii de armată şi trupe să termine o dată cu Hassissinii din ţară (deşi oricine ştie că cetăţile lor nu pot fi luate) şi, după dorinţa coloneilor, să cucerească Cairo şi Ierusalimul; vor să-i răstoarne pe fatimizi, să-i nimicească

pe şuţii din ţară şi din afara ţării. Reacţia primitivă a coloneilor: război! Şi prin asta să înlături simultan opoziţia! în limbajul militarilor asta înseamnă: să-l ataci şi să-l distrugi pe duşman, înăuntru şi în afară!”

Nizamul arăta obosit. Obrajii îi erau palizi. Se vedea că ţinuse deja de multe ori această cuvântare. Faţa nu-i mai exprima nicio urmă de amabilitate. Omar se gândi că acest om mai păstra doar puţin din felul de a fi al vechiului său tovarăş de învăţătură. Abdul Kasserăm. Era un alt bărbat cel care le vorbea, lui şi Roxanei.

Nizamul era prea deştept ca să nu ghicească ce se petrecea în mintea lui Omar. Cunoştea efectul pe care îl producea asupra partenerilor săi de cele mai multe ori mai bine decât aceştia înşişi.

„Creezi că agitaţia mea riu este îndreptăţită? Să ştii că este. Trebuie să reuşesc să-i trag pe sfoară pe colonei. Să elimin partidul războinic.”

„Atunci sunt omul tău”, spuse Omar.

„Bine”. Nizamul păru că atât aşteptase.

„Nu ne putem permite nici să ducem un război civil şi nici să începem acum o luptă cu fatimizii! Fatimizii din Egipt trebuie să-i ţină în loc pe francii de la Ierusalim şi pe împăratul de la Rum. Deci – acum! — fără război cu fatimizii şiiţi. Şi fără război cu ben Sabbah pe care nu-l putem cuceri de fel. Cetăţile sale din munţi nu pot fi luate!

Omar răsuflă uşurat. „Şi în această privinţă pot să te urmez!”

„Dar acum ascultă-mă: Teroarea lui Hassan ia proporţii tot mai mari, el vrea răscoală! Şi nu se va bizui numai pe cele câteva sute sau mii de terorişti, pe ucigaşii săi ca nişte năluci, pe fiii săi de tigru, îi va aduna în jurul său pe toţi cei fără pământ, pe toţi dezmoşteniţii.”

Omar îl întrerupse: „Aceşti ţărani dezmoşteniţi sunt victimele dominaţiei selgiucizilor.” Şovăi. „Nici ţie nu ţi-a reuşit să-i legi de un loc, să le dai pământ să-i faci din bandiţi iarăşi ţărani. Numărul lor creşte.

„Următorii paşi ai reformelor mele vor atinge ceea ce

observi tu aici. Ştiu, sunt în întârziere. Sunt presat de timp. Reducerea armatei a fost totuşi lucrul cel mai important – armata ar fi ruinat totul. Acum îmi iese Hassan în cale, sau mi se pune de-a curmezişul, cum vrei. Ce-mi trebuie mie e o condamnare a lui Hassan ca duşman al statului, ca disident religios. Nu toţi vagabonzii sunt pentru el. Însă cu siguranţă destui – dacă nu reuşesc să-l prezint ca demon, criminal, ca pe Şeitan însuşi. Atâta timp cât grupele sale de terorişti continuă să opereze ca până acum, eu am posibilitatea să-l prezint ca răufăcător în întreaga lume islamică. Dacă însă izbucneşte mai întâi răscoala – atunci va face pe eliberatorul Persiei de sub selgiucizi pentru a ajunge la putere. Asta trebuie să împiedicăm şi tu, şi eu.

„Eu", spuse Omar. „Cum pot eu?"

„Vom aduna Curtea mâine în ziua Anului Nou la Moscheea Yuma. Toţi se vor întruni la înalta Poartă. Şi acolo îi vom blestema oficial pe teroriştii lui Hassan şi pe el însuşi ca duşmani ai statului. Tu îl vei acuza."

„Eu", întrebă Omar, „eu îl voi acuza pe Hassan?"

„Da", spuse vizirul. „Nu tu singur. Bineînţeles că o vor face şi alţii. Şi sultanul îi va lăsa pe toţi să vorbească potrivit vechiului obicei. Va alcătui curtea de judecată din cei mai buni oratori. Curtea îl va condamna apoi pe Hassan."

„Dar nu l-aţi închis pe Hassan – nu se poate apăra în faţa judecăţii!"

„Nu e necesar. Pe tatăl terorii, pe omul care a inventat teroarea nu e nevoie să-l aduci în faţa curţii de judecată."

Omar privea neîncrezător: „Chiar creezi asta, Abdul?"

„Da."

Omar spuse simplu: „Vreau să repet că sunt omul tău. Abdul. Sunt prietenul tău. Îţi înţeleg situaţia. Vrei această acţiune de stat – şi acuzaţia mea – pentru a-i despărţi de Hassan pe cei de bună credinţă din ţară. Doreşti această demonstraţie la înalta Poartă pentru a opri atât războiul din interior, cât şi lupta contra duşmanilor din afară. Ai nevoie de pace pentru reformele tale. Înţeleg asta şi cred că şi

Boxane îţi va da dreptate.”

Nizamul rosti politicios: „Pun mult preţ pe părerea Roxanei.”

Roxane dădu din cap. Era de acord cu ce spunea Omar.

Omar continuă: „După ce am stabilit dar asta, că eu – un persan-arab, un bărbat de la Curte – sprijin pe deplin politica selgiucizilor, adică politica ta, trebuie să fac o delimitare.”

Omar amuţi. Nizamul îl privea calm, fără să-şi mişte vreun muşchi al feţei: „Ce delimitare?”

„Nu pot decât să-l acuz pe Hassan, când ştiu de ce face ceea ce face, de ce omoară sau porunceşte să fie omorâţi oamenii. Care sunt motivele sale de acţiune. Eu îţi cunosc ţie motivele, ştiu de ce îl acuzi, de ce vrei să-l condamni la moarte. Creezi că aş condamna la moarte un prieten, fără ca acesta să aibă posibilitatea de a se apăra?” Nizamul spuse liniştit: „Ţi-a măcelărit cei cinci arcaşi ca pe nişte vite. Pe tine nu te-a nimerit. Altfel ai fi şi tu acum mort şi la fel Roxane.”

„Nu. Călăreţii din pustiu nu ne-au atacat, nu ne-au lovit. M-au prevenit să nu merg la tine. Eu nu mă las însă folosit nici de tine, nici de Hassan.”

Nizamul privi supărat: „Nimeni nu te foloseşte. Şi cel mai puţin eu. Ţi se pare doar. Tu eşti împotriva forţei. Asta e meseria mea. Am primit răspunderea pentru această împărăţie. De la şahul Malik. Şi eu port această responsabilitate. Şi faţă de Hassan, care a fost şi el o dată prietenul meu.”

Roxane spuse că ar fi vrut încă mai devreme să amintească acest lucru. Oare nu există o altă cale? Tratative cu Hassan? O discuţie între foşti prieteni? Ea ca femeie nu se pricepe la politică, dar atâta lucru ştie că sunt posibile mereu noi combinaţii. Că din duşmani se fac deseori prieteni.

Nizamul se sculă în picioare. „V-am spus, ce era de spus. Tu, Omar, mă vei ajuta. Mă încred în tine. Mă bizui pe tine. Mă bazez pe reacţia ce se va crea când tu însuţi îl vei

blestema pe Hassan. Şi-l vei condamna la moarte.” „Asta nu pot.”

„Ai să poţi.”

„Cred că nu!”

„Ai să încerci, Omar!”

„Cum să…”

„Pe vechea noastră prietenie! Nu te-am lăsat să duci o viaţă liniştită, de învăţat, în umbra tronului?”

Omar încremeni. Asta era deci plata.

Mai spuse o dată: „Aş vrea mai întâi să vorbesc cu Hassan. Trimite-mă la el. În misiune oficială sau secretă. Am să aflu ce s-a ales de el.”

Nizamul îl întrerupse rece: „Un ucigaş în masă. Nu ajunge?”

Omar îşi îndreptă spinarea. Se gândi. Faţa i se destinse dintr-odată. Vorbi apoi mai departe, dar ca de la depăr tare, dintr-un alt loc: „Ce vrei tu de la mine, de la ceilalţi, de la demnitari – şi de la vagabonzii, care trebuie brusc să treacă de partea ta şi a politicii tale, care stă sub semnul forţei. E vorba de putere. De supraputere în împărăţia asta. În această federaţie de state ale marilor selgiucizi din care fiecare văr şi nepot al sultanului ar vrea să-şi desprindă o bucăţică pentru sine. Pe Şeitan!” Omar pronunţă numele diavolului foarte blând şi aproape drăgăstos. „îmi displace orice fel de politică care apelează la forţă! De fapt şi politica ta. Deşi văd că motivele tale sunt oficiale, se bazează pe stat, au conţinut statal. Ce treabă am însă eu cu asta? Dă-mi timp până – până mâine. Oricum e foarte puţin… Abdul!”

Nizamul nu părea foarte mulţumit. Întorcându-se spre Roxane îşi exprimă încrederea în faptul că ea îşi va face simţită influenţa asupra lui Omar. Dacă va face ce îl roagă el, nizamul, atunci Omar va putea să examineze netulburat stelele; să bea vinul roşu sec sau dulce şi să admire trandafirii. Iar lui Omar îi spuse: „Cumpăneşte cuvintele mele. Călătoria ta la Isfahan nu trebuie să rămână zadarnică. Fiecare trebuie să se hotărască cum stă în

politică. Priveşte-mă, eu trebuie s-o fac zilnic, de ani de zile deja, fără întrerupere. Nu trebuie să spui decât un cuvânt, o propoziţie: „Hassan este vinovat de moarte ca trădător şi criminal de stat.”

Apoi nizamul zâmbi, lăudă părul frumos al Roxanei şi-i făcu un compliment. „Ne vom vşdea mai des după ziua de mâine”, spuse el în treacăt. „Sunteţi – într-adevăr de multă vreme – cei mai iubiţi oaspeţi ai mei. Şi acum – acum cred că e timpul să mergem la culcare” Şi-i conduse pe Omar şi pe Roxane până la poarta pavilionului.

Colonelul îi conduse apoi la chioşc. În timp ce Roxane încerca să păşească cu grijă peste corpul negrului în veşmânt purpuriu care se culcase pe prag – sclavul se ridică şi spuse absent. „Nobilul şeic Omar este aşteptat. Este n vizită bisericească.”

Omar se holbă la negru: „Cine e în casa noastră?”

„Cea mai mare înţelepciune a Domnului, alimul din Isfahan, Mohammed Bakiri, lumina credinţei şi ştiinţei binevoieşte să vă aştepte.”

Roxane se furişă în camera ei, Omar merse înainte până în mijlocul livanului. Când sclavul negru închise poarta camera fu străbătută de un curent de aer şi lumina lămpii pâlpâi. În spate, pe covor, şedea un om cu o siluetă nedefinită. Fiindcă nu zicea nimic, Omar cită *t* „O lampă într-un loc fără vânt nu pâlpâie.” Omar ştia că discuţia cu alimul trebuia să decurgă furtunos. Propoziţia* era din Bhaghvadgita, o veche carte hindusă, pe care musulmanul precis nu o cunoştea. Omar se aşează încet şi circumspect în faţa alimului. „Te salut în aceasta casă a prietenului meu. E târziu, dar eşti binevenit.”

În mod surprinzător Bakiri se legă de citat: „Un loc fără vânt, Omar ibn Khayyam, este sufletul omului care îşi îmblânzeşte gândirea, care se suspune autodisciplinei.” Făcu o pauză. Apoi spuse: „Sunt aici, Omar, fiu al lui Ibrahim, pentru aţi da un sfat.”

Acolo şedea deci alimul cel mare, capul teologilor, oglinda înţelepciunii, lumina Coranului; era foarte gras şi,

cum i se păru lui Omar, foarte şiret.

Încăperea abia era luminată de lampă. Luminiţa ardea între bărbaţi. Faţa alimului i se păru lui Omar plină dfi umbre neliniştite, probabil că el însuşi oferea oaspetelui o privelişte similară!

„Sfat*?*" Omar clătină din cap: „De ce vrei să-mi dai un sfat?"

„Pentru că ai nevoie de el!"

„Sunt oare unul din aceia care poate fi ajutat prin sfaturi?"

„Nu vreau deloc să te ajut. Vreau să te previn!" „Ce să faci?"

„Să te previn, faţă de tine însuţi, Omar!"

„De ce-ţi pasă de mine? Vezi-ţi de tine!"

„Eşti îndărătnic. Creezi că poţi trăi doar pentru tine."

' „E adevărat. Renunţ în mare măsură la ajutorul mullahilor şi ulemanilor!"

„Păcatul tău e trufia. Am ştiut asta. Şi văd acum confirmarea."

„Vii la această oră de noapte pentru a-mi spune aşa ceva?"

„Nu. Te sfătuiesc să faci ceea ce nu vei face cu plăcere. Trebuie să-l acuzi mâine pe Hassan la înalta Poartă şi să-l declari în faţa Curţii de judecată vinovat de moarte!"

„Ah", spuse Omar iritat. „Trebuie? Cine spune?"

„Eu. Şi sultanul vrea. Vei spune: Hassan ben Sabbah trebuie să moară!"

Omar întoarse răspunsul cu expresia teologică: „Dacă stă scris în cartea vieţii că trebuie să moară, atunci va muri. Ca noi toţi cândva. Dar să numeşti ziua şi ora e interzis credinciosului! Vrei să-l anticipez pe cel Unic şi Singur? Cine sunt eu?"

„Un ateist. Un lup în blană de oaie. Un necredincios care pretinde că e credincios! Asta eşti, Omar!"

„Aşa ceva se numeşte atac. Cred în Alah şi în Profetul său. Urmez cele cinci porunci, mă spăl după cele prescrise, dăruiesc săracilor. Am fost în lupta contra necredincioşilor –

sub Alp Arslan. Nu am totuşi ce succese să arăt. Vreau să spun: nu am omorât niciun duşman. Cândva am să pornesc şi în călătoria către Mecca! Şi pe mine mă numeşti necredincios?”

„Pentru că eşti.”

„Ai aflat că beau vin?”

Alimul făcu semn cu mâna.

„Eşti necredincios în adâncul inimii, Omar. Chiar dacă urmezi atât de exact toate poruncile pe care Profetul – fie-i numele lăudat – ni le-a dezvăluit şi interpretat. Ştiu că te prefaci, creezi doar cu buzele. Nu cu inima!”

„Poţi citi gândurile? Nu. Aşa că îţi spun, ceea ce cred îmi este dictat de raţiune. Dacă îi numeşti necredincioşi pe toţi cei care îndeplinesc poruncile ca mine,

. Atunci există puţini credincioşi ai Islamului!”

„Te înşeli, Omar. Există milioane care cred din toată inima şi cu toată fiinţa!”

„Dacă zici tu”, replică Omar.

„Tu însă nu eşti aşa. Tu eşti în realitate un duşman al Islamului!”

„îmi pare rău dacă nu te pot convinge de contrariu. Dar de ce vorbeşti aşa cu mine?”

„Pentru că eşti un om important!”

„Eu?”

„Sultanul îşi pleacă urechea la spusele tale. Vizirul are nevoie de tine.”

„Nu voi face nimic pentru ca Hassan să fie osândit, fără să se poată apăra, fără să fie ascultat!”

„Vei pieri omorât fie de sultan fie de Hassan, dacă nu foloseşti şiretenia. Fi contra lui Hassan! Te ascund într-o mănăstire!”

„Nu vreau nicio mănăstire. Nu vreau să mă ascund. Voi toţi nu cunoaşteţi decât extremele, da sau nu. De tonuri de gri, de tonuri intermediare n-ai auzit încă sau mai bine zis nu le-ai văzut. Ştiu că Hassan a făcut fărădelegi şi nu vreau să-l scuz. Vreau doar să ştiu motivul pentru care-a făcut-o. Nu pot fi de acord ca el să fie condamnat în absenţă.”

„Nu eşti numai ateist. Eşti un partizan al lui Hassan!”

„Atunci sunt şi şiit, ismaelit, mazdakit... şi mai ce? Ah, taci, alim. Lasă-mă în pace!”

„Ai să fi deştept şi ai să rămâi adeptul nostru, Omar! „Nu sunt adeptul nimănui!”

„Eşti nebun!”

„Cum vorbeşti cu mine? Eşti vizirul, sultanul, califul, chiar Alah însuşi?”

„Nu huli! Nu scapi de hotărâre. Fi de partea noastră, fi contra lui Hassan! Asta-i tot ce am să-ţi spun!” Omar tăcu. Bakiri mai spuse o dată: „Deci. Votezi pentru moartea lui Hassan?”

Omar se sculă. Flacăra se stinse în lampă. Era întuneric de tot.

Când Omar aprinse în sfârşit din nou lampa, locul alimului era gol.

Şcoala ucigaşilor în primele zile Demawed se descurcă cu greu. Fuadeddin îl repartizase într-un grup de tineri unde el era cel mai mic. În dimineaţa în care li se alătură, unica lor ocupaţie consta în a se lovi unul pe altul cu beţe lungi. În timpul ciomăgelii trebuiau, printr-o mânuire dibace a băţului, să arunce arma din mâna adversarului sau să-l azvârle pe acesta la pământ. Dacă cineva izbutea, câştigătorul era imediat atacat de unul sau mai mulţi mânuitori de bâte şi forţat să se apere din nou sau să încaseze lovituri puternice. Demawed, surprins de acest sport violent, căpătă curând o puzderie de răni dureroase ceea ce-l făcu să reacţioneze orbeşte, aproape fără să se gândească, şi după scurt timp reuşi prin mişcări fulgerătoare să-i ţină la distanţă pe adversari. Fuad-eddin îl urmărea cu satisfacţie.

Băiatul, pe care îl luase drept mototol, trecea deci cu succes această probă de curaj. Se rotea ca un titirez, şuierând cu bâta în jurul său şi ţinându-i pe atacanţi la o distanţă sigură. Demawed, socotea Fuad-eddin, avea ceva ce lui îi plăcea să numească „măduvă tare”. În ochii lui, băiatul putea deci trece prin tratamente şi mai dure.

Pe terenul care se întindea în faţa zidului grădinii de ambele părţi ale râului de munte existau obstacole artificiale, dar şi naturale reprezentând în totalitate un teren excelent de antrenament pentru călirea corporală. Se puteau practic verifica aici agilitatea, curajul şi spiritul de luptă de orice fel.

Învingerea terenului dificil, escaladarea zidurilor, căţăratul pe stânci şi prin copaci, mersul prin iazuri şi mlaştină, săritul peste râpe şi şanţuri, târâtul prin canalele înguste ale unui sistem de canalizare scos din funcţiune, toate acestea puteau fi exersate într-o succesiune sistematică, ordonată după gradul crescând de dificultate.

Demawed şi tovarăşii săi se simţeau precum animalele chinuite la sânge, de la care se cer lucruri pur şi simplu imposibile. Înţeleseră că erau dresaţi şi că această dresură le solicita toate forţele. Nu după prea mult timp însă, muşchii li se adaptară la oboseală, iar antrenamentul regulat de luptă şi călire, repetat de mai multe ori pe zi, le slăbi rezistenţa interioară, puternică la început. Un om tânăr se obişnuieşte cu un tratament inuman, cu duritatea şi lipsa de menajamente, în special atunci când acesta nu i se aplică doar lui singur, ci unui grup de semeni de aceeaşi vârstă.

Tactica lui Fuad-eddin consta în a nu-i lăuda pe tinerii bărbaţi şi băieţi, chiar dacă aveau rezultate bune, ci în a lua totul ca de la sine înţeles. Pentru greşelile rele mai mici îi certa, ceea ce îi lovea din greu pe cei în cauză; îi pedepsea şi prin privarea de somn şi hrană când rezultatele lor rămâneau sub o anumită limită pe care o stabilea el singur. La toate acestea se adăuga ambiţia stârnită a tinerilor: niciunul nu voia să rămână în urma celuilalt, fiecare dorea să arate cât e de silitor sau să evite să fie pedepsit. În curând se născu un fel de competiţie între băieţi, cine e cel mai dur, cel mai insensibil, cine e „cel mai bun”.

Acest antrenament dură trei săptămâni şi, conform planului de pregătire al lui Fuad-eddin, verificările, probele de forţă, exerciţiile se înăspreau mereu. Întrucât orice apel,

cât de blând, la sensibilitate, chiar un mod normal, înţelegător de-a vorbi nu erau admise în grupă, iar simpatia, mila, înclinaţia de a-l ajuta pe celălalt în caz de nevoie erau strict interzise, natura primară, brută a omului ieşea deseori la iveală. Acesta era de altfel ţelul şi intenţia lui Fuad-eddin, care contase pe o astfel de reacţie. Patru băieţi apostrofaţi ca „slabi” şi „fricoşi”, care nu promiteau în niciun fel de condiţii să devină mai „duri” şi mai „potriviţi”, fură excluşi de Fuad-eddin. Ei dispărură din orizontul băieţilor, nu mai dormeau în acelaşi loc, nu mai mâncau cu ei. Nimeni nu vorbea despre ei. De parcă ar fi fost leproşi, morţi.

După ce fu sigur că îşi însuşiseră lupta cu bâtele, Fuad-eddin le dădu băieţilor cuţite şi pumnale, arme ascuţite, aducătoare de moarte. Îi învăţă să evite prin mişcări rapide ale corpului înţepăturile şi tăieturile şi încercă să-i deprindă cum să dezarmeze adversarii înarmaţi fără a fi ei înşişi răniţi. Acest ciclu se dovedi dificil, succesele nu apărură în măsura în care le aşteptase Fuad-eddin. Armele aducătoare de moarte îi făceau prudenţi pe băieţi. Fuad-eddin era enervat; pesemne că trecuse prea devreme la antrenamentul hotărâtor, se gândea el. Dar timpul planificat nu-i dădea altă alternativă. Oricât demult îşi folosea experienţa, îşi ilustra trucurile de luptat, băieţii nu învăţau atât de repede pe cât i se părea lui necesar.

Trebuia deci să folosească metode mai aspre. Fuadeddin nu se găsea în niciun caz în încurcătură când era vorba să aleagă mijloacele. Şi nu era nicidecum mofturos, în temniţele murdare ale cetăţii Alamut erau ţinuţi ostateci *1* care nu promiteau niciun beneficiu. Uneori se înşelau şi fiii de tigru şi luau prinşi oameni pentru care nu voia nimeni să plătească bani de răscumpărare. Numărul acestor erori era în general mic. În acel moment, Fuad-eddin avea la dispoziţie doar un cămătar şi împrumutător de bani: se pare că nimeni din întreaga Armenie nu voia să-l aibă pe acest om, căci se afla deja de mai multe luni în prizonierat, fără să fi sosit vreo ofertă de plată a răscumpărării.

Omuleţul firav mai era pe deasupra şi cumplit de bolnav – iar doctorii de înaltă calificare, dintre care se găseau mai mulţi la Alamut, nu-i dădeau în niciun caz şansa de a mai trăi mai mult de câteva săptămâni.

Fuad-eddin îl scosese pe cămătar din temniţă şi-l aduse băieţilor. Le explică că acest armean era creştin, deci ghiaur, un necredincios, tot aşa de rău ca un adept al lui Zoroastru. Un om care toată viaţa acţionase contra poruncilor Coranului, un duşman al dreptcredincioşilor, a cărui stârpire ar fi plină de merit. Luptătorului pentru un singur Dumnezeu îi stă totuşi deschisă împărăţia cerului.

Mai mult chiar: Fuad-eddin îi promise aceluia, care ar avea curajul să-l omoare, întoarcerea în Paradis.

Băieţii nu uitaseră cum fuseseră primiţi la sosire. Pentru mulţi dintre ei fusese prima întâlnire cu fiinţe de sex feminin. Sângele li se învolbura, dorinţa, înfrânată prin antrenamentul dur, izbucni, şi alegerea între chinul antrenamentului fizic şi dulcea plăcere fusese deja făcută de majoritatea înainte ca Fuad-eddin să termine de vorbit. Noaptea băieţii visau fetele, micile pavilioane, petrecerile desfrânate. În fiecare zi călăreau, fugeau sau mergeau pe lângă zidul în spatele căruia se afla Paradisul lor. De săptămâni întregi ştiau ce ascundea acest zid şi nu aveau voie să între. Nu le era îngăduit în timpul pregătirii. Aproape că nu-l auziră pe Fuad-eddin adăugând că cel curajos nu poate totuşi să se gândească că va sta mai mult de trei zile în Paradis. Un singur cuvânt – cuvântu „Paradis” – îi înflăcără pe băieţi.

Demawed, pe care Fuad-eddin îl privise pătrunzător în timpul alocuţiunii sale se simţi vizat personal. Se sperie îngrozitor. Suportase totul, dar pe cât demult îi era dor – ca şi celorlalţi de Paradis, pe atât demult se îngrozea la gândul vărsării de sânge pe care o cerea Fuadeddin. Mai puţin îngrijorat decât Demawed, se anunţă cel de lângă el, un băiat pe nume Sargon, care ieşise mereu în evidenţă prin nechibzuinţă; Sargon sări pe armean ca un copoi dresat, scoase în timpul săriturii pumnalul şi i-l înfipse bătrânului

care tremura drept în inimă. Omul căzu ca un par, şi pentru că Sargon nimerise bine şi rana împunsăturii era mică, cămătarul sângeră doar foarte puţin. Fuad-eddin îl lăudă pe băiat şi prezentă comportarea sa ca exemplară. Fuad-eddin împinse monstruozitatea la extremă, poruncindu-i lui Sargon să taie una din urechile armeanului. Aceasta urma să-i servească lui Sargon în acelaşi timp ca taxă de intrare în Paradis.

Sargon fu invidiat de camarazii săi. Când după trei zile se întoarse la grupă, era eroul în jurul căruia se învârteau toate discuţiile. Trebui să povestească pe larg cum fusese. Şi Sargon nu avu nevoie să exagereze: trăise, într-adevăr, gustase cele mai îndrăzneţe vise ale pubertaţii, şi îşi povesti aventurile care încinseră fantezia băieţilor; cu ce preţ ajunsese Sargon în Paradis, despre asta nu mai era vorba.

Totuşi Fuad-eddin era prea deştept pentru a folosi prea curând acest mijloc. Începu să-şi varieze ordinele. Pe un băiat din Kerman, pe care îl trimise cu o solie peste munte şi care parcursese într-o singură zi un drum pentru care erau în mod obişnuit necesare două zile îl lăsă la întoarcere în mod surprinzător să stea o săptămână întreagă în Paradis. Un tânăr care la un exerciţiu de luptă căpătă o rană adâncă la antebraţul stâng avu voie să petreacă o zi întreagă „în spatele zidului, în grădina Eden”. Fuad-eddin ajunse prin această metodă să-l facă pe fiecare din grupă să fie oricând gata de a urma orice poruncă. Iar Demawed, care până atunci nu reuşise prin nicio faptă să ajungă în Paradis, începu să fie nemulţumit de sine însuşi. Da, veni momentul să se ocărască ca prostănac că nu-şi adunase forţele să-l omoare pe armean.

Băieţii – douăzeci la număr –, care făceau zilnic exerciţii de luptă, nu aveau alt anturaj decât pe camarazii lor şi pe Fuad-eddin. Erau izolaţi ca grupă. Nu se întâlneau niciodată cu celelalte grupe, nu le vedeau decât de la distanţă. Chiar locurile de dormit se aflau departe unul de altul. Iar de caii lor trebuiau să se îngrijească singuri. O haită de câini îi

însoţea la exerciţii, în timpul marşurilor şi călăritului în munţi. Erau câini albi de vânătoare, cu urechi ascuţite şi ochi roşii.. Câinii fugeau îngrămădiţi formând o haită închisă. Fuad-eddin îi folosea la depistatul urmelor şi la hăituit. Îl ascultau practic doar pe maestrul de exerciţii. Lui Demawed îi repugnau câinii de vânătoare, chiar se temea de ei. De altfel se simţea alunecând într-o dispoziţie tot mai ciudată: trupeşte răspundea tuturor solicitărilor, chiar şi celor mai grele pe care le impunea Fuad-eddin, în fundul sufletului se simţea însă gol şi singur. Amintirea tatălui, fraţilor, a doicii Maha-Titi îl chinuia acum foarte des. Nu putea înţelege că era despărţit de ei, de cei iubiţi, şi că trebuiau să rămână despărţiţi. Pe deasupra Fuad-eddin le interzicea tuturor băieţilor să pomenească despre rudele sau cunoscuţii lor. Demawed făcea totul pur mecanic, suporta toate tracasările, iar seara cădea frânt de oboseală în culcuş.

Într-o zi de vânătoare, în care Fuad-eddin îi condusese pe băieţi până în creierul munţilor, câinii stârniră un superb cerb, căruia îi reuşi, după ce fusese mai mult timp hăituit, să scape – şi anume printr-o întâlnire ciudată: câinii ajunseseră prea aproape de vizuina unui leu de munte, observaseră prea târziu ce primejdie îi ameninţa şi părăsiseră urma pentru a se pune pe ei înşişi în siguranţă. Căţeaua Franka se găsea însă în raza săriturii leului: leul se luă după ea şi cu o gheară o atinse pe Franka, care urlând şi sângerând, îi scăpă. Băieţii care sosiră în fugă traseră cu arcul şi îl uciseră. Demawed susţinea că săgeata lui ar fi pus capacul, când leul se prăbuşi.

Căţeaua rănită fugi la Demawed, care o luă la el. În zilele următoare se înfiripă o legătură aproape tandră între băiat şi Franka. Ea fugea la el, ori de câte ori găsea prilejul, îl lăsa să o mângâie, s-o hrănească şi se lipea de el. Şi el nu făcuse decât să-i lege rana sângerândă. Franka era recunoscătoare. Demawed fu câtva timp fericit: atunci când se juca cu căţeaua.

Fuad-eddin îi dădu câteva zile timp lui Demawed s-o

îndrăgească pe Franka şi într-o dimineaţă îi porunci s-o omoare. Un câine de vânătoare care dezvoltă sentimente tandre nu mai poate fi folosit. Demawed trebuie să-l omoare pe loc. Şi Demawed ascultă. Se văzu – şi el însuşi fu surprins – cum executa ordinul lui Fuad-eddin. Erau în el două persoane. Una care îi tăie fără un cuvânt şi rapid beregata câinelui, şi o alta, care era de faţă şi privea totul. Nu încerca niciun sentiment. Făcea ce voia de la el Fuad-eddin. Când, în cele din urmă, o văzu pe Franka, cu labele întinse, zăcând pe pământ şi sângele uscându-i-se în nisip, Demawed simţi ruşinea. Ce făcuse! O omorâse pe Franka! Franka care îl iubea şi pe care el o iubea. Îl privi plin de ură pe Fuad-eddin. Îl ura pe Fuad-eddin şi se ura pe sine. Antrenorul zâmbi însă larg:

„Demawed, iată cele trei zile ale tale. Trebuie să-i tai lui Franka urechea stângă.”

Şi Demawed o făcu. Erau cele trei zile ale sale. Iar Franka era doar un câine rău de vânătoare, pe care nu-l mai putea nimeni folosi. Demawed se afla aproape de Paradis.

Luă în mâna stângă urechea mânjită de sânge, îşi vârî pumnalul în centură şi plecă. Traversă pajiştea, merse de-a lungul zidului până la poarta aurită cu grilaj şi se opri acolo. Oare ce se va întâmpla acum? Fuad-eddin, camarazii, rudele, tatăl Sergal şi fraţii – nu existaseră niciodată. Era de parcă viaţa ar fi început abia astăzi. Veni cineva şi îi luă urechea, un bărbat pe care nu-l privi şi care de fapt nu părea om, ci un sac gras şi mare. Apoi intră într-o căsuţă în care un băiat negru, mult mai tânăr decât el îi luă hainele. Se găsea acolo o cadă de baie, în care se spălă, i se dădură uleiuri şi pomezi cu care se unse. Negrul îi întinse un halat frumos, îi puse pe cap o tichie persană, aduse pilaf şi khusfah. Iar Demawed mâncă. Mâncă migdale, portocale şi curmale. Şedea ca în vinăria tatălui său şi bea vin. Numai că acum băiatul negru era cel care îi turna dintr-o sticlă burtoasă, iar el, sakiul, avea la rândul său un saki. Era acesta Paradisul? Nu, nu putea fi decât începutul minunăţiilor care îl aşteptau.

Băiatul negru se numea Zem. Şi Zem îi spuse că în câteva minute va sosi alimul şi că Demawed va trebui să se scoale în picioare, să-l salute şi să fie atent la tot ce îi va spune acest bărbat sfânt. Demawed îndrăzni să întrebe: „Şi unde sunt fetele?” Zem însă clătină doar din cap şi părăsi pavilionul. Dură ceva timp până ce veni alimul, un bărbat uscăţiv cu un singur ochi, a cărui piele stătea întinsă peste oasele feţei. Gura mototolită era încadrată de o barbă îngustă, rară. Pe cap purta o tichie neagră înaltă.

„Te numeşti Demawed, spuse el, şi ai fost crescut ca ghiaur. Ai fost un adevărat păgân înainte de a veni aici. Există cinci lucruri pe care de acum încolo va trebui să le respecţi. Nu mai mult. Mai întâi să recunoşti că Alah este unicul Dumnezeu. Spune da.”

Demawed spuse da.

„Spui de cinci ori pe zi rugăciunile, numindu-l pe Alah „Unicul”, pe Mohamed, Profetul tău, şi recunoscând că îl aştepţi pe cel de-al doisprezecelea imam pe care, atunci când va veni, îl vei urma în toate. Spune da. Îl recunosc pe Alah, Mohamed, Profetul său, şi pe imam.

Demawed spuse: „Da. Îi recunosc.”

„Vei fi mereu de partea celor săraci, vei face fapte bune pentru ei, în măsura în care poţi. Spune da.”

Demawed spuse da.

„Vei trăi şi vei muri pentru Alah, pe care ni l-au revelat Profeţii! spune da.”

„Da”, spuse Demawed.

„Şi când ţi se spune ce trebuie să faci, vei face tot ce ţi se va cere. Vei fi în toate ascultător. Spune da.”

„Da”.

Alimul îl privi cu ochi tainici, îşi şterse fruntea, se întoarse şi plecă. La uşă mai spuse încă: „Dacă te supui, totdeauna şi peste tot, atunci ai să vii mereu în Paradis!”

Apoi plecă.

Şi dintr-odată în uşă apăru o fată suplă, cu bucle negre. Era complet îmbrăcată. Se retrase în cămăruţa în care aproape tot spaţiul era ocupat de un pat lat, trase o perdea

în faţa unei nişe şi dispăru în spatele ei. Demawed ascultă cum fata îşi scotea hainele; perdeaua se dădu niţel la o parte şi văzu cum fata îmbrăca un veşmânt lung, negru, transparent. Apoi se îndreptă spre el. Ochii îi sclipeau veseli. Îl luă de mână şi îl trase spre ea, în timp ce se aşezară pe pat. Spuse ceva ce el nu înţelese. Nu era persană. Când Demawed nu răspunse, îl întrebă într-o persană stricată: „Câţi ani ai?” Demawed se dădu cu un an mai bătrân; răspunse: „Cincisprezece.” Apoi ea începu să sporovăiască, vorbind mereu ca o străină. Spuse că Demawed e încă tânăr şi că ea e cu siguranţă prima lui femeie. Dar nu trebuie să se teamă, o să-i placă. Îl cuprinse în braţe şi îl învăţă cum să se poarte. Arzând de emoţie, dar transpunându-se pe deplin,

Demawed se cufundă în îmbrăţişarea frumoasei femei. Când, extenuaţi, se întinseră potoliţi unul lângă celălalt, Demawed propuse să bea ceva. Fata sări în picioare, fugi grăbită în cameră, amestecă ceva într-un ulcior de argilă, care răspândea un parfum puternic, şi-i dădu lui Demawed să bea.

Străina se transformă dintr-odată, crescu, deveni uriaşă, dar minunat de frumoasă, atât de frumoasă încât Demawed voi din nou să se piardă în ea, dar de fapt făptura ei nu mai era unică, erau trei, patru, cinci fiinţe. Da, o întreagă duzină de fete frumoase, goale, cu păr negru se afla în jurul său. Demawed îşi spărgea capul, cum le-o fi chemând pe toate, cum însă toate arătau precum cea care tocmai se aflase în braţele sale, nu puteau toate să poarte decât acelaşi nume. Atunci îşi dădu seama că nici nu ştia numele străinelor celor multe. De râdeau din cauza asta de el şi îl trăgeau spre de. Le simţea căldura plăcută, aluneca de la una la alta, simţea crescând în el din nou acele forţe, care de abia cu puţin înainte îi oferiseră atâta bucurie, şi fiecare dintre străine deveni iubita sa. Ca într-un dans nebun, în cerc, care nu voia să se sfârşească, Demawed le aparţinu tuturor, şi toate fură ale sale, în timp ce pereţii camerei se traseră ciudat la o parte; în jurul lor era un spaţiu imens; avea

sentimentul că pluteşte. Miresme apăreau şi se topeau, culori îl izbiră, roşu, portocaliu, apoi brusc albastru închis, pătrunseră în corpul său şi se transformară în rochia de voal a străinei, despre care credea acum că se numeşte Franka. În tăcerea care se lăsă răsunară deodată sunete dulci de fluier. Lui Demawed i se păru că aude atât tăcerea cât şi sunetul fluierului de păstor. Se cufundă în muzică şi se simţi culcat pe lâna cea mai moale, moale de tot, lână albă, iar jur împrejurul lui nu era nimic, şi el plutea.

Realitatea şi visul, halucinaţiile provocate de drog se topiră, amestecându-se.

Când se trezi, Demawed îl văzu pe alim, care îi turna picături de alinare a greţii şi răului. Apoi apăru din nou fata cea suplă şi cu plete negre, care vorbea atât de prost persana. Se încolăci în jurul lui şi îl îndemnă la noi plăceri. Demawed nu mai făcu deosebire între zi şi noapte, dar se hotărî s-o numească pe fata lui Jasmine. Se gândise îndelung dacă s-ar putea numi Narcisa sau Stea de Aur, apoi rămase însă la Jasmine.

Cele trei zile se terminară mai repede decât dorea el. Veni din nou băiatul negru, veni din nou – de ce din nou! — alimul, care de data asta doar îl privi şi nu spuse nimic, apoi trecu iarăşi peste pajiştea strălucitoare, ajunse la grilajul de aur al porţii unde se mai afla încă urechea mânjită cu sânge a căţelei. Vederea ei nu îl mişcă cu nimic. Ieşi pe poarta Paradisului; afară îl aştepta Fuadeddin.

Acesta rânji larg pe toată faţa: „Acum eşti bărbat”. Brusc în faţa ochilor lui Demawed se perindară din nou vechile imagini: hărţuiala antrenamentului zilnic de luptă, pedepsele, zilele obişnuite şi triste ale grupului de luptă ce se tot pregătea: exerciţiile de furişat, atac, dispariţie. Hărţuiala prin păduri. Oprirea. Încleştarea. Uciderea.

„Nu, strigă el. Nu mai vreau. Vreau să merg înapoi…”

„Prostule. Dacă faci ce îţi cer eu, ai să rămâi toată viaţa în Paradis. Vino!” Şi Demawed, care plecă cu el, simţi cum în spate zidul de aur al Paradisului se depărta tot mai mult.

Înfruntarea de Ba inalta Poartă

„Roxane!” strigă Omar tare. Roxane ieşi din alcov. În lumina dimineţii Omar arăta obosit şi enervat – cel puţin aşa i se părea ei. „Sunt disperat. Da, disperat.”

Roxane îl trase spre ea.

„Nu mai ştiu ce să fac. Am sentimentul că drumul mi-e închis în orice direcţie. Orice aş face – ori n-o să reuşească, ori o să fie o mare prostie. E ceva ce nu-mi place. Care nu-mi aparţine.”

„Trebuie să treci şi peste asta.”

„Mă gândesc la argumentele nizamului. Nu la cele ale Marelui Alim!”

„Ce voia?”

„M-a ameninţat. Las-o baltă!”

„Nu vrei să-mi povesteşti?”

„Nu merită”.

„înţelegi deci argumentele lui Abdul?”

„Da. Dar aş vrea să le aflu şi pe cele ale lui Hassan!” „De ce?”

„Cer cumva prea mult? Nu mi se dă totuşi timp deloc! Azi trebuie să mă hotărăsc! în favoarea unuia, împotriva celuilalt. Şi eu mă simt încă legat de amândoi – chiar dacă într-o măsură diferită!”

„Nu ai timp. Ti’ebuie, deci, să te hotărăşti acum!”

„Nici astăzi nu-mi pot închipui – pur şi simplu nu cred – că Hassan a devenit un bandit ucigaş.”

„Dar... crimele!”

„Toţi ucid! Abdul – e legea! Hassan – răufăcătorul. E simplu!”

„Dar nu se poate altfel!”

„îi văd pe toţi în alb sau în negru!”

Roxane înţelese că trebuie să-l convingă pe Omar să facă ce era drept: „Nizamul are dreptate: prezintă-te contra lui Hassan!”

„Vreau să ştiu de ce face Hassan ceea ce face! Şi abia apoi pot să hotărăsc.”

„Nu te înţeleg. Poţi lua în considerare ce vrea nizamut.

Hassan a ucis. Nu e destul pentru un cap de acuzaţie?” „Ba da. V Numai că eu nu sunt acuzator. Nu eu!”

„Nu, nu eşti. Dar totuşi – acum…”

„Sunt băutor, poet, privitor la stele. Dar nu sunt acuzator! Ce vrea Hassan? Şi ce e el în fond? Naţionalist? Şiit? Vrea să elibereze Persia de selgiucizi? Are deci un ţel politic? Ca şi Abdul Kasserăm? Ca nizamul?”

„încetează!” Roxane era într-adevăr supărată. „Hassan îngrozeşte o ţară întreagă. Eu sunt persană – ce rău îmi fac mie selgiucizii? Sau ţie? Sunt sunită, şi aş putea, dacă aş vrea, să interpretez şi eu Coranul în moschee. Nimeni nu e mai curtenitor cu noi femeile decât aceşti selgiucizi. Mie îmi place politica lor.”

„Nu e chiar aşa de simplu, Roxane! Politica înţeleaptă are drept scop dreptatea! Găseşti cumva că în ţara noastră se realizează această politică? Eu nu. Şi probabil că nici Hassan!”

„Şi de aceea ucide? Pentru – dreptate? Când aud asta! Vorbe în vânt. Un văl pentru a acoperi pofta de putere.”

„Ar fi trebuit să rămân la catrenele mele. În observator! Ştii tu, Roxane, lumea, aşa cum este, ar merita de fapt,

— Deşi eu sunt contra forţei – să fie distrusă de tot şi aooi construită din nou – mai aproape de inimă!”

„Dragul meu!

— Roxane îl sărută.

— Nu faci nimic rău dacă eşti contra celor răi!”

„Am să ţin minte asta. În fond mă interesează doar mersul stelelor: armonia universului! Pe ea o văd. O descriu, o calculez. Asta e menirea mea!”

„Omar – s-ar putea oare calcula armonia între oameni? Există armonie doar în stele? Şi adăugă: Dacă ne iubim aşa cum ne iubim, Omar, ce ni se poate întâmpla?”

„Printre bărbaţi? Totul!” Omar zâmbi amar. Dar Roxane nu-l slăbi: „Ce ai de gând să faci?”

„Mă hotărăsc pentru adevăr!”

„Din nou un cuvânt aşa de mare! Ar trebui să te decizi pentru nizam!”

„Ştiu. Dar nizamul nu deţine nici el decât o narte, o bucăţică din acest adevăr. Nu pe tot.”

„Tu vrei întregul adevăr? Nu e înţelept, Omar! Cine a spus despre tine că eşti înţelept?”

„Trebuie să fi fost un nebun de toată frumuseţea!” râse Omar, acum mai liniştit. „Ştii – în Persia trăiesc numai oameni înţelepţi şi doar trei nebuni: Nizam al Mulk, care vrea să rămână la putere, Hassan, care vrea s-o cucerească, şi eu, care vreau să le scormonesc motivele!”

„Te înşeli din nou, fiu al lui Ibrahim!” Acum Roxane era cu adevărat abătută. „în toată Persia există un singur nebun, şi anume acela care vrea să facă pe mijlocitorul între cei doi – tu!”

Se lumină de ziuă. Omar o lăsă pe Roxane în alcov. Închise încet uşa îngustă de lemn, frumos împodobită şi îi făcu semn cu capul sclavului negru în veşmânt roşu, care moţăise pe pragul pavilionului, dar care acum sări speriat în picioare şi rânji larg. Omar păşi prin parcul verde, proaspăt, umezit de rouă. Se grăbea să nu ajungă prea târziu la moscheea Yuma, unde şahul deschidea de Anul Nou Divanul, menţinând încă vie legenda înaltei Porţi.

Omar trecu peste un pod nou, delicat, traversă marele teren de polo, trecu pe lângă piatra din marmură pe care trebuiau s-o ocolească călăreţii; gustă această stare de imponderabilitate fermecătoare, senină: case, palate, parcuri, poduri, râul – totul era învăluit în albastru deschis, auriu deschis, verde pal, părea că pluteşte, răspândeşte parfum, străluceşte.

Această dimineaţă de primăvară, fragilă ca o boare, care transforma oraşul într-o oază, nu se potrivea însă în niciun fel cu ceea ce îl aştepta pe Omar. Cu ceea ce îi era impus. Cât de diferit îşi imaginase dimineaţa Anului Nou! Ar fi vrut să aşeze o coroană de şofran pe pletele Roxanei – nu apăruseră încă trandafirii –, să bea cu ea şerbet, culcaţi pe perne; privind în susul râului, să facă cu mâna celor care se plimbau, să-i observe pe călăreţi şi lecticile unduitoare. Totuşi şi mai frumos ar fi fost să fie cu Roxane într-unul din

observatoarele sale, la Merw sau Nişapur. Anul acesta era un an deosebit: patronat de Venus. O, Roxane! Şi el care se îndrepta, se repezea, se încâlcea

— După atâţia ani de depărtare înţeleaptă de marea politică – în lucruri atât de dure ca cele negociate la înalta Poartă! El, care îşi impusese să rămână în umbra tronului pentru a-şi putea vedea liniştit de ale sale, de astronomie, de medicină, de matematică! Cum de i-a venit nizamului ideea să pună în joc prieten contra prieten?

Această zi de An Nou nu era un nou început, aşa cum îi plutea ea în faţă lui Omar. Cel mai nimerit ar fi fost să compună un catren. Da, ar fi acceptat chiar sarcina de a scrie o poezie de slavă sultanului. Cu siguranţă că nu ar fi putut ticlui versuri atât de elegante ca emirul Mousi; dar oricum ar fi fost mai bine, ar fi făcut orice cu mai mare tragere de inimă, decât să formuleze o acuzaţie…

Ah, de ar fi putut să scrie, să aştearnă versuri fermecător de dulci şi cu multe tâlcuri, cuvinte pe care le poţi simţi la fel de bine în chip religios, amoros, politic sau filosofic, pe care le poţi înţelege într-un fel sau altul. După dispoziţie! în catrenele lui era sarcastic, ironic, amar. Roxane spunea chiar rău. Acum, chiar rău nu voia să fie. Dar, trebuia să recunoască, unele din versuleţele lui erau reci, dure, supraîncărcate de raţiune. De cântecele lui de pahar nu se sinchisea, slavă lui Alah, aproape nimeni. Şi era bine aşa. El, Omar, ştia că în aceste strofe mici de patru rânduri erau ascunse nenumărate gânduri, ca nişte tunuri de asalt – în stare să ducă cetăţile, palatele şi moscheele la prăbuşire. Nimeni nu şi le nota însă. Şi ce
i se desprindea de pe buze, ce scăpa gurii, când bea, răsuna în aer, se pierdea… Cine să i le păstreze? Cine îl asculta? Acum însă, în moscheea Yuma, îl vor asculta mii de nameni.

Omar merse de-a lungul unui şir de plopi, care străjuiau o parte din terenul de polo. Niciun călăreţ nu-şi alerga calul. Nu era zi de joc, de măsurare prietenească a forţelor. Lui Omar îi trecu prin minte că Isfahan, numele oraşului, era

tălmăcit de unii ca „oraş al cailor”. O reşedinţă potrivită pentru un sultan ai cărui strămoşi fuseseră căpeteniile unor triburi de călăreţi. În fond ce reprezenta Malik pentru Omar? Un leu mărinimos; aşa cum vizirul fusese pentru el mereu un balaur înţelept, până în noaptea asta, când îi apăruse mai degrabă ca pasărea Greif, ca un demon... Oare va putea el, Omar, să joace rolul lui Phoenix? Să învie din cenuşă? Ceva s-ar stinge în el. El însuşi? Sau doar un sentiment vechi, cunoscut?

Omar respiră adânc de câteva ori, sorbind încet aerul dar. Se linişti. Pentru a ajunge la moscheea Yuma putea fie să ocolească bazarul, fie să treacă prin el. Se hotărî pentru a doua variantă. Iubea acest pătrat plin de magazine, prăvălii înghesuite în care erau stăpâni negustorii. Adevărate case de nebuni accesibile-fiecăruia. Aici se găsea liber la lumina zilei tot ce oamenii puteau născoci în materie de sete de câştig, avariţie, vanitate, înşelăciune, amăgire şi bună credinţă.

Printr-o fereastră a acoperişului ascuţit prin care pătrundea în bazar o rază de lumină lucitoare, conturată, care făcea ungherele ascunse în clarobscur să pară şi mai întunecate. Nenumărate firicele de praf dansau în geana de lumină. O rază de lumină, o rază de praf. Lumina alunga întunericul, dar sufletele meschine nu îşi dăduseră seama de asta. Sau poate că da? Cu siguranţă. Doar le foloseşte şi celor pe care îi interesează profitul. Dar oare nu pe toţi îi interesează profitul? Până şi pe el, Omar, căruia sultanul îi rezervase un salariu anual, de multă vreme! Un salariu pe care nu voia, nu avea voie, nu putea să-l piardă! Cel puţin negustorii de aici vindeau îmbrăcăminte, lucruri de casă, podoabe. El însă ce vindea? Şi cui? Ei bine, el, Omar, vindea ştiinţă, adevăr, uneori poate chiar ceea ce se numeşte înţelepciune. Aşa ceva e greu de descris. Şi greu de evaluat. Nu mulţi întrebau de marfa asta. Cine era dispus să dea şi numai o drahmă de argint pentru aşa ceva? El trebuia însă să plătească, acum, azi. Să plătească pentru ceva, de care se bucura de ani, de mulţi ani. Să plătească

pentru răgaz, libertate, adăpost, pentru timpul menit gândirii, cercetării.

Omar ajunse la uriaşa presă de ulei, care se afla în mijlocul bazinului. Blocuri de piatră cu un diametru de peste zece picioare egale ca mărime, paralele între de şi străpunse în centru de o grindă grea se roteau încet, constant, într-o vană de piatră; mişcate în jurul propriei axe de căluţi costelivi, mizeri! O tu, Isfahan, oraş al cailor! Tu oraş al jocului de polo! Omar ocoli presa. Privi animalele, dar de nu-l văzură. Erau oarbe. Privi în vadra de piatră – turta de măsline era încă neagră, deci nu fusese încă pe deplin presată. Căluţii vor mai trebui să se târască încă mult. Rotirea tristă, în jurul parului, a acestor animale înlănţuite îi apăru lui Omar smintită şi în acelaşi timp simbolică: caii orbi învârtesc în bazar presa, storc ulei, an după an, de vrei să distrugi cojile vieţii, sâmburele vieţii, foloseşte un animal, care orbeşte, care e deja orb…

Oare nu era el însuşi deja orb? Sau urma să devină? Da, astăzi totul se învârtea în jurul orbirii lui, dacă el, văzând, era într-adevăr văzător. Traversase bazarul, ajunsese deja la cealaltă poartă. Cu zgomotul răsunându-i încă în urechi, voi s-o ia la stânga, pe strada ce ducea spre moscheea Yuma. Chiar în spatele bolţii, lipit de zid, şedea un om cu părul roşu, cu o tichie de oaie aşezată strâmb pe cap. Cu o voce nazală, cântată, povestitorul de basme recita arborele genealogic al şahului Malik. Când şovăind pentru q clipă, Omar îl privi, omul cu părul roşu întinse ca fulgerul ambele mâini spre el; într-un gest de rugăciune: „De dragul Profetului, de dragul sultanului, dăruieşte-mi o drahmă, nobile şeic!”

Omar îi dădu pomană aproape mecanic, iar povestitorul de basme îşi lălăi mai departe litania, drept mulţumire, fixându-l pe Omar în faţă, în aşa fel încât acesta rămase pe loc, plin de uimire. Omul îşi strâmba batjocoritor gura când vorbea şi tot ce spunea suna – voit sau nu – ironic: slăvit fie şahul Malik, fiul lui Adudaddin abu Sacia Alp Arslan, învingătorul de la Mazakirt şi Bagdad, care a fost acolo fiul

lui Rukn ad din abu Talib Tughril, învingătorul din Turkestan şi Chorassan, care a fost acolo fiul lui Izrail

Gaighu Arslan, stăpânitorul tuturor seminţiilor din Asia Centrală, care a fost acolo fiul moşneagului de o sută şapte ani Selgiuc – tatăl tuturor taţilor, stăpânul tuturor stăpânilor, leul pustiului…

Acest text tărăgănat, batjocoritor era cântat de un duşman al selgiucizilor, nu încăpea îndoială. Omul îşi bătea joc de arborele genealogic al turcilor. Şi termină repede, turuind pe nerăsuflate: „Selgiuc, tată al tuturor taţilor, fu conceput de Dukak Paighu, arcaşul iute ca vântul, care apăru din răsărit cu sute de bărbaţi, pe bidivii năvalnici.”

Omar se enervă. Cuvintele „bidivii năvalnici” erau din Coran. Omar nu găsi deloc potrivit ca acest derbedeu să ia în deşert Cartea ce trebuie mereu citită: „Opreşte-te, spuse el, cine eşti?”

Omul îşi făcu pumn mâinile, pe care le mai ţinea încă întinse în semn de rugă. Le îndreptă către Omar şi spuse şiret: „Tatăl tău sunt, nobile şeic, salvatorul tău! Un semn de la tine, şi bidiviii năvalnici stau în faţa casei tale oricând ai avea nevoie de ei: azi, mâine, poimâine. Îi vrăjesc să vină încoace – pentru tine. Eu, fiul lui Hassan!”

Cei ce stăteau împrejur asistând la această scenă râseră tare. Asta zic şi eu om! Se dădea chiar la un nobil, la unul care trecea pe acolo în veşminte bogate! Roşcovanul nu avea respect nici faţă de un şeic. Grozav individ! Omar însă înţelese că avea de-a face cu un om al lui Hassan.

„Nu prea cred că am nevoie de bidiviii tăi năprasnici!” Atmosfera vulgară îl seducea; adăugă: „Frumoase iepele tale!”

Cei din jur râseră. Povestitorul începu din nou, pe jumătate cântând, pe jumătate vorbind:

„Cine ştie ce îţi soroceşte Alah… Doar el ne dă şi ia, ce Omar astăzi vrea, mâine-i trecut deja!”

— Precum zăpada în deşert

Şi pentru că roşcovanul îi făcu cu ochiul conspirativ de parcă ar fi fost amândoi înţeleşi, Omar se enervă şi plecă

mai departe. Un agent al lui Hassan! în mijlocul Isfahanului! Şi cu câtă neruşinare i se adresase direct individul – de faţă cu toţi oamenii aceia! Dar de ce îl numea agent? Nu era oare un trimis al prietenului său Hassan? Care îi oferise ajutor pentru cazul în care…

Întregul oraş fusese reconstruit de nizam.

Existau de toate: şcoli, doctori, băi, biblioteci. Povestitorii de basme mai şedeau însă la colţ de stradă. Ce erau ei în realitate? Persoane cumpărate, care pe lângă farse, basme, snoave sfruntate, aduceau în popor părerea celor care îi plăteau… îndrumarea raţiunii în şcoli e zadarnică! Ar trebui angajaţi mai mulţi povestitori. Pe ei îi ascultă poporul. Nizamul ar fi făcut mai bine. Ce-l privea pe el nizamul? Bineînţeles că îl privea. Îl privea lumea lui, şi în această lume trăia el.

Mergând mai departe Omar observă pe multe case motive albastre, dale albastre din argilă. Contururi elegante de frunze. Un are rotunjit, avântat, din care ieşea un zimţ. Ai fi putut lua desenul drept delfin. Dar era de fapt o frunză, combinată cu luna, sau ceva asemănător, îşi aminti totuşi să fi văzut semnul acesta şi pe corturile rotunde, împletite, din răchită, pe care selgiucizii le foloseau încă în copilăria sa. Tatăl său, făcătorul de corturi, îi arătase încă pe atunci, când mai credea că Omar îi va călca pe urme şi va croi corturi, acest simbol tipic selgiucid. Şi cu aceeaşi bucurie cu care vezi vechi cunoscuţi Omar observă acum pe multe case şi palate acest motiv al foii sau delfinului. Frizele se integrau armonic în ornamentaţia frumoasă, severă, străveche a Persiei. Asta îi dădu de gândit. Nu erau atât de străini cum susţineau unii!

Omar se minună dintr-odată că se ocupa de toate aceste lucruri. Parcă s-ar fi lăsat înadins prins de orice impresie senzorială, furat, numai pentru a nu se gândi la ce-l aştepta – vedea deja întunecata, puternica, severa moschee Yuma înălţându-se în faţă – în câteva minute va fi acolo.

Intră prin poarta uriaşă în încăperea principală. Îi plăcea această moschee întunecată, cea mai veche din Isfahan,

care, cum se spunea, fusese construită pe locul unui vechi templu al soarelui. Aici îl va vedea pe sultan, pe vizir…

La poartă stătea emirul Mousi, poetul curţii. Omar îl fixă cu privirea. Mousi arăta ca întotdeauna, înalt, suplu, îmbrăcat elegant, îngrijit. Iar vocea îi răsuna până departe. Recita un cânt de slavă care nu era în versuri. „… Sute de seminţii îţi populează împărăţia, şah Malik, fiu ager al stepei, fiu al lui Alp Arslan, nepot al lui Talib Tughril, strănepot al lui Izrail, urmaş al lui Selgiuc şi Dukak! Tu care, precum strămoşii tăi, porţi barba despărţită, legată la ceafă; tu, ai cărui strămoşi mai şedeau încă în cortul căptuşit din munţii Altai şi se îmbătau arzând ramurile de cânepă – priveşte cum ne îmbătăm noi de marea-ţi strălucire! De tine, care, mărit stăpân al Răsăritului şi Apusului, şezi acum în toată splendoarea aici, în sala deschisă a moscheii. Deschisă este înalta Poartă, iar pe tine te înconjoară armata fiilor şi nepoţilor tăi, aşa cum marea înconjoară o insulă de stânci. În juru-ţi s-au adunat războinicii şi servitorii, beii şi hanii cu coif de aur sub turbanul Celui Drept, în armură strălucitoare, în caftan alb.

O Malik, stăpân al Răsăritului şi Apusului, veşmântul tău albastru ca lumina îl împodobesc gheparzi! Dragoni, ţesuţi în aur şi argint! Un baldachin sprijinit pe două coloane îţi străjuieşte capul. Tu însă, şah-in-şah, sultan al tuturor sultanilor, rege al tuturor regilor, te odihneşti destins pe perne pline, iar noi, noi ne cufundăm în veneraţie, când ne recunoşti şi ne faci un semn nouă, care îţi stăm aproape…”

„Mousi! Emir al poeţilor! Opreşte-te! Înfrânează-ţi adulaţia. De ce repeţi ce ochiul prinde fără putinţă de a fi şters? De ce îmi dublezi impresia simţurilor când faptul simplu ajunge pentru a mă copleşi?”

Mousi se opri, îl recunoscu pe Omar, râse cordial. „Bine că eşti aici. Şi eu sunt deja, spuse el, foarte obosit! Creezi că e suficient, că ajunge?”

„Mie-mi ajunge!” Omar îl cuprinse cu braţul pe după umeri. „Hai lasă. Pentru banii tăi ai spus destul. Pariez că vorbeşti aici deja de ore!”

„Nu exagera. Hai să ocupăm un loc bun.”

162

Ii*

Omar, pe care întâlnirea cu Mousi îl bucurase, continuă glumind: „Uite-te la ei, sunt sute, în veşminte roşii, albastre, împodobite cu tichii, turbane, îl înconjoară, roiesc în jurul lui, al stăpânului, ca stelele în jurul soarelui. Uită-te la ei, luxul lucitor îmbătător al rubinelor sângerânde din văile Indiei pe veşmintele curtenilor! Te întreb, emir: este oare unicul sânge care curge prin venele lor spălăcite?”

„Vorbeşti prostii”, spuse Mousi.

„Iertare. Nu sunt exersat în stilul curţii! Privesc doar, aceste păsări de curte! Şi mă gândesc la mulţii selgiucizi bravi care au muşcat prea devreme din iarbă, din iarba stepei; la cei care şi-au dat duhul în nisipul pustiului. La toţi războinicii curajoşi! La cei care s-au scufundat în aprigele râuri de munte ale Armeniei; nimeriţi de vârfuri de săgeţi, sfârtecaţi de săbii, doborâţi de lăncii grele…”

„Morţii nu se mai adună la înalta Poartă”, spuse emirul Mousi.

„Nu, doar cei care îi moştenesc.” Omar scuipă cu dispreţ, apoi îşi luă seama; era totuşi într-o moschee. „Pe Şeitan, spuse el, mă port ca un cioban.”

Emirul îi făcu semn: „Acolo, uită-te acolo! Tutuş, fratele sultanului, Tutuş, care domneşte în Siria! în Aleppo! Şi lângă el trimisul Ridwan, fiul lui Tutuş. Şi dincolo, pe partea cealaltă, Dukak, celălalt fiu al lui Tutuş, care stăpâneşte în Damasc!”

Omar privi în direcţia respectivă: „Tineri bărbaţi înfumuraţi. Ascultă ce-ţi spun, poartă fără voie jugul puterii părinţilor şi al bunicilor lor. Băieţilor ăstora le luceşte pofta de luptă în priviri. Sunt pe cale să-şi făurească propriile împărăţii: Siria, Irak…”

Emirul Mousi dădu blând din cap: „Ăsta e cursul lumii!”

Omar îl contrazise: „Pentru un poet al curţii! Da. Pentru tine. În ceea ce mă priveşte…” Tăcu. Şi căutând să se combaţă pe sine, aduna argumente în favoarea celor

puternici. Mai întâi îl întrebă pe Mousi: „Ce sforţări fac oamenii pentru a ajunge la putere! Pentru a o păstra! Gustul puterii, al forţei, este oare chiar atât de bun?”

„Nu ştiu, spuse emirul, dar cred că da.”

Omar se gândi că gustul ei este pentru Mousi mult mai bun decât cea mai bună mâncare/, mai bun decât dragostea celor mai frumoase şi atrăgătoare femei... Cu voce tare spuse: „Emir Mousi, nimic nu s-ar naşte fără puterea celor puternici. Nicio casă, niciun palat, nicio moschee! Când merg prin Isfahan şi văd toate aceste minuni ale arhitecturii – unde ar fi de fără puterea celor puternici? Nu s-ar fi construit. Nu ar exista. Această putere o laud. Numai că cei puternici n-ar trebui să omoare.”

Emirul Mousi era aici de altă părere: „Una nu merge fără alta”.

„Ah, spuse Omar, cu ani în urmă am discutat cu rabinii din fortul evreiesc – în Ioobareh. Aceşti rabini nu erau deloc pentru forţă. Ei nu dădeau doi bani pe războaie.” Emirul replică laconic: „Nu. Pentru că nu au soldaţi. Dar selgiucizii sunt soldaţi.”

Omar cântări afirmaţia circumspect. „Şi ei ar trebui mai degrabă să joace polo pe Maidan Sahah, pe terenul imperial, decât să ducă războaie”. Şi pentru că şi înţelepţii sunt vanitoşi, Omar se gândi cât de bine şedea el însuşi pe poney şi cât de iscusit ştia să mânuiască crosa de polo din lemn de salcie. Apoi privi în jur: Cupola înaltă a moscheii se arcuia peste o adunare ilustră, extraordinar de numeroasă. Dominau bineînţeles selgiucizii. Cu ochii oblici, cu picioarele lor strâmbate de călărit, stăteau în picioare, şedeau, se aflau peste tot încotro privea Omar. Persanii, arabii, kurzii, irakienii erau în minoritate. Fiii stepei, oricât de îmbrăcaţi ar fi fost în veşminte bogate, presărate cu pietre preţioase

— Erau în fond, şi Omar nu se putu abţine să nu constate asta, rândaşi şi călăreţi, indiferent de cât s-ar fi ridicat. O speţă curajoasă de oameni, cărora le plăcea să facă pe fanfaronii. Se mustră. La urma urmelor ei erau stăpânii. Şi chiar dacă nu foarte cultivaţi, totuşi deosebit de inteligenţi.

Ştiau mereu pe ce să conteze.

Omar şi emirul Mousi reuşiră să ajungă mai aproape de baldachinul şah-in-şahului. Se împinseră în faţă. Şi fură lăsaţi să treacă. Nu erau necunoscuţi în această Persie a selgiucizilor.

Garda personală forma un cerc gros, strâns lângă tron. Şahul Malik se ridică, adevărat monarh în fiecare mişcare a sa, un sultan din basme, înalţ, drept în ţinută, cu faţa frumoasă şi barbă albă: o apariţie nobilă. Omar îl cunoştea. Ştia că multe din manierele sale erau învăţate, dar învăţate bine. Şahul Malik se pricepea să trezească impresia unui rege înnăscut. Nizamul fusese toată viaţa atât de deştept, încât să-i rezerve şahului acest rol. Tobele mari ale soldaţilor călăreţi, aşezate în colţurile sălii, bubuiră. Apoi se făcu tăcere. Şahul îşi începu cuvântarea cu o voce cam ascuţită, dar care apoi îşi recăpătă timbrul normal. Ce striga el în sală fu pentru Omar la început de neînţeles, pentru că Mousi tocmai îl întrebă dacă sultanul va ţine într-adevăr o cuvântare de acuzare. Apoi însă Omar auzi ce spunea stăpânitorul.

Ce cerea stăpânul Răsăritului şi Apusului corespundea străvechii tradiţii selgiucide. Şahul Malik chemă la duelul oratoric. La concursul cuvintelor. Încă din stepă acesta era modul în care părinţii şi fiii lui Selgiuc îşi alegeau bărbaţii cei mai potriviţi. Malik nu avea motiv să se abată de la tradiţiile verificate. Omar se gândi că şi el, cu mulţi ani în urmă, mai luase o dată parte la un astfel de duel oratoric. Când insistase să schimbe calendarul mahomedanilor din întreaga lume. Atunci compăruse pentru prima dată. Şi câştigase. El şi încă opt colaboratori reuşiseră să facă cea mai bună măsurătoare a timpului pe Pământ.

Cum vor fi oare azi cuvântările? Fiii stepei nu apreciau tiradele lungi. Vorbeau scurt şi concis. Existau panglicari, care ponegreau şi ameninţau, care scuipau ură. Şi mai erau şi alţii care se adaptaseră la oratoria exemplară a persanilor, care vorbeau frumos şi cu stil. Omar ştiuse ce urmărea şahul. Voia să facă din mulţimea de solicitanţi sau

de vorbitori care se ofereau singuri, o curte de judecată şi să numească şi un preşedinte al acesteia. Şahul Malik se considera, bineînţeles, pe sine comandantul suprem, ultima instanţă, dar îi plăcea să caute omologi. Nizamul îl învăţase să nu facă totul singur.

În sfârşit înţeleseră toţi ce cerea şahul. Trebuiau să păşească în faţă cei care voiau să-l acuze pe Hassan ben Sabbah. Din nou tunară tobele, din nou răsunară strigări, ordine, şi acei servitori, care purtau peste veşmântul lor roşu o eşarfă albastră, se străduiră să facă ordine în mulţimea adunată. Nu era greu. Cei care se ţinuseră în mijlociii sălii, se dădură într-o parte, la rugămintea purtătorilor de eşarfe. Sub cupola uriaşă a moscheii, de la intrare până la tron, se formă un culoar de trecere. Garda îşi deschise cercul îngust, şi astfel apăru în faţa lui Malik un fel de scenă, pe care păşiră grăbiţi câţiva bărbaţi.

Omar era curios cine se va arunca primul în această concurenţă oratorică, cui îi va îngădui sultanul să înceapă. Lui Abu Saudi îi fu acordată această cinste, conducătorul din Isfahan, unul din ulemanii de frunte, un învăţat în ştiinţele juridice, teolog şi judecător. Omar găsi că e corect şi bine ca un om ca el, cu o înaltă calificare, să fie nevoit să concureze pentru un loc în curtea de judecată. Abu Saudi invocă pe Atotmilostivul şi-l salută plin de umilinţă pe şah:

„... Mărite sultan, slăvit stăpânitor al Apusului şi Răsăritului! Când o hienă se apropie de o tabără de, corturi, când acest animal fricos roade oasele ultimei mese a unei caravane; când un câine mizer fură şi duce cu el un cap împuţit de peşte, care căzuse de pe banca negustorului; când cerşetorii se apropie şovăind de masa bogatului, întinzându-şi blidele goale şi vor să fie ospătaţi – cine, nobile sultan, cine nu ar vrea atunci gândindu-se la cuvintele Coranului, cine nu ar vrea să fie milostiv? Cine vrea să-i refuze hienei oasele, câinelui capul de peşte, cerşetorului mâncarea? Cine, vă întreb pe toţi cei de aici – cine ar vrea să întoarcă spatele mizeriei acestei lumi? Cu înfumurare? Cu duritate? Fără înţelegere?”

Omar nu vedea legătura cu o acuzaţie contra lui Sabbah. Abu Saudi vorbi mai departe:

„Când însă, mărite sultan, mă atacă hieha, pe mine, care i-am acordat osul, când câinele, căruia i-am permis să ia capul de peşte, mă muşcă de mână, când cerşetorul, pe care l-am hrănit, sare la bătaie, se aruncă asupra mea, vrea să-mi ia viaţa, când, ascultaţi, voi credincioşi din Moscheea din Isfahan şi voi credincioşi din Răsărit şi Apus, când Hassan ben Sabbah, pe care marea bunătate a măritului Stăpânitor, pe care dragostea vizirului Nizam al Mulk l-au tras cu milostenie la curte, când acest Hassan, acest renegat, se ridică, contra mâinii care l-a ajutat, împânzeşte ţara de revoltă, când el, el care n-a primit decât binefaceri, şterge aceste dovezi de favoare cu sute de crime – atunci, credincioşi, atunci, Mărite Stăpân al Răsăritului şi Apusului, atunci se sfârşeşte datoria milosteniei, atunci se sfârşeşte datoria de a da şi de a ierta, atunci îi revine Apărătorului Islamului, Apărătorului lumii noastre, datoria de neînlăturat a-l lovi cu tăişul săbiei, cu vârful săgeţii, cu securea călăului pe el şi pe toţi aceia care au devenit nedemni de îndurarea sa prin propriile lor fapte ruşinoase.

Eu, Nasir ad-din Mahmud abu Saud, declar că trebuie alcătuit încă azi un tribunal ai cărui membri să socotească această calitate ca un merit, o bucurie şi o satisfacţie, un tribunal care să-l condamne neîntârziat la moarte pe vinovatul de înaltă trădare, Hassan ben Sabbah, chiar în absenţă, şi să-l declare vânat liber de a fi omorât, să-l recunoască vinovat de sute de ucideri şi să-i şteargă numele de pe lista celor vii împreună cu toţi cei care ţin cu el.

Pe tigrul iute care mănâncă oameni îl omoară chiar şi înţeleptul care dealtminteri evită vărsarea de sânge. Cel mai mare stăpân care porunceşte peste atâtea ţări şi regate, peste mări nesfârşite, a cărui împărăţie se întinde de la Răsărit la Apus, binevoiască a-mi acorda mie, nemernicului său servitor Abu Saud, favoarea de a-l şterge de pe suprafaţa pământului pe acest păduche, al cărui

nume nu vreau să-mi mai treacă peste buze!”

Izbucniră aplauze. Abu Saud se înclină în faţa şahului Malik şi se aşeză la picioarele acestuia.

Cuvântarea fusese după părerea lui Omar neajutorată, plată şi bombastică, cu atât mai mult cu cât Abu Saud era alim, conducător în Isfahan, în împărăţie chiar. E drept, omul se folosise de citatele obişnuite din Coran şi Hadit şi nu întrebuinţase înfloriturі prea umile faţă de şah; dar cuvântarea sa fusese totuşi prea sărăcăcioasă. Omar se minună că lui Hassan îi fuseseră aduse doar învinuiri generale, şi nu bazate pe fapte. „Sute de crime!” Unor oameni demni de cinste ar trebui să li se azvârle în faţă fapte: unde, când, cât de des; cine a fost omorât; şi să se şi dovedească că într-adevăr criminalul fusese Hassan sau oameni trimişi de el. Ucigaş fantomă, criminal fantomă. Că existau nu se putea contesta. Revolta de aici de la Curte, de la înalta Poartă, era deci atât de mare încât învinuirile generale erau considerate suficiente? Omar lipsise prea mult de la Curte; nu se gândise că teroarea, aceste ameninţări de neînlăturat, aceste primejdii continue au tulburat climatul cândva însorit de aici, l-au schimbat total. Pe deasupra, Abu Saud trebuie să fi fost de părere că şahului îi plăcea să socotească duelul oratoric ca o chestiune formală, altfel ar fi argumentat mai energic şi mai bine. Omar găsi că toţi cei care îi stăteau aproape resimţeau acest duel oratoric mai degi abă ca pe o piesă de teatru, un spectacol, al cărui deznodământ devenea acum dar; doar întrebarea cine va fi actorul principal mai crea încă tensiune.

Următorul care păşi înainte pentru a vorbi era un bei selgiucid; în vârstă de vreo şaizeci de ani, îmbrăcat într-o cămaşă de zale şi cu pelerină vălurită, purtându-şi coiful de aur în mâna stângă. Cu barbă lungă (bineînţeles cu mustaţă învolburată), cu moţul de păr negru albăstrui prins sus, stătea modest, pe picioare strâmbe, în faţa tronului şahului. Când deschise gura se observă după primele cuvinte că se afla pe picior de război cu pronunţia. Cuvintele pe care le

scotea erau aproape ininteligibile, şi indiferent ce ar fi vrut el să spună Omar nu putu înţelege mai mult decât că beiul se declara contra oricărui proces şi cerea permisiunea de a ataca cu trupa sa cele cincizeci de cetăţi ale lui Hassan şi a le cuceri. Toţi cei de la curte ştiau că o asemenea încercare era o cutezanţă fără speranţă. Dacă ar fi existat cea mai mică şansă de a-l cuceri prin forţa armelor pe Hassan, atunci acesta ar fi fost demult atacat. Iată unul care nu înţelesese sensul acestei acţiuni de stat. Dar îl lăsară să continue. Când beiul fu gata, şahul îi făcu semn să se apropie şi-l lăsă să treacă în spatele său. De acolo beiul mai strigă o dată: „Distrugeţi-i cetăţile – nu-i faceţi niciun proces!”

După bei apăru nizamul. Lăsase să se facă o mică pauză cu efect dramatic între momentul în care îl făcuse pe şah să înţeleagă că vrea să vorbească şi prima propoziţie a cuvântării sale. Păşi ceremonios în faţa tronului, îşi aranjă veşmântul, se înclină şi plin de iscusinţă se adresă apoi şahului şi tuturor celor care stăteau în picioare, ghemuiţi sau aşezaţi în moschee.

Ce omiseseră antevorbitorii, completa nizamul. Numi repede, precis, cam zece sau douăsprezece atacuri teroriste cunoscute tuturor celor prezenţi; dar nu înfieră faptele sângeroase, pe care le prezentă pe scurt şi în culori dramatice, ci motivaţia, ascunsă în spatele crimelor, răpirilor de ostateci, atacurilor şi jafurilor: Aici, spuse vizirul, partea subversivă, mulţimea, plebea acestei ţări duce un război sistematic, artificial, regulat, contra dominaţiei selgiucizilor, care până acum au tratat acest război evident cu mărinimie, ca pe o simplă acţiune banditescă. El, Nizam al Mulk, are însă dovezi detaliate, clare că această teroare are un ţel şi mulţi aliaţi. Ţelul ar fi să doboare domnia selgiucidă; iar aliaţii sunt toţi duşmanii şahului, grecii, armenii, francii şi fatimizii din Egipt. Principalul conducător al acestei alianţe a renegaţilor şi duşmanilor adevăraţilor credincioşi este însă Hassan ben Sabbah, pe care o populaţie naivă şi superstiţioasă îl numeşte „bătrânul din

munte”, care în realitate este un djinn al munţilor, un duh rău şi un demon. Hassan promite plevii vagaboande proprietăţile ţăranilor persani; în felul acesta ameninţă nu numai ordinea stabilă a împărăţiei, dar şi bunurile locuitorilor acestei împărăţii. Ţelul sângeroasei terori este dizolvarea tuturor legăturilor umane şi religioase. Este un fapt care ar trebui explicat dar tuturor locuitorilor imperiului selgiucid; mai există încă oameni orbiţi care văd altceva în terorişti, şi anume susţinători cumsecade ai omului sărman; ei sunt însă ucigaşi!

În continuarea cuvântării nizamul sublinie încă o dată, cu deosebită iscusinţă, reformele şahului Malik (care erau în realitate reformele sale). Se referi la repartizările de pământ făcute în ultimele decenii; la străduinţele permanente ale şahului de a prevedea, printr-o legislaţie dreaptă a impozitelor, un impozit egal pentru toţi şiiţii; aminti impozitele foarte rentabile pe cap de locuitor, noua organizare a învăţământului în întregul imperiu, îngrijirea medicală gratuită în toate spitalele, împrumutul fără dobândă acordat în întreaga ţară şi încă multe altele. Reuşi să prezinte dar principalele rezultate ale străduniilor sale de reformă şi chiar să explice ca măsură pozitivă una din greşelile criticate de colonelul selgiucid – micşorarea puterii armatei permanente. Prin aceasta, era de părere nizamul, s-ar fi înlăturat o opresiune, o încărcare a ţărănimii ce trebuia să dea bani pentru ofiţeri.

Omar nu putu decât să-l admire pe nizam.

Dintr-odată, la un semn al vizirului, fură aduşi trei bărbaţi legaţi, în zdrenţe, cu capul descoperit şi raşi în cap. Nizam al Mulk arătă dramatic spre ei şi îi numi soli prinşi ai conducătorului teroriştilor Hassan. Nizamul porunci să-i fie înmânate scrisorile ce fuseseră găsite asupra lor. Cu un gest grandios de dispreţ şi scârbă luă în mână hârtiile ce conţineau o solie scrisă în arabă. Citi iscusit în această limbă, traduse imediat în persană, şi dintr-o politeţe deosebită faţă de unii trupaşi selgiucizi mai în vârstă) explică conţinutul chiar şi în limba oghuză. Omar îl bănui de

data aceasta pe prietenul său Abdul Kasserăm că juca teatru: conţinutul scrisorii era primitiv. Pentru cea de-a cincisprezecea zi a lunii de vară Hassan instiga să se lovească în selgiucizi în toate părţile împărăţiei. Adevăratul calif cum se spunea mai departe, va veni în ajutor din oraşul sfânt cu armatele sale.

Omar recunoscu – şi îi era penibil – că nizamul făcea aici o manevră de amăgire-: atât de prosteşte nu putea fi întocmită nicio solie. Totuşi, în moschee se dezlănţui tumultul. Strigăte de revoltă, invocări ale lui Alah, urlete de furie, strigăte de ameninţare faţă de „soli", se uniră într-un muget de mii de voci. Nizamul stătea triumfător în faţa tronului lui Malik. Strigă: „Îl acuz oficial pe Hassan ben Sabbah de crime multiple şi înaltă trădare!"

Omar se gândi la ce vorbise cu nizamul, cum se exprimase în discuţia cu el. Din nou îi veni în minte un vers din cartea indiană, Gita, şi cită pentru sine în sanscrită: „Am ucis acest duşman şi voi ucide şi pe alţii. Eu sunt stăpânul. Eu sunt geniul. Am învins. Sunt puternic şi fericit." Acest vers se potrivea şi cu nizamul. Apoi Omar se gândi în ce parte a Gitei se afla alt pasaj: Acolo unde era vorba despre natura demonică a „celor egali lui Dumnezeu", a „celor puternici" pe acest pământ... îl trecură fiorii. Era oare zbuciumul continuu al masei care îl indispunea, sau faptul că faţă de comportarea lui Nizam al Mulk îi venise în minte versul din Gita, care dezvelea sâmburele demonic al omului?

Era nizamul, era şi Hassan un demon? Un djinn? Unde era graniţa între om şi demon, unde se afla ea în Hassan? Unde în vizir? Unde în el însuşi?

Bineînţeles că el, Omar, considera teroarea criminală... Ce dezlănţuise însă teroarea? Vizirul nu spusese niciun cuvânt despre autocraţia selgiucizilor, despre metodele lor brutale de stăpânire, lipsa lor de consideraţie faţă de persanii înnăscuţi; despre metodele lor de exploatare, care lăsaseră fără pământ atâtea mii de oameni, care vedeau acum în Hassan izbăvitorul... Unde era graniţa între om,

demon, şi izbăvitor? *

În sfârşit, tumultul se potoli. Şahul şedea încă nemişcat pe tron; nizamul porunci să fie conduşi afară solii. Oricui îi era dar că se îndreptau spre moarte. Nizamul îşi mai ridică o dată vocea clară, pătrunzătoare şi strigă: „Am fost trei prieteni; eu, vizirul marelui şah Malik, Hassan ben Sabbah, care ne trădează, şi Omar ibn Khayyam, – Omar, făcătorul de corturi, care se află acum printre noi! Omar, păşeşte în faţa înaltei Porţi! Am fost trei prieteni, fraţi de sânge, ne-am jurat credinţă veşnică. Însă faţă de ucigaş şi trădător, de răufăcător suntem eliberaţi de credinţa noastră! Omar ibn Khayyam va lua cuvântul, îşi va rosti vorbele de blestem. Pentru ca să vadă oricine din ţară cine este Hassan, cel vinovat de moarte!”

Omar simţi cum i se usucă gâtlejul, cerul gurii. Sângele i se urcă la cap. Îşi auzi inima bătând puternic ca un ciocan. Se aşteptase ca nizamul să coacă ceva, dar acum îl izbi ca o lovitură. În timp ce păşea în faţă, către tronul lui Malik, când observă că toţi ochii se îndreptau spre el, creierul, gândirea, simţirea aproape i se opriră. Merse ca un automat, ca una din acele maşini minune greceşti, care se mişcă mecanic.

Dintr-odată avu sentimentul, şi doar asta îl stăpâni, că îndată ce va sta acolo în faţă, deîndată va începe să vorbească, va spune ce e drept. Singurul lucru necesar. Hotărâtor. Fără consideraţie pentru nizam, bei şi agii, ulemani şi şah-in-şah. Imediat apoi deveni conştient că trebuie să vorbească concis şi cuprinzător. Nu putea, nu avea voie să ţină o cuvântare lungă; nimic nu putea concura cu elocvenţa nizamului.

Omar spuse: „Mărite sultane, stăpânitor al Apusului şi Răsăritului. Permite un cuvânt deschis. Crima rămâne crimă. Oricine ucide. Fie că un tâlhar de drumul mare omoară un padişah, sau că armatele tale – armiile noastre selgiucide – măcelăresc armeni, greci sau franci. Un bărbat înţelept din apus a explicat o dată că tâlharii de drumul mare şi conducătorii de armate se deosebesc doar printr-un

singur lucru, şi anume, prin numărul războinicilor asupra cărora îşi exercită puterea de poruncă. Atâta timp cât eu, Omar ibn Khayyam, nu cunosc adevăratele motive de acţiune ale prietenului meu Hassan, nu ştiu de ce omoară el şi Hassisinii lui, nu-l pot învinovăţi decât de acelaşi delict de care trebuie să-i învinovăţesc şi pe conducătorii noştri de armată."

Zbieretele mulţimii care durară minute în şir îl împiedecară pe Omar să vorbească mai departe. Şahul Malik sări în picioare, se îndreptă spre el. Gărzii, care vru să-l prindă pe Omar, îi făcu semn să se îndepărteze. Malik ceru tăcere. Spuse: „Te joci cu viaţa ta, Omar."

Omar replică: „Mărite sultan. Pentru mine crima rămâne crimă. Oricine ar face-o. Teroristul care se răscoală contra stăpânirii, sau statul îndreptăţit prin legi. Nu mă cobor să omor dându-mi acordul, chiar dacă nu e vorba decât de cuvinte, şi nu de fapte."

Nizamul rosti în liniştea profundă: „Cinci fi devotaţi de selgiucizi care trebuiau să te conducă spre acest loc au fost măcelăriţi de ucigaşii lui Sabbah – şi asta o treci sub tăcere, Omar Khayyam?

Alimul, care încercase să-l convingă să declare împotriva lui Hassan şi care stătea în spatele tronului lui Malik, strigă plin de revoltă: „Omar e un şiit, un renegat. Un complice al lui Hassan... Să fie al morţii!"

Şahul Malik, care niciodată în situaţii dificile nu se lăsă furat de hotărâri pripite (din care cauză i se reproşa uneori lipsa de decizie), păşi din nou sub baldachinul său şi se aşeză pe tron. Astfel câştigă timp de gândire. Comportarea lui Omar era de neiertat. Să isprăvească repede cu el? Omar era un învăţat, un om de ştiinţă, nu un om al puterii. Nu unul căruia forţa să-i stea drept poruncă, ca lui Hassan. A-l lua pe Omar în serios însemna a nu judeca corect raportul de forţe. Însemna să acorzi influenţă în sensul negativ, ca şi în cel pozitiv unor oameni cărora nu li se potrivea. Vechiul ritual selgiucid al duelului oratoric avea ceva în sine. Din nou i se oferi posibilitatea să-l aleagă pe

cel care nu şovăia. Planul nizamului de a folosi vocea lui Omar pentru condamnarea lui Hassan îi apăruse lui, ca şi vizirului, drept un mijloc politic adecvat. Acum însă avea impresia că nu a fost niciodată de acord cu el. Privi indispus spre nizam, care se albise şi arăta enervat. Şahul Malik recunoscu că acesta nu mai ştia cum ar putea salva situaţia. De aceea se hotărî să intervină direct şi, cu o voce care umplu marea sală, Malik produse mai întâi un hohot gros de râs pe placul beilor, hanilor, apiilor şi satrapilor săi. Apoi rosti pe tonul cu care obişnuiesc marii conducători să-şi încheie cuvântările:

„După vechiul obicei al neamului nostru l-am lăsat pe fiecare să vorbească. Pe războinic, pe preot, pe omul de stat, pe nebun. Moştenirea noastră sfântă, Coranul, cartea ce trebuie mereu citită, şi Haditul ne poruncesc să-i considerăm pe nebuni, smintiţi şi bolnavi cu duhul drept posedaţi, şi în felul acesta sfinţi. Nu scrie însă nicăieri că trebuie să le luăm în serios părerile, să le socotim angajante. Omar, care până acum trecea drept înţelept, învăţat, s-a dovedit în faţa tuturor mărimilor împărăţiei mele, nebun, cu simţurile tulburate. Nizamul să-l pună sub pază!”

Hohote de râs pe mai multe voci răspunseră cuvintelor şahului Malik. Nizamul puse mâna pe umărul lui Omar şi îl trase într-o parte. Şahul Malik vorbi fără să se întrerupă mai departe şi hotărî ca beiul Muzzafar, Aluu Abu Saud şi Nizam al Mulk să rostească formula de blestemară a lui Hassan.

Acţiunea îşi urmă cursul. Cei trei păşiră în faţa tronului, se adresară mulţimii dimprejur şi strigară într-un glas: „Hassan ben Sabbah – să fie blestemat”. Alimul recită cu o voce înaltă, tărăgănată sura a 72-a, dezvăluită la Mecca – cea care poartă numele „Al-djinn”. Până la Omar care fusese împins în colţul sălii şi stătea păzit de doi soldaţi, versurile răzbăteau vag, versul al doisprezecelea se auzi însă dar, fiind subliniat de alim în mod deosebit – ca anatemă contra lui Hassan: „Există printre noi oameni cinstiţi, dar şi din aceia, care sunt altfel, căci noi suntem de

feluri diferite.”

Omar dădu înăcrit din cap. Câtă dreptate avea. Dar ştia oare acest bărbat de partea cui se află? Se număra pe sine printre cei drepţi, cinstiţi? Omar era sătul de vorbăria asta. Numai că, fie că voia sau nu, cuvintele îi sunau în ureche; „Există musulmani adevăraţi printre noi, dar şi unii, care se depărtează de cele drepte. Cine ia calea Islamului, caută adevărata conducere.”

Iată din nou sublinierea de sectă a drumului adevărat, delimitarea sunniţilor de şiiţi, prostia intolerantă pe care Omar o ura atât.

„... Cine se depărtează însă de cele drepte, propovădui mai departe alimul citând cel de-al şaisprezecelea vers al surei, hrană va fi focului din iad!”

Pentru Omar era dar că teologii sunnei voiau să-l blesteme pe Hassan, pe rebelul vinovat de înaltă trădare contra selgiucizilor, şi ca eretic, ca om aflat în afara ortodoxiei. Oricum lui Omar putea să nu-i mai pese cum se descurcau cunoscătorii Coranului şi care sură li se părea lor potrivită pentru a întări acţiunea politică contra lui Hassan. Pentru el jocul se terminase. Comisese o sinucidere politică. Pierduse pentru totdeauna favoarea şahului, vizirului, a întregii Curţi, prin poziţia pe care o luase, prin apariţia sa oficială. Sultanul îl etichetase bolnav mintal, tulburat, în aceeaşi măsură iresponsabil şi „sfânt” – adică „lovit de Dumnezeu”.

Omar nu mai luă parte la ce se petrecea. Îi răsună în urechi jurământul rostit într-un glas de demnitari, apoi răpăitul tobelor, însoţind retragerea şahului din moschee, cei doi soldaţi blonzi, greci, furaţi din împărăţia Rum şi deveniţi apoi sunniţi fanatici, îl tratară pe Omar în felul lor. Îl prinseră tare de antebraţ, şi-i dădură mai multe lovituri puternice jucând nerugaţi rolul răzbunătorilor şi judecătorilor. Omar se crispă, îşi încordă corpul şi lăsă grindina de lovituri să se abată asupra lui. Nizamul trecu la o oarecare depărtare, dar nu-l învrednici cu vreo privire. Merseră în urma suitei vizirului, înspre medressă,

traversară piaţa fântânilor. O dată ajuns, nizamul se întoarse, aşteptă până sosi Omar între cei doi greci şi spuse nepăsător: „Lăsaţi-l liber”. Îi făcu semn lui Omar Khayyam să se apropie şi-l privi supărat: „Nu vreau, prietene Omar, să te vâr într-un azil de nebuni! Vei locui un timp, până ştiu ce să fac cu tine, în casa mea de oaspeţi. Poate că astfel mintea ta va ajunge la buna judecată. Mahmud se va îngriji de Roxane. Acum vii cu mine.” Şi zâmbi ascuns. Omar nu înţelegea, nu-şi putea da seama ce-şi pusese nizamul în gând.

10

Hanul sfinţilor

Nizamul îşi încetini paşii. Omar mergea acum lângă el. „Ai stricat totul. Nu te înţeleg. Voiam să împiedic războiul cu fatimizii – să îndrept ura selgiucizilor doar asupra lui Hassan. Acum o să avem parte de amândouă bucuriile: război şi în interior şi în exterior. Eşti nebun. Da, Omar, declarat oficial nebun. Şi asta încă e semn de îndurare. Sultanul ar fi putut porunci să te decapiteze. Iar pentru că acum eşti nebun, vei fi ţinut la sfinţi.”

Omar gândi: în realitate Abdul nu e supărat. Ştie că nu puteam proceda altfel. Mă înţelege.

„Se poate, Omar, ca şi tu să mă consideri acum nebun. Căci de când am început să-mi adun într-o carte reflecţiile asupra artei conducerii în stat am descoperit că nu e suficient să-i observi pe oamenii obişnuiţi, pe războinici, ţărani, meseriaşi, că nu ajunge să ţii un parc de animale care să-ţi arate pe viu iscusinţa şi cruzimea bestiilor; am înţeles că trebuie să ştii mai mult despre oameni, mai mult despre ceea ce-i mişcă. În ce cred, ce speră. Mai mult despre ceea ce li se pare într-adevăr important. Oricine ştie că omul vrea să trăiască bine, să fie bogat şi sănătos. Puternic. Toate astea sunt uşor de înţeles, de prins în calcul. Dar – oamenii au şi idei! Nu mă refer la oamenii de ştiinţă! Astronomi, matematicieni, muzicieni, geometri

— Aceştia sunt toţi inofensivi. Ştiu despre ce vorbesc, spusele lor pot fi controlate. Ceea ce este însă foarte dificil

de înţeles – ştii la ce mă refer, Omar?”

„Nu pot ghici”.

„Lucrul cel mai greu e că oamenii îşi iubesc ideile, închipuirile, judecăţile şi prejudecăţile – şi nu în formă abstractă, ci mereu combinat; mereu combinat cu ceea ce fac sau vor să facă... Altfel spus: există cu siguranţă unele reprezentări fundamentale ale lui Dumnezeu, ale morţii”, ale nemărginirii, ale formării lumii sau ale sfârşitului ei dar cum se amestecă frica, teama, pasiunea oamenilor cu aceste reprezentări de bază, cu ideile originare şi cu alte plăsmuiri, se poate afla doar atunci, se poate studia exact doar atunci când dispui de o instituţie precum casa mea de oaspeţi!”

Omar era uimit: „O casă de oaspeţi? Pentru cine?”

„Pentru sfinţi! Ca vizir al Marelui Selgiucid nu am de-a face doar cu musulmani; lupta noastră contra şiiţilor era doar o parte a politicii de stat – aproape că era să ne joci o festă rea. Iranul e astăzi placa turnantă a tuturor ideilor, a tuturor ştiinţelor, a tuturor politicilor – şi a tuturor religiilor!”

„Şi? Ce concluzie tragi din asta?”

„Vreau să cunosc întocmai toate părerile. Înainte de toate pe cele complicate. Mi-am conceput casa de oaspeţi ca un fel de mănăstire, sau ca un han. Întrucât nu am timp să vizitez toate mănăstirile, chiliile, templele din ţara noastră. Îi ofer călătorului în drum prin Isfahan un loc de popas: preoţilor hinduşi, călugărilor budchişti, călugărilor creştini şi predicatorilor, dervişilor, sufiţilor, nestorianilor... Tuturor, asceţilor, bonzilor şi lamailor, chiar şi preoţilor închinători la foc!”

„Şi ei acceptă, rămân la tine..”

„Rămân! Uneori bineînţeles că trebuie să-i conving; vei vedea. Şi tu vei rămâne, şi nici tu de bunăvoie.”

Omar scutură enervat din cap: „Vrei să mă mut în această casă de oaspeţi?”

„Trebuie. Şahul vrea. Eu vreau. Până se potoleşte mânia generală. Cel puţin atâta vreme.”

Omar oftă: „Trebuie s-o anunţi pe Roxane. Ea ce să facă?

„Lasă asta în grija mea.”

„Şi ce să fac eu în acest han al sfinţilor?”

„Vei studia acolo, ca şi mine. Nu stele. Oameni.

„Vorbesc între ei – aceşti preoţi ai unor religii duşmane?”

„Ai să vezi.”

„Şi ciţi…

— Curiozitatea lui Omar se trezise. Şi fiecare îşi are templul său, casa sa de rugăciune, altarul său?” „Ai să vezi. Vei trăi acolo.”

După o pauză Omar spuse: „Nu ştiu dacă tu, Abdul, îmi vei mai răspunde mie, după ce te-am dezamăgit. Văd cât de şovăitor vorbeşti cu mine…”

„Grăieşte. Nu sunt dezamăgit!”

„Ce-ţi promiţi ţie din acest – han al sfinţilor?”

„Şah Malik adună lucruri preţioase: bijuterii, diamante. Îţi aduci aminte de Mahmud, sultanul cel avar din Ghasna, care a ţinut cu bunăştiinţă şi foarte exact, poruncind să fie cercetate acele oraşe din Industal şi de mai departe, din inima ţării, ale căror temple şi trezorerii se lăfăiau în belşug. Pe acestea le-a cucerit şi jefuit apoi sistematic, atacând fulgerător. Te întreb însă: cu ce s-a ales Mahmud de pe urma comorilor sale?”

„A devenit nemăsurat de bogat. Nu e un lucru pe care să-l dispreţuieşti.”

„Nici nu este de dispreţuit. Eu însă colecţionez alte lucruri de preţ. Şi, asemeni lui Mahmud, nu pot avea niciodată destul. Adun ideile, părerile, reprezentările oamenilor. Şi nu învăţ niciodată tot, oricât aş asculta. Tu însuţi eşti cea mai bună dovadă!

„Pentru că nu am vrut să fiu acuzatorul pus de tine. Ce cumsecade eşti tu, Abdul, că acum mai…”

Nizamul îl întrerupse pe Omar. „Nu este vorba de cumsecădenie. Şi nici de prietenie. Eşti un caz interesant. Locul tău e în această colecţie de sfinţi.”

„Nu ştiu, spuse Omar gânditor, ce mă aşteaptă acolo.” „Oameni care sunt plini de credinţa lor!”

„La ce-ţi poate folosi asta, Abdul? Doar n-ai de gând să

descoperi adevăruri religioase?”

Nizamul tăcu.

Păşeau de-a lungul zidului exterior al grădinii palatului. În faţa lor apăru, în mijlocul unui pâlc de copaci, o moschee mică şi delicată. Merseră în jurul clădirii octogonale şi intrară în curtea cu fântâni, înconjurată de ganguri cu arcade. Omar văzu numeroase intrări ducând în încăperi minuscule de tipul celulelor. Aici urma el deci să fie „păstrat”.

„Când ai construit asta?”

Nizamul nu răspunse. Se duse în mijlocul pieţei şi-şi spălă la fântână faţa, mâinile şi tălpile picioarelor. Abia apoi începu să vorbească. „E deja de vreun an sau doi”.

Omar îşi roti privirea. În jurul fântânii erau presărate obiecte familiare dar şi străine. De nişte furci atârna un clopot de bronz; pe o masă latã, joasă, se aflau cinele uriaşe, alături, coarne jupuite de berbec; de o poartă vopsită în roşu atârna un gong ca de aur lucitor; erau şi morişti, instrumente uruitoare, clopoţei, şi mori de rugăciune. Risipite prin curte se aflau temple mici şi minuscule cu figuri de idoli, măşti, iar într-un colţ al curţii, Omar văzu figura unui Budcha muribund. Imediat lângă casa cu fântână se înălţa un cort de mărime mijlocie, o iurtă după tipul celor ale siberienilor. Omar ridică covorul de la intrare şi ochii îi căzură pe lumânări, pâine, vase din lemn, boabe de tămâie şi unt topit în tipsii, coroane, flori, boabe de orez în săculeţe, mătănii, biciuşti, cruci, vase de tămâie, lămpi de parşi, şi între de, un şarpe mare, un piton, cum îşi dădu repede seama, care se târa. Se întoarse spre nizam şi spuse puţin batjocoritor:

„Asta e probabil arsenalul războinicilor tăi într-ale lui Dumnezeu. Doar e nevoie de obiecte deosebite pentru a intra în legătură cu cel de sus.”

Nizamul îl privi mai puţin prietenos. Omar se exprimase ceva prea pripit. „Te rog, spuse Abdul imediat, încearcă să rămâi serios. Experienţa mea, dacă vrei s-o numeşti aşa, are un caracter serios. Cum să cercetez gândirea

oamenilor, dacă nu ştiu ce îi mişcă, ce iau ei în serios! în ce cred cu inima, mintea, da, cu toată fiinţa lor?”

Omar nu era convins. Oare nu avea nizamul suficiente ocazii să cunoască oamenii? Zilnic în Divan? în relaţiile, ’ în legăturile cu multe sute de oameni ambiţioşi, activi? Nu era nizamul politician? Şi unul din primii, unul din cei mai buni pe care îi cunoscuse Omar vreodată?

Nizamul tocmai apucase limba clopotului şi bătuse de trei ori în gong. Sunetul răsună până departe, tare, persistent. Uşile celulelor din gangurile cu arcade se deschiseră pe rând şi din toate părţile locuitorii lor se îndreptară spre mijlocul curţii.

Omar întrebă uimit: „Câţi sunt?”

„Acum sunt şaptezeci şi doi; şi nu este printre ei niciun supus al Profetului, niciun sunnit. Tu eşti primul!”

Omar vedea adunându-se în mijlocul curţii: bărbaţi tineri şi bătrâni, îmbrăcaţi în robe, în veşminte roşii; călugări îmbrăcaţi în galben, raşi în cap; alţii cu părul vâlvoi şi nepieptănat. Erau asceţi goi, care slăbiseră de arătau aproape ca nişte schelete; alături, preoţi plini la trup, graşi, îmbrăcaţi luxos, în mătase şi brocat, cu tichii, tichiuţe, mitre, cu benzi în jurul frunţii, cu şaluri; alţii purtau robe grele, lucitoare. Omar văzu bărbaţi cu obraji graşi, feţe roşii, curate, ochi care clipeau inteligent şi plini de înţelegere; alături unii care îl fixau pe jumătate nebuni. Unii aveau mătănii, lăsând boabele să le alunece printre degete, iar cu buzele mormăiau rugăciuni. Alţii, cei mai tineri şi puternici, se băteau până la sânge cu biciuşti şi nu întrerupseră mortificarea nici acum când Omar şi nizamul se apropiară.

„Şaptezeci şi doi! Nu vrei să spui că ai adunat în această «casă de oaspeţi» reprezentanţi ai tuturor religiilor cunoscute?

„Ba da. Din fiecare religie, fiecare sectă, câte unul. Ai recunoscut foarte corect!”

„Şi toţi te urmează pe tine, vizirul, pe cuvânt?”

. „Ies acum către noi pentru că fiecare speră să fie

eliberat în curând din această casă de oaspeţi. Şi în fiecare săptămână îl eliberez pe câte unul, îl las să plece. Pentru că aici avem întotdeauna grijă să primim întăriri!”

Lui Omar afirmaţia i se păru amară. Ce putea sau voia nizamul să înveţe într-adevăr de la aceşti călugări, preoţi, asceţi, sihaştri, de la aceste făpturi bisericeşti? Şi cum?

Abdul Kasserăm se aşează pe vine pe treapta cea mai de sus din jurul casei cu fântână şi-l chemă la sine pe cel mai apropiat.

„Am să-ţi fac cunoştinţă cu oaspeţii mei! Iată acesta a venit la noi din Turfan, din Turkestanul de răsărit. Poate că a fost chiar adus.” Tânărul era palid, slab, ascetic. „Este un tânăr manis. Nu mai crezuserăm că există adepţi ai acestui profet!”

„Şi ce te poate învăţa acest schelet?”

Vocea lui Omar sună mai puţin dur decât textul întrebării.

„Susţine o teorie ciudată. Omenirea, spune el, se împarte în trei clase. Mai întâi: în maniheii desăvârşiţi, în al doilea rând în clasa „ascultătorilor”, în al treilea în ne-manihei… Ţi se pare cunoscut, Omar? Nu? Atunci să-l întreb: cine eşti tu, Theodorus? Eşti un desăvârşit? Un ales?

Tânărul era extraordinar de şubred, slab, atât de epuizat, încât abia se ţinea pe picioare. Dădu din cap.

Nizamul i se adresă lui Omar: „Theodorus nu mănâncă carne, doar hrană vegetală.”

Din corpul slab ieşi o voce abia auzită: „Plantele sunt pline de lumină. Şi scopul nostru, scopul meu, este de a elibera lumina prinsă…” Theodorus mai mult şopti aceste cuvinte decât le vorbi.

Omar, medicul, se gândi unde ajunge hrana vegetală: în stomac. Nu credea că acolo ar avea loc o eliberare a luminii. Mai degrabă o ardere sau ceva asemănător. Nizamul continuă: „Theodorus, ca toţi maniheii, nu are voie nici să se căsătorească, şi nici să aibă vreo legătură cu femeile. Şi pentru asta are o justificare ciudată. Crede că strămoaşa noastră Eva se află în iad şi întrupează acolo răul…”

Omar nu se putu abţine să întrebe: „Şi ce înveţi tu din asta, Abdul?”

„Poate nu mai mult decât că mulţi, foarte mulţi oameni au un fel de teamă faţă de femei. Nu e important de ştiut?” Râse. „A doua clasă, «ascultătorii», sunt obligaţi să-i venereze, să-i îngrijească pe cei desăvârşiţi şi aleşi, să-i poarte practic pe braţe. Sărmanul Theodorus nu are aici pe nimeni ca să-l venereze. Am să-l las să colinde mai departe. N Aici îmi e prea singur. Ca toţi cei desăvârşiţi, e obligat să postească şapte zile pe lună. Şapte zile una după alta.”

„Şi ce e cu scaunul pe care l-a pus lângă el?”

Nizamul îi spuse lui Omar. „Spune-i să se aşeze pe scaun.” \

Omar făcu întocmai. Theodorus refuză. Clătină negativ din cap.

Nizamul sprijini cuvintele lui Omar: „Aşază-te, Theodorus, altfel ai să cazi!”

„Nu, spuse Theodorus. Acesta e scaunul lui Manis, întemeietorul religiei noastre! E gol. Rămâne gol. Nu sunt demn să mă aşez pe el. Îl împodobesc cu flori!”

Omar fu de părere că omul e nebun. Abdul replică: „Deloc. El mă învaţă că mulţi oameni se nasc cu o mare doză de respect în ei şi că ei înşişi vor să fie aşa. Trebuie doar să le dai un obiect potrivit pentru veneraţie.”

„Bine, dar zicea că împodobeşte scaunul cu flori?” Omar nu vedea nicăieri flori, poate că le vedea Theodorus.

Îl întreabă pe maniheu: „Şi de ce se află pe scaunul ăsta cinci trepte, cinci stinghii transversale?”

„Sunt cele cinci grade ale eterului luminii!”

Pe Omar răspunsul îl posomori. „Este într-adevăr locul Dumnezeului tău?”

Cel desăvârşit reacţionă surprinzător de puternic: „Mani nu e Dumnezeu. Mani este Profetul Dumnezeului luminii!”

Apoi tăcu, prea slab pentru a vorbi mai departe.

Nizamul îl instrui pe Omar. „Acest scaun poartă I3 manihei numele de Bema şi simbolizează prezenţa invizibilă a Profetului lor, pe care şi-l închipuiau cândva, într-o vreme

când încă mai erau mulţi, stând pe un fel de balustradă, numită şi ea Bema. Dumnezeul luminii îşi are locul în punctul de miazănoapte al cerului!”

Asta îl surprinse plăcut pe Omar, astronomul: nu era prost gândit: „Punctul de miazănoapte! Deci Steaua Nordului!”

Nizamul observă că şi pentru servitorii de la Curte tronul gol al sultanului era un obiect de veneraţie, de admiraţie sfioasă. Şi el emană o forţă magică – precum acest scaun.

„Creezi că Profetul tău Mani e mai mare decât Mohamed, sigiliul tuturor profeţilor?” vru Omar să ştie.

Theodorus se grăbi cu răspunsul: „în Sapurakan, cartea noastră, stau scrise vorbele lui Mani: El, Mani, este trimisul adevăratului Dumnezeu, el este ultimul şi desăvârşitul învăţător: El este cel care, ca urmare a înţelepciunii dumnezeieşti, este trimis în anumite timpuri spre anumite ţări. Mani a fost trimis în ţara Babilonului”.

Omar îl privi pe credincios. Ce nu erau oamenii în stare să creadă! Budcha fusese trimis în India, Zoroastru în Persia, Iisus în ţara Apusului, Mohamed în Arabia. Şi persanul Mani din Hamadan fusese, cum credea Theodorus, trimis în ţara Babilonului. Şi asta cu mai bine de nouă sute de ani în urmă!

Nizamul rosti cu jumătate de glas: „Vezi, persanii mei au vrut întotdeauna să creadă în profeţi. Şi într-o împărăţie a luminii. De la Ahura Mazda la Mithras, numele se schimbă. Dar gândul primordial, sentimentul iniţial rămâne; apare în variaţii mereu noi în minţi şi în inimi. Cum să nu mă apuc de un astfel de studiu?”

Omar vru să ştie mai mult: „Cum a murit acest Mani al tău?”

Tânărul se înclină: „în al şaizecilea an al vieţii sale a fost crucificat în Gundeşapur!”

Omar se gândi: o profesie primejdioasă, o vocaţie primejdioasă cea de profet. Îşi dădu seama că judeca şi întreba ca un curios, ca un cercetător, da, ca un medic. Şi totuşi era el însuşi, după dorinţa sultanului şi a vizirului,

doar pacient. Ce îl deosebea atunci de acest venerator al lui Mani şi probabil de ceilalţi din această curte? Doar drumul ales; ei credeau că o altă potecă e cea adevărată, corectă şi dreaptă. Văzu cum un preot hindus, un brahman, aprindea focul pe un mic petec de pământ. Îşi căutase un loc pe care creşteau câteva fire de iarbă.

„Ar trebui s-o facă, conform legilor sale, pe o pajişte" explică nizamul.

Brahmanul se pregătea să aducă o ofrandă. Omar se întrebă dacă printre toţi aceşti bărbaţi cuvioşi se afla vreunul gata să sacrifice oameni. Să folosească forţa. Îl întrebă pe nizam. Nizamul negă. „Deci toţi aceştia sunt oameni mai buni ca voi, politicienii, voi, războinicii!"

„S-au dezvăţat să omoare direct. Dar dorinţa morţii e puternică în ei. Şi se întoarce uneori împotriva lor înşişi.

Şi uneori contra altora. Altor oameni. Împotriva oamenilor de stat, cum sunt eu".

Omar privi prost dispus. Se uită dincolo spre cuvioşi. Îi văzu sacrificând, rugându-se, discutând. Stăteau în grupe sau izolaţi. Întrebarea sa rămăsese fără răspuns.

„Ce te învaţă – toţi la un loc?"

Nizamul îl invită pe Omar să ia loc lângă el pe treapta fântânii. „Până acum am descoperit următorul lucru: cuvioşii tuturor religiilor (şi de dragul simplificării vreau să-i număr pe preoţii lor printre cuvioşi) sunt identici în multe privinţe, în multe precepte; toţi nu vor să ucidă – dar pentru jertfă omoară unele vietăţi, de pildă, animale; vor toţi să se abţină de la legăturile cu femeile în măsura în care ajung la trepte mai înalte ale hirotonisirii; toţi încearcă să nu mintă, să nu defăimeze. Pe Dumnezeul altora nu-l slăvesc şi de multe ori îi refuză dumnezeirea. Deci defăimează totuşi. Postesc, deseori nu mănâncă deloc carne, fac penitenţă pentru ceea ce numesc păcat. Iată un punct pe care foarte mulţi îl au în comun, căci aproape toţi socotesc că omul e păcătos. Unii se consideră totuşi mai puţin păcătoşi decât alţii. Acel budist de acolo se spovedeşte şi face penitenţă lunar, şi anume la început de lună nouă. Şi pentru că aici în

casa de oaspeţi nimeni nu-i spune formula de pocăinţă, şi-o spune singur. Îşi spune: «Dă mai multă atenţie în viitor! Fi grijuliu, evită să te amesteci!» Şi, Omar, m-aş bucura dacă purtătorii mei de cozi de cal, coloneii, agii şi beii s-ar comporta ca el!”

În timp ce nizamul vorbea cu Omar, la o anumită depărtare se iscă un schimb puternic de cuvinte. Un nestorian vorbea aprig cu un rabin. Acesta nu rămânea mut, răspundea cu aceeaşi vehemenţă. Omar şi nizamul nu puteau înţelege despre ce e vorba.

Nizamul spuse: „Precis e vorba de precepte religioase privind mâncarea, pe care evreii le respectă cu deosebită stricteţe, lucru ce li s-a luat întotdeauna în nume de rău, nu se ştie de ce.”

Brahmanul îngenunche nu departe de cei ce se certau, fără a-i băga în seamă. Părea că se retrăsese total în sine. Sau fusese murdărit de un cuvânt, de un gest, de o umbră?

Câţiva dintre bărbaţi discutau; unii în arameiană alţii în pehlevi sau arabă. Sfinţii din Orientul îndepărtat, chinezul, tibetanul, mongolul, turemenul se înţelegeau într-o limbă necunoscută. Ascultând această larmă, Omar înţelegea doar frânturi de cuvinte şi încerca să-l clasifice cu ajutorul lor pe vorbitor; cu timpul reuşi să recunoască tot mai mult: pe nestorian, pe evreu, pe creştinul grec, pe creştinul latin – toţi ghiauri, ca şi magul lui Zoroastru, care îi amintea de mobad Sergal.

Netulburaţi de gălăgie, de vorbe, de ceartă, asceţii şedeau de mai mult timp în praful curţii. Aparţineau unor şcoli diferite de yoga, dar acum meditau. Preotul lama învârtea moara de rugăciune; călugărul budist al marelui car de mers şedea acolo, la Budcha Amitabha, şi-şi contempla buricul. Creştinul din Asia Mică citea dintr-o carte.

Era oare Biblia?

Aceştia erau deci bărbaţii de la care „învăţa” nizamul! Când izbucni din nou o ceartă într-un colţ al curţii – nestorienii şi latinii zbierau în gura mare – Omar profită de

ocazie să-l întrebe pe nizam:

„Ce îi împiedică de fapt pe aceşti oameni să se poarte paşnic unul cu altul? Găsesc că aceşti «sfinţi» nu te pot învăţa decât egoism, zel, încăpăţânare. Chiar dacă le admir fantezia religioasă, plăsmuirile imaginaţiei, revelaţiile, care s-ar putea chiar să fie adevărate."

„Avarul îşi păzeşte comoara. Cuviosul, credinţa!"

„Deci cei care se tem de hoţ sunt în egală măsură naturi fricoase?"

„Nu neapărat. Tocmai că sunt mândri de comoara lor şi vor s-o păstreze neştirbită. Vor să îndepărteze orice reacţie din afară!"

„Sau să-şi împartă comoara cu alţii, să-i convingă pe alţii că singura din care ar trebui să se împărtăşească fiecare e comoara lor." Nizamul adăugă: „Bineînţeles că nu-mi foloseşte la nimic să ştiu când unul posteşte şi cum îşi numeşte Dumnezeul. Deşi îşi are farmecul său să vezi cum se oglindeşte în om dumnezeirea, cum se oglindeşte Dumnezeu deseori într-o formă confuză. Pe mine mă interesează mult mai mult să aflu în ce cred toţi, fără ose bire – de pildă, că ar exista fiinţe mai presus de noi înşine – şi în ce fel, deseori în diferite moduri, încearcă să se convingă de propria credinţă. Căci tocmai asta observ cu mare uimire. De multe ori le e greu să creadă întru totul ce vor să creadă. Intoleranţa lor faţă de alţii se datorează, cum am putut vedea, numai faptului că ei înşişi 'nu cred destul, suficient de profund, de puternic în propriile reprezentări religioase. Pentru că cel ce o face este arareori intolerant. Undeva au toţi un punct slab: cum ar fi naşterea fiului lui Dumnezeu dintr-o fecioară, o înviere, o emanaţie dumnezeiască! Şi toţi au mari dificultăţi în explicarea răului – adică: să creadă în Dumnezeul lor – şi să suporte răul. Cum de un Dumnezeu bun, un stăpân atotputernic al tuturor fiinţelor (căci asta e el de cele mai multe ori) lasă această lume a noastră să fie nedesăvârşită – asta e problema lor de bază, pe care caută s-o rezolve în cele mai diferite chipuri.

Lumea este ameninţată de rău, de necazuri, de catastrofe, de boli, de răufăcători – şi de terorişti, Omar! — e urzită de rău, ca un covor de Isfahan de fire albastre! Şi aşa ajungi să-l accepţi. Eu, Omar, îi iubesc pe cuvioşii care iau răul lumii ca un dat. Este o bază bună pentru acţiunile mele în calitate de om de stat. Nu mă considera cinic. Dar o astfel de orientare religioasă ne permite totul: război, pedepse – tot ce vrei: şi forţa."

Omar dădu din cap: „Acum te înţeleg, cineva este responsabil pentru tot ce se întâmplă. Dumnezeu sau Răul. Sau amândoi. Numai vizirul nu. Învăţături din vechime despre formarea lumii, păcatele străvechi, cosmogoniile au lăsat loc tocmai răului... Practic! Micşorează din responsabilitate."

Nizamul spuse: „Nu. Pare doar aşa. De la cuvioşi învăţ multe. Lucrul cel mai important este totuşi următorul: ei îşi imaginează nişte scheme monstruoase – basme, povestiri, fantasmagorii – pentru a fi ce vor să fie: puternici sau umili; cuvioşi-sau obraznici. Şi a scuza ceea ce sunt."

Omar constată că amândoi gândeau prea simplist; prea material, prea cinic. Oare nu judecau amândoi greşit? Că acest boţ de pământ din care erau făcuţi şi ei reprezenta o masă grea, impermeabilă, tocmai pentru că nu era un cristal, care refractă frumos lumina înainte de a o lăsa să penetreze. Că boţul de pământ pur şi simplu înghite lumina?...

Nizamul spuse dintr-odată: „Că cineva poate avea un alt Dumnezeu, oaspeţii mei o află cu spaimă. Ei cred că dacă cineva, dintr-un alt motiv iniţial, trăieşte cu un alt ţel – trebuie să fie un duşman. Cel complet diferit este suspect, cel doar puţin diferit este însă şi mai rău.

„De aceea îl urăşti pe Hassan?" Cuvintele lui Omar fuseseră rostite pe un ton sec.

„Da, poate." Şovăi, apoi continuă repede: „Felul în care funcţionează aceste mecanisme religioase – sau, dacă vrei, lumi plăsmuite – mă învaţă pe mine cum să-mi organizez acţiunile politice. Nu vreau să acţionez greşit, îmi

construiesc acţiunile pe idei confirmate!”

Omar se îndreptă spre o celulă evident goală.

„Am să mă simt ca acasă. Ai grijă de Roxane. Cât timp vrei să mă ţii aici? O săptămână sau două?”

„Vom vedea”, replică nizamul.

Omar observă ironic: „în ciuda tuturor studiilor tale asupra sfinţilor, cu mine te-ai înşelat.”

„Da, spuse nizamul. N-am văzut încă niciunul aici care să creadă atât de necondiţionat în bunătatea umană ca tine. În binele ce se află chiar în răufăcător. Toţi îl împing pe răufăcător în iadurile lor. Numai tu nu. Am calculat greşit – şi asta cu un matematician.” Nizamul clătină capul pe jumătate serios pe jumătate amuzat: „Nu mi-ai făcut rău, Omar. Nu ţi-a reuşit. Nu ai putut să mă îndepărtezi de ţelul meu. Şi poate reuşesc să împiedic războiul care ne ameninţă, deşi tu i-ai supărat foarte tare pe generali şi colonei, pe toţi beii mei când i-ai pus pe aceeaşi treaptă cu ucigaşii. Ceea ce bineînţeles că e fără noimă. Şi tu o ştii prea bine. Eşti un om tare curios, Omar. Aşa cum gândeşti şi acţionezi tu acum, ai putea – chiar azi – să mergi direct la Hassan ben Sabbah şi să vorbeşti cu el. Pentru că tu şi acest Dumnezeu din tine, oricine ar fi, cred că omul e bun, că poate fi bun, şi că foloseşte la ceva când vorbeşti cu oameni răi. Eu nu cred asta, sau nu o mai cred. Dar tu o faci, şi pe deasupra te mai şi pricepi s-o faci. Eu nu mai pot. Eu nu pot decât să-l omor pe Hassan. Sau mă omoară el pe mine.”

Omar se îndoi că posedă în realitate capacitatea pe care i-o atribuia nizamul. Era într-adevăr în stare de asta? Dar profită bineînţeles de ocazie – veni în întâmpinarea ofertei pe care nizamul părea a i-o face: „Atunci lasă-mă la Hassan! Lasă-mă liber. Plec imediat cu Roxane la Hassan!”

Nizamul îl privi serios, întoarse apoi capul.

„Acum nu. Poate trebuie să spun încă nu. Lasă-mi – şi lasă-ţi timp!”

Pe Omar îl supără această atitudine de respingere, această manevră a celui care are puterea. Ce îi schimbă

oare atât demult pe oameni când au fie şi numai un capăt de putere în mână. De ce gândea nizamul altfel pe vremea când era numai Abdul Kasserăm? Ce voia să însemne „încă nu?” Ce joc juca cu el acest bărbat, care era prietenul său? Ce trebuia să facă el, Omar, aici? Dar poate că era mai bine să fi nevoit să stai aici decât să gândeşti cum gândea nizamul.

Omar se simţi singur. Simţea cum creşte un zid între el şi nizam. Şi reacţionă ironic: „Pacea ta fie cu tine, Abdul!”

De această pace el, Omar, nu voia să ştie nimic. El se gândea la o alta, care creştea din inimă, nu din creier. Nizamul înţelese acest salut în felul său:

„Spui pacea mea, şi ai dreptate. Mai sper încă s-o pot obţine, în ciuda bunătăţii tale, blândeţii tale, toleranţei tale exagerate.”

Nizamul plecă. Omar se aşeză în celulă, pe podeaua goală. Nu avea decât o rogojină şi o tipsie pentru mâncare. Privi în jur, privi afară în curtea în care grupul sfinţilor se răspândea încet, se gândi la Roxane şi oftă, apoi se gândi că ar trebui să poată să-i cuprindă pe toţi aceşti oameni ciudaţi de pe acest pământ ciudat – preoţi, ateişti, politicieni, terorişti, credincioşi şi cuvioşi – într-un catren. Şi bineînţeles şi pe el însuşi. Mai era încă acolo. Chiar dacă se afla într-un loc în care, după cum credea, nu se potrivea nicidecum. Dar unde se potrivea el cu adevărat? Omar acceptă deci pentru începiit că celula, pe al cărei pământ şedea, era acum pentru el locul adevărat. Şi încet, încet se născu catrenul – altfel decât şi-l imaginase la început; şi când fu gata, când îl recită, găsi că e destul de bun. Îşi spuse cu glas tare versurile.

Când spre cer îndreaptă a sa privire,

Slăvit e cel mai mare astronom,

Căci stelele se-nghesuie grăbite De-a sa lunetă a fi descoperite.

Roxane intervine

Roxane află abia târziu despre ce se petrecuse în moscheea Yuma, cum şi-i făcuse Omar duşmani pe nizam şi

pe sultan. În dimineaţa aceea Roxane mersese cu femeile din haremul vizirului în moscheea cea mică, pentru a-şi face rugăciunea. Celelalte doamne o invitaseră apoi în iatacurile lor.

Roxane, căreia îi plăcuseră oarecum două din nevestele vizirului, Girine şi Bulbul, ezită la început. Era nerăbdătoare să afle cum îi mersese lui Omar la înalta Poartă, în acelaşi timp nu voia să le jignească pe doamne refuzând invitaţia. Se gândi dacă pentru amândoi, pentru Omar şi ea însăşi, n-ar fi mai avantajos să se afle în relaţii bune cu nevestele vizirului. Se încredea în iscusinţa lui Omar şi gândi că în harem va afla repede despre mersul evenimentelor. În fapt, li se făcu cunoscut ei şi însoţitoarelor sale încă pe drumul de întoarcere de la moschee (din agitaţia oamenilor pe străzi, din declaraţii şi dezbaterile înflăcărate, pe care nu puteau să nu le audă), că hotărârea se luase. Hassan ben Sabbah era blestemat de cel mai înalt sfat al selgiucizilor, condamnat, declarat proscris. Adepţilor săi li se declarase luptă nelimitată şi fără milă. Roxane se simţi uşurată. Despre Omar nu se vorbea. Aşadar, totul se terminase cu bine, credea ea.

După o scurtă plimbare ajunseră la casa femeilor vizirului. Li se făcuse foame, şi Roxane speră să se poată întoarce imediat în chioşcul său după o vizită la Girine şi Bulbul.

Dar nu se întâmplă aşa cum crezuse. Girine o opri lă masă; Bulbul vru să-i arate bijuteriile şi primul ei copil, o fetiţă. Roxane nu era foarte sigură de ce se bucura

Bulbul mai mult, de colecţia ei fantastică şi bogată de perle, inele, lanţuri brăţări, diademe – sau de mica fetiţă Farah. Discuţiile care decurgeau uşor, zâmbetul frumoaselor femei, pietrele preţioase, mâncărurile scumpe – toate făceau parte din această după amiază de sărbătoare, creau un timp propriu, bine temperat, independent de ce se întâmpla afară în Isfahan. În timp ce Roxane admira un minunat inel de safir Omar era tocmai condus la hanul sfinţilor; pe când ea lăsa încet să-i alunece

printre degete, colierele de perle roz ale lui Bulbul şi le punea în jurul gâtului pentru a le da luciul potrivit, şi pe când ea, înfrumuseţată aşa, se admira în oglindă, Omar şedea în celula acelui ciudat han. Iar când Bulbul i-o prezenta pe Farah, un copil încântător, îmbrăcat ca o păpuşică de harem, Sadig şi Mahmud tocmai se întâlniseră în casa cadiului şi discutaseră noua situaţie, în care intrase nu numai Omar, ci, după cum se temeau, şi ei înşişi.

Poate era un fel de telepatie la mijloc – Roxane avu dintr-odată sentimentul că Omar se găseşte în pericol; oricum Girine îi oferise o masă copioasă, iar podoabele şi păpuşa inimii lui Bulbul deveneau de la o clipă la alta tot mai plictisitoare. Ceru voie să plece, începu să-şi ia rămas bun, nu se gândea la nimic altceva decât să-l vadă imediat pe Omar. Girine nu voia s-o lase să plece, nu vedea niciun motiv pentru plecarea ei atât de pripită. „Omar, spuse Girine, şi Bulbul fu de acord, îţi va povesti totul diseară. Rămâi la noi şi petrece-ţi după-amiaza aici”.

Şi tocmai când Bulbul încuviinţa zeloasă şi fermecătoare din căpşor, pentru întărirea invitaţiei, intră o sclavă caucaziană în odaia din interior şi-i şopti stăpânei sale câteva cuvinte la ureche. Girine privi înspăimântată spre Roxane, se stăpâni însă imediat. Politeţea îi interzicea Roxanei să întrebe direct despre ce era vorba. Girine se scuză pentru întrerupere şi vorbi pe acelaşi ton prietenos mai departe. Bulbul, curioasă ca Roxane, păru totuşi să bănuiască mai mult. Poate că şi cunoştea mai bine obiceiurile din harem decât Roxane, care nu locuise niciodată cu alte femei. Oricum, le părăsi destul de repede pe cele două femei, pretextă că trebuie s-o culce pe Farah a ei şi se retrase. Girine aduse conversaţia spre subiectul

Omar şi însoţitorii Roxanei, întrebă de cadiu, ceru să i se povestească despre Sadig şi spuse apoi, după oarecare şovăială, că socoteşte că e bine, chiar necesar, ca Roxane, în măsura în care nu i-ar fi prea greu, să-l caute neîntârziat pe cadiul Talib. Caucaziana poate s-o însoţească, dacă doreşte.

„Ce e cu Omar?” întrebă Roxane.

„Nu ştiu exact, cel puţin deocamdată nu.” Dar erau unele greutăţi ce trebuiau lămurite. Roxane să aibă încredere în sfatul ei şi să meargă imediat la Talib.

Era limpede, ceva ieşise pe dos – ce, asta trebuia Roxane să afle cât mai repede. Acceptă oferta Girinei; caucaziana, o creştină pe nume Anna, traversă cu ea oraşul până la casa lui Talib. În curte cele două femei se întâlniră cu Mahmud şi Sadig; erau palizi şi agitaţi.

„Omar a căzut în dizgraţie. Vizirul l-a închis. Nu ştim unde.” Vocea lui Mahmud era răguşită. „Nu putem rămâne în casa asta. Punem gazda în primejdie.”

Roxane întrebă pripit: „Ce a făcut Omar, ce a zis, spuneţi-mi ceva!”

Mahmud se apără: „Nu aici. Să mergem la moscheea Yuma, acolo s-ar crede cel mai puţin că ne-am putea afla.”

Se grăbiră înspre moschee. În sala cu coloane a medresei erau doar câţiva oameni. De abia aici îndrăzniră să vorbească. Mahmud fusese -în adunarea de consiliu a înaltei Porţi şi auzise cuvântul lui Omar. Povesti de-a fir a păr.

Sadig, căruia îi mai povestise totul o dată, deveni nerăbdător. „Ne-am întâlnit – spuse el – în casa cadiului şi ţi-am trimis o solie în haremul vizirului cu rugămintea să vii imediat la noi.”

Mahmud spuse hotărât: „Nu te las, Roxane, nu-l las pe Omar la ananghie.”

Sadig era furios: „Omar e nebun. I-a acuzat pe selgiucizi, în faţa sultanului, că sunt ucigaşi, ca şi Hassan şi teroriştii săi. Trebuie să fie nebun. Nu-l înţeleg. Ce facem acum?”

i; t Precum zăpada în desert

192

Mahmud reflectă. Îşi încreţi fruntea, îşi trecu mâna prin faţa ochilor. „Ce putem face? Să părăsim oraşul cât de repede posibil! Să aşteptăm până se potoleşte furia coloneilor, beilor şi vizirului. Până ce se va uita cuvântarea lui Omar.”

„Pe asta n-o s-o uite nimeni. A fost o jignire adusă sultanului şi vizirului.” Sadig spuse şovăind, dar totuşi apăsat. „Nu văd niciun mijloc s-o reparăm. L-au declarat nebun. Deşi ei ştiu că nu e nebun; ştiu că nu voia să participe la osândirea lui Hassan. De aceea Omar este potrivnicul lor.”

„Astă -crezi tu *V* întrebă Roxane, „Vizirul nu e prost. Poate fi supărat, jignit, dar faptul că l-a cruţat pe Omar, l-a îndepărtat şi nu l-a... După tradiţia selgiueidă. La faţa locului...”

Nu vorbi mai departe. Gândui era prea groaznic. Sadig şi Mahmud ştiau ce voia să spună.

Selgiucizii aveau obiceiul să-i căsăpească pe adversarii demascaţi pe loc. În prezenţa sultanului ar ti fost chiar obligatoriu, prin lege.

„Dacă sultanul l-a cruţat pe Omar, în clipa cea mai pi imejdioasă – atunci îl va cruţa şi mai departe.”

Mahmud găsi însă: „E suficient dacă îl întemniţează; dacă îl ţin închis. Ce-ai putea face acum, Roxane – să-l aştepţi? Să trimiţi jalbe vizirului? Să te arunci la picioarele sultanului? Să cerşeşti îndurare?”

Roxane nu va fi primită, va cere zadarnic audienţe. Precis că erau căutaţi toţi trei. În fiecare han, în fiecare serai, şi erau cercetate casele prietenilor lor, ale posibililor cunoscuţi.

Roxane îi măsură cu privirea pe Mahmud şi Sadig de parcă îi vedea pentru prima dată. „Nu ştiu decât o singură cale, spuse ea. Amândoi mergeţi la vizir. Vouă nu vă poate i el’uza o audienţă. Nu va fi o primire de gală. Dar va vorbi cu voi. Şi voi veni şi eu. Şi voi vorbi cu el.”

Sadig fu de aceeaşi părere, făcu totuşi o precizare „Am să mă îngrijesc însă şi de cai. Dacă nu reu im să-l i ’liberăm pe Omar, trebuie să-l răpim.”

„Dacă ştim unde e.”

„Vom afla, spuse Sadig. Aici mă las în seama iscusinţei voastre. Eu fac totuşi rost de cai pentru fugă.”

Mahmud mârâi morocănos: „Pentru aventuri suntem

totuşi niţel cam prea bătrâni. Trebuie să schimbăm dispoziţia vizirului. Asta e unica noastră şansă!”

„Bine”. Sadig nu putea fi scos din ale lui. „Aşa să facem. Totuşi mi se pare mai bine ca în faţa palatului să ne aştepte nişte cai iuţi.”

Roxane nu spuse nimic. Se concentră, încercă să găsească nişte cuvinte potrivite pe care să le poată spune nizamului; care să-l impresioneze.

„Cum pătrundem la vizir?” întrebă Sadig.

Mahmud zise. Nu e o problemă. Mergem la primul post de pază şi spunem: «Noi suntem cei căutaţi. Duceţi-ne la vizir!»”

„Şi aterizăm într-o împutită de închisoare.” Sadig se scutură.

Părăsiră medressa. Lângă intrarea la lazaret stăteau doi soldaţi din patrulă: persani, nu selgiucizi. Mahmud se îndreptă spre ei şi le vorbi. Amândoi fură uimiţi.

Mahmud repetă: „Aceasta e nevasta lui Omar Khayyam, Roxane, acesta e Sadig, maestru al poşte or din Merw şi eu sunt cadiul Mahmud. Conduceţi-ne la vizirul Nizam al Mulk. Suntem căutaţi de el!”

Unul dintre bărbaţi, un individ burtos, cu picioare strâmbe, înţelese; celălalt, la fel de gras, dar înalt şi spătos avu nevoie de ceva mai mult timp. Apoi Mahmud reuşi să-i convingă pe amândoi, încât îi conduseră la palatul vizirului.

Acolo n-a decurs totul la fel de. Simplu cum îşi închipuise Roxane. Mahmud şi Sadig fură primiţi de şambelan, întrebaţi ce doresc şi reţinuţi mai întâi. Omul, care vorbea dialectul din Damasc, se comportă de parcă nu-l cunoştea nici pe Mahmud, nici pe Sadig, şi regretă că o audienţă la vizir nu poate avea loc atât de repede. Nizamul este deosebit de ocupat. Cei doi bărbaţi erau pe punctul de a renunţa, gata să se retragă cu buzele umflate.

*

Roxane, care aşteptase în partea din spate a odăii văzu că trebuie să ia frâul în mâini. Energic explică că trebuie să-l vadă pe vizir neîntârziat; este prieten cu el, prin bărbatul

ei, Omar; şambelanul trebuie s-o lase să între. Ea trebuie să ştie unde e Omar, făcătorul de corturi – bărbatul ei. Ea şi Omar aparţin Curţii; iar dacă Sadig şi Mahmud sunt alungaţi – ei nu i se va întâmpla asta sub nicio formă. Nu-i e teamă de nimeni. Nici de vizir şi nici de sultan…

Şambelanul dispăru şi-i lăsă pe cei trei să aştepte puţin. Când se întoarse, le deschise intrarea spre Divan.

Nizamul, care îi primi în ţinuta sa neagră, oficială, nu schiţă nicio mişcare. Nu salută, când îl salutară. Se purta ca toţi oamenii importanţi: îi lăsă mai întâi pe ceilalţi să vorbească..

Roxane vru să afle imediat unde e Omar. Dar nizamul nu dădu niciun răspuns. Întrebă doar unde locuiau

Mahmud şi Sadig.

Trăseseră la cadiul Talib, acum însă…

„Ce întrebă Nizamul rece.

„Păi, dacă Omar…”

„Ce e cu Omar?”

Nizamul se prefăcea că nu ştie.

„A fost luat şi dus! Unde?”

Roxane nu-l slăbi.

Da, spuse nizamul, aşa este. Dar este o măsură temporară, care s-a dovedit a fi necesară. Pentru protejarea făcătorului de corturi, care i-a stârnit din cale afară pe coloneii de la înalta Poartă. *

Nizamul o privi gânditor pe Roxane. „Asta e, Roxane. Din păcate. Nici eu nu înţeleg. Şi este ordinul expres al sultanului: trebuie să-l ţin sub pază.”

. „Unde? Unde e?” întrebă Roxane.

Nizamul nu o privi. Vorbi cu Sadig şi Mahmud, îşi notă ce spuneau cei doi, deşi nici ei nu cereau altceva decât eliberarea lui Omar.

Nizamul se arătase tot timpul sobru, chiar plictisit.

Deodată însă, deveni nerăbdător.

A înţeles „ştie ce voiau, se va mai gândi la toată povestea asta. Pe moment nu se puteau aştepta la mai mult de’la el; şi pentru că sultanul însuşi dăduse dispoziţia,

nu putea acţiona fără asentimentul acestuia. Chestiunea se petrecuse în public, de aceea stârnise mare vâlvă. Mult dincolo de înalta Poartă şi de Moscheea Yuma! Devenise un fapt politic. Va vorbi cu şahul. Nu poate însă să spună tind le va transmite un răspuns. Să aştepte: în casa cadiului Talib. Roxane putea, aşa spera el, să locuiască şi ea acolo. Cu aceasta vru să-i concedieze, fără vreun semn de îndurare, fără un gest de bunăvoinţă.

Mahmud, om cu experienţă, privi situaţia ca pierdută, cel puţin pe moment... Sadig, care nu voia să citească nimic pe faţa nizamului se încumetă să atace: „Omar a spus întotdeauna că voi, nizamul, sunteţi prietenul său. Şi ca prieten nu puteţi uita o greşeală, una lingură? Asta, vizir, am, aşteptat eu de fapt, după tot ce am auzit până acum despre voi.”

Nizamul nu răspunse. Sadig pur şi simplu nu exista pentru el.

— De parcă maestrul de poştă n-ar fi întrebat nimic, nu ar fi spus nimic. Nizamul le făcu semn să se îndepărteze.

Mahmud şi Sadig, care stătuseră tot timpul cu spatele îndoit în faţa nizamului, erau gata să se arunce în genunchi.

Nizamul se întoarse şi vru să părăsească încăperea.

Atunci Roxane spuse tare:.. Mahmud. Sadig, lăsaţi-mă wngură!”

Cei doi îi urmară cuvintele.

Când începu Roxane să vorbească nizamul se întoarse, Vreau să vorbesc cu tine, singur, Nizam al Mulk!”

Nizamul reveni în mijlocul camerei. Roxane îl privi aspru pe bărbatul suplu, înalt, care pretindea că e prietenul lui Omar. Era furioasă. Trebuia, ştia asta, să se înfrâneze. Era în stare să se poarte foarte grosolan eu acest om. Şi era hotărâtă s-o facă, dacă toate rugăminţile se vor dovedi în zadar. Încă o dată vru să încerce să apeleze la sentimentele acestui om. O ultimă dată:

„Nu poţi într-adevăr, Nizam al Mulk, să-mi eliberezi bărbatul? Acesta e adevărul? Sau eşti... —*

Nizamul observă că şovăie: „Vorbeşte mai departe,

Roxane! *’

„Rine. Atunci ascultă. Voiam să te întreb dacă nu eşti oare prea laş pentru a ajuta un prieten. Dacă ţi-e frică

— De sultan să zicem – să intervii pentru prietenul tău. La urma urmelor, Omar nu e de ieri de alaltăieri aici lu

Curte. Te-am socotit întotdeauna un era drept, Nizam nl Mulk! Dar Omar îţi este incomod. Omar spune ce pindeşte. Şi asta nu suporţi, asta nu suportă sultanul, asta n-o pot auzi toţi aceşti colonei!”

Ni.. Amul spuse cu o voce albă: „Te aseuit numai pentru că eşti femeie!”

„Pe care nu merită s-o iei în serios? Atunci te înşeli, Abdul!”

Roxane nu i se mai adresa vizirului nici. Măcar cu titlul său. „Nu mă poţi împovăra cu ce a spus Omar. Şi nu-l poţi încărca pe Omar cu ce îţi spun eu acum: Eşti laş, da! Laş. Te desparţi de prietenul tău tocmai când are nevoie de tine! De ce ai prieteni, dacă nu se zbat pentru tine? Ar fi trebuit să’ întreprinzi totul pentru a-i face pe toţi să înţeleagă punctul de vedere al lui Omar. Şi nu pur şi. Simplu să te supui ordinului sultanului! E comod. Asta ar fi făcut oricare altul – şi unul care nu se numeşte prietenul lui Omar.”

Nizamul vru să replice ceva. Stătea la o depărtare de eâţiva paşi de Roxane. Şi e îndreptă spre ea. Roxane strigă: „Rămâi unde eşti. Nu te. Apropia prea mult de mine. Am venit încoace străbătând un drum lung. La un cuvânt al tău, pentru că Omar avea încredere în tine. Tu însă îl închizi, numai pentru că şi-a spus părerea!”

Nizamul replică: „Nu e întemniţat. Şi tu nu trebuie să te aprinzi aşa. Roxane. Trebuie să-l ţin sub pază E în casa mea de oaspeţi. Şi nu i se va întâmpla nimic acolo!”

Roxane continuă: „Vreau să merg la el. Sau dă-mi-l. Ieri noapte i-ai cerut ceva ce el n-a putut îndeplini. I-ai nesocotit sentimentele, experienţa. Şi fidelitatea. E prietenul tău. Cum e şi prietenul lui Hassan. Acum l-ai p; risns! Şi îndrăzneşti să numeşti asta serviciu prietenesc?

Asta socoteşti tu protecţie, ajutor?... Nu, nu vorbi! Nu mă întrerupe. Abdul! Creezi, ca şi ceilalţi, că femeile trebuie să tacă, să accepte toate bărbaţilor fără contrazicere.. Nici nu mă gândesc la asta! Eu mă apăr! îţi spun deschis că nu ai fost niciodată prietenul lui Omar.”

j, Nu mă laşi să vorbesc, Roxane. Dacă aş fi discutat cu tine ca şi cu un bărbat ar fi trebuit să taci demult!” Roxane îl privi rece: „Ai vrut să-l foloseşti pe Omar ca unealtă. Dar el nu s-a lăsat folosit de tine. Şi acum te-ai supărat/’

„L-am protejat de sine însuşi.”

„Pentru asta trebuie să-ţi rămân îndatorată?”

„Da”, spuse nizamul.

Se apropie foarte tare de Roxane.

„Vreau să uit tot ce ai spus despre mine. Nu sunt laş. L-am ocrotit pe Omar. Mai sunt încă prietenul lui.”

Roxane râse ironic: „Prietenia unui mare bărbat!” Nizamul nu o luă în seamă: „Ce ar fi dacă ţi l-aş da înapoi pe Omar! Unde aţi vrea voi doi să mergeţi? Aici nu aţi putea rămâne. Atunci? înapoi la Nişapur sau Merw? în curând se va afla şi acolo ce le-a spus Omar coloneilor.”

Roxane tăcu. Cumpăni.

Nu se putea spune că nizamul nu avea dreptate. Unde puteau merge amândoi?

La Merw? Nu prea. Atunci?

„Poţi locui la cadiul Talib... el te va ocroti. Iar Omar rămâne în casa mea de oaspeţi – până ce amintirea acestui scandal va păli!”

Roxane clătină din cap: „Nu. Asta nu accept. Omar în temniţă!”

Nizamul spuse răbdător: „Nu e o temniţă.”

„îl ţii închis! Să aştept aici despărţită de el? Nu. Vrem să fim împreună, el şi eu. Şi ne vom întâlni. Fie că vrei tu sau nu. Vom face ce mai putem face.”

Nizamul nu-şi schimbă expresia feţei. Aproape fără să-şi mişte buzele, întrebă:

„Ce vrei să faci, Roxane?

/

ţjomar şi cu mine – mergem la Hassan 1’*

Nizamul zâmbi. „Cu asta dovedeşti că Omar e un duşman al statului. Şi creezi că o să-l elibei’ez pentru ca voi doi să mergeţi la Hassan?”

Pentru Roxane discuţia devenea de nesuportat. Trebuia însă să reziste. Trebuia să-l capete pe Omar. Spuse: „Dacă reuşeşte însă Omar să te împace pe tine cu Hassan, şi pe Hassan cu tine?”

„Creezi că este aşa simplu. L-am declarat pe Hassan ben Sabbah duşman al statului. Îl vânăm pe el şi pe Hassissinii lui. Lasă asta, Roxane, politica nu e o chestiune pentru fem6i!” ’

„Politica asta nu. Nu. Aici ai dreptate, Abdul. Nici teroarea lui Hassan, nici teroarea acţiunilor tale de stat!” Nizamul îi întoarse spatele. Merse din nou spre uşa din fundul camerei. De acolo spuse în treacăt: „Crede-mă, lloxane, e bine şi înţelept că femeile nu au nimic de. Spus în imperiul nostru. Citeşte ce ne-a revelat Profetul.” Roxane nu se lăsă: „înţeleg acum că nu poţi îndrăzni să-l trimiţi pe Omar în mod oficial ca mijlocitor la Hassan. Dacă ai fi înţelept, Nizam, l-ai trimite ca emisar secret în munţii Elburz.” Pe faţa vizirului nu se citea nimic; nici aprobare, nici respingere.

„Dacă ai fi şi mai înţelept, Nizam al Mulk, şi eşti, după câte ştiu, ai permite ca Omar să evadeze.”

„Şi să se alăture rebelului?”

„Pentru a vorbi cu el.”

„Du-te, eşti nebună.”

„Nu mie trebuie să-mi spui: du-te, ci lui Omar. Nu plec de aici până nu pronunţi acest scurt cuvânt”.

Nizamul se aşează. Şi ceru Roxanei să ia şi ea loc.

I liberat, fără fixitate, fără poză de bărbat de stat spuse: „Nu ştiu. Roxane, dacă înţelegi, ce numesc bărbaţii prietenie. Bineînţeles că există legături felurite, clădite pe im mediu cunoscut, pe experienţe comune, pe simpatie. Iii neînţeles că poţi cere mai mult de la unul, mai multă dăruire, putere de sacrificiu, mai multă bunăvoinţă decât

de la altul, pentru care ai doar o părere bună şi. O oarecare înclinaţie. Dar nu e oare semn de adevărată prietenie când acţionezi pe deplin pentru prietenul tău? Necondiţionat? Şi pe deasupra, când e vorba de o cauză dreaptă? Te-ai gândit la asta?”

„Da. M-am gândit. Dar nu poţi cere de la nimeni mai mult decât poate el să dea.”

„Nici tu nu poţi cere mai mult de la mine, decât pot eu să dau, decât am voie să fac. Şahul vrea să-l ştie pe Omar sub pază. Urmez o poruncă.”

Roxane privi în ochii întunecaţi ai vizirului ’cu nasul acvilin. Oare iubise vreodată omul acesta? Avea sentimente?

Nizamul îi înfruntă privirea: „Ştiu ce gândeşti. Mă socoteşti o unealtă a sultanului, care ea însăşi foloseşte la rându-i pe alţii, ca unelte. Socoteşti asta o faptă ruşinoasă; de aşa ceva nu poate fi bănuit Omar! Eu pot. Roxane. Pentru că aici eu sunt răspunzător. Şi nu numai pentru Omar, ci şi pentru tine/I

„Dacă te simţi răspunzător pentru noi amândoi. Abdul – ce ai de gând? Chiar trebuie să-l ţii în casa de nebuni? Nu-i poţi face una ca asta!”

.. Este. Crede-mă. Roxane – acolo unde este. Bine găzduit. După câte îl cunosc, locul îi va plăcea chiar.”

„Unde e, Abdul?”

„în casa mea de oaspeţi!”

„în grădina palatului V în chioşc?

„Nu departe de acolo.”

„Cât am să-l aştept?”

„Poate o săptămână, poate două.’1

„Am voie să merg la el?”

„Nu. Nu se poate. Celorlalţi oaspeţi nu le-ar, place.”

„Te rog, Abdul. Renunţă la secretoşenia asta. La jocul ăsta de-a v-aţi ascunselea! Unde e Omar cu adevărat?”

„Intr-an fel de mănăstire.”

2im

„Într-o mănăstire? Am crezut că în casa ta da oaspeţi?”

,. E acelaşi lucru.” ’

„Există paznici acolo?”

„Vrei să-l răpeşti? Acolo nu se intră şi nu se iese atât de uşor, dragă Roxane.”

„Nu înţeleg nimic din toate astea. Dacă nu sunt paznici selgiucizi, alunei ştiu o soluţie cu care vei fi şi tu de acord. Ţi-am spus-o deja. Lasă-l să fugă. Spune-mi unde îl găsesc, cum ajung în această mănăstire. Îl scot de acolo. Părăsim Isfahanul noaptea. Vom ieşi cumva. Sadig…”

„Ştiu, Sadig bate Isfahanul în lung şi-n lat şi vrea să cumpere cei mai rapizi cai care există.”

„Ştii ce…’”

.. E doar maestrul poştelor din Merw! Nu. Roxane, fără aventuri!”

„Nu e o aventură.” Roxane explică a păşind pe cuvinte: „Nu mă înşel în ceea ce te priveşte. În fond ai înţeles foarte bine de ce Omar nu a acţionat aşa cum ai cerut tu de la el. Tu nu ai dreptate. Trebuie să-i dai ocazia să se convingă singur de ce a devenit Hassan ucigaş… Omar se va întoarce aici. De asta sunt ferm convinsă. Dar nu-l poate condamna, fără să vorbească cu el. Nici tu nu ai fi avut voie s-o faci!”

Nizamul spuse tăios: „Ştiu ce iac. Nu am nevoie de sfaturile tale.” Apoi continuă ceva mai liniştit: „Ascultă, spuse el, vreau să-ţi istorisesc. O poveste. Există în oraşul ăsta un bazar, la a cărui poartă mare, lângă moschee, stă zi de zi un povestitor de basme, un om cu părul roşu. K unul din agenţii lui Hassan. Dacă te duci la roşcovan şi îi spui că ai nevoie de «bidivii iuţi-, are ceva. Face rost de ei. Mai buni decât cei pe care i-ar putea găsi Sadig vreodată. Şi dacă aştepţi apoi, cu aceşti bidivii, lângă zidul din spate al palatului, să zicem peste două zile, înainte de căderea nopţii, s-ar putea ca Omar al tău să aibă chef să facă o plimbare călare. Nu ştiu ’exact…”

2111

Roxane plângea. De bucurie, de recunoştinţă. „Mergi cu el. Dar nu până la Alamut. Aşteaptăpe Omar undeva la jumătatea drumului. E mai bine dacă părăseşti Isfahanul;

dar ar fi rău dacă Hassan v-ar avea pe amândoi în puterea lui. Fi prudentă! Pe roşcovan nu trebuie să-l saluţi din partea mea.”

Roxane încă nu era în stare să vorbească. Vru să 6ărute mâna nizamului.

„Nu, spuse el. I-am promis sultanului, să-l ţin sub pază pe Omar. Unde ar fi el mai în siguranţă decât la tine? Şi ţie ţi-l predau. Peste două zile. Nicio vorbă lui Sadig şi Mahmud!”

Roxane părăsi divanul nizamului. Încă mai avea lacrimi în ochi. Vru mai întâi să le spună celor doi care o aşteptau, ’cadiului şi maestrului de poştă, că plânge pentru că nizamul nu yroise să i-l dea înapoi pe Omar. Dar cei doi cunoşteau diferenţa între lacrimile de durere şi cele de bucurie.

„Vă promit să vă povestesc totul. Trebuie să-mi daţi timp câteva zile. Trebuie să mă întorc în pavilion. Nu, Sadig, nu vom avea nevoie de caii tăi. Nu te mai obosi… Nu vă băgaţi în sufletul meu. Nu pot să vă spun nimic decât: Sper să am noroc. Sper să-l eliberez pe Omar. El trebuie – pur şi simplu nu pot să vă spun mai mult.” Cei doi fură prea puţin satisfăcuţi de această informaţie. Voiau răspunsuri la întrebările lor, voiau să se îngrijească de Omar, oriunde ar fi. Dar Roxane tăcea. Vedea că cei doi nu aveau încredere în ea, erau prost dispuşi. Pretextă că e epuizată şi are nevoie de odihnă. Şi-i părăsi pe cei doi, care se simţiră ca nişte cai părăsiţi. Clătinând din cap, se îndepărtară.

Roxane însă fugi la bazar. Când termină tratativele acolo, începu pentru ea timpul aşteptării. Două zile! Două zile lungi.

În seara celei de-a doua zile Omar, Roxane şi roşcovanul – deghizat în dragoman – părăsiră oraşul oraşelor.

„Tu călăreşti până la Alamut. La Hassan. Eu te însoţesc până la Rajy. Acolo te aştept.” Acestea fuseseră cuvintele lui Roxane când, după o lungă îmbrăţişare, se urcaseră în şa.

„Dumnezeu să-l binecuvânteze pe vizir! Trebuie să-ţi povestesc despre o ciudată casă de oaspeţi. Tocmai am

mai vorbit cu un sufit, care credea că Dumnezeu e el, şi el e Dumnezeu. Niciunul nu se descurcă fără celălalt, cel puţin aşa spune el. Pe Profet! Ce mult mă bucur că n-a trebuit să trăiesc mai mult de trei zile în hanul sfinţilor lui Abdul. Binecuvântat fie vizirul!" '

Roxane trimise un băieţel în casa cadiului Talib. Ea şi Omar, anunţă ea, mergeau la Rajy, Omar va pleca apoi mai departe – spre nord.

IZ

Ciisiitofii iiiî Oinai l «i ilaiiiul

După mai multe zile, Omar şi Roxane ajunseră în Rajy. Acesta era locul în care voiau să se despartă. Hanul unde înnoptaseră era nou şi confortabil. Roşcovanul, faţă de care se purtau cu reţinere, îşi aranjase un culcuş în marea sală de dormit. Ei locuiau într-o cameră în catul de sus. v

Pentru Roxane aceasta reprezenta ultima posibilitate: trebuia să-l oprească pe Omar de a se certa cu Hassan la Alamut. „Ce vrei de fapt – şi te rog să-mi răspunzi – să-l întrebi pe Hassan! Şi ce vrei să faci dacă recunoaşte că e răspunzător de toate crimele?",

.. Vreau să ştiu dacă e eretic, aşa cum spun ortodocşii."

„Pe cine numeşti tu eretic? Pe şiiţi..."

„Nu. Şuţii există demult. El trebuie însă să se fi gândit la ceva deosebit. Vreau să pătrund temeiul gândurilor sale."

„Toate lucrurile astea îmi sunt prea puţin cunoscute, Îi ştiu pe mullahi, pe sufiţi..."

„Există şi sufiţi ismaeliţi. În hanul sfinţilor am cunoscut unul. Am încercat să-l descos. Omul era însă deosebit de prudent. Îşi păzea secretul. Sau credea cel puţin că-l păzeşte. Şi am observat că e un secret tipic masculin."

„Deci nu vrei să mi-l spui?"

„Ba da. Nu sunt şiit, nici ismaelit."

Roxane se tolăni pe sofa. Rosti încet: „Povesteşte-mi secretul şiit, dacă există unul. Are vreo legătură cu Hassan?"

„Nu ştiu încă. Se pare că e vorba de mistică, şi asta e greu de explicat. De obicei se crede că Mohamed a fost

ultimul dintre profeţi, ultimul din şapte;, după Adam, Noe, Avraam, Moise „Elias şi după Issa. Pe care creştinii îl numesc Isus...

Ismaeliţii cred însă că Mohamed nu a fost ultimul profet; ei il consideră pe fiul său Aii, născut din Fatima. Ca pe primul pregătitor de drum după Mohamed. Şi sunt de părere că după Mohamed au apărut doisprezece deschizători de drum... Cel de-al doisprezecelea, ultimul deschizător de drum sau imam este aşteptat de ei oricând. El urmează să *Ană* la sfârşitul timpurilor. Aşa cred şiiţii. Există însă şi sufiţii şiiţi – . Deci călugări şiiţi rătăcitori, mistici. Şi aceştia, asta am aflat-o de la omul meu de încredere, se consideră pe ei înşişi Dumnezeu! **

„Asta e imposibil.”

„Poate nu m-am exprimat corect. Poate trebuie să explic altfel.’1

Roxane se ridică de pe sofa, se îndreptă spre oglindă, îşi privi imaginea. „îţi vine greu să explici secretul acestui călugăr sufit şi vrei să-i dai de urmă secretului lui Hassan?”

Îşi ridică cu amândouă manile pletele grele, negre şi-şi strânse bogăţia de bucle pe ceafă. S? întoarse încet din şolduri, cu faţa îndreptată tot spre oglindă, îşi privi mai întâi jumătatea dreaptă a feţei, apoi pe cea stângă. Profilul era frumos, ochii migdalaţi, mari, nasul nici prea puternic, nici prea mic.

„Eşti frumoasă, Roxane, foarte frumoasă.

„Da? Spune-rni că mă iubeşti!”

„O ştii prea bine.”

„Spune.

„Te iubesc!” Omar merse spre ea şi o sărută, o strânse în braţe, privi ca şi ea în oglindă şi râse:.. Aşa îţi pot explica secretul. Cu oglinda!”

„Ce au de-a face sufiţii cu oglinda*?”*

„Ei? Nimic. Dumnezeu, spun ei, are o însuşire care le întrece pe toate celelalte: frumuseţea; Dumnezeu este frumuseţea cea mai pură!”

„Nu!”

„Ba da. Nu e deloc greşit să creezi că Dumnezeu este vizibil în formele cele mai frumoase: într-un trandafir, într-un peisaj frumos. Într-o stea. *I

Roxane clătină din cap. „Nu e oare prea puţin – pentru Dumnezeu?”

Omar nu era tocmai de aceeaşi părere: „De ce să fie prea puţin? Pentru aceşti sufiţi reprezintă în orice caz rezolvarea problemei lor. Era o dată un sufit şiit pe nume

Ruzbehan care a văzut într-o crâşmă rău famată o cân-

” tăreaţă frumoasă. Îţi poţi închipui de ce soi era doamna.

O persoană admirată, care nu crea dificultăţi bărbaţilor buni platnici.

Apariţia ei îl lovi pe sfântul sufit ca vin fulger şi acesta leşină, se spune. Apoi, când îşi veni din nou în fire, se repezi acasă, se încuie în odaie şi medită. Oricare altul s-ar fi străduit să o cucerească pe tânără Jasmin. Ruzbehan însă n-o făcu. Sufitul nostru se cufundă tot mai mult în adorarea acestei frumuseţi, zi de zi şi noapte de noapte, o compară cu un trandafir, cu o perlă, cu un diamant, cu soarele şi luna. Dacă îi ieşea o propoziţie inteligibilă de pe buze, atunci era un cânt de laudă pentru Jasmin.”

„O iubea. Este atât de ciudat? —s

„Sufiţii care îl cunoşteau, fraţii lui, erau îngroziţi. Pentru o astfel de femeie şi-a pierdut capul conducătorul lor spiritual? Nurilor unei femei vândute le-a căzut pradă maestrul lor? Se sfătuiră cum să-l vindece şi ajunseră la concluzia că trebuie să cumpere iubirea lui Jasmin pentru ca apoi, dezamăgit probabil, eliberat de nebunia lui, s-o părăsească. Ruzbehan refuză această faptă murdară. Nu înţelegea deloc ce i se reproşa. „În Jasmin, spunea el, se oglindeşte Dumnezeu. În ea se oglindeşte dumnezeirea, în frumuseţea ei neauzită, nevăzută, de neînţeles. Ce vreţi mai mult? Sunt binecuvântaî că văd această frumuseţe!” Atât îi ajungea.

„Acest sufit şiit era într-adevăr galant! Vedea în frumuseţea femeilor o parte din Dumnezeu! Iasmin s-a bucurat cu siguranţă!”

„Bineînţeles. Căci orice femeie ştie când e admirată, cum şi de cine. Drăguţa făptură râse la început cu semeţie când i se istorisi povestea sufitului: „îl voi vizita. Dacă nu vine el la mine, atunci mă duc eu la el.” Nu era săracă şi nu foamea de bani o împinse să facă această vizită: era pur şi simplu curioasă să-l vadă pe călugărul îndrăgostit. Dacă o găsea frumoasă, atunci trebuia să i-o spună şi în faţă.”

Roxane stărui: „Nu umbla cu atâtea fasoane. L-a sedus. Ăsta e sfârşitul poveştii – nu-i aşa? Dacă era într-adevăr aşa de frumoasă cum spui tu.”

„Cum o vedea Ruzbehan! Nu, nu i-a reuşit lui Jasmin să-l seducă pe Ruzbehan. Sufitul nostru era deja sedus de Dumnezeu. Mai exact: de frumuseţea dumnezeiască a lui Jasmin care i se revelase. Şi omul era atât de puternic în credinţă, încât nu Jasmin l-a învins pe el, ci el a învins-o pe ea; ea a devenit eleva lui. Vorbeau despre lucrurile cele mai îndepărtate şi mai profunde, tăceau sau bolboroseau cuvinte neînţelese despre Dumnezeu. Acesta îi cuprinsese acum pe amândoi.”

„înseamnă că omul era puternic în credinţa lui. Şi pe Jasmin a convertit-o la viaţa religioasă? Se întâmplă. Doamnelor mai în vârstă din meseria asta le place mai târziu să devină cuvioase.”

„Acum îţi baţi joc, Roxane. Dar sufitul meu, din hanul sfinţilor, cel pe care îl ia chezaş în toată istoria asta, mi-a dat o altă interpretare. Şi anume zicea aşa: Ruzbehan a devenit ’v-hiul lui Dumnezeu şi a recunoscut frumuseţea lui Jasmin, care – acum ascultă bine! — reprezintă în acelaşi timp frumuseţea lui Dumnezeu. Sau: Dumnezeu s-a privit singur prin ochiul lui Ruzbehan. Înţelegi?”

„Nu, spuse Roxane. Nu sunt mistică.”

„Atunci trebuie că iar ţi-am explicat ceva greşit sau nu se poate explica în cuvinte. Probabil că trebuie să te lovească un fulger.”

„Un fulger?”

,. Fulgerul care l-a lovit pe Ruzbehan când a văzut-o je Jasmin. Vorbesc serios.4’

„Şi ce legătură au toate astea, sufitul tău şiit, acest Ruzbehan şi această Jasmin. Ce legătură au ei cu Hassan şi cu tine?”

„Şi în Coran stă scris: Dumnezeu ni se arată în cea mai frumoasă formă a sa – în om. În toate religiile profetice Dumnezeu se îndreaptă spre om; îl solicită. Bineînţeles că ne desparte de Dumnezeu o prăpastie enormă, aşa credem noi. Sufiţii însă cred că prăpastia poate fi trecută – de exemplu prin frumuseţea unei femei. Dacă Hassan e şiit, cum spun toţi, atunci trebuie să aibă şi el un secret. Misticii şiiţi propovăduiesc că Dumnezeu nu ’ vrea să fie singur, că nu poate să fie singur. Vine înspre noi. Are nevoie de noi, pentru a putea fi el însuşi. De aici credinţa unor sufiţi că el se oglindeşte în noi. Asta e erezia blestemată de ortodocşi. Şi frumuseţea lui Dumnezeu, spun sufiţii, devine perceptibilă; noi ne transformăm în ochiul lui Dumnezeu îndieptându-ne spre el. Ne adresăm lui. Noi, susţin aceşti mistici, trebuie să ne adresăm unei «oglinzi-», în care recunoaştem că El este ’ noi şi noi suntem El…”

„Eu. Spuse Roxane, prefer să stau în faţa lui. Dacă înţelegi ce vreau să spun…”

„De la Al’arabi a rămas un cuvânt ce nu ar trebui răstit cu glas tare: «Cine ştie dacă Dumnezeu există fără noi! Cred că are dreptate/’

„Ştiu, spuse Roxane, cum s «. Termină povestea ta mistică: amândoi şedeau faţă în faţă în casa lui Ruzbehan şi se venerau reciproc. El slăvea frumuseţea ei şi se cufunda astfel în Dumnezeu, şi ea trăia prin dragostea lui pe care o simţea dumnezeiască. Şi nu făceau decât să se privească. Da. Fiecare dimineaţă îi arunca pe ămândoi într-o nouă înemtare, şi întunericul nopţii era pentru ei un demon, fiindcă îi despărţea.41

„Bine, Roxane. Asta e sfârşitul?”

„Nu. Un timp mai aprindeau seara, lumânări. Dar în curând nu mai avură nevoie de de. Răspândeau ei înşişi lumină. Dragostea şi frumuseţea lor luminau…”

Jumătate în glumă, jumătate în serios, Omar spuse:.. În

fond ce ştim noi despre oameni? ’

Roxane mai întrebă o dată:.. Dar ce legătură este între secretul sufiţilor şiiţi şi Hassan?”

Omar suspină: „De-aş şti! O fi oare Hassan într-adevăr şiit? S-ar putea ca Hassan să-şi închipuie că e ochiul pedepsitor al lui Dumnezeu. Nu cel care slăveşte frumuseţea. Dar dacă nu a devenit un violent, căruia să nu-i pese decât de putere – ceea ce încă nu vreau să accept – atunci… Voi vedea!”

v Roxane rămase în hanul din Rajy. Voia să aştepte aici întoarcerea lui Omar de la Alamut.

„în patru sau cinci zile ajung la Alamut, spuse Omar în zece sau douăsprezece zile sunt din nou aici. La tine, iubito!”

„Atunci vei fi aflat deja ce voiai să afli. Ah. Omar, eu ştiu de pe acum. De ce trebuie neapărat să mergi ta Alamut?”

Patru tabere de noapte făcuseră Omar Khayyam şi dragomanul său cel roşcovan. Podişul Mulahed din munţii Elburz nu putea fi foarte departe. În fiecare seară, înainte de asfinţit, credeau că văd ridicându-se din pustiu mări de stuf unduitoare, palmieri cu smochine albastruverzui şi vârfuri de munte stacojii. Nici Omar şi nici roşcovanul nu-şi puteau da seama dacă erau înşelaţi de o fata morgana sau dacă aveau într-adevăr în faţă munţii Elburz. În a cincea seară, când traseră la un han de-a dreptul mizer, fură în sfârşit siguri diferite nuanţe de cafeniu, roşu şi negru alcătuiau un lanţ muntos care se ridica din câmpie; nu era o nălucire. Aceştia erau mult doriţii, sau poate că Omăt trebuia mai degrabă să zică: temuţii, Munţi Elburz ţinutul stăpânit de Hassan?

Drumurile erau proaste, satele sărace, oamenii speriaţi. Cuvântul sultanului era aici vorbă goală, ordinele vizirului Nizam al Mulk reprezentau hârtii lipsite de valoare, în micile moschee nu rosteau niciun mullah rugăciunea pentru etăpânul dreptcredincioşilor. Aici în nordul imperiului, nu se citea nimic, nu se ordona nimic în scris. Aici domnea Hassan ben Sabbah. Moartea era aici lege. Fiecare putea fi

un fiu de tigru, un Hassissin. Curând Omar văzu că era un ţinut tăcut, liniştit. Doar caravanele o luau pe vechile drumuri în sus spre Armenia sau spre inima munţilor Elburz, escaladau trecătorile de unde izvorau ape clare de munte şi de-a lungul cărora se în-r tindeau păşuni alpine.

Acolo sus în munţi se afla Alamut, cetatea cea mai mare şi mai puternică a rebelilor. Omar crezuse că bărbaţii, cârciumarul de la han, călătorii caravanelor, care, ca şi ei, îşi petreceau aici noaptea, vor vorbi despre „bătrânul din munte”. Dar nici amintirea numelui adevărat al lui Hassan, nici porecla aproape respectuoasă nu atrăgeau vreo observaţie. Hangiul vorbea despre imamul din Alamut dmdu-i astfel lui Hassan titlul eliberatorului aşteptat de şiiţi.

Omar înţelese de abia aici şi acum cât demult devenise Hassan o legendă. Şi se minună că un om care era doar cu puţin mai bătrân decât el intrase atât de puternic şi de înspăimântător în conştiinţa populaţiei. Puterea era într-adevăr singurul lucru care mişca, care impresiona în aceeaşi măsură pe toţi oamenii, indiferent de poziţia socială şi treapta de cultură şi educaţie. Trecuseră doar două decenii de când mersese împreună cu Hassan la şcoala Coranului din Nişapur. Şi acum omul ăsta domnea ca un demon peste ţară şi conducea nenumăraţi oameni. Hassan ben Sabbah teroriza de aici, cu tigrii săi, apusul ca şi răsăritul. Erau tigri tineri, puternici, vânjoşi, care purtau chip de om, aşa se povestea; bărbaţi tineri îmbrăcaţi în straie de păstori, de conducători de caravane, de negustori; unii dintre ei chiar în haina roşie de lână a călugărilor sufiţi. Deseori, spunea zvonul, veneau bine înarmaţi, pentru a apărea apoi din nou fără arme, cu pumnalul otrăvit ascuns sub veşminte pe trup. Şezând pe banca îngustă de argilă a hanului, Omar cumpănea toate aceste vejti aflate cu multe săptămâni şi luni în urmă. Aici, drept în mijlocul împărăţiei lui Hassan, nu mai rostea nimeni niciun cuvânt despre el sauz-fiii de tigru!

Micul han era plin. Noaptea ameninţa să fie rece, nimeni nu voia să doarmă în aer liber.

Se serveau tot timpul străchini umplute cu orez îmbibat în grăsime de batal. Felii subţiri de pâine treceau din mână în mâţiă. Mâini bronzate şi unele – cum constată Omar niţel cam scârbit – şi foarte murdare apucau iute şi îndemânatic bucăţelele de carne din oală.

Omar luă doar puţin. Observă feţele oamehilor din încăperea îngustă: ochii strălucitori, întunecaţi, bărbile neîngrijite, nasurile puternic arcuite; erau feţele unor bărbaţi curajoşi, trecuţi prin multe.. Gurile lor tăceau însă. Mestecau, plescăiau, râgâiau. Dar nu se înfiripa nicio convorbire, niciunul nu povestea, niciunul nu se lăuda. Erau prudenţi oamenii din acest han. Într-un colţ al încăperii se făcuseră comozi doi hagii; unul îşi acoperise capul cu un turban alb-roşu, celălalt cu unul verde-alb. Omar se îndoia că erau drepteredineioşi. Să fie oare „tigrii1’? Alături de eî şedea un grup de bărbaţi cu bărbi lungi care purtau nişte tichii teşite aşezate peste părul lung. Aceştia începură să şuşotească, apoi vorbiră mai tare şi în cele din urmă chiar agitat.

Vorbeau armeana pe care Omar o stăpânea doar în parte. Totuşi înţelese ce îi frământa. Discutau despre un incident care se petrecuse într-un oraş – Omar înţelese că era vorba de Hamadan sau Susa. Sicriul profetului Daniel fusese ridicat din mormânt şi musulmani zeloşi îl transportaseră în partea lor de oraş; evreii fuseseră astfel frustraţi de o relicvă preţioasă. Omar se amestecă în conversaţie şi află că Tutus Dawud, un prinţ selgiucid, pe care şahul Malik îl trimisese în Apus (urma să trateze în Anatolia cu locuitorii din Rum) luase în timpul călătoriei o hotărâre foarte ciudată. Întrucât atât evreii cât şi musulmanii revendicau sicriul lui Daniel şi voiau, să-l slăvească pe profetul sfânt în partea lor de oraş, şi întrucât nici -o comunitate nu-i acorda celeilalte lăcaşul mortuar, prinţul porunci ca leşul mumificat să fie pus într-un coşciug şi, cum din fericire cele două cartiere erau despărţite de un râu, să fie ridicaţi stââpi înalţi pe fiecare mai, iar sicriul de sticlă-să fie’ prins de o coardă puternică şi lăsat deasupra

apei. La mijloc, între cele două părţi ale oraşului, între cartierul musulman şi cel evreiesc, sus deasupra râului plutea sicriul lui Daniel. Credincioşii de pe amândouă malurile i se puteau acum închina, separaţi şi distanţaţi unii de alţii. Daniel Profetul era în felul acesta vizibil pentru amândouă părţile, dar nu aparţinea totuşi' nici uneia în exclusivitate.

Rabinii care îi povestiră istoria lui Omar, supăraţi foc şi enervaţi, călătoreau acum prin fiecare comunitate evreiască din imperiu pentru a le convinge să protesteze împotriva măsurii luate de prinţ. Lui Omar povestea i se păru mai degrabă hazlie. Dawud părea să fie un prinţ deştept şi pe deasupra întreprinzător. Rabinii se plângeau însă că nicio comunitate nu voia să se alăture protestului lor. Niciuna nu avea intenţia să strice legăturile cu şahul Malik, tatăl prinţului. Spre a-i linişti pe evrei, Omar arătă că musulmanii din Ekbatana ţineau totuşi la mare cinste mormântul reginei Estber şi că selgiucizii nu împiedecaseră niciodată pelerinajele la acest vestit loc sfânt evreiesc din Persia.

,. Ce e Esther faţă de Daniel!" spusese trist cel mai bătrân dintre rabini.

Omar nu izbuti să-i liniştească. Nu putu decât să întrebe niţel mai şiret*: „La cine căutaţi de fapt ajutor? La Hassan? Şi adăugă: Îl cunoaşteţi? L-aţi privit în faţă? -

— „Nu ştiţi că este primejdios să-i pomeniţi numele? Oricine din acest caravanserai poate fi unul din tigrii săi! Numele să nu-i fie rostit! **. Apoi rabinul se cufundă într-o tăcere înspăimântată.

Omar nu mai urmăriconvorbirea rabinilor. Nu aveau dreptate să fie cu ochii în patru? Ştiau oare cine era el? Cine era el în realitate? Era totuşi, mai mult ca oricine altcineva din întregul imperiu, prieten cu Hassan ben Sabbah încă din tinereţe. Nu era înţelept din'partea fiilor lui Avraam, Isac şi laeob cănu vorbeau cu el despre.. Bătrânul din munte" '.

Caravanele porniră la ivirea dimineţii, după rugăciune. Şi

Omar şi dragomanul său se pregătiră de drum. Omar, ale cărui gând un grăbeau înainte, concentrându-se asupra întâlnirii cu Hassan, vedea şi auzea ce se petrecea în jurul său fără a putea înţelege. În schimb, dragomanul socotea vârstă fiecărui cal, îşi dădea cu presupusul ce mărfuri or fi purtând cămilele şi observa atent numărul şi felul armelor pe care le luau la ei negustorii şi călătorii ce plecau. Una dintre caravane voia să ajungă la vechiul drum regesc, cealaltă' se îndrepta spre nord-vest, spre Kuzwin. După re zgomotul tălăngilor animalelor de povară se stinse în depărtare, cei doi înclecară. O porniră pe mica potecă care ducea spre nord. Dacă indicaţiile hangiului erau corecte trebuiau să ajungă în câteva ore în apropierea cetăţii Alamut.

Zorile îmbrăcau vârfurile munţilor din faţă în carmin aprins. Poteca devenise mai abruptă, grohotişul stânjenea caii. Călăreţii traversară o râpă şi ajunseră la o pajişte verde, moale, străbătută de un pârâu. De-a lungul firului limpede al apei de munte poteca îi purtă într-o căldare, închisă spre răsărit şi apus de pereţi înalţi de stâncă. În peretele din nord se căsca un inmnd adânc dinspre care bătea o briză rece şi, cum li se păru, umedă, ca de mare. De patru zile Omar şi dragomanul cel roşcovan nu văzuseră decât pietre, praf şi nisip. Călăriseră mereu pe marginea de sud a marilor păduri de conifere. Acum, în inima munţilor înalţi, se găseau într-o grădină care nu putea fi comparată decât cu cele mai luxoase parcuri, cu grădinile de la Siraz, Nişapur sau din legendarul oyaş Iram, pe care le zugrăveau cu admiraţie povestitorii de basme. Stejarii se înălţau lângă conifere, tamarişci, lângă arbori de tisa, mesteceni strălucind ca argintul, lângă fagi roşu aprins. Ferigi ciudate, tufişuri cu flori multicolore, plante exotice – toate acestea arătau că mâini pricepute creaseră aici o grădină paradisiacă.

Poteca se termina într-o poartă în formă de are, făcută dintr-un grilaj fin cu luciu aurit, flancată de coloane. Omar se gândi cu sarcasm cât demult ţineau până şi conducătorii

rebelilor la pompă şi fală.

Se părea că el şi dragomanul erau aşteptaţi: uşa se deschise şi doi bărbaţi în cămaşă de zale le porunciră să descalece. Când dragomanul cel roşcovan începu să vorbească cu paznicii, Omar înţelese că însoţitorul său îi cunoştea. Ştiuse deja de la Isfahan că era unul din oamenii lui Hassan; după felul în care fu acum salutat, trebuie că se număra printre persoanele cele mai de încredere. Paznicii se purtară prietenos cu Omar. Îl rugară să între în casa paznicilor de lângă poartă şi să aştepte până va fi luat.

Omar se afla acum într-o porţiune împrejmuită de zid, într-o grădină frumoasă, amenajată după principii arhitectonice. Peste tot vedea mici pavilioane, chioşcuri, chiar şi corturi. Şi mai ales: numeroşi bărbaţi tineri care, cel puţin aşa se părea, nu făceau nimic altceva decât să se destindă. Unii se jucau cu mingea, alţii se luptau, alţâî se exersau luându-se la întrecere la fugă. Omar încercă să-i numere; nu reuşi, pentru că din diferite direcţii apăreau mereu alţi tineri, iar cei pe care tocmai voia să-i numere, dispăreau în spatele pilcurilor de copaci sau tufişurilor. Omar presupuse că se găsea în celebrul Paradis' al Hassissinilor şi că aceşti tineri bărbaţi – unii dintre ei abia ieşiţi din adolescenţă, alţii aproape încă copii – erau membrii comandourilor aducătoare de moarte pe care Hassan le trimit-ea în toată lumea. La vederea acestor băieţandri veseli, lipsiţi de griji şi puternici i se păru incredibil că erau sau aveau să fie în viitor ucigaşi. Nimeni nu i-ar fi crezut în stare de crimă.

Un copilandru îmbrăcat în alb se apropie de Omar şi-l rugă să-l urmeze. Trecând pe lângă pavilioane, Omar văzu tineri în veşminte bogate care jucau şah, fumau din pipe de cânepă sau dormeau în culcuşuri încărcate de perne. În spatele pavilioanelor se întindea o suprafaţă îngrijită, acoperită cu gazon, pe care jucători de polo îşi aiergau caii. Soarele ajuns aproape la zenit învăluia această grădină fermecată într-o lumină aurie.

Omar. Avu brusc sentimentul irealului. E oare acesta, se

întrebatei pe jumătate ironic, pe jumătate în serios, unul din acele vise pe care noi persanii, noi arabii, le inventăm pentru a evada din monotonie? Suntem fără îndoială poeţii cei mai talentaţi, literaţii cei mai ingenioşi, povestitorii cei mai bogaţi la vorbă care există. Şi Hassan, ce e atunci Hassan? Prietenul meu din şcoală, care era mereu atât de închis în sine, atât de neabordabil? Cine e el de transformă astfel de vise în realitate? Căci această grădină Eden, aceşti băieţandrii îmbrăcaţi în alb, aceste corturi şi chioşcuri erau reale.

Omar şi însoţitorul său trecură printr-un pl) e des de copaci şi intrară într-un mic luminiş. Femei tinere şi frumoase, neacoperite de văl, unele pe jumătate dezgolite ae aflau în braţele unor bărbaţi tineri, râdeau, glumeau, îi dezmierdau şi îi îmbrăţişau.

Băieţandrul trecu neimpresionat pe lângă acest grup pe când Omar simţi ruşinea şi jena celui care fără să vrea devine martorul unei îmbrăţişări, îşi înfrână însă revolta când văzu că aceşti bărbaţi şi fete se găseau într-un fel de transă.

După ce ocoliră un pilc de tufişuri de trandafiri, Omar şi băieţandrul ajunseră la piciorul unei scări abrupte cu trepte atât de multe, incit Omar căzu în vechiul său obicei de a le număra. După trei sute de trepte atinseră intrarea cetăţii Alamut... Şi Omar avu senzaţia că intră într-o închisoare, într-un mormmt, atât de întunecată şi neprietenoasă era zidăria. Prin coridoare întortocheate ajunseră într-o încăpere luminată, oetogonală, cu ferestre înalte şi înguste, în eat*e se aflau covoare, câteva perne, două narghilele şi o mescioară. Omar. Încordat să-l’ vadă în sfârşit pe Hassan, se aşează-. Băiatul părăsi camera.

O clipă mai târziu intră un bărbat de cincizeci de ani, cu barbă în formă de cioc. Cu o faţă energică şi trăsături neregulate.. Ochiul stâng se afla mai sus decât cel drept, la tel şi sprinceana. Gura îi era schimonosită. După aproape douăzeci şi cinci de ani Omar se afla în faţa prietenului său din tinereţe. Ştia că acesta era omul cel mai hul t din lume;

el însuşi nu simţea însă niciun strop de uiă. Revedea în chipul bărbatului de cincizeci de ani faţa prietenului clin' studenţie, pe care îl iubise.

Când Hassan începu să vorbească. Omar observă că faţa prietenului avea o trăsătură pe care el nu o cunoscuse. Hassan vorbea repede, articula apăsat, expresiv; şi Omar simţi că omul acesta puternic îşi gusta propriile formulări. Mai întâi se arătă, conform datinei, o gazdă bună. Se interesă de sănătatea lui Omar. De munca sa, de Roxane. Porunci să se aducă răcoritoare şi întrebă politicos dacă Omar n-ar prefera să se retragă după călătoria obositoare. Omar însă, care de la proscrierea lui Hassan era preocupat doar de un singur gând, să vorbească cu prietenul, refuză orice amânare. Nu mai simţea oboseală, nici foame, sete ori moleşeală. Sosise clipa. El, Omar, trebuia s-o folosească. Ce nu reuşise cu nizam al Mulk trebuia să izbutească aici.

„Am venit încoace prin grădina ta ca să ajung sus în cuibul tău de vulturi. Presupun că acest Eden este locul de recreere al fiilor tăi de tigru."

Hassan încuviinţă:.. Da. E Paradisul. Şi fiii de tigru ştiu că răsplata lor va fi mereu şi pe vecie Paradisul."

.. Asta nu înţeleg, spuse Omar.'Sânt totuşi ucigaşi, nu?"

„Dacă dau greş într-o acţiune pe care o execută din ordinul meu, atunci intră în Paradisul pe care ni l-a promis Profetul. Dacă însă se întorc nevătămaţi dintr-un comando, îi răsplătesc în grădina mea Eden. Pentru oamenii mei există doar un scop – să trăiască în Paradis. Eu îl fac posibil."

Hassan continuă de parcă îi citise lui Omar gândurile. „Tu, Omar, presupui că am devenit un simplu bandit, un conducător setos de sânge şi putere al unei bande de ucigaşi." Tăcu.

„Hassan, spuse Omar repede, de ce îi urăşti atât demult pe selgiucizii turci?"

„Am încercat la început să colaborez cu ei. N-am fost oare admmistrator-şef la curtea lui Arp Arslan?"

„Atunci ţi-ai folosit poziţia pentru a zădărnici măsurile

selgiucizilor.”

„Cum vezi mi-am rămas fidel mie însumi”.

„Fidel prin aceea că subminezi reforme remarcabile; importante după părerea mea, făcute de nizam. Nesiguranţa totală, subminarea stăpânirii selgiucide ţi se puf) doar ţie la socoteală. De ce? De ce distrugi o formă de viaţă, care s-a împământenit colaborarea acestor oamrni cu persanii? De ce? Te întreb de ce, Hassan

„Tu, Omar, ai sânge de beduin în vine. Trăieşti de pe urma selgiucizilor, îi iubeşti chiar. Ai devenit un trădător al Iranului. Imperiul nostru e mai vechi de două mii de ani. Nouă ne aparţine gi nu acestor câini din stepă!”

Omar văzu că se izbea de un zid de prejudecăţi. Oare’ Hassan nu ştia nimic despre spitalele, medressele, şcolile ridicate în întreaga ţară?

„Eşti naţionalist, patriot. Şi oricât de important e să-ţi promovezi propriul popor, să-l educi, să-l conduci spre o viaţă mai bună, nu trebuie să uităm că suntem toţi oameni, indiferent unde ne-am născut şi din ce părinţi? N-a fost oare mereu acest Iran, acest imperiu străvechi, stăpânit de alte popoare? De greci, părţi, chiar de romani? Nu. Au cucerit arabii Iranul? Populaţii din nord, apus şi răsărit nu şi-au smuls una alteia stăpânirea? Ce importanţă are, Hassan, ce limbă vorbeşte un sultan, ce culoare de piele are, cărei religii îi aparţine, atunci când e un stăpân bun, drept, da – spun şi asta – înţelept? Selgiucizii, Hassan, sunt într-adevăr mult mai buni decât faima lor. Şi de o mie de ori mai buni decât ucigaşii tăi.”

Omar, care nu voia să vorbească cu patimă, se înflă. Cărase totuşi. Acum se opri.

Hassan, care îl ascultase nemişcat pe Omar, rosti după un răstimp: „Ai fost’ întotdeauna bun la socoteli, dar la oameni te pricepi puţin. Iar în ceea ce mă priveşte, cum mi se pare, absolut deloc. Mă numeşti naţionalist, patriot, pentru că acţionez contra selgiucizilor. Creezi că plâng. Vechiul imperiu persan. Pe marele rege al istoriei! Regele legendar! Nu, niciun Darius, niciun Khaikobad sau

Kaikosruh nu mi se par de. Dorit pentru Persia noastră!”

Omar se simţi dator să-l întrerupă: „Ce vrei în fond? N-am crezut niciodată, şi am contrazis întotdeauna pe oricine voia să vadă în tine doar un ucigaş brutal. Chiar vrei să-i alungi pe -selgiucizii ăştia din ţară? Abduf Kasserăm a redus armata cu mai mult de jumătate când u văzut cum împovăra ţara solda ofiţerilor turci! Astea sunt acţiuni politice de durată, cu sens – nu crimele Hassissinilor tăi!”

„Speraserăm că mă vei înţelege; văd că m-am înşelat. Te înşeli şi când e vorba de prietenii tăi. Ca să spun adevărul: acum vreau eu să aflu dacă îmi mai eşti într-adevăr prieten.”

Omar nu răspunse.

„Ei, întrebă Hassan, îmi eşti prieten?”

„Dacă îţi sunt prieten? N-am venit aici pentru a cerceta ce faci tu Hassan, prietenul meu din copilărie? * Ce gândeşti? Vreau să ştiu ce s-a ales din excelentul jurist, din formidabilul teolog. Oare tu înţelegi mulţimea de lucruri pe care eu nu le pricep? Ne-am legat o dată, tu, nizamul şi cu mine, să fim prieteni*. Pe atunci hutream mari speranţe de la viitor. De la această lume în care am crescut. Abdul Kasserăm a devenit un om de stat priceput, rafinat... asta înţeleg: Dar şi de el sunt mai departe decât atunci la Nişapur. Nici pe el nu-l înţeleg pe deplin. Pe tine nu te înţeleg însă absolut deloc. Ce faci tu pentru comunitatea frăţească a oamenilor la care visam noi, care ni se părea a fi prefigurată în Coran? Ai uitat că doream o împărăţie a libertăţii, a egalilor şi fericelor? Şi că oricare din noi ar fi apucat mai întâi un capăt de putere trebuia să realizeze în practică acest vis? Şi tu ce faci? Ştii ce faci?”

„Ştiu. Căci, Omar, poţi să mă numeşti prieten în continuare – nu cu limba, ci cu inima: nu m-am ădat pe mine. Nici pe tine. Nici pe Abdul, care acum e nizam, vizir. Doar că ce face el e greşit. Eu însă sunt pe drumul drept. Şi anume sunt pe cale să realizez visul nostru despre lumea nouă. Mă aflu puţin înaintea împlinirii. Eu, Hassan. Şi tu vei trăi lâmpă mine, de partea mea. Noul Imperiu, îl vei ridica

cu mine.”

Omar îl privi pe Hassan fără a înţelege. Era oare în toate minţile?

„Vreau să-ţi trădez un secret pe care mulţi îl bănuiesc. Tu, Omar, trebuie să ştii: eu sunt cel de-al doispre-

r

zecelea imam. Nu, continuă Hassan când îl văzu pe Omar tresărind, nu sunt nebun.”

Omar nu era sigur dacă era suficient de experimentai pentru a discuta mai departe cu acest om. Dacă avea vreun sens să vorbească cu el. Hassan era posedat! Omar întrebă serios: „Cum ştii că tu eşti izbăvitorul cel aşteptat, col de-l doisprezecelea imam?”

„Ţie vreau să-ti spun! Eşti’prietenul meu! Eşti sunnit, dar ţie am să-ţi explic învăţăturile secrete ale şiiţilor. Deja la Nişapur auziserăm de imamul ascuns care trăieşte printre noi, pe care nu-l cunoaşte nimeni; despre ultimul Profet, despre ultima călăuză şi ultimul conducător care îi va duce pe credincioşi în împărăţia desăvârşirii. Mă cuprindea un dor arzător de câte ori Muwaffak vorbea despre asta – şi ca sunnit vorbea mai de grabă depreciativ despre acest sfânt în care nu credea. În mine însă crescu siguranţa că acest al doisprezecelea imam trăia tocmai în împărăţia noastră. Acţiona printre noi. Nerecunoscut şi totuşi aşteptat. Nu v-am povestit niciodată despre asta. A fost şi a rămas secretul meu. Până am avut siguranţa, până am ştiut precis că eu eram imamul.”

Toate acestea Hassan le spuse serios şi liniştit, decizia lui era de neclintit. Vorbea de parcă povestea despre o chestiune obişnuită, de zi cu zi, şi nu despre noul Messia al şiiţilor.

Omar întrebă şovăind: „Şi Hassan. Când şi cum ţi-ai dai seama că tu eşti imamul?” dacă, se gândea Omar, se prefăcea că îl ia pe Hassan în serios, ar reuşi poate mai bine să descifreze motivele acestuia.

„Nu e nevoie să-ţi povestesc ce ştie oricine: de la moartea lui Mohamed au tot fost profeţi, predicatori şi

mistici a căror muneă s-a dovedit deosebit de importanţă. Şi acesta e secretul: creaţia ca o permanentă autocontemplare a lui Dumnezeu trebuie să menţină o legătură continuă cu creatorul ei. Imamii împlinesc această funcţie aiit. De importanţă. Imamul este ochiul prin care Dumnezeu poate privi creaţia. Şi aşa au fost. Slavă lui Alah, unsprezece imami înaintea mea, nu e nevoie să-ţi, pomenesc toate numele lor: Hassan Askari a fost în orice caz al unsprezecelea, predecesorul meu. Toţi aceşti bărbaţi sfinţi, oricât de merituoasă, oricât de necesară ar fi acţiunea lor, au eşuat din cauza aceleaşi greşeli: ei cei miluiţi şi înzestraţi ştiau că lumea nu ar putea exista fără ei. Dar credeau în mod greşit că această ierarhie a profeţilor trebuie distribuită invizibil în lume... Nimeni nu trebuie să ştie că există Messia, Imamul printre noi, acesta trebuie să acţioneze necunoscut, să acţioneze pe ascuns! Eu însumi, Omar, ’ da, eu însumi, care sunt cel de-al doisprezecelea imam. Adevăratul Messia, eu însumi am fost la început de aceeaşi părere; mă înşelam ca şi iluştrii mei predecesori. Dar acum ştiu mai bine. Acum ştiu adevărul

Omar întrebă. Răbdător: „Cum ai aflat adevărul despre tine? După câte ştiu, cel de-al doisprezecelea imam s-a născut deja în Noaptea Destinului. Şi trăieşte acum în mare taină. Cum poţi tu să fi cel de-al doisprezecelea imam?”.

„Toţi predecesorii mei au mers pe drumul spre sine! Şi-au schimbat starea. Au călătorit în. Propriul eu. În asta a constat acţiunea lor. Imamul ascuns apare însă acum în realitate – în mine. Enoh, Elisa şi Iisus, spun unii, nu au murit, ci vor reveni la sfârşitul timpurilor. Eu am apărut ca cel de-al doisprezecelea imam. Am fost smuls lumii. Sunt prezent în lume ca cel ascuns la Alamut, şi acţionez în ea.”

Omar observă tăios: „Prin crime? Cu ucigaşi?”

Hassan vorbi nemişcat mai departe: „Sunt ai mei îngeri ai morţii. Îi distrug pe cei nedemni, pe blestemaţi, pe cei repudiaţi. Prezenţa mea nu e legată de un loc anume. Prin asta demonstrez că sunt imamul. După vechea tradiţie a şiiţilor trăiesc «într-un loc în afara locurilor», pe când

înaintaşii mei, care greşeau, au înţeles asta cu un spaţiu interior sufletesc. Eu însă am cucerit Alamutul şi în jurul Alamutului cincizeci de cetăţi puternice. Acesta e locul meu în afara tuturor celorlalte locuri

Aici nu pot fi atacat. În realitate, Omar, şi asta vreau să-ţi dezvălui, sunt chiar invizibil, mă sustrag privirii multora – doar când un credincios are nevoie de mine apar sub înfăţişarea pe care şi-au luat-o întotdeauna imamii, aceea a unui moşneag sau tânăr frumos…”

Omar era complet zăpăcit.

Hassan râse. „îl trimit pe unul din frumoşii mei băieţandri. El este eu.” – Omar repetă: „De când ştii că tu eşti imamul?”

Hassan nu răspunse direct: „Mi-am trimis cercetaşii spre Insula Verde. Marea Albă face insula inaccesibilă. Şapte valuri de pământ o protejează; doar eu le-am învins, doar cel chemat poate găsi drumul într-acolo. Această insulă se află în legătură cu lumile din ceruri. Când am ajuns, cei invizibili care locuiesc acolo m-au numit pe nume, Hassan ben Sabbah, viitorul imam, cel de-al doisprezecelea! Pe o costişă de deal a acestei insule iese de sub un copac mare un izvor. Este izvorul vieţii. Acolo se află un templu mic în care se poate vorbi cu imamul ascuns; acolo l-am întâlnit şi pe Hassan Askari, al unsprezecelea imam; m-am dus ca necredincios, m-am întors ca imam.”

Omar se simţi stânjenit. Apoi spuse răbdător: „Insula ta verde din Marea Albă se află cumva la apus?”

Hassan încuviinţă.

Omar observă profesional: „Şi oraşul mistic Iabarsă se zice că s-ar afla acolo… Poate putem compara reşedinţa imamului ascuns – al celui de-al unsprezecelea imam – cu paradisul budist Amithabas sau cu oraşul mistic Shambabhala; locuri care, precum cel de păstrare al Graiului, reprezintă un fel de spaţiu’ intermediar, unde se poate intra în contact cu lumi mai înalte decât lumea noastră.”

Hassan luă în serios observaţiile lui Omar. „Şi acum

vreau să-ţi răspund la întrebare. Mai întâi am văzut şi am simţit – nu cu ochii şi simţurile ci altfel – ce voia dumnezeirea de la mine. Îmi arătă în închipuire mizeria oamenilor, nevoia lor trupească şi sufletească. Asta a fost însă doar prima treaptă; apoi am şi auzit. Au auzit vocea care îmi poruncea să fac ceea ce fac acum, ce am creat şi voi duce la desăvârşire: ierarhia secretă a imamilor. O înfăptuiesc prin stăpânirea mea vizibilă, palpabilă; eu care, ca imam, voi lua numele lui Mohamed în ziua în care voi elibera lumea.”

Hassan spuse toate acestea pe un ton normal, absolut lipsit de emfază. Vorbea convingător şi credibil. Adăugă: „Tu, Omar, ca sunnit, creezi că Mohamed a fost ultimul dintre profeţi, pecetea profeţilor. E o învăţătură greşită. Erezie. Lumea are nevoie de oameni care s-o înnoiască mereu. Iar eu sunt cel care o face acum.”

Omar se convinsese că nu avea ce să-i replice acestui fanatic religios care voia să fie imamul, izbăvitorul. Erau prea puţine speranţe să poţi aduce argumente raţionale contra credinţelor fanatice de mântuire! Un om îşi dădea, aici singur o ierarhie teocratică; din nou proiecta cineva un stat al lui Dumnezeu, o împărăţie a desăvârşirii! Dar de ce prin moarte, de ce cu ucigaşi? „De ce, întrebă încă o dată tare, de ce prin crimă?”

„îngerii mei negri pregătesc drumul spre vindecare. Rezistenţa răului trebuie înfrântă!”

„Prin rău?” Omar se enervă. Se revoltă contra acestei nebunii sistematice. „Cred, Hassan, că eşti un şiit rău, înţelegi greşit marea taină a religiei tale. O foloseşti doar ca să ajungi la putere. Nu pentru a servi viaţa. Crima e crimă. Forţa e forţă. Şi nu aduce niciodată o îmbunătăţire, o desăvârşire a lumii noastre.”

Hassan îl privi superior şi ironic. „Nu eşti iluminat. Eşti înconjurat de întuneric. Şi tu eşti, Omar, un obstacol. Şi tu stai în calea acestei lumi a luminii şi „mântuirii care va veni.” Şi continuă: „Te-aş putea distruge. N-o fac. Vreau totuşi să-ţi arăt puterea mea şi vei crede cine sunt eu.”!

Hassan bătu din palme. Îri cameră intră băiatul care îl condusese pe Omar. Hassan îi spuse: „Sări pe fereastră!” Tânărul se îndreptă calm spre bolta înaltă şi îngustă, gl sări afară. Omar sp repezi spre fereastră şi văzu trupul băiatului lovindu-se de stânci, jos, în hau. Înţepenit, îşi ridică privirea. Apoi se îndreptă spre Hassan şi-l apucă cu amândouă mâinile de gât. Voia deja să strângă puternic, când îşi veni în fire. Epuizat, se întoarse elătinâridu-se în colţul camerei şi se prăbuşi pe pernă. Furia, indignarea, revolta îl sufocau. Şi în acelaşi timp simţi ceva ce nu i se mai întâmplase, simţi că leşină. Fruntea i se broboni de sudoare. Ce casă de nebuni era lumea în care trăia!

I, Precum zăpada în deşert

Mai apucă să-l vadă pe Hassan părăsind odaia. Apoi în jur se făcu întuneric

I *

Im sa Scslismit

Când Omar se trezi, constată. Încetul cu încetul că se găsea într-o altă încăpere, după câte se părea într-o bibliotecă. Vedea nenumărate volume de pergament pe rafturi şi suluri de papirus în vase asemănătoare unor coşuri. Nu era singur. Doi bărbaţi şedeau în apropierea lui, cufundaţi în lectură. Când văzură că Omar se ridică din culcuşul improvizat din pături, covoare şi perne, veniră spre el.

„Unde sunt? întrebă Omar, şi unde e Hassan? Vreau sa plec. Nu vreau să rămân aici. Cine sunteţi voi?

Cei doi bărbaţi îşi spuseră numele. După cum reieşi, Al Iz, cel mai în vârstă era doctor, era mai vorbăreţ şi mai dispus să dea informaţii decât cel mai tânăr. Care se numi tehnician, expert în maşini de război. Hassan, află Omar, n luase p amândoi de la muncă pentru a avea grijă de Omar. Mai întâi se temuseră că a suferit un atac cerebral sau de inimă; Hassan nu crezuse că e posibil ca Omar să l i fost în aşa măsură impresionat de faptul că fiul de tigru se aruncase de bunăvoie pe fereastră şi se gândise imediat la o suferinţă trupească, nu la’un şoc sufletesc. Aliz

i Hussein îi explicară lui Omar că trebuie să aştepte, că sunt însărcinaţi să-i arate cetatea Alamut cu toate amenajările, pentru a-i da o privire generală asupra celor ce se p. Treceau aici, pentru a putea înţelege. Şi socoti mai bine intenţiile lui Hassan.

Ce văzu şi află Omar apoi în acea dimineaţă în Alamut nu-l făcu să se mire puţin. Colindă în sus şi în jos, cetcetă cu de-amănuntul cetatea dintre stânci, în ale cărei încăperi, camere, săli şi hale văzu mai mulţi de cincizeci de „experţi" la lucru. Cum i se explică, Alamut era centrul pentru aceşti specialişti – dar în fiecare dintre cele cincizeci de cetăţi din munţii Elburz existau grupe asemănătoare de lucru, ale căror sarcini le stabilea şi le verifica Hassan de aici.

Hussein, care se dovedi foarte chibzuit, liniştit (cum de putea tocmai el să se ocupe de maşini de război?) îi arătă lui Omar că tot ce tradusese Maimonides din literatura antică, apuseană (după cum se ştie, esenţialul din vechii autori), este păstrat aici, multiplicat prin copiere şi pus la dispoziţia numeroşilor învăţaţi care lucrează aici. Mai* mult chiar – Hassan şi personalul său se puteau lăuda, spunea Hussein, că dispuneau aici de copii ale întregii literaturi tehnice, ştiinţifice şi medicale, adunată „de la începutul lumii" în regate şi împărăţii. Exista un principiu de bază: toate scrierile teologice, literatura gnostică de exemplu, dar şi textele „cărţilor sfinte" (în afara Coranului) erau repartizate unei anumite echipe de lucru; acelor învăţaţi, în care Hassan avea cea mai mare încredere şi care aici erau numiţi „ştiutorii"; Omar îl întrebă pe Hussein cum se poate supraveghea, coordona munca acestor mai bine de două mii jumătate de experţi; i se părea o cutezanţă nemaipomenită. Stima sa pentru Hassan, care i se păruse ieri că a dispărut pentru totdeauna, se înfiripa din nou.

ir.»

În locul bunului Hussein răspunse Aliz, doctorul cam necioplit: „Străinilor nu avem voie să le vorbim despre construcţia interioară a lumii noastre de învăţaţi; Hassan ne-a poruncit însă, în mod expres, să răspundem la fiecare

dintre întrebările tale. Trebuie astfel să ştii ce şi cum se face aici. Noi toţi suntem adepţii lui Aliz şi Hussein, care sunt numiţi de sunniţi «deviaţionişti»-, şiiţi. Aceasta e greşeala lor. Căci noi suntem unicii din vremea noastră care posedăm adevărata credinţă dar şi adevărata ştiinţă. Ce ne lipseanumeroase secrete de cercetare şi învăţătură din toate oraşele şi din toate universităţile răsăritului şi apusului – am prelucrat cu sistemul nostru. Pentru orice ar vrea să ştie Hassan, nu avem nevoie decât de câteva ore şi-i putem prezenta faptele, teoriile şi metodele căutate, cu toate detaliile cerute."

Spiritul de contradicţie al lui Omar se trezi: Ce putea învăţa un om, chiar Hassan, din părerile opuse ale învăţaţilor (şi Omar nu cunoştea nicio disciplină în cadrul căreia să nu existe teorii contradictorii)? Tocmai cineva ca Hassan," care avea instinct politic, putere de decizie şi tact pe care le folosea când bine, când greşit?

„Şi cum – Omar îşi căuta cuvintele –, cum lucraţi împreună? Vreau să spun – care e raportul dintre voi, dintre aceste comunităţi de lucru?"

Hussein răspunsefiresc: „Muncim ca soldaţii. Există ranguri, ofiţeri şi echipe. Şi un colegiu al coloneilor – al ştiutorilor. Ei îi sunt direct subordonaţi lui Hassan. Fiecare din noi îi este subordonat celui imediat superior. În strânsă dependenţă. Avem douăsprezece ranguri. Fiecare expert, de la primul la cel mai mare, rangul unsprezece (al doisprezecelea îi e rezervat lui Hassan trebuia să se afirme prin succese. Abia după aceea poate urca în rangul imediat superior."

Omar observă ironic: „Şi asta vă place!

— Mai mult. Acceptaţi această ordine soldăţească?"

Spre uimirea sa, Aliz, medicul, încuviinţă puternic, convins. Constructorul de maşini de război (Omar află că Hussein îmbunătăţise focul grecesc şi construise tunuri cu bătaie lungă) păru dimpotrivă mai nedecis în aprecierea sistemului. Funcţiona, spunea el, dar putea funcţiona. Şi mai bine.

„Trăiţi sub o presiune deosebită, trebuie să faceţi ceva deosebit. Ce se întâmpla cu cel care nu izbuteşte, nu mai poate, care dă greş?

Aliz spuse neclintit: „Pleacă. De bunăvoie. Sau, dacă nu vrea, este ajutat!”

„Şi pentru ce toate astea?” întrebă Omar, deşi bănuia adevărul. Deşi ar fi putut să răspundă el însuşi.. Voia să-şi audă temerile confirmate de experţi – sau poate era gi Aliz „un ştiutor”?

Aliz ridică ambele mâini. Cu podul palmelor spre exterior: „Asta, Omar. N-are nevoie de explicaţii. Poate Stăpân ui lumii renunţa la cunoştinţe, la înţelepciune, la ceea ce e nevoie pentru a ţine în mână această lume şi a o administra?”

Hussein interveni parcă în treacăt: „Hassan vrea să-ti ofere un loc printre -ştiutori». Alături de el. De partea lui. O va face încă astăzi. Te va întreba pe tine – vrea însă să ştie şi asta vei înţelege cu siguranţă – dacă eşti de acord. Nu vrea să aibă surpriza unui refuz.”

Pentru a câştiga timp, Omar observă ironic: „Ce ştie Omar Khayyam şi ar putea să vă folosească vouă, lui Hassan? Cum să fiu «un Ştiutor» şi prin ce?”

Aliz nu răspunse cu propriile cuvinte. Rosti nişte versuri referitoare la un coleg al lui Omar care se aprecia pe sine şi munca sa deosebit de sus; recită:

, A trandafirului şopti re. Doar cel ce bea crede j Celui îngust la inimă şi minte ascunsă îi rămâne.

„Ah, răspunse Omar, la ce vă folosesc stelele? Am orientat timpul după de. Ce aţi mai putea vrea de la de? Vreţi să puneţi în mişcare lumea oamenilor de aici, de pe pământ, după voinţa voastră, după cea a lui Hassan I... Pasiune, nebunie, voinţă, curaj pentru schimbări – toate acestea nu vi se pot tăgădui. Curaj chiar pentru crimă.”

Aliz şi Hussein înţepeniră. Omar nu cedă: „Şi cum e cu voi, experţii, sau mai bine zis, cu voi doi, Aliz şi Hussein? Ce legătură aveţi voi cu fiii de tigru? Aţi fost şi voi fi de tigru, veţi fi sau nu va trebui niciodată să faceţi o astfel de

muncă?”

„Ştim cum judeci şi condamni pe fiii noştri de tigru. Asta se cheamă miopie. Nu dovedeşte decât că înţelegerea ta politică nu s-a format încă.”

Omar râse: „Nu! Pe Profet, nu î Precis nu e vorba de aşa ceva. Astronomia, matematica, le iubesc deosebit, dar... Sunt în fond un băutor. Nu sunt un «ştiutor». Căci, şi acum Omar nu mai suportă seriozitatea uscată a acestor soldaţi ai spiritului, nu ştiu dacă pentru voi e important ce mie mi se pare important. Sunt curios ce vorbeşte trandafirul. Un trandafir alb, un trandafir roşu – vorbesc aceeaşi limbă? Ce ne spun? Vedeţi, o astfel de ştiinţă e ştiinţa pe care o apreciază Omar Khayyam. Acestea sunt misterele care mă seduc.”

Aliz întrebă fără să înţeleagă: „Mistere? Unde e misterul?”

„Nu trădez secretul rar: în beţie vedem lumina cea mai pură.

Hussein cel cu înfăţişarea blajină spuse încet, dar foarte hotărât: „Astronomul îşi pune tichia de nebun. Poartă veşmântul roşu de lină al călugărului sufit beat. Nu ne poţi înşela, Omar. A vorbi despre trandafiri, vin, femei, despre frumuseţe, este tichia sub care se ascunde adevăratul cunoscător. Şi tu eşti unul din ei, iar locul tău este de aceea printre noi. Vei accepta oferta lui Hassan.”

Omar se gândi. Ce să răspundă? Precum Daniel ajunsese printre lei. Numai că pe el nu-l silise nimeni. Oare nu era de aşteptat că avea să primească o âstfel de ofertă? Ce îşi închipuise el de fapt că ar putea face aici? Ce voia să facă? Nu era normal ca aceşti soldaţi ai lui Hassan, care socoteau crima drept o armă politică, care vedeau în fiii de tigru, în ucigaşii îmbătaţi de droguri, o armată legală a stăpânitorului Hassan, nu era normal ca ’ aceşti oameni să vrea să-l solicite pe el, prietenul lui Hassan, pentru scopurile lor?”

„Nu. Nu, spuse Omar, glumind şi afişând un zâmbet vesel, care spera să-i surprindă pe partenerii săi de

discuţie, sunt şi rămân un beţivan. Lucru care nu mi se pare o recomandare deosebită pentru cineva ce urmează să devină «un ştiutor». Sunt conştient că sunt cel mai mare astronom în viaţă, că nu am concurent în India, Cairo, şi Cordoba…”

„Ce să-i spun lui Hassan?” îl întrerupse Aliz grosolan, de parcă nu ar fi avut timp să asculte sporovăiala lui Omar.

Pe acelaşi ton ca mai înainte şi continuând să zâmbească Omar spuse că Hassan, dacă are să-i pună vreo întrebare, ar trebui s-o facă direct, şi, confidenţial, pe un ton foarte intim (pe care îl juca şi care nu prea îi era la îndemână), adăugă: „Ştiţi că sunt prietenul lui deja din şcoala Coranului… e un lucru ştiut acum aproape de oricine în întreaga ţară! Am să-i dau eu însumi răspunsul!”

„Ştiutorii se adună azi ’după rugăciunea de prânz. Eşti invitat!”

Evident, situaţia în care se găsea Omar acum semăna cu cea din Moscheea Yuma. Râse în sinea lui. Mereu trebuia să ia poziţie. De ce? Versul cu trandafirul de mai înainte fusese spus în serios. Ca şi vorbele despre secretul ascuns în beţie, „când vedea lumina cea mai pură”. Beţia vieţii, care ne face să vedem lumina cea mai clară… Cum ar putea-o găsi în buchile cărţilor, în cercetarea soldăţească a ştiinţei, în politica necondiţionat îndreptată spre crimă, în exterminarea adversarului? Toţi îşi omorau adversarii, cu vorbe, cu fapte, şi dacă nu erau în stare aşa, măcar în gând. De ce ucideau toţi cu atâta plăcere? De ce iubeau atât de puţin? Când important e tocmai să iubeşti, să venerezi; „Iubeşte ceva aici şi divinizează!” Asta era! „Doar pe tine să nu te divinizezi!” Misticii, sufiţii, vizirul şi Hassan – toţi se autodivinizau, fie că o spuneau, precum călugărul sufit din hanul sfinţilor, sau acţionau după acest principiu, ca vizirul. Hassan se vedea, incredibil, imam, mântuitor. Tot ce putea aduce ca argument împotrivă, el, Omar, căruia cuvintele nu îi alunecau atât de netede pe buze precum poeţilor persani, care trăiau şi care mai urmau să vină (pentru a scrie cele mai frumoase poezii în rra mai

frumoasă limbă) era cu vântul: „Nu!!! Atât putea să spună… Nu”! Şi să adauge: „Iubeşte aici şi adoră, numai nu te diviniza pe tine însuţi!” Şi Omar se gândi la Roxane… Da, ştia de ce cerea asta; ştia de ce în gând se contura un vers plin de presimţiri

O dragoste nebună de tine mă cuprinse.

Era de parcă ar fi pronunţat o formulă magică; cu vântul xermecat care trebuia să aibă forţă în ţara djinnilor. Căci tânărul care îl luă din bibliotecă, tânărul care se aplecă în faţa lui, privindu-l grav, cu ochi mari, întunecaţi, migdalaţi, al cărui păr negru ondulat curgea domolit de căciula din piele de oaie, în bucle, pe care cândva le simţise ca lanţuri în mână, era Iussuf, Omar se repezi la el: „Tu aici, tu – Iussuf1’

Îngerul care păşi spre el era sever: nu mai puţin frumos ca înainte dar bărbăteşte cumpătat. „Da, şeic Omar, sunt Iussuf, şi Hassan te roagă să vii.”

Păşi alături de fiul parşilor şi-l privi ca pe o fiinţă dintr-o altă lume… Ca pe unul pe care îl iubise cu mult înainte – cu – cât timp trecuse? vorbi cu el, întrebă de Sergal, întrebă cum de se află aici la Alamut, şi de când; îl întrebă tot ce poţi întreba omul iubit, căruia mereu ai vrut să-i pui aceste întrebări, şi nu i le-ai pus niciodată, pe care îl întâlneşti din nou, într-o parte străină a pământului, sub o altă lună.

Hassan i se păru neimportant. Ce avea el de-a face cu Alamut? Ce avea cu vizirul, cu selgiucizii? Da, pentru o scurtă clipă îi apăru Roxane în minte, dar şi ea era un om pe care îl iubea, ca pe Iussuf care mergea acolo în faţa lui. Ce spusese el, Omar: „Iubeşte ceva aici şi adoră… numai pe tine nu te diviniza.

O spusese pentru Roxane odinioară, când o spusese, o spunea şi pentru Iussuf. Ce-i păsa de Hassan şi de ştiutorii lui? Ce-i păsa de lumea ucigaşilor îmbătaţi cu haşiş şi de cea a selgiucizilor? Această lume are nouăzeci şi nouă de peţitori, se spunea în proverb. Are nevoie de mine? se gândi Omar. Ca al o sutălea? Acolo era Roxane, care îi aparţinea, acolo era Iussuf, pe care îl iubea.

Da. Ştia asia. Li iubea frumuseţea. Îl iubea pe tânăr. Pe ea, îşi spuse, o ştiu sub văl, şi ea îmi aparţine doar mie! Gândi: Pe el îl ştiu un bâtlan, ai cărui şoim vreau să fiu... Nu. Nu voia să facă rime, aici la întunecata cetate Alamut în care stăpâneau cercetătorii şi teologii. Le spusese ambilor ştiutori că e un băutor, im beţivan. Asta îi deranjase.

Iussuf intră cu el în încăperea mai mare care separa cele două săli. I-ar irita mai departe pe aceşti ştiutori! De ce să-i pese lui, lui Omar, de această lume? Ea, cu cei nouăzeci şi nouă de peţitori ai ei!

Apoi se trezi în cercul ştiutorilor; în faţa lui Hassan. Toţi îl priveau atent. Şi toţi îi zâmbeau cu acea trăsătură ciudată în jurul gurii, cu zâmbetul triumfător care nu venea din inimă, de unde ar fi trebuit să vină, ci dintr-un colţ al creierului, trimis de orgoliu, de sentimentul superiorităţii.

Hassan, în halat purpuriu. Şi turban, se străduia. Să arate destins. „Aproape, spuse el, că te-ai decis deci, Omar. Mai e doar nevoie de un mic impuls – poate nu trebuie decât să întâlneşti prieteni. Bărbaţi pe care îi iubeşti, ca pe mine, ca...1' se poticni privi spre Iussuf. „Dar oricum eşti binevenit aici în cercul ştiutorilor. Vrem imediat să-ţi spunem ce avem de gând, dacă rămâi la noi şi vrei să lucrezi cu noi. Îţi construim un observator, cum nu ai mai avut niciodată. Aici pe culmile muntelui. Aici în Alamut. Şi dacă vrei, Roxane va sta cu tine, Omar. Aici în Alamut." Merse spre el şi îl îmbrăţişa. „Nu mai eşti oaspetele nostru, eşti acasă aici. Aici la Alamut.'1

Îl pofti pe Omar să se aşeze/Şi el făcu acelaşi lucru. „Ştiutorii" – zece persoane, toţi bărbaţi mai în vârstă – luară de asemenea loc. Umpleau o treime din sala boltită, tapisată cu covoare, în care ardeau sobe cu cărbuni; din vasele umplute cu bucăţi de mangal ieşeau ţevi care duceau afară prin ferestre. Era frig la Alamut.

Omar îi privi pe ştiutori. Bărbaţi cu şi fără bărbi, feţe din care vorbea ambiţia, şiretenia, inteligenţa. Bărbaţi care se ţineau drept, chiar şezând. Zâmbetul le dispăruse de pe Jăţă. Omar se gândi: niciunul dintre aceşti bărbaţi nu

cunoaşte secretul beţiei, nu ştie ce înseamnă starea aceea binecuvântată când beat, răpit simţurilor, nu mai ştii dacă ce a căzut este turbanul sau capul! Oamenii aceştia sunt totuşi beţi, dar în altfel. Acesta este miezul puterii. Pentru Omar era dar că aici, în această cameră, st năştea teroarea. Că din ordinul acestor bărbaţi se comitea un omor chiar în acea clipă în vreun colţ al ţării.

Severitatea evidentă a acestei adunări, aparenţa de d militate, pe care membrii ştiau să şi-o aroge,. Şi forţa care emana din persoana lui Hassan, nu trebuiau trecute cu vederea. Omar o simţea în fiecare secundă, cu toate simţurile sale.

Unde era Iussuf? Nu mai era în sală. Omar se simţi de parcă ar fi fost predat osia tec unei puteri străine: prizonier al djinnilor!

Starea aceasta îi trecu însă. Nu vru să răspundă direct, imediat la întrebarea lui Hassan, la oferta lui. Replică, privindudirz în ochi pe Hassan: „Profesorul nostru Muwaffak din Nişapur. Profesor al tău, al nizamului şi al meu, era întotdeauna de părere că fiecare om poate face ce vrea. A ti ta timp cât îşi ia răspunderea pentru asta! Faţă de sine şi de semenii săi.”

„Asta fac eu!’* Vocea lui Hassan suna rece şi calmă... Îmi iau răspunderea pentru tot ceea ce fac.”

„Ciudat”. Omar încercă să-şi imagineze ce se petrecea în mintea lui Hassan. „Muwaffak. Spuse el încă o dată (şi se simţea de parcă căuta ajutor la vechiul profesor, acum, după atâţia ani). Muwaffak spunea că trebuie să înveţi să-ţi asumi răspunderea. Şi vizirul şi-a asumat-o pentru selgiucizi. Ca tine. Pentru fiii tăi de tigru şi faptele lor. Cred că şi eu am învăţat acelaşi lucru de la el. Altfel – altfel, priett ne Hassan (şi cuvântul.. Prieten” sună ca o conjurare) nu a fi aici. Toţi trei am învăţat acelaşi lucru, şi totuşi fiecare înţelege alteeva prin învăţătura lui Muwaffak al nostru.” Omar nu aşteptă răspuns. Qontinuă: „Nizamul şi cu tine – trebuie neapărat să fiţi duşmani? Trebuie ca fiii tăi de tigru să ucidă?”

„De ce omoară selgiucizii?” Hassan continua să fie destins-. „Pentru a rămâne la puterea de la care eu îi alung.”

„De ce?”

Ştiutorii râseră. Omar era într-adevăr naiv. De ce să-i alunge pe selgiucizi? Nu! A zid se gândi că Omar e cu siguranţă băutor. Ce naiba o fi găsind Hassan la el? Şi în spatele frunţilor celorlalţi ştiutori se născu acelaşi gând, aceeaşi judecată.

Lucrul cel mai natural, cel mai simplu cu putinţă era doar ca cel care are puterea să capete un potrivnic. De când lumea şi pământul, nu era poveste, nu era mit. Şi ca să-ţi dai seama de aşa ceva, nu era nevoie de o revelaţie. Lumea se împarte în prieteni şi duşmani. Tot ce are un om de făcut este să-şi ajute prietenii şi să le facă rău duşmanilor săi.

Hassan reacţionă la „de ce”-ul lui Omar:.. Ai cunoscut azi Alamutul, munca experţilor. Ştii ce putere posed eu. Este doar o chestiune de timp, o chestiune de puţine zile sau săptămâni, şi nu va mai fi nici vizir, nici putere selgiucidă. Iar Persia va fi liberă!”

Omar spuse: „Cei puternici cred că sunt puternici. Şi totuşi nu sunt nimic altceva decât nişte bieţi oameni, sărmane fiinţe mărunte sortite morţii, şi care mâine nu vor mai face umbră pământului. Pasărea-timp zboară doar pe întinderi mici; întunecatul Ferraş, îngerul morţii, vine, se îndreaptă spre noi cu amara sa băutură, nici nu apucăm să ne dăm seama... Dacă eşti într-adevăr cel de-al doisprezecelea imam, dacă aceşti oameni sunt «ştiutorii» tăi

— Atunci, pe Stăpânul cerurilor, ce vă dă vouă dreptul să ucideţi? Să acoperiţi întreaga Persie cu teroare? Irakul? Egiptul? Siria? Chorassanul? Valea Indusului? Cine – te întreb în calitatea ta de imam – cine? Nu! Nu mă întrerupe! Nu acum! înţeleg ca cineva care e nebun să omoare; e un smintit care ucide; înţeleg când cineva omoară în legitimă apărare, când vrea să-şi salveze viaţa... Mai înţeleg, deşi nu

pot aproba, că un soldat ucide în război, pentru că trebuie, pentru că îi poruncesc ofiţerii. Nu cred că p bine, dar înţeleg. Dar că tu porunceşti unor comandouri de ucigaşi din ascunziş să omoare în secret, prin surprindere

— Jucându-te de-a Dumnezeul care nu eşti – asta /iu înţeleg! Nu aşa se poartă al doisprezecelea imam, Mântuitorul, Messia! Aşa acţionează un ucigaş. Tu, Hassan, eşti un ucigaş, un om meschin, rău, nimic altceva. *I

Nici Hassan, nici ştiutorii nu părură surprinşi de această ieşire a lui Omar, nu trădară uimire. Totuşi Hassan spuse că se aşteptase la alte cuvinte din partea lui Omar. Omar fusese însă un fel de eunuc politic în umbra tronului selgiucid, la aşa numita înaltă Poartă.

Şi adresându-se ştiutorilor, Hassan abordă problema, atât de importanţă pentru adepţii săi, a felului în care se putea scoate din oamenii acestui imperiu răul primar, nehotărârea, naivitatea puerilă sau necunoaşterea realităţii politice. Omar nu este altceva decât un exemplu în plus pentru această atitudine spirituală care reprezintă o frână pentru politica sa. Faptul este cu atât mai regretabil, cu cât în cazul de faţă această poziţie se manifestă la un om aparţinând celor privilegiaţi, înzestraţi, plin de succes. „În viaţă, zâmbi Hassan, nu poţi fi decât nicovală sau ciocan, ucigaş sau ucis, păstor sau turmă!”

„Un păstor care îşi măcelăreşte turma?” izbucni Omar.

„Bineînţeles, spuse Hassan. De ce creşte oi şi capre? Pentru a le omorî. Taci, Omar! încetează cu scenele astea. Aici nu e teatru. Nu mai fă pe virtuosul. Suntem aici oameni sobri, care muncim încordaţi, care ne eliberăm ţara, vrem să ne reformăm credinţa. Stăpânirea noastră va mântui lumea. Aceasta e formula simplă, în care crede fiecare din noi cei de aici. Şi după ce ţi-am lăsat timp să-ţi ştergi naivele închipuiri, te întreb: eşti cu mine sau contra mea?”.

„Nu ai explicat de ce ucizi!”

„Pentru că trebuie. Pentru că forţa nu poate fi înfiinţa decât prin forţă. Îţi promit, Omar, ca să vezi că sunt prietenul tău: de îndată ce imperiul va fi liber – imamul la

locul care trebuie să fie – nu mai vărs nicio picătură de sânge. Nici eu, nici fiii mei de tigru.”

„De ce i-ai omorât pe selgiucizii mei în cea de-a treia noapte a călătoriei noastre spre Merw?”

„Pentru a te preveni:!

Omar tăcu. Omul era îngrozitor. Apoi întrebă mai departe: „Cine i-a omorât?”

„Cei mai tineri dintre fiii mei de tigru: copii de doisprezece ani, care trebuiau să le pară inofensivi soldaţilor. Doar copiii puteau pătrunde la paznicii tăi:’

„Hassan, la Isfahan au vrut să mă bage într-o casă de nebuni, pentru că m-a dezgustat crima şi violenţa şi am spus-o cu glas tare... Dar nu sunt nebun. Tu eşti. Îţi cer să nu mai corupi oamenii la crimă!”

„Deci să stăpânească mai departe ortodocşii şi selgiucizii *V’*

„Mi-e indiferent cine stăpâneşte în această împărăţie dacă nu este ucigaş!”

„Eşti beat, Omar.”

„Da, beat, cu mintea bolnavă, dezorientat! Pentru că...” Lui Omar i se frânse glasul. Strigase mult prea tare aceste cuvinte. Se lăsase furat. Strigase degeaba; ştia. Dar trebuia să mai încerce o dată, o ultimă dată: „Pe prietenia noastră, pe profesorul nostru Muwaffak, pe ţara noastră, poporul nostru, credinţa noastră, care, chiar dacă schimbată, e a ta, pe tine, imam, – nu ştiu pe ce nume să te mai conjur: Forţa seamănă forţă. Crima naşte crimă!”

Hassan făcu un semn. Intră Iussuf. „Ia-l cu tine, Iussuf.

Al grijă de acest sărman, mic şeic. Are nevoie de îngrijire.

K ca un copil. Tratează-! cum se tratează copiii. N-a pierdut nimic la Alamut. Poate merge unde vrea.” ’

Iar ştiutorilor Hassan le spuse: „Acest om care se numea prieten al meu. Nu e apt pentru această viaţă. Aşa ne strică selgiucizii cei mai buni oameni. Să ne servească drept avertisment!”

Iussuf îl conduse pe Omar afară din sală. Îl conduse în bibliotecă. Omar ştia că hotărârea fusese luată – şi de ol.

Ceru hârtie, unelte de. Scris şi cerneală. Voia să aştearnă în scris tot ce le spusese lui Hassan şi ştiutorilor săi în faţă: protestul său faţă de crima politică; protestul său contra terorii lase, pe care Hassan o cultivase transformi nd-o într-o metodă ingenioasă. Ce inventase Hassan era o fărădelege mostruoasă, care trebuia să aibă urmări nu numai pentru Persia, ci pentru toate ţările şi pentru tot viitorul. Omar nu credea, precum contemporanii săi, în magia scrisului. Ştia că lucrul scris putea t'i şi greşit, neadevărat, fără folos; cât de neajutorat e cu vântul scris faţă de puterea acelora care, folosind forţa, îşi pol transforma în faptă visurile, dorinţele, gând urile. Vraja vorbelor sau a slovei nu e nimic faţă de magia forţei. Omar era totuşi un om al cuvântuiui, al raţiunii, al ştiinţei. Nu avea alt mijloc pentru a înfiera nebunia lui Hassan şi a o prinde în cuvinte. Acum îi era indiferent, complet indiferent de ce o apucase Hassan pe acest drum. Motivele pe care voia atât demult să le afle nu îl mai preocupau. Un om sărise din porunca lui Hassan de pe fereastră în şanţul cetăţii. Pentru Omar era dar: nimic nu justifica această teroare: nici dorinţa de putere, nici convingerea politică.

Acest om Hassan era bolnav. Posedat. Un demon. Răul putea deci fi întruchipat. De persoana – se gândi pentru prima dată – „fostului" său prieten. Lucrurile acestea nu le mai putea evita, refuza ca pe o.. Himeră". Existau. Sergal avusese dreptate. Exista o împărăţie a întunericului, şi anume: n inimile şi minţile unor oameni care trăiesc. Pana se afla în laţa sa. O ridică. Îl privi ginditor pe Iussuf: iată un tânăr pe care îl iubise. Acum şi el era bolnav, şi el era otrăvit.

Stând la pupitrul de scris, Omar formulă propoziţie după propoziţie. Curiozitatea îi dispăruse. Hassan încetase să mai fie un prieten din tinereţe, a cărui dezvoltare să-l intereseze. Ce se năştea sub mâinile lui Omar, ce scria era o acuzaţie îndreptată împotriva neamului omenesc, care varsă sânge, sânge al propriei ginte, care face uz de forţă, omorându-şi fraţii, omorându-şi surorile; o acuzaţie care

trebuia să fie în acelaşi timp un manifest al îngăduinţei, toleranţei, deşi Omar îşi spunea că tocmai în acea clipă teroriştii lui Hassan loveau în întreaga ţară. Fiecare cuvânt, pe care îl aşternea – lăsând la o parte faptul că nu avea niciun efect – venea prea târziu.

De ce picta literă după literă? Acest procedeu îl ajuta doar pe el, în rest pe nimeni, întărea o imagine provocată de apariţia lui Hassan, de cuvântul său. Omar se gândi că din nou, nu făcea nimic altceva decât să se retragă într-un turn de fildeş al viselor. Iată care era diferenţa dintre prietenii săi şi el: visau vise monstruoase, care deveneau adevărate. Schimbau lumea: nizamul încetul cu încetul, tinzând către o îmbunătăţire prin reforme; Hassan, mărind răul acestei lumi prin alt rău, înrăutăţind lumea. Ce căuta aici un manifest care cerea toleranţă şi frăţie şi desemna forţa ca un lucru rău? Nu era el, Omar, un nebun fără scăpare?

Dar ce altceva putea face? Ce putea realiza efectiv? Existau califi cai'e tronau în Bagdad, existau sultani în fruntea armatelor lor, exista Hassan, ucigaşul din cetatea sa Alamut. Toţi îl conjurau pe Dumnezeu şi lumea în numele puterii, forţei; toţi, în veşmânt aurit sau în armură de cavaler, îi intimidau pe semenii lor, cereau supunere, ascultare, pedepseau cu securea şi spada, răsplăteau cu bucăţi de aur serviciile devotate sau promiteau o lume de apoi plină de bucurii, atât unii cât şi alţii îi ameninţau pe cei nesupuşi cu un iad plin de suferinţe.

Nu exista altă ieşire decât cea pe care o găsise pentru sine. Nu trebuia să asculte sunetul acestor tobe, bătute cu oasele morţilor, cerând noi morţi, sclavi docili. S ivi ai nebuniei, ai nebuniei puterii, ai viselor întuneca Ce-l priveau pe el, Omar, toate astea? Şi totuşi'âl privea intrucâtva, pentru că trăia aici şi acum. Şi mai era încă în Aiamut. Nu era în observatorul său, nici în vinăria sa.

Văzuse mii de trandafiri înflorind. Unde erau toate aceste stele ale frumuseţii? Trecuseră. Mii vor înflori iar şi se vor trece. Dar fiecare merita să fie privit; mirosul, fie el şi

numai al unui singur trandafir – nu era în realitate mai greu de înţeles, de conceput, decât beţia sângetoasă a acestui Hassan, acest vis fantomatic de putere al ucigaşului?

Nu putea face nimic contra posedaţilor. Aceşti oameni însetaţi de sânge, lacomi de a ajunge în frunte se ridicau mereu. Ascultau vechile basme despre regii cei puternici, plecau în carele lor de luptă la război, triumfau, distrugeau vieţi, luând cu ei toată agoniseala, se prăvăleau apoi din nou în noaptea din care veniseră…

Această horă a orbirii nu putea reprezenta sensul lumii, al l\imii pline de miliarde de stele, nu putea fi sensul Pământului pe câre locuiau atâtea milioane de oameni. Nu putea fi-vorba decât de visul dement al unor minţi bolnave. Şi totuşi acest coşmar revenea mereu. Sultan după sultan, ucigaş după ucigaş. Ce era lipsit de sens, ce era nebunie

— Era în acelaşi timp lege, era metodă.

Oboseala, indiferenţa îl cuprinseră pe Omar. Cine era el, de ce se răzvrătea contra acestui străvechi sistem? De ce nu-l recunoştea? Şi dacă ar face-o – la Isfahan sau aici la Alamut – la ce-ar ajuta?

Singurul. Lucru pe care îl putea duce la bun sfârşit era să înşiruie cuvinte, să aştearnă semne pe hârtie. Nu mai mult.

Omar se gândi o clipă că era pe punctul de a trăda ceva din fiinţa lui; de a trăda trandafirii. Cine să-i mai privească dacă nu el? Cine să le mai savureze mireasma dacă nu el? Cine le iubea frumuseţea, dacă nu el? Se putea deci şi el considera imam, călăuză, unul din cei tainici pe a căror existenţă se sprijină lumea. Oricum un altul decât

Hassan. Altul decât imamii credinţei… Dacă toţi ceilalţi nu puteau face altceva decât să se ucidă reciproc – atunci n-au decât!

Fericirea lor era limitată şi depindea de foiţii muşchilor, de ascuţimea armelor şi de întâmplare. Erau toţi prizonierii nebuniei lor şi-şi foloseau mintea, judecata doar pentru a-şi scuza patimile, pentru a găsi motive faptelor lor. Nu, Omar ştia că era singur în acest imperiu uriaş.

Ochii îi căzură pe hârtia din faţă. Manifestul. Mai citi o

dată propoziţiile. Ce voia în fond? Să-l facă pe leu bâind ca un mieluşel? Să-i înveţe -pe şerpi să nu verse venim? Nu. Omar vedea dar: tot ce gândea şi simţea nu avea importanţă decât pentru ei. Nici pentru nizam, nici pentru Hs san. Nici pentru mii de alţi oameni. Roxane l-ar înţelege şi poate Sadig, poate şi Mahmud. Toţi oameni, ca şi el, fără influenţă adevărată. Voia el însă oare să-şi exercite influenţa? Nu se gândise niciodată la asta. Fusese cooptat, inclus, i se aşteptase sentinţa, i se ceruse să ia poziţie. Fusese scos din sfera sa.

Numai că lumea în care trăiau ceilalţi nu era lumea lui.

Avea dreptul să se întoarcă acasă, avea faţă de sine datoria să fie din nou el însuşi: Omar, făcătorul de corturi.

O dată se va găsi cineva. Care să taie proptelele acestui cort, iar pânza va cădea lăţindu-se pe pământ...

Iussuf îşi făcu remarcată prezenţa: „Eşti gata Omar?

Ce se va întâmpla cu această scrisoare?”

Omar răspunse: „Nimic.” Rupse coala de hârtie în bucăţele. „Nimic.” Apoi spuse: „Iussuf, tu eşti în slujba lui Hassan. După cum ştii, el ţinteşte scaunul stăpânitorul ui. Vrea să-i distrugă pe selgiucizi. N-o face într-o luptă de la bărbat la bărbat. Vă trimite, pe tine şi pe cei ca tine. Să ucideţi. Să semănaţi teroare. Şi pretinde că este Messias.”

Iussuf răspunse convins:.. Şi este.’-’

Omar oftă:., Bine. Creezi că este. De ct are atunci nevoie de ucigaşi? Înţeleg că vrei să creezi într-un Mmtuitor – dar poate să ne mântuie poruncind să fie omori ţi oameni? Ştii, Iussuf, nu există drum spre un imperiu al păcii, dacă drumul este presărat cu cadavre.”

Iussuf rosti superior: „îi omorâm pe aceia care merită,”. „Cine merită moartea? Este o întrebare grea, de nerezolvat. Poţi spune: Răufăcătorul care a comis o faptă sângeroasă. Atunci înseamnă că şi voi meritaţi moartea T*d *Iu*ssuf zâmbi ironic. Omar i se părea din cale afară de naiv.

— Un bătrân. Un prieten al tatălui său Sergal. Asta spunea tot.

Omar continuă: „Tu eşti aici doar unul dintre servitori

Unul care execută ce i se porunceşte/*

„Sunt mândru de asta.”

„Ştii tu dacă e drept ceea ce ţi se dă ca însărcinare?” „Ştiutorii cunosc asta. Şi sper ca o dată să fiu şi eu un ştiutor, un ales! Ii

„Aşa deci! Cândva vei fi, dacă supravieţuieşti. Nu toţi supravieţuiesc, Iussuf.”

„Noi aducem Persiei adevărata credinţă şi libertatea î”

„Libertatea?”

„Poporul e asuprit. Zeci de mii de oameni sunt săraci. În mizerie.” Iussuf vorbea cu convingere, şi totuşi cuvintele sale sunau de parcă ar fi fost învăţate pe dinafară. „Nu avem dreptul să ne apărăm de asuprire? Nu trebuie să-i eliberăm pe sărmani? E bine, Omar, că ai rupt această hârtie. Nu are sens să scrii împotriva lui Hassan.”

Omar îl privi zguduit. Ce devenise sakiul?

.. Poporul nostru a tremurat suficient demult în faţa selgiucizilor. Acum e rândul lor, să tremure. În faţa lui

Hassan şi a noastră.”

Omar începu din nou: „Creezi că tatăl tău Sergal gândeşte la fel ca tine?”

Iussuf spuse dispreţuitor. „Tata îi urăşte pe selgiucizi ca şi mine. Dar nu face nimic. Înjură doar pe ascuns. E prea puţin. Noi procedăm altfel. Noi schimbăm ce trebuie schimbat. Nu contează o crimă în plus sau în minus. Cine moare în fond? Numai un duşman al poporului nostru!”

Omar şovăi, apoi întrebă: „Ai luat deja parte la un atac terorist? Ai fost deja şi tu cu ei?”

Omar se temea de răspunsul pe care i l-ar da sakiul (indva atât de frumos. De fapt Iussuf era încă frumos, într-un fel ciudat. Arăta nenatural de dur. Era frumos, – aşa cum şi-l imagina Omar pe îngerul morţii.

Răspunsul lui Iussuf se dovedi puţin mulţumitor: „îndeplinesc toate poruncile lui Hassan. Sunt mândru să ascult de el.”

Din nou acelaşi lucru, aceeaşi enigmă, de neînţeles, de nerezolvat, la toţi aceşti oameni.

Păreau că se bucură că nu sunt liberi.

Lui Omar afirmaţia lui Iussuf i se păru ridicolă. Iussuf însă nu observă că se înjosea. Părea că mai vrea să spună ceva, colţul gurii începu să-i tremure şi un torent de vorbe izbucni din el: „în vinăria tatălui meu eram orb, eram un pierde-vară, care turna vin, cânta din gură şi din lăută. Trăiam fără să ştiu ce se petrece.”

„Şi acum ştii?”

„Da. Eram orbit, ca tata, ca fraţii mei, ca tine! Ce a făcut tata? S-a prefăcut prieten cu ocupanţii şi a simulat o oarecare înclinaţie pentru sunniţi. Nu ştie unde i-e locul.

Eu ştiu. Sunt omul lui Hassan. Am mai multă încredere în el decât în oricare alt om. Şi este mai mult decât un om!”

„Ah, spuse Omar. Creezi asta? Observ că te simţi ca trezit din somn! Viaţa ta a primit aici un sens. Pentru tine. Păcat că nu este adevărata lumină cea care arde aici.K

Iussuf spuse doar: „Palavragiule” şi tăcu. Omar simţi cum i se face frig.

„Dacă Hassan îţi porunceşte să mă omori? O faci?”

Iussuf nu răspunse.

Omar se aşeză într-un colţ al camerei pe o pernă. Era obosit. Acesta era băiatul pe care îl iubise. „Pe Şeitan!

Repede te-au mai convins!”

Apoi se gândi că doar cu puţin timp înainte el însuşi afirmase că Hassan îi este prieten. Dacă el, Omar, fusese atâta timp fascinat de Ben Sabbah, fără să fi trăit în prezenţa lui – cum putea atunci să-i facă reproşuri lui Iussuf? De fapt, – încetase să-i mai facă. Era doar trist. Un biet bătrân nebun. Oare vârstă îşi spunea cuvântul? Văzuse multe pe lumea asta, şi ştia ce era rău în ca, de ce era rea. Pe un tânăr însă trebuie că îl impresiona cel care avea puterea şi se acoperea de succese folosind forţa. Aproape că nu se putea ca un astfel de om să nu impună unui tânăr. Iar dacă îi mai şi dădea prilejul, ca lui Iussuf, să participe la această putere!...

Nebuni erau amândoi. Şi Iussuf şi el. Nişte nebuni care căutau în lumea asta plină de teroare, lipsită de noimă şi de

judecată, în această lume' a credinţei oarbe, un ţel, un drum, o direcţie. El căuta mereu – în ciuda multor dezamăgiri – raţiunea î După cum credinţa oarbă naşte monştrii, aşa şi raţiunea. Când omul se dedică unilateral uneia din calităţile sale, cade în greşeală.

Căutătorul devenit nebun se prăvăleşte în nesiguranţă… aşa ca el acum. De ce se mai afla la Alamut? Ce voise să facă aici? Putuse să-i schimbe părerea lui Hassan? Hassan îi arătase uşa.

Se afla aici într-un loc unde peste tot se studia, se lucra, se experimenta. În ce scop?

Pentru a construi maşini, care serveau războiului; pentru a cerceta metode prin care se pot supune oamenii. Pentru a prinde lumea în gheare. În ghearele lui Hassan. Sute de încăperi, camere, săli, sus deasupra prăpastiei, adânc în măruntaiele muntelui. O stâncă apărată, înconjurată de zid, care nu poate fi cucerită. Centrul voinţei de a ucide, al violentei. Locul de prăsilă al crimei. Nu,

Omar nu se, înşela! Ce se întâmpla aici, ce se pregătea aici, era sfârşitul unei lumi pe care Omar o iubea. O iubea, în ciuda imperfecţiunii ei. Sigur – trebuie să existe o altă lume, ' mai aproape de inimă: dar mai aproape de moarte, în niciun *caz…*

Omar i se adresă lui Iussuf: „Ai devenit deci un înger negru, care vrea să distrugă prin moarte şi foc aşazisul râu. Mi-e milă de tins, Iussuf. Ascultă-mă! Hai să mergem acasă! înapoi la Merw sau la Nişapur! Unde vrei. Numai să mergem de aici. Tu şi eu. Plecăm acasă, la tata Sergal. Nu e un făţarnic cum creezi tu acum. E doar mai bătrân decât tine. Şi tu vei fi oclată aşa de bătrân cum e el acum. Atunci îl vei înţelege!; i

Omar se întrerupse. Ce spunea? Vorbea în stilul mobadului al ulemanilor. Al tuturor bătrânilor pe care nimeni nu vrea să-i asculte. Şi el urî. Se astfel de cuvinte când fusese tânăr. Tânăr? Era deja aşa demult de atunci?

„Mă vei înţelege, numai după ce vom fi plecaţi de aici. Locul e năsănătos. Nu e un loc pentru cuvinte bune, pentru

gânduri bune. Pentru trăiri adevărate. Nu. Să mergem. ’Să-l lăsăm pe Hassan şi Alamutul în pace. Fiii de tigru nu au nevoie de tine pentru a ucide. Vino cu mine! îţi arăt lumea, aşa cum e ea în realitate; nici orbită de soare, nici întunecată de noapte – îţi arăt miliardele de stele... vrei? Vrei să devii matematician? Sau doctor? Nu trebuie decât să spui un cuvânt. Iussuf I”

Şi cum băiatul nu răspundea, Omar continuă: „Tatăl tău aşteaptă, fraţii tăi. Vinăria. Şi trandafirii vor înflori în curând. Piersicul probabil că tocmai a început să rodească, peste puţin va purta piersici glaben-aurii, cu, obraji roşii. Aş vrea să fim deja acolo!”

Iussuf râse cinic: „Tu cu piersicul tău. Şi pe deasupra cu Sadig, şeful cel gras al poştelor, şi cadiul uscăţiv! Halal companie pentru mine! vorbitori, palavragii.

poeţi! Nu, Omar. Aşa nu se face nimic. Totuşi te voi însoţi, dar nu la Merw sau Nişapur!”

„Ah, spuse Omar. Mă însoţeşti? Unde?;:

„Probabil că ţi-e foame şi sete. *’ Iussuf schimbă brusc tonul. Se îndreptă spre o nişă din care aduse o cupă, un ulcior, străchini şi felii de pâine.

Omar bău şi mâncă aproape mecanic. Nu se mai gândea la tânărul Iussuf, nici la Hassan, nici la vizir. Nebunia se îndepărtase de el. Omar se gândi la Roxane care îl aştepta la Rajy. Trebuia să meargă la ea. Alergase după o fantomă. Trebuia să se întoarcă la realitate.

Iussuf îi întrerupse meditaţia:.. Ce ţi-ai imaginat, Omar, la ce te-ai aşteptat? Că Hassan va spune «Re-, nunţ! *” Iussuf râse cu subînţeles.

La asta se aşteptase? Omar se întrebă. Şi el. Nu. Sperase să apropie doi vechi prieteni: pe vizir şi pe Sabbah. Eşuase. Nu-şi îndeplinise misiunea. Avusese însă într-adevăr o misiune? Fusese doar propria sa dorinţă, voinţa sa să meargă la Hassan. Nu avusese o însărcinare oficială.

Şi acum era nevoit să constate că a fost bine aşa, căci s-ar fi întors cu mâinile goale.

Omar ridică privirea din strachină. Se uită în ochii lui

Iussuf, care erau fixaţi asupra lui. Simţea că în el se producea o schimbare. I se pusese oare ceva în băutură?

Nu mai reacţiona ca mai înainte, se simţea somnoros, dar în acelaşi timp treaz; sa afla într-o stare neobişnuită.

Toţi ceilalţi – doar el nu – erau convinşi de misiunea lor, se gândi Omar, era modul în care ei existau. Şi erau atât de plini de viaţă. Numai el nu era. Erau aşa cum îi crease Alah dintru început, neschimbaţi, fără a avea nevoie de vreo transformare! Pe el conştiinţa îl făcea temător. Cei care nu aveau conştiinţă erau tari. Hotărâţi.

Ucideau.

I se adresă lui Iussuf pe care îl vedea ca printr-un văl, neclar, şters. „Unde eşti, Iussuf? Aş vrea să te întreb ceva. Dacă vorbeşti cu ucigaşii, spune, ce simt când ucid?”

Iussuf răspunse ca dintr-un nor: „Spun că trebuie sS se petreacă repede. Şi eu cred că trebuie să meargă repede. Atât. Nu stai pe gânduri. Trebuie să meargă repede, asta e tot.”

Şi să treacă repede, se gândi Omar. Să treacă repede, să se uite repede. Când omoară, fiii de tigru nu comit o faptă gândită; crima e poruncită, de aceea nu simt nicio răspundere. Fac ce li se spune. Ca băiatul care a sărit pe fereastră la ordinul lui Hassan. Nu a cumpănit nicio secundă comanda. Dacă ar fi şovăit doar o singură clipă, nu ar mai fi sărit.

Şi se simţi căzând; se prăbuşea, adânc, adânc, într-un hău, stâncile se repezeau. Spre el, împotriva lui, alunecau pe de lături. Se prăvălea tot mai adânc, până pe fundul prăpastiei. Se izbi fără să simtă vreo durere pentru că pământul cedă şi prăbuşirea lui se prelungi la nesfârşit. Cădea, cădea mereu, în infinit, îndreptându-se către taină. Undeva va avea marea revelaţie. Omar continua însă să se prăbuşească în mijlocul unei cete de fi de tigru înarmaţi cu pumnale şi săbii, care stăteau alături de el, precum îngerii, şi aruncau săgeţi în sus din prăpastie… îi strigau în cor: „Nu gândi î Ascultă! Nu gândi! Ascultă!” în zadar încerca Omar să răspundă căci din pieptul lui nu răzbătea niciun sunet,

vocea i se oprise în gâtlej „Nu! Vă înşelaţi!” în creier i se înfipseseră aceste trei cuvinte, care creşteau ameninţând să-i sfarme ţeasta.

Se auzi vocea lui Iussuf întrebându-l dacă a ajuns în Paradis şi vede huriile, numai că Omar ştia că nu va putea niciodată găsi acel paradis animalic guvernat de plăcerile cărnii. Nu putea decât să se prăbuşească şi să-i implore pe ei – ceilalţi —să binevoiască a începe să gândească.

Şi ştia în acelaşi timp că această pretenţie va rămâne fără speranţă, fără succes, fără sens.

Apoi Omar crezu că a ajuns pe fundul prăpastiei. Şi i se păru că primeşte acum răspunsul la întrebarea care îl frământa: de ce se îndepărtase Hassan de el. În spatele fiecărei pietre din prăpastie, credea el, se deschidea o gură care trebuia să-i răspundă; vedea boturi uriaşe căscate, din care ieşeau limbi, al căror grai nu îl înţelegea însă. Ştia că acesta este răspunsul lui Hassan, pe care îl ceruse, dar nu-l primise, şi se temea că nu-l va înţelege niciodată, dacă nu îl înţelegea acum. Din gurile deschise ieşeau călare paznicii săi selgiucizi, decapitaţi de

Hassissini. Călăreau în faţa lui, ştia că îl vor conduce la Roxane. Gândul la Roxane îi producea o teamă imensă; se întreba dacă trăieşte sau a murit. O văzu apoi în braţele vizirului, goală şi desfrânată. Prietenul său Nizam al Mulk o dezmierda şi amândoi îi explicară lui, celui care îndrăznise să-i întrebe dacă nu ştiau că el, Omar, se prăbuşeşte în prăpastie, că acest lucru le era indiferent deoarece acum ei căutau motivele adevărate, cele care îi mişcau pe toţi oamenii. Lui Omar acest răspuns i se păru absolut satisfăcător, da, îl aşteptase şi chiar îl aproba în sinea sa. „Dacă vrei, Omar, îţi explicăm şi motivele forţei.” Era din nou vocea vizirului, şi Omar îi porunci să tacă pentru că ceruse acelaşi răspuns lui Hassan. Brusc îşi dădu seama că fusese otrăvit de Iussuf. Aşteptă să primească în clipa următoare sarcina de a comite o crimă. Se gândi febril cum ar putea să se sustragă ordinului. Nu vedea nicio ieşire. Porunca se apropia de el ca un perete, ca un zid de piatră;

zidul înainta tot mai mult şi se credea deja strivit, când dintr-odată nu mai simţi nimic.

Omar se ridică şi lovi în jur cu mâinile şi picioarele. Nu era conştient de ce face. Sări în picioare, vru să meargă la fereastră, vru s-o deschidă. Iussuf îl cără înapoi în colţul său. După un timp nu i se mai auzi decât respiraţia. Dormea linştit. În toiul nopţii fu trezit. Iussuf stătea în picioare lângă culcuş şi-i porunci să se scoale; îi puse pe umeri o manta de călătorie, îi dădu sacul său de drum, îi legă sandalele şi-i porunci să-l urmeze.

Buimăcit şi enervat că se supunea practic fără voinţă, Omar merse în spatele tânărului. La ieşirea din cetate îi aştepta un băiat. Fiind prea întuneric, şi Omar nebănuind nimic, se sperie când îl auzi pe Iussuf adresându-se băiatului: „Demawed!” Omar îl apucă pe micuţ de umeri, îl trase spre el, îl privi în faţă şi strigă: „Tu eşti într-adevăr? Eşti Demawed, fratele lui Iussuf şi fiul lui Sergal? Eşti aici, băiatul meu cu piele de argint, trandafirul meu î”

Cei doi fraţi nu răspunseră; lui Omar i se păru că Demawed pufneşte dispreţuitor.

Această neaşteptată întâlnire (Omar îşi închipuise că băiatul e departe, la Merw) avu nu numai darul de a-l surprinde, dar şi de a-l impresiona. Din nou i se păru că lumea în care trăise atâta timp nu mai cxislă! Nimeni nu mai era la locul la care ar fi trebuit să fie: acum până şi micul Demawed, sakiul vinăriei dintre ruine, se afla aici la Alamut.

Fraţii păreau să aibă o însărcinare precisă, li conduseră pe Omar prin valea pârâului, ajunseră la primul zid, trecură prin poartă, încălecară pe caii care îi aşteptau acolo; cu băiatul de la cai erau acum patru. Porniră în noapte.

Omar se bucură că părăseşte Alamutul. Misiunea lui eşuase. Nimic nu-l mai reţinea în acest cuib de vulturi. Nu întrebă unde mergeau, ci aştepta să se facă ziuă. La lumina zilei lucrurile s-ar putea limpezi: ce ar putea face în continuare, ce intenţie se ascundea în spatele faptului că Hassan îi dăduse pe ambii fraţi ca tovarăşi de călătorie.

Gândurile lui Omar se îndreptară spre Roxane pe care voia s-o vadă cât de curând posibil. Cu ea trebuia să discute înfrângerea.

Ajunseră la drumul din munţi şi călăriră repede, în ciuda întunericului nopţii. Luna răspândea puţină lumină, norii o acopereau prea des. Trecură prin aşezări mărunte, răspândite pe versantele munţilor Elburz şi adăpară caii în râuri limpezi, se odihniră într-un serai sărăcăcios în care căpătară de mâncare. Ţăranii îi tratară respectuos. Se mai găseau încă în ţinutul stăpânit de Hassan. Iar tinerii bărbaţi erau recunoscuţi ca „fiii" lui Hassan. Călăriră aşa două zile.

Cu cât se apropiau mai mult de Ra jy cu atât mai des se gândea Omar la cei doi băieţi. Vorbi mai îndelung cu ei: cerceta sau încerca să cerceteze ce însărcinare aveau. Spusele celor doi, potrivit cărora Hassan le-ar fi dat „liber'1, i se păreau tot mai improbabile. — în ciuda discuţiilor mai lungi Omar nu izbutea să reînnoade legătura cu ei, deşi băieţii se arătau binevoitori luând aminte la intonaţia şi conţinutul cuvintelor lui Omar. Demawed încercă – vizibil pentru a-l binedispune pe Omar – să citeze un vers: dar încercarea eşuă, rima era greşită, iar vocea băiatului era acum aspră. Acest amănunt – poate Jip. Sit de importanţă – îl făcu pe Omar neîncrezător.

Cum putea oare să aibă încredere în cei doi băieţi? Cum putuse să creadă măcar o clipă că aceşti băieţi mai sunt fiii lui Sergal? Deveniseră fiii lui Hassan! Trebuia să fie cu ochii în patru. La Rajy se va lămuri totul, La Rajy va cumpăni împreună cu Roxane ce era de lacul

1*4*

liilermeiio

La Isfahan Mahmud nu scăpă prilejul de a discuta cu un număr mare de învăţaţi în probleme juridice. După ce, înaintea plecării -la Alamut, Roxane îi făcuse o aluzie

— Ce-i drept destul de neclară şi ocolită – despre călătoria pe care urma s-o facă, i se păru de la sine înţeles să aştepte la Isfahan întoarcerea lui Omar şi a lui Roxane.

Sadig însă, care se simţea oarecum jignit, fiindcă nu se

apelase la ajutorul lui, iar bunăvoinţa nu-i fusese onorată, avea sentimentul că fusese lăsat de izbelişte. Ce mai căuta la Isfahan, dacă nu avea nimeni nevoie de el? În realitate, se mai gândea şi la faptul că rămăsese atâta timp departe de postul său. Dacă stătea bine să cumpănească lucrurile, nu putea motiva convingător venirea sa la

Isfahan; un hagialâc la Mecca ar fi fost o justificare;

dar Sadig mai fusese în oraşul sfânt şi nimeni nu l-ar fi crezut că voia să se supună a doua oară unui asemenea efort.

Pentru a nu apărea la Merw cu mâinile goale şi pentru a-şi motiva călătoria în aşa fel încât să fie pe înţelesul mulţimii, Sadig cumpără în „oraşul cailor*’ o tânără iapă arăbească foarte promiţătoare. Bineînţeles că atâta se tocmi până ce primi, la un preţ de nimic, şi un armăsar de trei ani, ca supliment. Animalul nu era pe gustul său, dar nu şi-ar fi iertat, la banii pe care îi dăduse pe iapă, să nu încheie şi o afacere mai mică dar bună. Sadig petrecu zile întregi cu târguiala, încercând s-o perfecteze, savură cumpărarea pe care o întrerupea mereu şi-o tergiversa. În cele din urmă deveni posesorul legai al ambilor cai; apoi îşi vându propriul cal care îl purtase până aici, şi în felul acesta nimic nu-l mai reţinu la Isfahan. Se văzu silit să plece, întrucât nici el, nici Mahmud nu ştiau când se vor întoarce Omar şi Roxane. Pe Mahmud îl rugă, făcând multe digresiuni, să-l ierte că-l lasă „singur”; se vor revedea însă în curând la Merw. Mahmud, care ştia că Sadig trebuia să plece, dacă voia să evite eventualele greutăţi la Merw, îşi luă rămas bun, urându-i numai bine.

Pentru ceea ce Mahmud avea de gând să facă de acum încolo nu era nevoie de prieteni sau cunoscuţi ca martori.

Cadiul era ferm hotărât să-şi rezolve situaţia – şi asta fără a pleca în India. Căzuse la înţelegere, după câteva convorbiri, cu soţul unei indiene, un pantofar şi meşter de sandale din bazar. Mahmud nu era sigur că se putea bizui doar pe spusele unei femei şi că o astfel de declaraţie poate fi privită ca valabilă de nişte autorităţi bisericeşti

(cum ar fi alimul din Merw). Aşa că se asigură că-l ara pe bărbat de partea lui, cumpărându-i mai multe perechi de pantofi la preţuri foarte pipărate. Selim, producătorul de încălţăminte luxoasă, declară apoi în faţa scribului bazarului, spre a fi trecut în document oficial, că încă de la începutul căsătoriei' ar fi auzit de la Sahvedi, nevastă-sa, despre greutăţile pe care aceaşta le întâmmnase în tinereţe pe vremea când era doică. Un copil, o fetiţă pe nume Katăpetsi, refuzase să-i ia sânul. Mahmud fusese nevoit să mai facă câteva vizite în prăvălia pantofarului înainte de consemnarea acestui important fapt; căci lui Selim îi devenise brusc neplăcut să recunoască că nevasta sa, Sahvedi, născuse deja în India, unde fusese şi doică. Se lăudase deseori faţă de prietenii săi că Sahvedi venise fecioară în braţele sale; acum însă când Mahmud cumpăra încălţăminte la preţuri de câteva ori mai mari, mărturisi: Sahroedi tocmai fusese mamă, când o luase el de soţie în Kabul. Iar Sahroedi arătă spre a fi scris în document că Dilaram şi Katapetsi nu sunt în niciun caz surori de lapte – căci de un astfel de lucru ar trebui să aibă cunoştinţă în primul tind t-a, doica, iar t-a nu lit* nixnî despre aşa ceva.

Mahmud se simţi foarte liniştit după întocmirea acesta protocol. Un document, pregătit la Isfahan de scribu bazarului, verificat de cadiul Talib în ceea ce priveşt corectitudinea formulărilor şi identitatea persoanelor nu mite, era doar un instrument util pentru ceea ce îl ma putea aştepta. Pentru Mahmud, călătoria îşi avea rostul şi era bucuros că a folosit atât de bine absenţa lui Sadig şi a lui Omar. Acum nu mai voia să zăbovească la Isfahan şi se hotărî să plece în întâmpinarea lui Omar şi a Roxanei până la Rajy.

Să fi fost doar întâmplare sau o adeverire a credinţei că între oamenii care se cunosc şi se plac există legături intuitive deosebite chiar dacă sunt despărţiţi; fapt este că în ziua în care Omar părăsi Alamutu.I, Mahmud plecă din Isfahan. Întrucât. Rajy se găseşte cam la mijlocul drumului dintre cele două localităţi, amândoi sosiră în aceeaşi zi şi se

întâlnire în locuinţa Roxanei.

Acum că îşi rezolvase daravelile, Mahmud se puse:

din nou pe deplin la dispoziţia prietenilor săi Omar şi

Roxane. Încă din timpul călătoriei la Rajy îşi făcuse în secret reproşuri că se gândea tot timpul la doica indiană, în timp ce Omar era pe drum într-o misiune politică.

Cu cât cântărea mai mult puţinele date pe care le primise de la Roxane, cu atât i se întărea mai mult convingerea că Omar plecase din însărcinarea vizirului. Altfel de ce l-ar fi eliberat nizamul? Mahmud fu de aceea foarte uimit când află de la Omar şi Roxane că vizita lui Omar nu avusese decât caracter particular. I se păru incredibil, dar nu încercă, evident, să dovedească prietenilor săi că mint. Mai cumpăni puţin lucrurile, dar apoi ajunse la concluzia că este cât se poate de posibil ca spusele lui

Omar să fie adevărate. Mahmud fu totuşi surprins de prezenţa lui Iussuf şi a lui Demawed, fiii lui Sergal, care îi părură foarte schimbaţi.

După ce Omar' povesti în amănunt despre misiunea sa eşuată, Mahmud recunoscu că prietenul său ajunsese într-o fundătură. Ce urma să facă Omar Kayyam? Dacă Omar nu-şi pusese încă această întrebare – el, Mahmud, se gândi la ea imediat. Prietenul îşi pierduse poziţia la Curte, pierduse prosteşte bunăvoinţa sultanului şi a vizirului; de Hassan fusese alungat ca visător şi servitor al selgiucizilor. Puteau Roxane şi el să plece imediat înapoi la Merw sau la Nişapur? Unde altundeva să meargă?

Şi Mahmud se gândi că şi el va trebui să dea nişte lămuriri anumitor bei din Chorassan. Cum de a putut călători cu Omar şi Roxane, care nici măcar nu era nevasta lui Omar. Mahmud vedea lucrurile foarte dar. Fără a se înşela asupra situaţiei sale. Era într-adevăr o fundătură, în care intraseră toţi, şi el. La ce-i folosea acum că putea fi sigur de Dilaram şi Katăpetsi?

Pentru soarta lui Omar şi a lui Roxane, un sfat bun era într-adevăr preţios. Şedeau acolo, în faţa lui şi se uitau unul la altul. Mahmud era omul care trebuia să intervină dându-

le o mână de ajutor, care trebuia să dea vieţii lor din nou un curs bun. Era de mirare că Omar şi Roxane nu ajungeau să vorbească ei înşişi despre ce aveau acum de gând să facă, cum urmau să iasă din laţ!

Roxane vorbea în felul ei molcom despre lucruri şi persoane care în acel moment apăreau complet lipsite de importanţă – ca de Ruzbehan şi Jasmin – şi Omar râdea şi o privea adânc în ochi, iradiind tandreţe. Fericirea privea din ochii amândurora. Dar – pe Şeitan! — ce fericire? În situaţia asta încurcată? Mahmud era zăpăcit.

„Nu, spuse el tare,. Dacă n-aş şti că ne găsim toţi într-o situaţie cât se poate de precară aş crede că celebrăm astăzi sărbătoarea Bairamului sau o nuntă l”

„Povestea asta cu nunta ar putea să fie adevărată, spuse Omar. Nu e deloc un gând greşit, dragă Mahmud. Sunt doar prudent, căci te pomeneşti că şi Roxane ascunde vreo piedică serioasă în calea căsătoriei, precum nevestele tale, iar eu…”

Roxane spuse că singura piedică ere stătuse în calea căsătoriei ei până atunci fusese Omar însuşi. Îşi stătuse singur în drum.

„Cred că asta a trecut”, spuse Omar.

Mahmud se întrebă dacă vorbea serios.

„în această cameră, spuse Roxane, mi-a povestit Omar povestea lui Jasmin şi a lui Ruzbehan. Acum, din păcate el nu e călugăr sufit, iar eu nu sunt prostituată… Şi nici la fel de frumoasă ca Jasmin…”

„Uiţi că i-am atribuit lui Jasmin frumuseţea ta.”

„Mulţumesc. Dar un călugăr sufit extaziat care doar mă priveşte şi meditează…”

Mahmud spuse uşor enervat: „Altceva nu aveţi acum în minte? încă nu v-aţi gândit ce-o să faceţi de acum încolo?”

„Nu, spuse Omar. Şi nici nu vreau să mă gândesc. E prea târziu pentru asta. Suntem duşi de curent. Lucrurile, dragă Mahmud, s-au pornit. Nu mai putem schimba nimic. Acum nu mai putem decât să ne concentrăm asupra noastră.”

„Asta ce înseamnă? Nu înţeleg ce vrei să spui!”

„Nu ţi-a sărit nimic în ochi pe drumul de la Isfahan încoace?”

„Ce să-mi fi sărit în ochi?”

„Ai văzut doar călători, caravane, comercianţi şi mici negustori?”

„Da. Trebuia să fi văzut altceva?;

„Da. Drumurile arată de fapt ca întotdeauna. Şi caravanele. Dar sunt formate toate din Hassissini deghizaţi! Ce ne aşteaptă e o răscoală a celor fără pământ!”

„Şi asta o spui aşa de liniştit, de parcă mi-ai comunica poziţia soarelui!

„Nu pot să schimb nimic. Credeam că ai observat că drumurile sunt pline de oameni înarmaţi; şi selgiucizii se află în stare de alarmă! Şi dacă se unesc mai întâi

Hassissinii cu cei fără pământ...”

„Noi şedem aici liniştiţi la Rajy, în această cameră, iar voi vorbiţi de Jasmin şi Ruzbehan!”

„Da, Mahmud. Căci de aceste lucruri nu se va mai vorbi multă vreme. Poate că deloc. La fel de puţin ca şi despre lucrurile frumoase, valoroase, ale vieţii. Oamenii încep din nou să se măcelărească unii pe alţii! Va dura mai mult: căci este o chestiune obositoare, bărbaţii vor fi luaţi la luptă, iar femeile vor suferi din cauza asta. În aceste condiţii prefer să vorbesc, cât timp mai pot, despre Jasmin şi Ruzbehan, despre Roxane şi despre mine... Propun să mergem în afara oraşului şi să facem tabără pe malul râului; luăm vin cu noi şi un covor moale! Ei, ce-i cu tine, Mahmud? Nu, nu te supăra, vorbesc serios! Pajiştea de pe malul râului are destulă iarbă moale, să lăsăm covorul aici I Rămânem până seara, până răsare luna, şi de îndată ce va cânta privighetoarea, vom şti cât de frumoasă e seara...”

„Eşti nebun, Omar. Lasă vorbele astea! Nu folosesc acum la nimic!”

„Ce foloseşte acum, Mahmud? Ştii tu? Eu nu. Şi nici nu vreau să ştiu. Ce am făcut, am făcut. A fost în zadar. Să aştept tremurând până ce începe sărbătoarea măcelului? Ţi-ar plăcea mai mult dacă eu sau Roxane ne-am teme? De

ce să ne fie frică? Nu se întâmplă nimic din ce nu s-a mai întâmplat deja deseori. Vom înota din nou în sânge. Ne vom tăia unii altora capetele. Vom înfige pumnale în inimi sau în spinări. Vom dovedi că suntem mai puternici. Şi cel care scrie litera alfa va vrea ca aceasta să fie citită „Alah”; iar cel care o citeşte totuşi „Ali”, va fi sortit morţii. Sau invers. Ştiu că este doar un exemplu! înţelegi ce vreau să spun? Va trebui să mai aşteptăm încă multe sute de ani ca oamenii s clevină raţionali. Iar noi nu trăim atâta. Tu nu, Roxane nu, eu nu. Deci, de ce să ne înfierbântăm?”

Roxane se juca cu şiragul ei de mărgele, de care erau prinse şi ametiste şi pietre de turcoaz. „Să nu iei spusele lui Omar chiar ca atare, Mahmud. El vorbeşte în simboluri. Nu vorbeşte atât de serios ca alţi poeţi de aici. Ei fug mereu. Se tem de realitate/-’

„Asta-i şi cel mai bun lucru pe care-l pot face.” Omar o spuse cu convingere. „Şi noi ar trebui s-o facem. Reţine propunerea mea: Să mergem la râu, să facem acolo o tabără, până ce vântul răcoros de seară ne va dărui vise…”

„Nici nu mă gândesc! spuse Mahmud. Vreau să ştiu ce trebuie să facem! Vreau să ştiu unde mergem. Nu putem rămâne aici la Rajy. Suntem străini aici. Dacă într-adevăr izbucneşte răscoala celor fără pământ.,”.

„Ei, şi ce-i atunci?”

„Nu te înţeleg. Cum de cazi tocmai acum în letargie, Omar? De ce nu te îmbărbătezi? Acum, când e cu adevărat nevoie?!’ Mahmud era supărat.

„Pentru că n-am să mai întreprind nimic decât dacă întrezăresc perspective de succes.”

„Eşti dator să ai grijă de Roxane. Să faci ce-ţi stă în putere!”

„Iar aud cuvântul ăsta – putere. Putere şi forţă. Sunt pentru ştergerea acestor cuvinte din toate cărţile, ca niciun copil să nu mai înveţe cum se scriu, cum se rostesc!”

Mahmud, încă enervat, nu găsi nimic de râs în toată povestea; „Nu-ţi va folosi la nimic. Izbucnesc din pieptul fiecăruia, devin forţa pumnului său. Aceste cuvinte n-au

nevoie să fie notate. Nu înţeleg de ce te temi atâta! Tu, om în toată firea!”

„Te înşeli, Mahmud. Nu sunt speriat! Nu mă tem de

7 – Precum zăpada în deşert putere sau de forţă. Mă plictisesc doar. Le socotesc de prisos l”

„Asta s-o fi potrivind în cazul tău. Dar oamenii n-o pot scoate la capăt fără de, au nevoie de amândouă.1’

Omar se ridică şi făcu o plecăciune în batjocură. Era deja uşor ameţit. „O, am uitat, stimate cadiu! Legea vorbeşte din tine. Şi toată înţelepciunea omului.”

„Cu tine nu se poate vorbi. Roxane, spune tu ceva!” Roxane rosti încet: „Ne vom întoarce, cred, la Merw.

Şi acolo, sper – dacă Omar vrea – că ne vei cununa.K

Omar îşi aţinti ochi asupra ei. Se apropie de ferestruica care se deschidea spre curte şi privi afară. Apoi spuse rar: „Nu va fi nimic aşa cum vă închipuiţi voi. Tu, Mahmud, şi tu, Roxane. Nu mai pot duce o viaţă particulară. M-am amestecat în nişte treburi; am jucat în prim plan; în Moscheea Yuma şi la Alamut. Nu mai pot fi acela care eram o dată. Trebuie să recunosc că m-am comportat cam „tinereşte”, ca să nu spun „copilăreşte”. Am crezut că am în faţa mea un fel de problemă de calcul, ceva ca o ecuaţie: dacă de ambele părţi se ia o anumită cantitate, gândeam eu, echilibrul se păstrează. Formula simplă, în care aveam încredere, era: dacă sultanul selgiucid nu mai poartă războaie, atunci Hassan nu mai ucide. Aveam, într-devăr această speranţă! N-aveţi decât să mă socotiţi total nebun, dar într-un ungher al inimii mele, şi din păcate şi al creierului meu, credeam în această posibili’ tate. Şi totuşi ea nu există! Şi dacă mă examinez pe mine însumi şi lucrurile pe care le-am făcut, le-am spus, şi dacă cântăresc reacţia partenerilor mei – atunci nu vreau să spun că au dreptate, dar trăiesc în lumea adevărată, în realitate! I-am afurisit. Iam pictat în imaginaţia mea doar, în alb şi negru, i-am conturat dur, rău intenţionat. Dar ei acţionează doar după legea pe care o* îndeplinesc. Vor arunca ţara în război. Azi sau mâine. Iar ru am fost un nebun idealist, un

palavragiu plin de vorbe umanitare…Îl

Roxane vru să-l contrazică, sări în picioare, se îndreptă spre Omar.

„Nu, stai, nu spune nimic! E aşa cum spun eu. Mahmud a acţionat mai deştept ca mine. A pus ordine unde era nevoie de ordine: în imediata lui apropiere a creat raporturi ce pot dura. Nu, nu te ruşina, Mahmud, dacă ai folosit şi tu un mic truc! A fost necesar. Sadig, am auzit, a cumpărat doi cai: foarte bine! Corect. A făcut ce i-a stat în putinţă, şi a făcut-o pe deplin. Eu am vrut imposibilul. Şi am dat greş. Acum însă îmi datorez mie însumi un lucru: eu înapoi la Merw nu merg! Trebuie să merg la Isfahan, chiar cu riscul ca nizamul să mă închidă din nou în casa de oaspeţi a sfinţilor. Trebuie să-i spun că am ajuns la concluzia că Hassan e un criminal. Şi să explic dar, o dată pentru totdeauna, că nu aprob comportarea lui Hassan. Dacă plec de la Rajy la Merw, oricine ar putea spune că m-am împăcat cu Hassan. Şi asta, după cum ştiţi, n-am făcut-o.” Omar privi din nou pe fereastră. Avea un aer hotărât şi în acelaşi timp îngrijorat. Apoi strigă brusc: „Uitaţi ce se petrece acolo!”

Roxane şi Mahmud se repeziră la fereastră. În curte se aflau Demawed şi omul pe care Omar îl socotise grăjdar. La început, Omar, Roxane şi Mahmud nu înţeleseră nici gesturile, nici comportarea celor trei de jos: şedeau turceşte, faţă în faţă, ca la jocul de table. Ce făceau ei semăna cu un fel de numărătoare, pe care nu o încheiară nici după mai multe încercări, nefiind în stare să cadă de acord asupra unui lucru. Demawed începu să protesteze cu glas tare, iar vocea sa clară răzbătu până la al doilea etaj al casei.

„Nu, strigă el, nu e corect. Trişaţi! Eu sunt! Pe mine a căzut numărul!”

Apoi răsună vocea mai groasă a lui Iussuf, care râse, cum i se păru lui Omar, ironic. „Tu – un copil! Nu, asta e treabă de bărbaţi.”

Băiatul de la cai, pe care îl vedeau pentru prima dată şezând în apropierea lui Iussuf şi Demawed, începu din nou

„numărătoarea” – căci ce altceva putea fi jocul, de vreme ce atingea mereu cu mâna dreaptă propriul piept şi pe cel al tovarăşilor săi, mişcându-şi buzele.

Omar clătină din cap: „Şi faţă de aceşti oameni am vrut să fiu precaut. Probabil că se ceartă cine să dea de mâncare la cai.” Omar se întoarse: „Indiferent pentru ce se trage la sorţi acolo jos – cei buni cred că hotărârea e lăsată hazardului şi totuşi orice joc, chiar o numărătoare, este dar determinat de ordinea sa. Şi eu ar fi trebuit să ştiu asta când am intrat în joc cu partenerii mei – Hassan şi nizamul.

Acum se observa că Omar era beat. Roxane intră în vorbă: „Nu trebuie să mergi înapoi la Isfahan. Ce te aşteaptă acolo în afară de hanul sfinţilor? Tot ce trebuie să faci e să-l înştiinţezi pe vizir că Hassan atacă. Dar asta o ştie. Ar fi un vizir prost dacă nu ar şti.”

Omar stătea în mijlocul camerei. Îşi încrucişase braţele. „Totul va fi aşa cum hotărăşte soarta. Bineînţeles că trebuie să merg la Isfahan. Trebuie să-i explic nizamului care e acum poziţia mea faţă de Hassan.”

Roxane îl contrazise: „N-ar trebui totuşi să ne întoarcem la Merw? Cred că ar fi timpul să închei acest intermezzo politic din viaţa ta. În vreun fel. Să faci din nou acele lucruri pentru care eşti potrivit.”

„Putem să mergem la Merw după aceea, după ce i-am povestit vizirului ce trebuie să ştie!”

„Dacă mai rămâne timp!” izbucni Roxane.

Mahmud completă: „Şi dacă mai ai prilejul. Posibilitatea!”

Roxane spuse oarecum îngrijorată: „Din ce o să trăim dacă rămâi în dizgraţie? Unde? Şi cum?”

„Nu-ţi fă griji. Mergem în sus spre Nişapur, în oraşul meu de baştină. Acolo avem un cămin propriu, acolo nu mi-e nimeni stăpân, acolo nu sunt sluga nimănui, iar de ce avem nevoie, vom primi în curând: pâine, o înghiţitură de vin. Şi apoi te am pe tine, iubito, în această lume.”

Roxane îl privi pe Mahmud. Omar o luă pe Roxane de mână şi se înclină în faţa lui Mahmud: „Dragul meu, ştii de ce beau eu. Nu beau doar din pură poftă, doar pentru a

chefui... Nu vreau să încalc învăţătura Coranului. Vinul îmi dă iluzia de a nu fi. Şi ăsta e motivul pentru care e înţelept să bei...

Omar se înflăcărase. „Ştiţi, spuse el, ce o să facem acum? Ieşim din casă, părăsim oraşul, muşuroiul ăsta de furnici! Mergem agale spre malul râului şi facem tabără. Privim splendoarea florilor, frunzişul verde... într-o săptămână va fi deja pălit. Acolo o să bem mai departe, o să admirăm florile arborilor; înainte ca de, ca şi noi – cine ştie când – să se prefacă în pulbere."

Roxane dădu din umeri. „Vezi, Mahmud, trebuie să facem ce vrea el. Acum n-o să mai scoatem de la el niciun cuvânt raţional. E mai bine să-l urmăm."

Omar se împotrivi: „N-am fost niciodată atât de raţional ca acum."

Plecară. Se aşezară pe malul râului şi priviră apa învolburată până ce răcoarea serii îi împinse înapoi în serai.

Întorşi aici – Omar setos în continuare, striga după vin – îi găsiră pe toţi ceilalţi, mai puţin pe Iussuf, Demawed şi băiatul de la cai care dispăruseră cu cai cu tot. Hangiul nu ştia decât că băiatul de la cai şi Demawed fuseseră primii care plecaseră. Iussuf mai rămăsese puţin timp în casă, apoi o ştersese şi el.

Omar căzu pe gânduri; în ciuda băuturii îşi dădu seama că trebuia să se grăbească, să acţioneze rapid. Mahmud spuse că e bucuros că a scăpat de aceşti Hassissini. Roxane însă fu de acord cu Omar. Demawed, spunea ea, fusese trimis de Hassan doar pentru a-l înşela pe Omar. Mai mult ca sigur că băiatul de la cai îl duce acum pe Demawed, gândea Roxane, ditynou la Alamut.

„Nu trebuie decât să întrebaţi la Poarta Elburz, spuse Omar. Sunt sigur că cei doi au plecat călare pe drumul din nord. Dar Iussuf? De ce n-a plecat Iussuf cu ei? De ce au dispărut toţi trei?"

Omar reuşi să gândească din nou ca un om treaz: „Cred că vizita lui e menită sultanului. Nebunul de mine! jeum am putut crede că Hassan îi eliberează pe cei doi fraţi de

dragul meu? Iussuf are o misiune! Asta el şi pentru a mă prosti pe mine, Hassan l-a lăsat pe micul Demawed, pe acest copil, să vină şi el. Într-adevăr, cine-mi zice nebun gre dreptate.”

Luă rapid o hotărâre. Plecă în grabă împreună cu Mahmud – deşi se făcuse târziu – la comandantul selgiucid. Îi explicară beiului ce primejdie ameninţă. Sultanul este în cel mai mare pericol. Iussuf, un Hassissin, se îndreaptă spre Isfahan şi, după părerea lor, atât vizirul, cât şi şahul Malik trebuie avertizaţi. Fie că se trimit fără întârziere oameni în urmărirea primejdiosului terorist şi acesta este prins, fie că fac tot posibilul ca o solie să ajungă la Isfahan înaintea lui. Beiul, din fericire un soldat hotărât, declară că e un lucru care se poate uşor realiza. Ştafeta militară, care făcea serviciul între Rajy şi Isfahan, poate duce o înştiinţare într-o treime din timpul normal. Beiul refuză totuşi să-l urmărească pe Iussuf sau chiar să-l prindă; i se părea mai sigur să-i avertizeze pe demnitarii din Isfahan. Călăreţul fu instruit degrabă. I se dădu o scrisoare cu descrierea lui Iussuf. Omar adăugase că omul lui Hassan voia mai mult ca sigur să-l ucidă pe sultan. Călăreţul de la ştafetă apăsă scrisoarea pe gură şi pe frunte şi porni în goană.

Mahmud şi Omar mai zăboviră un timp în casa guvernatorului; acest satrap trăia spartanic de simplu şi părea să fie un funcţionar capabil. Vorbiră despre situaţia generală, care devenea tot mai ameninţătoare; reieşi că toate unităţile armatei selgiucide se aflau de zile întregi în stare de alarmă, pentru că mai multe sate şi părţi ale provinciei fuseseră atacate de cei fără de pământ.

Omar arătă că Hassan putea lovi oricând. Satrapul luă înştiinţarea în serios, fu însă de părere că Bătrânul din munte îşi supraestima posibilităţile. Beiul, care în mod excepţional nu era o rudă a sultanului, ci un oghuz pe nume Fanil, credea că armata ar fi în stare să înăbuşe răzmeriţa, dacă aceasta nu ar începe peste tot în acelaşi timp.

Omar şi Mahmud se întoarseră abia după miezul nopţii la gazda lor. Roxane mai era trează. După ce Omar îi povesti

tot ce se întâmplase, Roxane rosti doar o singură propoziţie, ce-i drept cam ciudată: „îmi pare rău de Demawed. E încă atât de tânăr. L-aş fi reţinut aici cu plăcere. Tu nu, Omar?”

15

Misbiinca ini ifissasf încordat, ambiţios, posedat de un singur gând, Iussuf gonea pe drumul de la Rajy la Isfahan. Purta la el o hârtie, o scrisoare mare, împăturită de mai multe ori, pe care era imprimat sigiliul vizirului: un fals din atelierele lui Hassan.

Nimeni nu l-ar fi luat pe Iussuf drept Hassissin. În afara Rajyului, într-o casă izolată şi pitită primise îmbrăcăminte de soldat de la partizanii lui Hassan. Orice om vedea în el un selgiucid. Purta armură, are, săgeţi şi pumnalul specific. Faţa scăldată de sudoare nu i se deschidea în vreun zâmbet. Nici măcar atunci când se gândea la numărătoarea copilărească din curtea seraiului din Rajy – numărătoare care îl desemnase pentru această misiune pe el şi nu pe mâncătorul de arsenic, pe băiatul de la cai, mai bătrân în ani – nu se mişca niciun muşchi pe chipul său dur. Aplecat înainte, arcuit, călărea fără oprire, zi de zi. Trebuia să dea tot ce putea. Era destul de deştept ca să-şi spună că putea fi urmărit, că se putea prea bine să fie dat de gol de vreo împrejurare, chiar prins. Spera să poată trece de orice post de control în armura sa de soldat şi cu coiful de aur al selgiucizilor pe cap. Avea la el o solie sigilată. Nimeni nu va îndrăzni să-l întrebe cum a ajuns la el, unde şi de cine fusese emisă. Sigiliul vizirului – chiar fals – îl proteja.

Iussuf socoti că s-ar putea ca o ştafetă militară să-l ajungă din urmă, dacă în Rajy se reacţionează rapid, iar dispariţia lui este interpretată corect. Totuşi se baza foarte tare pe faptul că scrisoarea îl va ajuta să primească cai odihniţi în staţii, exact ca ştafetele; şi socoteala lui se adeveri.

Fu mereu luat drept curier, i se schimbă repede calul obosit cu unul odihnit. Un singur lucru nu putu totuşi face Iussuf: nu reuşi să rămână el însuşi proaspăt şi în formă.

Epuizarea ameninţa să-i vină de hac. Mesteca haşiş în doze mici, bea cantităţi mari de ceai sau apă din gheaţă în staţiile de pe drumul armatei, iar la cea de-a cincea staţie înghiţi neobservat o capsulă ce îi fusese dată în şcoala ucigaşilor cu porunca de-a o lua abia cu puţin timp înaintea loviturii hotărâtoare. Iussuf se simţea însă atât de moleşit, încât credea că nu va mai rezista fără această întărire specială. În următoarea jumătate de oră fu plin de forţă, apoi însă se prăbuşi complet.

În ultima clipă alunecă rostogolindu-se de pe cal şi mai avu atâta forţă cât să se tragă clătinându-se într-o parte şi să-şi asigure calul. Se prăbuşi în spatele unei grămezi de pietre şi dormi ca mort. Se trezi după mai multe ore. Îşi dădu seama că şansele de a ajunge la Isfahan înaintea unor eventuali urmăritori se micşoraseră prin această oprire silită. Şi nici nu putuse vedea dacă îi călărise cineva pe urme. Grija aceasta îl frământase tot timpul, iar acum se întări. Avea însă o misiune. Ordinul lui Hassan. Şi orice s-ar întâmpla, pe el îl aştepta oricum Paradisul. Dărâmat, epuizat, neînviorat de, scurtul somn, călări mai departe.

La a şasea staţie deveni deosebit de nesigur. Un număr mare de soldaţi – îi văzu chiar de la depărtare – era adunat acolo. Pentru a nu face vreo greşeală, atât de aproape de ţel, se abătu de la drum; nimeni nu trebuia să-l oprească, să-l prindă. Coti după postul militar şi ajunse din nou pe drumul armatei abia după un mare ocol. Acolo unde dealurile coborau în câmpia Isfahanului, drumul era deosebit de animat, iar şansele de a sări în ochi minime.

La controalele de la poarta oraşului Iussuf avu noroc; aşa-zisul curier trecu nederanjat. Întrebă unde e palatul din grădină şi fu condus acolo. I se dădu drumul înăuntru, dar trebui să-şi lepede imediat armele, lucru pe care nu mizase; acestea fură depuse în casa paznicului. Severitatea deosebită era evidentă. Iussuf insistă să fie dus la vizir imediat şi refuză să-i dea vreo informaţie colonelului gărzii palatului cu privire la anunţul pe care – cum susţinea – nu putea să-l dea decât direct vizirului. Colonelul îi explică însă

că nizamul poartă nişte discuţii importante şi că din acest motiv va trebui să aştepte.

Iussuf, căruia orice amânare i se părea primejdioasă, explică îndrăzneţ că din cauza urgenţei anunţului trebuie lăsat să treacă neîntârziat, oricine ar fi la vizir. Colonelul observă că tânărul curier se comporta neobişnuit şi întrebă râând dacă e prima oară când vine ca sol, dacă a mai fost vreodată la Curte? apoi îl lăsă singur. Iussuf care înţelese că trebuie să aştepte, se alătură gărzii din grădină, vorbi doar ce era strict necesar pentru a nu se trăda, bău cu un polonic fiertură din cazanul mare cu supă al paznicilor şi încercă să afle care ar putea fi chioşcul nizamului. Ajunse la concluzia că cel mai bine păzit trebuia să fie cartierul general al vizirului. În timp ce aruncă priviri furişe împrejur mestecând aşezat pe pământ lângă ceaun, se odihnea şi totuşi aştepta încordat, gata să sară oricând, observând efectul pe care ordinele strigate în sus şi în jos îl produceau.

Paznicii intrară în agitaţie. Colonelul apăru din nou şi formă noi grupe; selgiucizii se strânseră ca un inel în jurul fiecărui chioşc iar de-a lungul zidurilor se puseră posturi, la câţiva paşi depărtare unul de altul. În timpul acestei regrupări tobele începură să răpăie.

Apoi colonelul păşi spre Iussuf, care se ridică, şi insistă din nou să fie lăsat la vizir. Colonelului i se păru totuşi că e mai bine să-i acorde atenţie solului, ceva trebuia să se întâmple cu omul. Îi trecu prin minte că porunca de a întări garda ar putea avea vreo legătură cu solia acestui curier din nord, că omul poate avea de raportat răscoale în acea regiune; trebuia să-l introducă la vizir. Acesta evident că nu se mai afla în palatul din grădină, întrucât se grăbise să meargă la sultan. Să-l lase pe curier să aştepte mai departe aici sau să-l trimită în palatul sultanului? S-ar putea ca anunţul să nu suporte amânare. De aceea colonelul se hotărî să-i dea solului un om care cunoştea parola şi care – îl putea însoţi până în odăile de vest ale palatului.

Împreună cu omul de gardă Iussuf străbătu grădina, trecu prin mai multe porţi, peste podeţe şi intră în palatul

sultanului. Nimeni nu-şi dădu seama ce ar putea fi cu el.

În gangul cu arcade care mărginea curtea cu trandafiri fură opriţi de garda palatului şi percheziţionaţi amândoi de arme, deşi parola fusese corectă. Paznicii se arătară însă prietenoşi. Iussuf le împinse sub nas scrisoarea sigilată şi fu lăsat să treacă împreună cu tovarăşul său.

În felul acesta se trezi Iussuf în interiorul palatului, în imediata apropiere a victimei sale. Îşi aduse dar aminte de macheta palatului făcută la Alamut. Ştia că încăperea de la apus, locul preferat al şahului, nu putea fi decât la câţiva paşi depărtare de gangul cu arcade. În faţa portalului camerei de apus stăteau doi selgiucizi cu iataganele scoase, iar un servitor în veşmânt roşu şedea pe podeaua de marmură.

Însoţitorul lui Iussuf repetă parola şi spuse că solul de la miazănoapte îl roagă pe vizir să-l lase să-şi spună mesajul. Omul în veşmânt roşu dispăru în spatele uşii, iar Iussuf trebui să aştepte. După un timp, care i se păru nesfârşit, servitorul ieşi din cameră şi-l întrebă care îi e numele şi din ce trupe face parte, precum şi cine e autorul soliei: Iussuf era pregătit, se dădu drept Said şi soldat din trupele beiului Fanil din Rajy; iar vestea trebuie s-o dea personal vizirului – aceasta e misiunea lui. Servitorul intră din nou în camera dinspre apus, şi Iussuf trebui din nou să aştepte. Însoţitorul său schimbă cu posesorul iataganului câteva cuvinte despre căldura timpurie din acest an şi îl întrebă când îi va veni schimbul. Apoi sosiră alţi servitori care intrară în camera de la apus şi ieşiră după puţin timp. Unii purtau tăvi cu mâncăruri, alţii treceau agitaţi fără vreun motiv evident. Iussuf era foarte liniştit. Ştia că în clipa hotărâtoare va face ce trebuie. Se gândi că ar fi trebuit să ia acum capsula pe care o folosise deja. Se gândi şi la Hassan, atât de puternic, încât crezu că-l vede în faţa ochilor. Uşa spre camera de vest îi apăru ca poarta spre Paradis. Nizam al Mulk şi sultanul se aflau în spatele acestei uşi. O clipă Iussuf se gândi ce ar putea face cu sultanul. Apoi alungă acest gând. Ordinul său era dar.

Uşa camerei de vest se deschise din nou şi vizirul păşi în deschiderea uşii. Îi făcu semn lui Iussuf fără a scoate un cuvânt. Iussuf se apropie şi-l privi deschis, în ochi, pe vizirul înalt, suplu, îmbrăcat în negru: „Eu sunt Said, din regimentul beiului Fanil...” Nu izbuti să spună mai mult. Dinăuntru răsună nerăbdătoare o voce, care îl striga pe nizam, întrebând ce se întâmplă. Nizamul se» întoarse pe jumătate şi Iussuf crezu deja că i-a venit ceasul; vizirul intră însă în acea clipă din nou în cameră şi spuse înăuntru câteva cuvinte pe care Iussuf, emoţionat deja, nu le înţelese. Involuntar Iussuf se apropiase mai mult de uşă. Paznicii reacţionară automat, împiedicându-l să meargă mai departe. Iussuf le zâmbi, de parcă ar fi vrut să-şi scuze zelul. Purtătorii iataganelor săteau nemişcaţi, unul singur spuse: „Trebuie să ai răbdare, Said!”

După câteva bătăi de inimă (număratfe de Iussuf), nizamul ieşi totuşi din cameră. Se apropie destins de curier şi-i spuse: „Dă-mi mesajul!” Iussuf, care ţinea cu amândouă mâinile scrisoarea în dreptul pieptului, scoase cu o mişcare fulgerătoare un ac lung de fier din scrisoare; în acelaşi timp, prezentă, cu stânga, solia, înaintând cu un pas.

Vizirul vru tocmai să apuce hârtia, când Iussuf împunse. Puternic şi ţintind exact, îi înfipse în piept vârful fin, călit, al acului de fier. Oţelul alunecă printre coaste şi pătrunse ucigător în inimă. În următoarea secundă iataganele paznicilor loviră capul şi mâna dreaptă a lui Iussuf,. Dar înainte de a se prăbuşi, băiatul mai putu înţelege: misiunea sa era îndeplinită. Vizirul căzu pe spate, Iussuf fu aruncat pe jos în urma loviturilor de sabie, iar omul care îl însoţise în palat ţipă de groază. Paznicii îl doborâră şi pe el.

Pe pragul camerei de vest zăceau trei morţi. Paznicii care patrulaseră în gangul cu arcade se năpustiră şi spintecară cadavrul lui Iussuf şi al însoţitorului său. Sultanul ieji din cameră cu ochii măriţi de groază. Şi el scoase un strigăt de spaimă, când îl văzu pe nizam mort în pragul uşii, alături de trupurile sângerânde, sfâşiate a celor doi selgiucizi. Nizamul era întins pe spate, cu gura deschisă din care gâlgâia

sângele, cu nările mânjite. Paznicii îi traseră la o parte pe morţi din faţa uşii.

Servitorii, care îndrăzniră să iasă din camera de vest, cărară trupul nizamului înăuntru în încăpere. Sultanul, zguduit şi complet dezorientat, se refugiase pe patul său luxos şi zbiera de acolo comenzi: „Doctorul, aduceţi-l pe Henoh! Nu aici – acolo, acolo puneţi-l pe nizam!” Cu o voce ceva mai liniştită adăugă apoi: „Mai poate vorbi? Mai trăieşte?” După oarecare vânzoleală servitorii aşezaseră corpub nizamului pe un covor şi-i împinseră o pernă sub cap. Nizamul era mort. Doctorul Henoh, care venise în fugă se aplecă asupra lui, cercetă locul minuscul al înţepăturii şi scoase acul: rana nu sângera.

Sultanul se ridică, îngenunche lângă cadavru, îşi trecu mâna peste faţa mortului, îi închise ochii holbaţi de uimire. Vru să spună o rugăciune, dar era prea surescitat. Privi spre garda care se înghesuia în deschizătura uşii şi strigă: „Percheziţionaţi palatul! Loviţi pe oricine nu cunoaşteţi!”

Apoi şahul Malik se îndreptă spre patul său în formă de tron, se aşeză, se ridică din nou. Îi fixă pe servitori cu privirea, se uită la cadavrul vizirului. Pe cuvertura de mătase bogat împodobită a patului se afla scrisoarea lui Omar pe care nizamul i-o înmânase imediat ce fusese adusă de ştafetă. Privi hârtia ce declanşase alarma însemnând în acelaşi timp moartea vizirului. El, şahul Malik, fusese salvat de cuvintele de avertisment scrise de Omar. Pentru vizir prevenirea fusese însă zadarnică. Iussuf era descris în această scrisoare, dar cadavrul de afară, din gangul cu arcade, nu mai putea fi identificat de nimeni. Sultanul ieşi şi-l privi: o grămadă sângerândă de carne acoperită parţial de armură.

În clipa aceea sultanul nu se putea gândi decât la un singur lucru: el rămăsese în viaţă. Supravieţuise, rezistase atentatului. Căci lovitura îi fusese menită şi lui, de asta era sigur. Ucigaşul voise să pătrundă în camera de apus! Vizirul îl oprise, fusese ucis, iar paznicii îl loviseră pe ucigaş şi pe însoţitorul acestuia. Încetul cu încetul sultanul se linişti. Îşi

veni în fire, luă dintr-un scrin două pungi cu bucăţi de aur şi le puse curajoşilor paznici în palmă: „De azi înainte sunteţi amândoi aga şi fraţi de sânge ai sultanului!”

Apoi vorbi cu Henoh, doctorul, şi privi acul de fier, al cărui cap lat îi permisese ucigaşului să-l împingă adânc, apăsând cu degetul mare, în corpul adversarului său. Henoh spuse că moartea survenise imediat.

Malik auzea toate acestea ca prin ceaţă. Se ajunsese deci atât de departe. Hassissinii ucideau în propriul său palat. Îl uciseseră pe nizam. Omul care zăcea la peretele camerei de vest fusese sufletul imperiului său, purtase într-adevăr toate poverile acestui imperiu, fidel, consecvent. Nu trebuia oare în mod inevitabil să urmeze acum catastrofa? Putea el, Marele Selgiucid – fără Nizam al Mulk – să oprească prăbuşirea imperiului, să-l apere?

Servitorii cerură îngăduinţa de a îndepărta cadavrul. Sultanul înclină mut din cap. Peste tot, i se părea, în întregul palat, răpăiau tobele. Servitorii duseră leşul afară; pe unde treceau cu povara lor răsunau strigăte de furie sau vaiete prelungi. Garda îşi ieşise din fire. Malik asculta ca în transă. Un servitor se prăvăli pe pragul uşii; gâfâind, fără suflare, strigă în cameră: „Stăpâne, şi-au răsturnat cazanele de fiertură – garda personală strigă că vrea răzbunare – vor război. Cu tine în frunte sau fără tine…” în următoarele ore consfătuirile se ţinură lanţ în palatul sultanului. Garda personală nu se lăsa potolită. Ea, care dăduse greş, cerea răzbunarea cea mai aprigă. Conducătorii armatei se impuseseră. Beii, agii, comandorii tuturor trupelor se pregăteau pentru atacul contra cetăţilor lui Hassan.

Sultanul nu dădu însă ordinul de atac. Uriaşul luminos din constelaţia taurului se stinsese. O nebuloasă presărată de nenumărate steluţe luase locul luminosului Malik, regele. Puterea Marelui Selgiucid apusese.

Trecură mai multe zile până ce vestea uciderii nizamului sosi la Rajy. Omar fu puternic impresionat, zguduit. Roxane încercă să-l convingă că Hassan nu s-ar fi lăsat înduplecat

de nimeni să renunţe la planurile sale.

„Eu însumi i-am pregătit drumul lui Iussuf spre Rajy, şi am impulsionat fapta sa mârşavă!” Acest gând nu-l mai părăsi pe Omar; el fusese cel sub a cărui protecţie asasinul Iussuf putuse ajunge atât de departe!

Roxane spuse: „Tu ai fost supravegheat de el şi de tovarăşii săi. Şi nu invers. Nu ai voie să răstorni lucrurile numai pentru a te putea simţi vinovat! Nu eşti vinovat de moartea nizamului. Când cineva – ca Iussuf – îşi sacrifică propria viaţă fără nicio ezitare, fără să-i pese de ea, acel om nu poate fi oprit. Nu există apărare pentru aşa ceva.”

„Ar fi trebuit să-i predau imediat beiului de aici pe Iussuf, Demawed şi pe băiatul de la cai!”

Roxane tăcu. Deveniseră toţi mult prea uşuratici, prea creduli. Ea însăşi sperase să-l poată lua acasă pe „copilul” Demawed. Era prea târziu să-ţi spargi acum capul cu asta. Discutară la nesfârşit şi fără niciun rezultat. Doar cu vorbe nu puteau schimba nimic, nu puteau şterge crima.

Omar nu-şi mai găsi liniştea la Rajy, în acest oraş întins, cu case joase, care se pierdea în zare. Casele erau cele mai multe de un singur cat, străzile deosebit de neîngrijite, murdare; totul purta pecetea nestatornicului, al negoţului grăbit, făcut de caravane, al mărfurilor schimbate în fugă. Existau meserii puţine aici, erau în schimb multe tabere, staule şi locuri de popas. Incendiile făcuseră pagube mari cu un an în urmă. Imaginile dezolante, praful şi murdăria îl impresionară în plus pe Omar.

Când împreună cu Mahmud auzise primele zvonuri şi apoi vestea despre moartea vizirului, se duse bineînţeles imediat, la beiul Fanil. Surescitarea îi cuprinse pe toţi, pe cetăţeni şi soldaţi, pe meseriaşi şi pe numeroşii călători. Pentru toţi era limpede că se apropia o catastrofă pentru imperiu. Nizam al Mulk era de neînlocuit. După moartea sa totul se va schimba în Persia; totul va lua o întorsătură spre rău, şi spuneau oamenii, se va ajunge la extremă: la un război nesfârşit şi la rebeliune.

Oricât demult se gândeau la ce ar fi trebuit făcut, la ce se

greşise, ajunseră în cele din urmă cu toţii, şi beiul, şi Mahmud, la aceeaşi concluzie: aşa fusese dat să fie. Aşa fusese scris în cartea vieţii – şi cine se poate opune sorţii? Beiul Fanil cel ager spuse că Omar nu avea de unde bănui că însoţitorii săi de drum, care călăriseră cu el în Rajy, arătându-se atât de prietenoşi, aveau de îndeplinit o misiune atât de perfidă. Omar nu purta nicio vină. Beiul ştia de ce îl asigură pe Omar de aceste lucruri. Dacă l-ar fi învinovăţit, nu s-ar fi putut absolvi nici pe sine şi ar fi trebuit să se acuze de o gravă neglijenţă.

Acestei lungi discuţii din palatul guvernatorului se adăugară altele. În zilele următoare Omar, beiul şi Mahmud dezbătură din nou problema plecării lui Omar la Isfahan. Nu se puteau hotărî şi aşteptară alte veşti care de altfel şi sosiră. Din oră în oră îşi dădeau tot mai bine seama că ţara va deveni un câmp de luptă. Apoi se înteţiră zvonurile că sultanul a părăsit Isfahanul şi se îndreaptă cu o armată uriaşă spre nord. Beiul consideră că ar fi lipsit de sens să-i iasă în întâmpinare. Omar, Roxane şi prietenul lor Mahmud ar face mai bine să-l aştepte aici la Rajy. Căci după uciderea vizirului ştiau ei oare cum se va comporta şahul Malik faţă de Omar Khayyam, cel blestemat în ochii săi?

Beiul Fanil era din ce în ce mai ocupat cu probleme militare şi la următoarea lor întâlnire declară aproape nerăbdător că Omar şi ai săi nu vor ajunge în viaţă la şah, dacă se aventurează să plece spre sud. Pe drumul spre Isfahan nimeni nu mai poate fi sigur de viaţa sa. Oamenii fără pământ, Hassissini şi patrule de selgiucizi se află în plină încleştare. Înainte însă ca Omar – în continuare nehotărât – să se poată întoarce la gazdă, sosi un curier care izbutise să se strecoare până la Rajy. Pe lângă indicaţiile pentru beiul Fanil, el aduse şi o scrisoare de răspuns de la şahul Malik, în care i se mulţumea lui Omar pentru prevenirea, în fapt zadarnică, şi în acelaşi timp i se dădea permisiunea de a se retrage de la Curte. Malik dictase scrisoarea şi o semnase personal ceea ce însemna o deosebită cinste. Totuşi lui Omar i se păru că fusese

concepută cu multă răceală.

Roxane era însă bucuroasă: sosise concedierea mult dorită şi, în pofida răcelii, reprezenta un semn de îndurare; Omar oricum nu mai era silit să se întoarcă la hanul sfinţilor, iar comportarea sa din Moscheea Yuma nu mai fusese amintită în această scrisoare. Sultanul îl iertase – şi asta deşi fusese el însuşi pus în pericol prin atentatul lui Iussuf.

Curând Omar nu mai socoti atât de importanţă această scrisoare. Bombăni: „De astfel de scrisori are acum timp şahul? Alp Arslan, predecesorul său ar fi fost demult pe cal şi ar fi tăbărât peste duşmanul său!”

Urmă o a doua surpriză: Sadig sosi brusc, fără să-i vestească. Îşi înghiţise supărarea şi se hotărâse să-şi caute prietenii în Rajy, gata de ajutor şi plin de energie ca întotdeauna. Reuşi să găsească chiar o caravană care se încumeta să o pornească pe drumul mătăsii, spre răsărit. Fără a vorbi prea mult, Sadig organiză cele necesare. Prietenii se supuseră acum. După semnul de graţie al sultanului nu maL vedeau niciun motiv să rămână mai departe la Rajy; şahul nu pomenise în niciun fel că ar vrea să-i vadă, şi ei nu aveau intenţia să devină martorii sau chiar victimele unor lupte la Rajy.

Astfel la începutul săptămânii părăsiră oraşul cu o caravană păzită de mulţi oameni înarmaţi. Mahmud explică de altfel că era şi timpul, din toate punctele de vedere. Şi rezerva sa de bani lichizi era epuizată. Iar Omar observă la rândul său, spre marea sa mirare, că mai poseda doar câteva drahme de aur.

Trebuiau să iasă cât de repede posibil din Rajy şi din regiunea războiului. Până la Merw era nevoie cu siguranţă de câteva săptămâni. Acolo îşi aveau casa, proprietatea, tot ce posedau. Omar voia să vândă casa din Merw. Îl trăgea inima spre oraşul său natal Nişapur. Discută cu Roxane şi ea fu de acord. Ca medic putea trăi la Nişapur şi fără solda de onoare a selgiucizilor. Iar de solda de onoare şahul nu mai pomenise nicicum...

Roxane găsi propunerea lui Omar foarte bună. Poate vor avea în viitor mai mult timp unul pentru celălalt. „Numai că eu te cunosc prea bine, spuse ea, în curând vei avea din nou mai mult de lucru decât îmi place mie.

Vizite la bolnavi, ziua şi noaptea…”

Călăriră aşa pe drumul mătăsii spre răsărit, iar călătoria se dovedi norocoasă. Ajunseră la Merw nestânjeniţi.

În

Din noi* la vinăria dintre ruine

Câtăva vreme după sosirea la Merw prietenii şedeau din nou în vinăria lui Sergal: Mahmud, cadiul, Sadig, şeful poştelor, şi Omar Khayyam. Totul era aşa cum fusese înainte de a începe marea lor călătorie.

Şi era totuşi complet altfel. Vasele de cupru roşiatic mai sclipeau încă în întuneric. Erau oare întregi, încă nu crăpaseră? Lămpiţa ardea demult alt ulei; răspândea oare aceeaşi lumină ca înainte?

Omar observă că amândoi băieţii mai mici ai lui Sergal aveau aceeaşi piele curată ca piersica, pe care o admirase la Iussuf şi apoi la Demawed; ei nu se schimbsiseră.

Sergal, dimpotrivă, devenise un om bătrân, arăta ca şi cum ar fi ajuns la sfârşitul vieţii. Bătrânul cârciumar nu-şi mai părăsea vechea vinărie dintre ruine, nu se mai îngrijea de viile sale, de vânzarea recoltei, de oaspeţi. Nici nu mai veneau de altfel muşterii de când ajunsese la Merw zvonul, de când se confirmase că Iussuf îl omorâse pe nizam.

Sergal trăia ca un pustnic – doar cu băieţii lui, şi asta îi făcea, în fond, bine.

În noaptea în care un călăreţ pe cămilă adusese groaznica veste, băieţii din împrejurimile oraşului îi asediaseră turnul; şi doar pentru că găsiseră închisă poarta vinăriei renunţaseră la planul de a-l ucide pe Sergal cu pietre. Distruseseră totuşi mica grădină şi rupseseră crengile piersicului. Sergal se hotărî să-şi pună singur capăt vieţii. Şi în timp ce băieţii făceau zarvă în faţa turnului, apucă un laţ de odgon. În cele din urmă, băieţii se retraseră într-o ploaie de înjurături şi blesteme şi în aceeaşi clipă –

slavă lui Alah! — laţul se rupse. Sergal trebui să trăiască mai departe. Iar în dimineaţa următoare reprezentantul lui Mahmud în funcţia de cadiu, Sa'ud, explică în moschee că nu poate fi făcut Sergal răspunzător pentru fapta fiului său.

Acum cârciumarul şedea distrus într-un unghi; doar cu greu se ţinea drept, v privindu-l speriat pe Omar în ochi: Povesteşte-mi despre el, despre Iussuf, l-ai văzut, pe el şi pe Demawed…" Nu putu vorbi mai departe.

Omar era profund zguduit. Ce consolare să-i aducă bătrânului? Ce cuvinte mai puteau fi rostite? se gândi să-i propună lui Sergal să se mute cu el şi Roxane la Nişapur. Acolo nu ar face fiecare legătura dintre numele său şi cel al lui Iussuf. Dar putea el, avea el voie să-l ia pe bătrân din casa lui, să-l planteze între străini?

Fiii mai mici ai lui Sergal şedeau în jurul lor, tăcuţi şi impresionaţi. Mahmud socoti că cel mai bine e să povestească totul cum ştia el. Vorbi mult, încet, nu uită niciun amănunt, aşa încât cârciumarul să-şi poată face o imagine exactă asupra călătoriei prietenilor. Povesti despre crima din caravanserai, despre mersul călare prin pustiul de sare, despre evenimentele din Yazd şi Isfahan. Mahmud vorbi chiar despre vizita lui Omar la Alamut, nu fără a-l înfiera pe Hassan ca răufăcător, fals Messia şi corupător.

Toate acestea nu i se părură însă importante lui Sergal. Îl privea mereu pe Omar rugându-l din ochi: „Povesteşte-mi despre Iussuf şi Demawed!" Ce să-i spună Omar? Să-i deseneze cârciumarului tabloul ucigaşilor? Al ucigaşilor care erau totuşi fiii lui? Omar încercă altfel:

„Mica ta lampă, lumina ta, Sergal, ne-a aşteptat pe noi aici. Iar eu îţi mărturisesc că această lumină este mai preţioasă decât toate luminile pe care le-am văzut în călătoria noastră. Mai importanţă chiar decât steaua care a dispărut… Iussuf, dacă pot spune aşa, a intrat în Paradisul său, în Paradisul pe care îl dorea. Nu ştiu dacă îl vom revedea acolo. Nimeni nu poate spune. Toţi spun vorbe mari despre lumea de dincolo, despre degetul de pe perete, despre cartea în care sunt scrise faptele noastre; aud tobe

în iad şi sunete de trâmbiţe în al şaptelea cer… Ştim noi oare ce este şi ce va fi cu adevărat? Sunt poveşti pe care ni le povestim unii altora când ne trezim din somn; de abia dacă le dăm ascultare şi apoi ne îndepărtăm…”

„Ce a fost însă cu Iussuf, cum de s-a putut întâmpla?” Sei’gal era încăpăţânat în disperarea sa.

Omar nu îndrăzni să-i spună bătrânului în faţă ce gândea. Iată, acolo şedea acest Sergal, un om doborât, unul care crezuse mereu în împărăţia luminii şi în împărăţia întunericului. Şi acum această împărăţie a întunericului se deschisese în propria lui casă, în fiii săi Iussuf şi Demawed; iar lumina curată se umbrise, se stinse din inima lui Sergal.

Omar se gândi că Sergal se întreba acum acelaşi lucru ca şi el înainte – cum de era posibil ca cineva care îi era drag şi scump să se transforme într-o asemenea măsură. Mă întrebam, se gândi Omar, cum de a devenit Hassan ucigaş. Şi n-am aflat răspuns. Doar confirmarea că Hassan este într-adevăr ucigaş.

„Demonicul ne împresoară pe toţi.” Omar spuse încet. „Nu prea găsesc cum să te consolez. Doar un singur lucru: Ormudz, tatăl Răului, ţi-a prins fiul, şi asta prin persoana lui Hassan. Dar împărăţia întunericului – oricât de puternică ar părea – nu e de durată. Iussuf al tău – şi eu cred asta! — este izbăvit. Eliberat de nebunie. E mort. Şi în felul acesta niciun rău nu va mai porni de la el.”

Sergal încuviinţă. Privi în gol. Apoi tresări: „Şi Demawed?”

Lacrimile îi curgeau pe obraji. Mahmud interveni. Strânse buzele cum obişnuia să facă în sala de judecată: „Sunt convins că Demawed nu s-a mai întors la Alamut. El şi grăjdarul. Nu mai voiau să se întoarcă.” Mahmud începu să înflorească cu amănunte această minciună din milă: „Şi au devenit independenţi. Precis voiau să meargă la Bagdad. Chiar au spus ceva, acum îmi aduc aminte, într-o zi va intra Demawed al tău din nou pe uşa asta, ţi-o spun eu. Poţi să mă creezi!”

Sadig adăugă nepriceput: „Şi eu cred aşa.”

Dar fu suficient pentru a-i insufla niţică speranţă lui Sergal. „Dacă voi, care aţi fost acolo, spuneţi aşa, poate că e într-adevăr aşa. Aşa va fi!”

Omar nu vru însă să-l mintă pe bătrân. Chiar dacă o minciună ar fi însemnat mângâiere. Începu să spună că vălurile ce stăteau peste destinele lor, ale tuturor, începeau să se ridice încet; trebuiau să privească în faţă o lume neînduplecat de rigidă. Tot mai mult recunoştea fiecare, ca într-o oglindă, cum era în realitate. Şi nu se mai înşela în ceea ce-i privea pe cei din jur. De ce porniseră în ţinuturi străine, la ce bun? Pentru a explora originea forţei? Oare nu îşi avea izvorul această forţă şi în propriile lor inimi, în propria lor raţiune, când aceasta se întuneca? Ar fi trebuit ca toţi să fie conduşi de îngeri, aşa cum le întovărăşiseră taţii, odinioară, întruchipând figuri ale oamenilor sau ale lui Dumnezeu.

Omar spuse: „Am preferat întotdeauna liniştea. Liniştea provinciei. Căci aici te poţi dedica în tihnă lucrurilor spirituale. Şi cred că a fost o hotărâre corectă şi că noi ne aflăm din nou pe drumul cel bun după această călătorie. Căci, prieteni, nu există protecţie pe care s-o poată da cei puternici; nici umbră adevărată în care să poţi trăi nestânjenit. În raza de acţiune a puterii este nelinişte, suferinţă, moarte. Am vrut să trăiesc în umbră străină, dar această umbră, oricine ar fi aruncat-o, era primejdioasă. De acum încolo trebuie să mă descurc cu propria mea umbră şi ea e cu totul altceva. Este răul din mine.”

Băieţii nu îl înţeleseră pe Omar, deveniră neliniştiţi. Ar fi preferat să audă amănunte palpitante, ca de pildă cum a pătruns Iussuf în palatul sultanului, cum de putuse să ţină ascunsă lama de oţel în faţa tuturor paznicilor şi cum…

Şi Mahmud avea sentimentul că trebuia dată altă întorsătură discuţiei. Ce tot vorbea Omar acolo de umbre? spuse de aceea: „Omar are dreptate. La Curte se trăieşte mai puţin ca aici.”

Băieţii nu credeau nimic din ce povesteau bărbaţii. Sadig turnă vin, paharele se umplură pentru a patra oară. Doar

Sergal nu băuse nimic.

Omar simţi din nou că în cuvintele sale nu era nicio mângâiere; nici nu voia să dea vreo mângâiere ieftină, li sperie pe prieteni, râzând brusc foarte tare:

„Sergal!” strigă el. „Asta ţi se trage de la Ahura Mazda al tău, Dumnezeul luminii! Creezi că individul e cuminte? Vezi ce permite! Partenerul său cel rău Ormudz poate să-ţi facă orice – şi el unde e? Ce face? Cum te ajută? Să nu creezi vechile legende... Dacă le iei însă în serios, atunci nu te întrista de soarta fiilor tăi. Şi nici de faptele lor. Dumnezeul tău le poate ierta. Doar a făgăduit iertarea – nu-i aşa?” Şi după o mică pauză adăugă: „Să-l iertăm că a orânduit lumea aşa de prost!”

Prietenii cunoşteau înclinaţia lui Omar de a huli, şi de obicei îi suportau cuvintele; astăzi totuşi fu prea mult pentru Mahmud. Se uită la băieţi, la Sergal, care în mod evident era jignit de cuvintele lui Omar. Sergal se sculă de altfel imediat în picioare.

„Trebuie să mă scuzaţi. Băieţii se vor îngriji de voi, vă vor turna vin.”

Se îndreptă obosit spre un ungher al turnului, urcă pe o seară şi se retrase în odaia de sus.

Sadig îl privi pe Omar plin de reproş: „L-ai alungat, Omar!”

Omar răspunse însă încăpăţânat: „Am vorbit serios, îmi cunoaşteţi versurile. Niciodată n-am spus altceva, voi ar trebui să ştiţi. Vă întreb cine ne împinge într-o astfel de nenorocire? Noi? El? Amândoi împreună? Cine admite toate astea, toată această cruzime dintre oameni? Ce pot face eu de unul singur, eu, Omar, făcătorul de corturi?”

Prietenii tăcură.

Omar continuă: „Să uităm aşa cum se uită lucrurile fără sens.” Apoi mai luă o înghiţitură de vin: „în viitorul apropiat nu vreau să fac decât lucrurile importante: să beau, să scriu versuri, să iubesc |”

Mahmud aruncă: „Nu uita matematica!”

Omar încuviinţă: „Ai dreptate. Discuţia curbelor

hiperbolei mă interesează... Da. În viitor vreau să fac doar ce e greu, nu toate prostiile. Pentru contemporanii mei voi rămâne totuşi un subiect problematic! Sunt musulman, dar beau vin şi mă laud cu asta! Sunt un om de ştiinţă serios, scriu însă versuri uşuratice, care mi-i ridică pe toţi în cap! Trec drept îndrumător al tineretului, beau însă în cârciumi. Iar ţara arde, împărăţia se descompune, vizirul e mort. Şi Hassan trăieşte."

Omar căzu pe gânduri. Sau poate era vinul care îl făcuse să tacă? Cadiul nu găsi prilejul să vorbească. Omar îl privi, se înclină, îşi aţinti asupra lui privirea: „Nu creezi, Mahmud, că Dumnezeu ne arată o faţă multiplă?" Şedeau fără să mai vorbească, mâncau şi beau, reflectau la această propoziţie. Iar săptămânile de călătorie care se scurseseră li se părură trecute, precum zăpada în deşert...

Omar ridică brusc paharul: „Beau în sănătatea voastră. Şi pentru toţi prietenii din viitor!"

După ce băură, Mahmud propuse: „Hai să vedem cum arată luna."

Ieşiră în faţa porţii şi se aşezară în iarbă, sub piersicul sluţit. Luna era plină şi rotundă pe firmament.

„Aceasta e luna mea, a adevărului" spuse Omar. Sadig ridică nişte crengi rupte din piersic. „Va mai înflori şi va mai da oare roade?"

Toţi sperau, dar niciunul nu îndrăzni s-o spună.

Sadig ridică glasul: „Pentru că de la tine, Omar, am învăţat că în această lume totul se leagă, sper că pomul lui Sergal va creşte din nou, va înflori, va purta roade; că nimic şi nimeni nu e pe deplin pierdut în această lume.'; Mahmud adăugă: „Sau în cealaltă!"

Omar nu spuse nimic despre asta. Şedea acolo şi privea luna. Apoi spuse: „Marele înşelător anti-Messia, falsul imam trăieşte. Se va întoarce mereu... Şi Roxane mă bate tot timpul la cap să scriu o carte despre ceva la care m-am gândit la Alamut."

Sadig spuse: „Orice ar fi, n-o fă. Scrieţi doar versurile care ne merg la inimă."

Da, gândi Omar, să laude frumuseţea, dragostea, vinul şi trandafirii – şi să înfiereze prostiile, falsele adevăruri ale oamenilor. Aşa era şi el un deschizător de drumuri al lucrurilor secrete.

Omar privi grădina care zăcea distrusă în faţa lor. Se gândi la Sergal şi la neliniştea acestuia, care nu va dispărea nicicând şi cu care cârciumarul va trebui să trăiască de acum încolo. De la fereastra catului de sus al turnului răzbătea o rază subţire de lumină. Sergal aprinsese o lampă – şi asta în momentul în care luna fu acoperită de nori.

Dincolo de grădină începea prundişul râului. Pârâiaşul se afla acum în umbră.

Când norul fu alungat de lună, întinderea se lumină în faţa lui Omar. Pe poteca care venea de la Merw văzu un om apropiindu-se. Îl vedea tot mai aproape, dar prietenii săi, care priveau ca şi el albia râului, nu spuneau nimic. Nu vedeau oare că se îndrepta cineva spre ei? Străinul păşi în grădină, era un tânăr, şi lui Omar i se păru că e Iussuf. Dar în clipa următoare faţa tânărului îi păru că străluceşte... Omar îl putea vedea acum bine. Nu era Iussuf, nu era Demawed. Acest tânăr era el însuşi, el,

Omar, şi ştia că nu putea fi altcineva. Îl cuprinse o profundă uimire şi în acelaşi timp o deplină certitudine. Nimic nu era straniu sau neobişnuit în această întâlnire. Tânărul se apropie până la câţiva paşi de Omar; îi zâmbi şi se topi din faţa ochilor săi, dispărând.

Un nor trecu prin dreptul lunii şi lumina lui Sergal se răspândi din nou în grădină.

Era doar un licăr firav, subţire, dar lumina în întuneric.

’Anea *aga*
Ahura-mazda
Alah
Alamut algebră alim ata-bei bairam bei
Bhagavadgita cadiu caftan calif caravanserai
Coran emir fatiha fatimizi gazel ghoul
Hadit hagiu han

Hassissini hegira titlu militar în armata otomană Dumnezeu în religia lui Zoroastru numele dat de musulmani lui Dumnezeu „Cuib de vulturi11, fortăreaţă în munţii din Chorassan ramură a matematicii, numită duţa cartea „Al gebr wal'mokabala" a lui Muhamed ben Musa *imam*

Kaaba kanate

Kevir kufi livan mag mazdakit pl. Ulemani, teolog şi jurist, autoritate oficială la selgiucizi, tutore al fiilor minori ai sultanului numele a două mari sărbători musulmane titlu nobiliar în ţările din Orientul Apropiat şi Mijlociu scriere ortodoxă a hinduismului judecător musulman tunică cu mâneci scurte titlu purtat de şeful religios şi politic la musulmanii suniţi vezi serai *medressă mithkal mobad*

Mohamed derviş dirham divan djinn dragoman cartea sacră a religiei musulmane, întocmită în sec. 7 sub califul Osman. Este scris în arabă şi împărţit în 114 capitole (sure) care cuprind mituri, precepte religioase, etice, juridice călugăr cerşetor monedă de argint (2,95 g.)

culegere de versuri; consiliu cu atribuţii politice, administrative şi juridice spirit rău, demon tălmaci, călăuză titlu dat descendenţilor lui Mohamed; titlu dat unui guvernator sau principe domnitor în unele ţări musulmane; titlu onorific pentru poeţi sura iniţială a Coranului, rugăciunea de bază a Islamului dinastie egipteană islamică, numită aşa de la Fatima, fii-ca Profetului Mohamed poezie de origine orientală cu formă fixă, alcătuită din distihuri spirit, demon, fantomă tradiţie privind acţiunile şi spusele Profetului; din sec. 8, ştiinţă proprie pelerin la Mecca titlu purtat în Evul Mediu de conducătorii mongoli şi preluat de suveranii orientali sectă înfiinţată de persanul Hassan ben Sabbah pe la 1090. Haşf. Şiun fumător de haşiş (arabă „fugă") data strămutării lui Mohamed de la Mecca la Medina (16 iulie 622), considerată ca începutul erei musulmane *

conducător suprem al mişcării şiite în religia islamică; conducătorul rugăciunii colective într-o moschee piatra sfântă în moscheea din Mecca sistem de irigaţii cu apă

subterană deşert în N Podişului Iran alcătuit din depresiuni sărăturoase şi mlaştini scriere arabă stilizată, numită aşa după oraşul Kufa (sec. 6—12)

sală mare, încăperea principală a unei case în text, preot al lui Zoroastru adept al unei mişcări populare cu caracter egalitarist, îndreptată împotriva nobililor; iniţiată sub influenţa ideilor maniheiste de reformatorul persan Mazdak.

şcoală pe lângă o moschee, ulterior cu rang de universitate monedă persană preot al lui Zoroastru

(arabă „Cel lăudat”) 570—632, născut la Mecca,

Fondatorul islamismului judecător superior cadiului *mola muftiu mullah nabiu nizam p ars pehlevi peri rubai saki satrap selgiucizi serai sufism sunna sunniţi sură şah şaman şeic şiiţi vizir* şef religios al unei comunităţi musulmane mai mari învăţat mahomedan specializat în teologie şi legile sacre profet viceregе adept al zoroastrismului, care, după cucerirea Persiei de către arabi, a refuzat să treacă la islamism limbă persană mijlocie zână

(pl. Rubaiate) catren persan ilustrând o idee mistică sau filosofică, cultivat îndeosebi de Ounar Khayyam paharnic guvernator al unei provincii din vechiul Imperiu persan, dispunând de puteri aproape nelimitate denumire purtată de trei dinastii turcomane descendente din legendarul Selgiuc (sec. XI) han curent principal al misticii musulmane cu caracter anticlerical şi ascetic tradiţia sacră a islamismului ortodox care întregeşte şi explică Coranul reprezentanţii curentului ortodox predominant al islamismului, bazat pe sunnă capitol al Coranului domnitor slujitor al cultului şamanist, caracterizat prin credinţa în farmece şi un ritual manifestat prin extaz religios, dansuri şi formule magice căpetenie a unui trib; titlu onorific (arabă „grupul adepţilor*l) membri ai unuia din principalele curente islamice (şiism) care nu recunoaşte sunna şi pe califii sunniţi mare dregător, un fel de prim-ministru al sultanului

Cuprins

1. La vjnăria dintre ruine 9
2. Pe drumul mătăsii 34
3. Răpirea băiatului... 56
4. Prin pustiul de sare 71
5. Nevestele lui Mahmud şi convorbirea ulcioarelor 89
6. O stea în constelaţia Taurului... 115
7. Convorbiri nocturne 131
8. Şcoala ucigaşilor 144
9. înfruntarea de la înalta Poartă... 154
10. Hanul sfinţilor 176
11. Roxane intervine 190
12. Călătoria lui Omar la Alamut... 204
13. Hassan ben Sabbah 225
14. Intermezzo 250
15. Misiunea lui Iussuf 263
16. Din nou la vinăria dintre ruine... 274 Anexă..... 282